

ב"ה

שמיטה יום יום

הלכה יומית לשנת השמיטה
ה'תשפ"ב

הרב אהוד אחיטוב והרב דוד אייגנר

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

מכון התורה והארץ
תשפ"א

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

טל' 08-6847325, פקס' 08-6847055

דוא"ל: machon@toraland.org.il

אתר: toraland.org.il

ת.ד. 18 שבי דרום, ניר עקיבא 8536500

כתיבה ועריכה: הרב אהוד אחיטוב והרב דוד אייגנר
עריכת הלשון: שרה המר sarachanah@gmail.com

עיצוב עטיפה: סטודיו TWB.co.il

יוצא לאור בשיתוף

משרד ההשכלה הגבוהה והמשלימה

© כל הזכויות שמורות

למכון התורה והארץ

שבט תשפ"א | 2021

תוכן העניינים

5	הקדמה
	אלול ה'תשפ"א
7	הכנות לשמיטה בגן הנוי, שמיטה בזמן הזה, עקרונות הצרכנות בשמיטה
20	תשרי ה'תשפ"ב
32	מר-חשוון ה'תשפ"ב
43	כסלו ה'תשפ"ב
54	טבת ה'תשפ"ב
64	שבט ה'תשפ"ב
75	אדר א' ה'תשפ"ב
86	אדר ב' ה'תשפ"ב
97	ניסן ה'תשפ"ב
108	אייר ה'תשפ"ב
119	סיוון ה'תשפ"ב
132	תמוז ה'תשפ"ב
144	מנחם-אב ה'תשפ"ב
156	אלול ה'תשפ"ב

ב"ה

"כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא" (נדה עג ע"א).

ברייטא זו היא המסיימת את מסכת נידה, ולמעשה מסיימת את התלמוד הבבלי כולו, וביאר רש"י (ד"ה הלכות) שהכוונה ללימוד "משנה וברייטא הלכה למשה מסיני", כלומר למדרשי ההלכה של הפסוקים שהובאו במשניות ובברייטות, וכן להלכות שנתקבלו ממשנה רבנו בתורה שבעל-פה עד ימינו. אולם רבי ישראל מראדין זצ"ל, בעל ה'חפץ חיים', בהקדמתו למשנה ברורה, מרחיב את הדברים שכוונת הברייטא היא להדגיש את הצורך בלימוד ההלכה למעשה. לדבריו כוונת הגמרא ללמדנו שאף על פי שברור לכול שלימוד התורה כולל את כל חלקי התורה, עיקר הלימוד צריך להיות לימוד המביא לידי מעשה, ולכן צריך האדם ללמוד הלכות בכל יום כדי שהלימוד יביא אותו לידי מעשה, ועל ידי כך יגיע לחיי העולם הבא.

ברייטא זו נאמרת על ידינו בכל בוקר לקראת סיום תפילת שחרית, ובאמירה זו אנו משלבים בין לימוד התורה ובין התפילה. על חשיבות השילוב שבין תורה ותפילה ניתן ללמוד מהמעשה שהובא בגמרא במסכת שבת (י ע"א) שכאשר רבא ראה את רב המנונא שהיה מאריך בתפילה הוא אמר כלפיו: "מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה"! אולם הגמרא מבארת שרב המנונא סבר: "זמן תפלה לחוד, וזמן תורה לחוד". לאחר מכן מספרת הגמרא שרבי ירמיה היה יושב לפני רבי זירא והם היו עסוקים בלימוד תורה, וכאשר הגיע זמן מנחה התחיל רבי ירמיה להתכונן לתפילה, אמר לו רבי זירא: "מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה".

לכאורה אנו מוצאים בסוגיות אלו בגמרא שתי התייחסויות שונות ליחס בין התורה לתפילה. האם אלו מציאויות הסותרות זו את זו? האם הלומד תורה פטור מתפילה, או שמא גם לתורה וגם לתפילה יש לתת מקום הראוי להן?

מבאר מרן הרב קוק זצ"ל בהקדמתו לסידור עולת ראיה שמטרתה של התפילה היא לחבר בין הצד הרוחני, החוכמה העליונה, לבין חיי המעשה, חיי העולם הזה.

לפיכך, כשאדם שונה הלכות בכל יום לפני שגרת יומו הוא פועל כל העת בחיבור זה שבין חיי עולם לחיי שעה, בין ההתקדמות הרוחנית להתקדמות המעשית שבכל יום.

ההלכות המובאות כאן מבוססות על מדריכי השמיטה שיצאו במהלך השנים ובפרסומים שונים על ידי מכון התורה והארץ ונערכו על ידינו, בתוך הדברים הובאו גם זמניה המיוחדים של השמיטה, ממתי יש לנהוג קדושת שביעית, וממתי יש לחשוש לספיחין.

מטבע הדברים בחיבור זה לא ניתן לציין את כל המקורות של כל הלכה, הבאנו בתוך הדברים אך מעט מן המקורות העיקריים, להרחבת הדברים ניתן לעיין בשבת הארץ ובמדריכי השמיטה שיצאו במהלך השנים.

יהי רצון שנזכה לחבר בכל תחומי חיינו בין חיי העולם ובין חיי השעה, ויהי רצון שלא תצא תקלה תחת ידינו.

קובץ זה הוא מהדורה מחודשת למהדורה שראתה אור בשנת תשע"ה.

במהדורה זו הוספנו בשבתות ובימים טובים ענייני אמונה, קדושת הארץ והמצוות התלויות בארץ.

גם במהדורה זו כללנו בכל חודש את זמני השמיטה, מאימתי יש לנהוג קדושת שביעית במינים השונים, מאימתי יש לחשוש לספיחין, ובחלק מהמינים גם מתי יש לבערם (רוב זמני הביעור הם בשנת תשפ"ג).

תודה לרב יצחק דביר על הערותיו.

דוד אייגנר

אהוד אחיטוב

ה'תשפ"א

אלול תשפ"א - ערב שמייטה

הכנת גן הנוי

יום שני א' באלול ה'תשפ"א

הכנת הגינה בשישית

חלק מהותי ממצוות ישוב הארץ הוא שלא נעזבנה ביד האומות או לשממה, כדברי הרמב"ן בספר המצוות (מצוות עשה ד). לפיכך חובה עלינו לדאוג שהסביבה שאנו גרים בה תהיה מטופחת ומסודרת, ולהשתדל לטעת עצי פרי וצמחי נוי שנשתבחה בהם ארץ ישראל.

אדם המטפח את גינת הנוי בכל שש השנים שקדמו לשמייטה, מן הראוי שבערב השמייטה יקפיד ביתר שאת להתכונן לשנת השמייטה בצורה טובה ויבצע כמה פעולות לפני השמייטה כדי שגם בשמייטה עצמה גן הנוי וסביבתו ייראו מטופחים ומסודרים, וגם על כך מתאים לומר "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

יום שלישי ב' באלול ה'תשפ"א

הכנת הגינה בשישית

צריך אדם להערך לשמייטה כראוי כדי להימנע מביצוע מלאכות בשמייטה.. עליו לגזום באופן מקצועי את העצים שבגינתו, ולטפל טיפול יסודי בעשבייה, על ידי ניכוש או על ידי ריסוס חומרים מונעי נביטה.

יש לבצע דישון מסודר ומתאים לפני שנת השמייטה, במרבית המקרים דישון זה אמור להספיק לכל השמייטה בלא צורך בדישון נוסף במהלך שנת השמייטה. ובפרט מומלץ להשתמש בדשנים כימיים איטיים תמס וזבלים אורגניים-קומפוסט וכדומה, ולהצניעם בקרקע, דשנים אלו מתפרקים באיטיות ומספקים לצמחים את צורכיהם במהלך השנה כולה.

זמני שתילה

יום רביעי ג' באלול ה'תשפ"א

המועד האחרון להנחת מרבדי דשא הוא כמה שבועות לפני השמיטה כדי שהדשא ייקלט כראוי ויהיה ניתן לכיסוח לפחות פעם אחת לפני השמיטה. לפיכך, אסור לשתול עלים יחידים של דשא או לזרוע זרעי דשא סמוך לשמיטה, שכן הדשא לא יספיק להתמלא סמוך לשמיטה ואסור יהיה לכסח אותו בשנת השמיטה.

עצי פרי חשופי שורש מותר לטעת רק עד ט"ו באב ואין לנטעם אחר כך כלל; עצי פרי הנתונים בגוש אדמה, כפי שקונים בדרך כלל ממשתלה, מלכתחילה יש לשתול עד ט"ו באב, כדי שאף אם יתפורר גוש האדמה שהם נטועים בו, עדיין יהיה מותר לטעת אותם. במקרי הדחק אפשר להקל לטעת עצים בגוש אדמה עד כ"ט באב, ובתנאי שגוש האדמה לא התפורר, עצי פרי המונחים על גבי הקרקע, כגון שהם נתונים בעציץ נקוב על גבי הקרקע, ניתן להעבירם ממקום למקום עד ערב ראש השנה.

זמני שתילה

יום חמישי ד' באלול ה'תשפ"א

לדעת הרבה פוסקים, אף עצי סרק אסור לטעת סמוך לראש השנה, מכיוון שהם צריכים להיקלט באדמה לפני ראש השנה. לפיכך, מלכתחילה יש לטעת עצי סרק **חשופי שורש**, שיחי פרחים רב-שנתיים, ומלכתחילה גם עצי סרק הנתונים בגוש אדמה, עד ט"ו באלול, שכן זמן הקליטה שלהם הוא שבועיים, וצריך שייקלטו בקרקע עוד בשנה השישית, לפני ראש השנה.

שתילה בערב השמיטה

יום שישי ה' באלול ה'תשפ"א

חכמים אסרו לנטוע עצים בערב שמיטה כאשר ייקלטו בקרקע בשמיטה עצמה. בחז"ל נאמרו שני טעמים לכך: יש אומרים שטעם הדבר קשור למניין שנות העורלה, כאשר השמיטה נחשבת לשנתו הראשונה של האילן עלולים לחשוב שהוא ניטע בשמיטה עצמה, ולכן יש להקדים את נטיעתו כך ששנת השמיטה תחשב כבר לשנתו השניה. ויש אומרים שטעם האיסור מפני שהאילן נקלט בקרקע בשמיטה עצמה, ובכך נפגעת שביתת הקרקע.

מותר לטעת עד ערב ראש השנה צמחים שאין צורך לחכות לקליטתם בקרקע באופן מיוחד, כגון עצי סרק ומיני פרחים הנתונים בגוש, וכן עצי פרי שמעוניינים להעתיק אותם ממקום למקום, כגון עצים שכבר נטועים בקרקע ומעוניינים להעבירם, וכן עצים המונחים על הקרקע בעציץ שבתחתיתו יש חור שקוטרו לפחות 2.5 ס"מ.

|| שבת קודש פרשת שופטים ו' באלול ה'תשפ"א

בספר שער החצר, לרבי דוד בן שמעון הצו"ף דבש, הביא את דברי רבינו בחיי, השואל מדוע הושיב הקב"ה בארץ תחילה דווקא את הכנענים ולא אומה אחרת. והוא משיב שכנען הוא עבד, ועבד אינו יכול להחזיק בנכסי האדון, שאילו נמסרה הארץ ביד אומה אחרת היו מחזיקים בה, "מה שאין כן בעבד דמה שקנה עבד קנה רבו". וגם יפת לא יכול לזכות בה, משום שאדם שנעשה עובד אלילים אינו יורש את אביו. ומסיים שער החצר: "כי על פי זה נראה לעניות דעתי לשון הפסוק בפרשת קדושים: "ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם, כי את כל אלה עשו ואקוץ בם, ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם". על כן מכיוון שלא זכיתם בארץ כי אם מכח מה שקנה עבד קנה רבו (כנען בן נח) ובני יפת לא זכו משום דהם עובדי אלילים, אם כן לא תלכו בחוקות הגוי דאם תלכו חס ושלום בחוקותיהם, אז יאמרו בגויים מה נשתנו אלו מאלו. אם כן הוו זהירים שלא תלכו".

רבי דוד בן שמעון, מחשובי העולים לארץ ישראל ממרוקו לפני כ-170 שנה וממקימי שכונת מחנה ישראל בירושלים).

זמני שתילת צמחים חד-שנתיים ערב שמיטה יום ראשון ז' באלול ה'תשפ"א

ניתן לזרוע פרחים חד-שנתיים עד כ"ו באלול ולהשקותם מייד לאחר הזריעה, מכיוון שזמן הקליטה בקרקע לצמחים החד-שנתיים לפי קביעת חז"ל הוא שלושה ימים, וצריך שהקליטה שלהם תהיה לפני השמיטה.

כמו כן, צריך להקדים זריעת ירקות לזמן זה כדי שיספיקו לנבוט לפני ראש השנה, שכן חז"ל גזרו 'איסור ספיחין' על כל מיני מאכל חד-שנתיים, ואם הם גדלו בשמיטה, הם נאסרים באכילה, אך מסתמכים על דעת הסוברים שאיסור זה אינו כולל גידולי מאכל שהתחילו לצמוח, ואפילו רק נבטו, לפני השמיטה.

שמיטה בזמן הזה

יום שני ח' באלול ה'תשפ"א

שמיטה בימינו - מדרבנן

מן התורה, חיובה של השמיטה הוא רק בארץ ישראל, לאחר כיבושה וחלוקתה לשבטים. לאחר שגלו ישראל מארצם, דנו הפוסקים בשאלה מהו תוקפה של מצוות השמיטה בזמננו - האם חיובה מן התורה או שמא מדרבנן. לשאלה זו יש השלכות מעשיות על כל הלכות השמיטה.

לדעת רבי (מועד קטן ב ע"ב), השמיטה כיום היא מדרבנן מכיוון שהשמיטה תלויה ביובל, וכל עוד אי אפשר לקיים את מצוות היובל מכיוון שרוב עם ישראל עדיין אינם בארצם ואינם מכירים את נחלתם, ואי אפשר לקיים את חובת השבת כל אדם לנחלתו - אי אפשר לקיים שמיטה מן התורה וחיובה הוא מדברי חכמים, הן את חובת השמטת הקרקעות והן את חובת השמטת הכספים, וכך נוקטים הפוסקים הלכה למעשה כדעת רבי, שהשמיטה היא מדרבנן.

יום שלישי ט' באלול ה'תשפ"א

שמיטה מדרבנן - טעמי מצוות

בזמן הזה חיובה של השמיטה מדרבנן, מפני שאי אפשר לקיים את מצוות היובל הקשורה בשמיטה. בטעם הדבר מבאר מרן הרב קוק בהקדמתו לספרו 'שבת הארץ' שאי אפשר לקיים את מצוות היובל, הכוללת מהלכים כוללים, ובהם: שחרור עבדים עבריים שנרצעו והפכו להיות עבדי עולם; החזרת כל האדמות לבעליהן המקוריים ודין גאולת בתים בערי חומה, אלא בזמן שכל העם נמצא בשלמותו בארץ וכל אחד מכיר את נחלתו, אך כשכלל האומה עדיין אינה יושבת בארצה, אי אפשר לבצע מהלכים אלה. ומכיוון שבעם ישראל יש קשר בין הפרט לבין הכלל, לפיכך גם מצוות השמיטה, אף שהיא שייכת יותר לאדם הפרטי, אך מכיוון שהיא מחייבת אותו לעזוב את שדהו ולהפקיר את יבולו - אין היא יכולה להתקיים במלואה כשכלל עם ישראל אינו יושב בארצו באופן מושלם, ולכן גם חיובה בימינו הוא רק מדברי חכמים.

שמיטה מדרבנן - השלכות מעשיות

יום רביעי י' באלול ה'תשפ"א

לאור האמור לעיל ששמיטה בימינו היא מדברי חכמים, למעשה כל דיני השמיטה בימינו הם מדרבנן, ובכלל זה: איסורי עשיית המלאכות, חיובי מצוות ה"עשה" של "ושבתה הארץ", קדושת השביעית של הפירות, והיכולת לתקן תקנה שתבטל למעשה את שמיטת הכספים.

בנוסף לכך, ניתן למכור קרקע לנוכרי על פי היתר המכירה, ואין בכך משום הפקעה של מצוות השמיטה מן התורה, שכן בנסיבות מסוימות הקלו הפוסקים להפקיע מצווה דרבנן באופן זמני. כמו כן, במקרים מסוימים הפוסקים מקילים יותר בנוגע למלאכות שמותר לעשות בעבור הפירות או הצמחים לאור העובדה ששמיטה בימינו היא מדרבנן.

תוקפן של המצוות התלויות בארץ בזמננו

יום חמישי י"א באלול ה'תשפ"א

הפוסקים דנו בתוקפן של מצוות נוספות התלויות בארץ, האם גם בזמננו חיובן הוא מהתורה או מדברי חכמים.

ישנם כמה שיקולים שיש לקחת בחשבון בשאלות אלו: א. האם קדושה שניה, שקדשו העולים בעלייתם לארץ בימי בית שני עדיין קיימת או שבטלה. ב. האם דיני המצוות התלויות בארץ תלויים בכך שרוב יושבי ארץ ישראל יהיו בארץ.

להלכה נפסק שקדושה שניה לא בטלה, ולכן תוקפן של המצוות שאינן תלויות בכך שרוב יושבי ארץ ישראל יהיה בארץ, כגון כלאים וערלה הוא מהתורה. לעומת זאת המצוות שתלויות בכך שרוב יושבי ארץ ישראל יהיו בארץ, כגון חלה ותרומות ומעשרות, תוקפן הוא מדרבנן.

תוספת שביעית

יום שישי י"ב באלול ה'תשפ"א

"הלכה למשה מסיני" שאיסור עבודת האדמה מתחיל שלושים יום לפני שנת השמיטה, כלומר מראש חודש אלול. חכמים (במשנה שביעית פ"א מ"א; פ"ב מ"א) הוסיפו ואסרו לחרוש בשדה תבואה מפסח ובשדה אילנות מחג השבועות, מכיוון שנראה כאילו נועדה החרישה להכין את הקרקע לזריעה של השנה הבאה. דין זה נקרא "תוספת שביעית", ועניינו תוספת לזמן שנת השמיטה, כך שאיסורי המלאכה חלים כבר לפני כניסת השנה. "הלכה למשה מסיני" זו בנוגע לדין תוספת שביעית אמורה דווקא כשבית המקדש קיים, אבל בזמן הזה שבית המקדש אינו קיים, כל המלאכות מותרות עד ראש השנה של השמיטה למעט השתילה, שאותה יש להקדים כדי שהצמחים יקלטו לפני שנת השמיטה.

|| שבת קודש פרשת כי-תצא י"ג באלול ה'תשפ"א

מצוות השמיטה חלה מהתורה רק כאשר כל העם בשלמותו יושב בנחלתו המיועדת לו בארץ ישראל. ניתן ללמוד זאת מהטעם שבו מנמקת התורה בפרשתנו את מצוות מחיית עמלק (דברים כה): "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם, וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל הַנְּחֻשָׁלִים אֲחֵרֶיךָ וְאַתָּה עָיַף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים". חז"ל מדייקים במדרש תנאים (לפרשת כי תצא): "שלא היה הורג אלא בני אדם שנמשכו מדרכי המקום ונחשלו מתחת כנפי הענן", ולמרות זאת אנו מצווים למחות את זכר עמלק מתחת השמים. כי השם יתברך מקפיד על הפרדה מעם ישראל אף אם מדובר בחלקים מעם ישראל הרחוקים מעבודת השם יתברך. כפי שכתב מרן הגראי"ה קוק זצ"ל (אורות התחייה פסקה כ): "והפירוד המדומה חותר הוא תחת יסוד הקדושה כולה, כמעשה עמלק שזינב את הנחשלים, פליטי הענן, 'שלח ידיו בשלומיו, חלל בריתו'".

עקרונות הצרכנות

יום ראשון י"ד באלול ה'תשפ"א

אוצר בית דין - הגדרה

אוצר בית הדין הוא תקנה שהובאה בתוספתא (שביעית פ"ח ה"א-ב) ומבוססת על כך שהתוצרת החקלאית הגדלה בשמיטה היא הפקר, וכולם יכולים ליטול ממנה בשווה.

עיקר התקנה הוא שבית הדין ממנה שליחים שיטפלו בפירות האילן שגדלו מאליהם ויחלקו אותם לאנשי העיר. בימינו הורחבה תקנה זו, ובית הדין מחלק אף ירקות שנזרעו או נשתלו בערב השמיטה שנאספים בשביעית ויש בהם קדושת שביעית וכן ירקות שגדלו בשיטת ונשמרו באופני השימור השונים. עשיית הפעולות השונות הכרוכות בגידול הצמח והפרי תלויה בהנחיות בית הדין, ואף לצרכן מותר להשתמש בפירות על פי הלכות קדושת שביעית, בהתאם להנחיות ההלכתיות.

החקלאים העובדים בקרקעות על מנת לספק לבית הדין את היבול, מחויבים להישמע להוראות בית הדין, המתירים אך ורק את העבודות הנדרשות על מנת לספק יבול ברמה טובה, ולא את אלו המפתחות את המטע או את הקרקע. בכך מקיימים החקלאים את מצוות השבתת הקרקע בשמיטה.

יום שני ט"ו באלול ה'תשפ"א

אוצר בית דין - הפוסקים כן

הרמב"ם אומנם לא הביא בהלכותיו את התקנה של אוצר בית הדין, אך רבנו שמשון משאנץ הביאה בביאורו למשנה (שביעית פ"ט מ"ח) וכן הזכירה ראשונים נוספים. הרב שאול ישראלי (חוות בנימין ח"ג סימן צח) הסביר שהטעם שהרמב"ם לא הזכיר תקנה זו בהלכותיו הוא מפני שתקנה זו היא תקנה מציאותית, שבאה לבאר את אופן החלוקה הראוי של התוצרת החקלאית לכלל האוכלוסייה בשמיטה, ואין בה חידוש הלכתי עקרוני. עוד מחדש הרב ישראלי שהטעם לכך שמותר לעשות את המלאכות העוסקות באיסוף הפרי הוא שאין לנהוג בשמיטה בפרי מנהג בעלות, ולכן כשהפרי נאסף במסגרת אוצר בית הדין, הדבר מוכיח שאין כאן בעלות אלא רק שליחות של הציבור.

ברכישת תוצרת קדושה בקדושת שביעית מבית הדין על הצרכן להיות שותף באוצר בית הדין. בשמיטה זו הוקם בית הדין 'אוצר הארץ', וחברים בו רבנים מחשובי הפוסקים בדורנו. 'אוצר הארץ' משווק פירות וירקות לכל חלקי הארץ, על מנת שלבית הדין תהיה אפשרות סמכות לאסוף את הפירות, הציבור צריך להיות שותף ולמנות את בית הדין כשליחו. לשם כך רצוי להצטרף כמנויי בית הדין של אוצר הארץ (בטלפון או באתר האינטרנט של אוצר הארץ).

יום שלישי ט"ז באלול ה'תשפ"א

אוצר בית דין - תשלום

התורה אסרה לסחור בפירות שביעית, אולם ברכישת פירות דרך אוצר בית הדין אין איסור סחורה משום שהתשלום המתקבל איננו מיועד בעבור הפירות אלא בעבור הוצאות הגידול של הפרי וחלוקתו. בנוסף להוצאות אלו יש להקים שרשרת גידול ושיווק ייחודית לאוצר בית הדין, וכן מכיוון שבית הדין אינו מתחשב במחירי השוק המשתנים מדי יום ביומו, ייתכנו מצבים שבהם מחיר פירות אוצר בית דין יהיה גבוה במעט מן המחיר הנהוג בשווקים, מאידך גיסא במקרים רבים המחיר נמוך מהמחיר הממוצע בשוק, במיוחד בתחילת עונת השיווק של הפרי.

יום רביעי י"ז באלול ה'תשפ"א

היתר המכירה

היתר המכירה הוא פתרון הלכתי לאפשרות עיבוד הקרקע בשמיטה. עיקרו הוא שבקרקע שבבעלות נוכרי מצוות השמיטה מופקעת ואין חיוב לקיימה. היתר זה מבוסס על פסקו של רבי מרדכי רובין, רבה של העיר חברון לפני כ-250 שנה, בשו"ת שמן המור (יו"ד סימן ד). וכמותו פסקו רבים מגדולי הדורות הקודמים: רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבי שמואל מוהליבר ורבי יהושע מקוטנא סמוך לשנת השמיטה תרמ"ט, לפני כ-130 שנה. ברבות השנים ביססו את ההיתר הרבנים

הראשיים לדורותיהם, ובראשם מרן הראי"ה קוק זצ"ל. יסודו של היתר זה מבוסס על ההנחה שבלי היכולת לעבד את האדמה גם בשמיטה, היו החקלאים מגיעים לחרפת רעב.

יום חמישי י"ח באלול ה'תשפ"א

היתר המכירה - ביסוסו

היתר המכירה מבוסס על כמה עקרונות הלכתיים. העיקרון הראשון הוא שלדעת מחבר 'ספר התרומה', מבעלי התוספות, נפסקה ההלכה כתנא הסובר שכשגוי קונה קרקע בארץ ישראל, קנייתו מפקיעה את חיוב המצוות התלויות בארץ מקרקע זו. העיקרון השני הוא שחיוב השמיטה בימינו הוא מדרבנן. העיקרון השלישי הוא שאין קדושת שביעית ביבול שגדל בקרקע של גוי, כפסיקת מרן ה'בית יוסף' (שו"ת אבקת רוכל סימן כג), העיקרון הרביעי הוא שבמכירת הקרקע לזמן מוגבל אין משום איסור "לא תחונם", ובעיקר משום שהמכירה נעשית מתוך מטרה לדאוג שהיישוב החקלאי לא יתמוטט ולא יגיע לחרפת רעב.

יום שישי י"ט באלול ה'תשפ"א

היתר המכירה - טענות המתנגדים

אחת הטענות המרכזיות של המתנגדים להיתר המכירה היא העובדה שאין למכור לנוכרי שדה או בית בארץ ישראל, משום שבכך עוברים על איסור "לא תחונם", שלפיו אסור לתת לגוי אחיזה בארץ ישראל. וכפי שפסק הרמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פרק י הלכה ג), האיסור הוא גם אם מדובר במכירה לזמן קצוב.

נוסף על כך, לדעת המתנגדים להיתר יש לפסוק כדעת המבי"ט (תתברר להלן אי"ה) שיש קדושת שביעית ביבול שגדל אצל הנוכרי, ולכן גם אם תימכר הקרקע לא תופקע קדושתה. יש לחשוש לדעת הסוברים שקניינו של הגוי אינו חל בארץ ישראל ולכן מכירה לו אינה מפקיעה את קדושת הארץ.

הועלו טעמים נוספים להתנגדות להיתר המכירה: בעוון אי שמירת השמיטה ישראל גולים מאדמתם; אין גמירות דעת של הקונה והמוכר לבצע מכר בצורה אמיתית.

המצדדים בהיתר הסתמכו בין השאר על כך שיש פוסקים רבים הסוברים שכאשר המכירה היא לזמן קצוב, אין בכך איסור "לא תחונם". כמו כן, יש הסוברים שאין איסור "לא תחונם" במכירה לנוכרים שבימינו.

|| שבת קודש פרשת כי-תבוא כ' באלול ה'תשפ"א

בפרשה מובאת המצווה להתוודות בזמן ביעור המעשרות בחג הפסח פעמיים בשבע שנים; בשנה הרביעית למניין שנות השמיטה ובשנת השמיטה. מבאר הגר"א קוק זצ"ל (עין אי"ה ברכות ח"ב, מעשר-שני) שווידוי מעשרות הוא וידוי חיובי. כלומר, אדם מישראל אומר לריבונו של עולם: "עשיתי ככל אשר צויתני", נתתי את כל המעשרות למי שצריך, ונהגתי בהם כראוי. ללמדנו שאדם מישראל צריך להכיר גם את הדברים הטובים שיש בו, יחד עם התביעה המתמדת להשתכר. דווקא אדם המעריך את מעשיו הטובים, ידע גם היכן נמצאים אצלו דברים הטעונים תיקון. לכן תיכף ומיד אחרי המילים: "עשיתי ככל אשר צויתני", הוא ממשיך ומבקש מריבונו של עולם עזרה וסיוע גם בעתיד: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל...". אך גם אם אדם משבח את עצמו בפיו, יאמר זאת רק לריבונו של עולם ולא בפני אחרים, ורק לעיתים נדירות, פעמיים בשבע שנים - בסוף חג הפסח ברביעית ובשביעית, ולומר זאת רק במינון קטן ובקול נמוך.

היתר המכירה - שימוש בו במשך השנים יום ראשון כ"א באלול ה'תשפ"א

מכיוון שהיתר המכירה נועד לפתור בעיות נקודתיות שהתעוררו בשמיטות הקודמות, כתבו הפוסקים שצריך לבחון בכל שמיטה מחדש אם היתר זה נצרך. גם כיום, כשמדינת ישראל הולכת ומתפתחת והחקלאות אינה תופסת מקום משמעותי מבחינה כלכלית כפי שהיה בעבר, עדיין יש צורך להשתמש בהיתר המכירה, וזאת מכמה סיבות: א. ישנם חקלאים רבים שאינם שומרי תורה ומצוות, שיעבדו בלאו הכי בשמיטה, ויש לדאוג לכך שעבודתם תהיה בהיתר; ב. רובם של הפירות והירקות הטריים גדלים בארץ, הפסקת גידולם של כל אלו ויבוא כל התוצרת החקלאית במשך למעלה משנה לצורך כלל האוכלוסייה יגרמו לייקור פירות וירקות אלו. ג. על כל מדינה לדאוג ל"ביטחון תזונתי" עבור אזרחיה, ביטחון זה יוכל להיות רק כשמרכז החקלאות יהיה בארץ. ד. חלק ניכר מהמזון של בעלי החיים גדל בארץ (המזון הגס - תחמיץ). לא ניתן לייבא כמות משמעותית כזו של מזון מחו"ל.

המשמעות המעשית של קניית תוצרת שגדלה בשטח שנמכר בהיתר המכירה היא שכל ההתנהלות בנוגע לפרי, קנייתו והשימוש בו היא כבכל השנים.

יום שני כ"ב באלול ה'תשפ"א

השיטה העדיפה

מלכתחילה עדיף לרכוש פירות וירקות המשווקים באמצעות אוצר בית דין, משום שבאופן זה החקלאי מקיים את דיני השמיטה באדמתו, ואילו הצרכן שומר על קדושת השביעית.

אך ישנם מצבים שקיימת בהם עדיפות הלכתית למכור את הקרקע בהיתר המכירה, כגון במקרים שבהם אי אפשר לטפל בגידולי הקרקע בלי עשיית מלאכות האסורות מן התורה, ואז עדיף הלכתית למכור את הקרקע בהיתר המכירה ולבצע פעולות אלו על ידי נוכרים. כמו כן, במקרים שרוב הפרי מיוצא לחוץ לארץ, עדיף לייצא את הפירות כשאינן בהם קדושת שביעית, ודבר זה אפשרי רק אם הם גדלו בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה.

שיווק פירות וירקות במסגרת 'אוצר הארץ' יום שלישי כ"ג באלול ה'תשפ"א

בימים הקרובים נדון בעקרונות ההלכתיים של הצרכנות בשמיטה, שמהם משווקת התוצרת של 'אוצר הארץ'.

בכל השנים ישנם שלושה אופני גידול צמחים:

1. שטח פתוח. 2. חממה שמצע הזריעה בה רגיל. 3. חממת מצע מנותק.

לכל אחד ממקומות גידול אלו יש הנחיות הלכתיות שונות.

1. שטח פתוח הוא מקום המתאים בדרך כלל לרוב סוגי הגידולים. על שטח כזה ועל התוצרת הגדלה בו חלים כל דיני השמיטה.

2. חממה רגילה שמצע הגידול בה הוא הקרקע.

גידולי חממה מוגדרים בהלכה 'גידולי בית' ויש בהם קולות מסוימות בשמיטה, אין בהם איסור ספיחין, אך חלה עליהם קדושת שביעית... דעה זו מסתמכת על כך שיש ספק בהלכה (ירושלמי ערלה פרק א הלכה ב) אם קיים חיוב שמיטה בנוגע לצמחים הגדלים בתוך בית, וכן על כך שחיוב השמיטה בימינו הוא מדרבנן.

יום רביעי כ"ד באלול ה'תשפ"א

מצע מנותק בחממה

אפשרות נוספת לייצר יכול בשמיטה היא גידול ירקות בתוך חממה, כשמצע הגידול מנותק מהקרקע. ניתן להקל כן בהתבסס על הדינים הבאים:

1. כשמצע הגידול מנותק מהקרקע, הוא אינו נחשב שדה.

2. ניתן להקל שדיני השמיטה לא חלים בתוך בית.

3. השמיטה בזמן הזה היא מדרבנן.

בחממה זו ניתן לזרוע ולשתול צמחים אף בשמיטה.

יום חמישי כ"ה באלול ה'תשפ"א

גבול עולי מצרים

השטחים שנכבשו בידי עולי מצרים כוללים בתוכם את רובם המוחלט של שטחי מדינת ישראל כיום ואף מעבר לכך. חלק משטחים אלו לא נתקדשו מחדש בימי בית המקדש השני, ויש בהם הלכות מסוימות שהקלו בהן חכמים, כגון איסור ספיחין, שחכמים לא גזרו באזורים אלו. אולם כל מלאכות הקרקע האסורות בשביעית אסורות גם בתחום שנכבש בידי עולי מצרים.

גם בנוגע לקדושת שביעית בירקות ופירות שגדלו בשטח זה נחלקו הפוסקים, ומלכתחילה יש לנהוג קדושת שביעית בכל היבולים שגדלו גם בתחום עולי מצרים.

חשוב לציין שיש הסוברים שבשטח זה לא חל איסור 'לא תחונם', ולדעתם קל יותר לבצע מכירת אדמות על פי היתר המכירה בשטח זה. נדון בגבולות אלו בהרחבה אם ירצה ה' בחודש סיוון.

יום שישי כ"ו באלול ה'תשפ"א

גבול עולי בבל

השטח שעולי בבל קידשו בעלייתם לארץ בתחילת ימי הבית השני קטן באופן משמעותי מן השטח שכבשו עולי מצרים. על פי רוב הדעות, גבולו בחלקה הדרומי של הארץ מתחיל דרומית לים המלח, משם הוא פונה לנחל צין ולנחל לבן הסמוכים לקו עין יהב-שדה בוקר-ניצנה עד לחיבורו לים התיכון. כל השטחים הנמצאים צפונית לקו זה, חלים עליהם כל דיני השמיטה, כל השטחים הנמצאים דרומית לקו זה מוגדרים כ'ערבה' שחל ספק האם חלים בה דיני השמיטה.

|| שבת קודש פרשת ניצבים כ"ז באלול ה'תשפ"א

כתב הכלי יקר בפירוש הפסוק "וירגלו אותה", שארץ ישראל היא ראש לכל הארצות, ומטעם זה נאמר בכל מקום לשון עלייה בהולך לארץ ישראל והמרגלים אמרו שהיא איננה ראש אלא רגל - וירגלו אותה, ועל זה אמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה", נעזוב את הראש שהוא ארץ ישראל, ונעשה לנו ראש אחר והיא ארץ מצרים.

וביאר שער החצר (אות ל): "כי על פי דבריו אפשר לפרש כוונת הכתוב: 'החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך' דהכוונה על דרך שאמרו אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה, והחכם אפילו ומחשבתו בארץ שהוא יושב בחו"ל כל מעייניו הקודש באומרו מתי אבוא ואראה פני אלקים זהו החכם עיניו בראשו בארץ ישראל שנקראת ראש...".

שיווק פירות וירקות במסגרת אוצר הארץ יום ראשון כ"ח באלול ה'תשפ"א

באוצר הארץ משווקים פירות וירקות למהדרין מחקלאות יהודית, מקורות הפירות והירקות המשווקים במסגרת 'אוצר הארץ' הם כדלהלן:

- א. ירקות שיטית שאוחסנו (איסום שיטית).
 - ב. ירקות ופירות הקדושים בקדושת שביעית (שגודלו בשליחות אוצר בית דין).
 - ג. ירקות הגדלים בחממת מצעים מנותקים.
 - ד. ירקות הגדלים בערבה, כולל היתר מכירה לחומרא. בשטחים אלו השתילה או הזריעה יעשו על ידי גוי.
 - ה. ירקות הגדלים בגבולות עולי מצרים (הנגב המערבי), כולל היתר מכירה לחומרא. בשטחים אלו השתילה או הזריעה יעשו על ידי גוי.
- עם כניסתה של השמיטה יש לזכור שעיקר השמיטה וההתנהלות בה תלויים בדרישת הציבור, וככל שהציבור הרחב ידרוש לאכול פירות קדושים בקדושת שביעית כך תתרומם ותתעלה יותר קרנה של השמיטה.

ברכת שהחיינו בכניסת שנת השמיטה יום שני כ"ט באלול ה'תשפ"א ערב ראש השנה ה'תשפ"ב

כתב הרב שלמה זלמן אויערבאך (הליכות שלמה, הלכות ראש השנה): "נראה דטוב ויפה לכוון בברכת שהחיינו ביום טוב של ראש השנה של שנת השמיטה על שזכה להכנס לשנה חדשה שזוכה לקיים בה מצוות רבות של שבת הארץ

וקדושת והפקר הפירות וכו'. ומסתבר מאוד שכל אדם צריך להרגיש ולהודות לד' כשזוכה להכנס לשנה חדשה של שבת הארץ ולשנה שפירותיה הם קודש והפקר וכו', וזה הרי בא רק מזמן לזמן של שבע שנים, אבל לא עלה כלל על דעתי לחייב משום כך בברכה כי אם שבברכת שהחיינו שעל היום טוב שיכוין גם לזה".

תשרי תשפ"ב

א' דראש השנה ה'תשפ"ב

מצוות השמיטה נקראת בפי התורה גם 'שבת הארץ'. ואכן, מצווה זו מזכירה מאוד את השבת. שש שנים עובדים החקלאים, זורעים וקוצרים, נוטעים ובוצרים, מיישבים ומפריחים את ארץ ישראל, ובהגיע השנה השביעית - כפי שמגיעה השבת - מפסיקה המלאכה, מסתיימת מצוות העבודה, ומתחילה מצוות השביתה.

מבאר מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל בהקדמה לספרו "שבת הארץ": "את אותה הפעולה, שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה. צורך מיוחד הוא לאומה זו, שהיצירה האלוקית נטועה בקרבה באופן בולט ונצחי, כי מזמן לזמן יתגלה בתוכה המאור האלוקי שלה בכל מלוא זהרו... וכשם שנאמר בשבת בראשית שבת לד' - כך נאמר בשביעית - שבת לד'. סגולת הארץ וסגולת האומה מתאימות יחד".

ב' דראש השנה ה'תשפ"ב

שנה שלמה אין עובדים בשדה, אין זורעים ואין זומרים; אין קציר ואין בציר - שבת שבתון! אם כן, מה אוכלים בשנה זו? ומה נאכל בשנה שלאחריה? מבטיחה התורה: "וציויתי את ברכת". בשנה השישית תהיה ברכה ביבול, והשפע יספיק לשלוש שנים: לשישית לשביעית ולשמינית. ה' רוצה שנעבוד את הארץ, שניישב אותה, אך למשך שנה אחת - הפסקה! במקום נוסף מצווה אותנו התורה (שמות כג) חלק נוסף של מצוות השמיטה: "ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה, השביעית תשמטנה" - הימנעות מעבודת השנה השביעית, "ונטשתה" - הימנעות מאיסוף יבולה; "ואכלו אביוני עמך" - היבול שבכל זאת גדל בשמיטה לא יהיה שלך; היבול יהיה לאביונים, לעניים, לחיית השדה, ולכל מי שחפץ בו.

זמני השנה

יום חמישי ג' בתשרי ה'תשפ"ב - צום גדליה

חלוקתה של השמיטה היא החל מראש השנה תשפ"ב עד ערב ראש השנה תשפ"ג

גידולי קרקע ששייכים לשנת השמיטה קדושים בקדושת שביעית. התאריך הקובע את שייכות הגידולים לשמיטה הוא ראש השנה, אך שלב הגידול הקובע משתנה לפי סוג הגידול. קדושת השביעית בירקות נקבעת לפי הלקיטה, לכן מיני הירקות הנלקטים בשדות החל מיום זה, יש בהם קדושת שביעית. כל פירות האילן המצויים כעת בשוק, עדיין אין בהם קדושת שביעית. קדושת שביעית תתחיל רק בפירות שיחנטו במהלך השנה. דגנים וקטניות שהגיעו לשליש גידולם לפני ראש השנה, שייכים לשנה השישית. אם לא הגיעו לשליש גידול, הם שייכים לשנת השמיטה.

יש לתת את הדעת על כך שאף שלשנות המעשר המעבר בין השנים בפירות האילן הוא בט"ו בשבט, לדיני השמיטה המעבר נעשה בראש השנה, ולכן פירות שיחנטו מראש השנה ואילך, יהיו קדושים בקדושת שביעית.

התוצרת שנרכשת בחנויות 'אוצר הארץ' מסומנת אם היא קדושה בקדושת שביעית אם לא.

החל מחודש תשרי יש לנהוג קדושת שביעית ברוב מיני הירקות וכן באורגנו, אזוב, אתרוג, בזיל, בן אזוב רפואי, גרגר הנחלים, זעתר, טרגון, לואיזה, לימונית, לענה, מליסה רפואית, מנטה, מרווה רפואית, עירית, ויש לחשוש לאיסור ספיחין במינים הבאים: חסה, לפת, צנונית וקישוא.

ארבעת המינים

רכישת אתרוגים

יום שישי ד' בתשרי ה'תשפ"ב

אתרוג שנקטף לאחר ראש השנה קדוש בקדושת שביעית. רובם של האתרוגים הנרכשים בתחילת שנת השמיטה נקטפו לפני ראש השנה, ואין לנהוג בהם קדושת שביעית, אך כשרוכשים את האתרוג יש לבדוק אם אכן נקטף לפני השמיטה, או שמא לאחריה.

אתרוגים הקדושים בקדושת שביעית מותר לקנותם רק ממי שמגדל ומשווק בשליחות של אוצר בית דין או על פי היתר המכירה, ואין לקנות ארבעת המינים מאדם המוכר אתרוגים בדרכים אסורות.

אתרוגים המשווקים באמצעות אוצר בית דין - מלכתחילה יש לגבות עליהם תשלום אחיד, בלי הבדל בין אתרוגים כשרים לבין אתרוגים מהודרים.

|| פרשת וילך - שבת שובה - ה' בתשרי ה'תשפ"ב

נאמר במדרש תנחומא (ויקרא א, א): "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו שהקדימו עשיה לשמיעה, רבי יצחק נפחא אומר אלו שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם גבורי כח רואה ששדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרים, והסייגים מפורצים, ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר, ושנו רבותינו איזהו גבור הכובש את יצרו".

הסבר הדבר הוא כי כשם שהמספר שבע של השמיטה מזכיר לנו שהקב"ה ברא את העולם בשבעה ימים ומנהיגו לנצח נצחים, כך גם מצוות הפקר הפירות ואיסור הבעלות עליהם מזכירים לאדם שאומנם יש לו שדות וכרמים ועצים, אך לא הוא אדון עליהם, אלא יש אדון מעליו. כפי שכתב רבינו בחיי (ויקרא כה): "אינו רשאי שינהג בשדהו ובכרמו כמנהג אדון כלל, אלא שיהיו כל פירותיו הפקר לכל העולם וכו', שיתבונן האדם בליבו כי אין עיקר האדנות אלא לאדון הכל ברוך הוא".

קדושת שביעית בארבעת המינים

יום ראשון ו' בתשרי ה'תשפ"ב

קדושת שביעית באתרוג ובערבה

אחד התנאים לכשרותו של האתרוג הוא שהוא יהיה ראוי לאכילה, ולכן יש לנהוג בו קדושת שביעית. עם זאת אין חובה לאכול אותו לאחר החג, ומותר להשאירו בקופסה עד חג הפסח ולשורפו עם פתיתי החמץ כפי שנוהגים בכל שנה, משום שלאחר שהוא מתייבש הוא אינו ראוי כלל לשימוש, לא לאכילה ולא להרחה. מאידך גיסא, אין צורך לנהוג דיני קדושת שביעית בערבה מכיוון שאין בה כל שימוש מעבר לנטילתה בחג עצמו, ולכן אין כל חובה לאסוף את הערבות שהתייבשו בחג אות את עלי הערבה שנפלו מהבד בעת החבטה בהושענא רבה.

יום שני ז' בתשרי ה'תשפ"ב

קדושת שביעית בלולב ובהדסים

בזמן חז"ל היה מקובל להשתמש בלולב כמטאטא, שימוש זה מגדיר אותו כמין ש"הנאתו וביעורו שווים" ומחייב אותו בקדושת שביעית כמובא בגמרא (סוכה דף מ עמוד א), אולם בזמננו מכיוון שהלולב אינו משמש כלל לצרכים אלו והשימוש בו הוא לצורכי מצווה בלבד, הוא איננו קדוש בקדושת שביעית.

הדסים ששימושם העיקרי הוא רק לצורך מצוות החג ולא לצורך שימוש בריחם, אין צורך לנהוג בהם קדושת שביעית, כי זה עיקר שימושם, אך אם הגידול שלהם והשימוש בהם לאחר החג הוא גם כדי ליהנות מריחם - כפי שמקובל בענפי נוי, יש לנהוג בהם קדושת שביעית.

יום שלישי ח' בתשרי ה'תשפ"ב

יובל

לאחר שעוברות שבע שמיטות, בסך הכול ארבעים ותשע שנה, מגיעה שנת החמישים הנקראת גם שנת היובל. בדברי חז"ל שהובאו ברמב"ם (שמיטה ויובל י, יד) הובא: ש"מראש השנה עד יום הכפורים של שנת היובל היו העבדים אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן, כיון שהגיע יום הכפורים - תקעו בית דין בשופר, ונשתחררו העבדים לבתיהן". לאחר שבית דין תקעו בשופר, כל יחיד ויחיד היה תוקע גם כן בשופר. לאחר תקיעות אלו יוצאים העבדים העבריים לחופשי ואף הקרקעות שנמכרו חוזרות לבעליהן המקוריים. בשנת היובל נוהגים כל דיני השמיטה בקרקע ובפירות אך לא נוהגת שמיטת כספים.

יום רביעי ט' בתשרי ה'תשפ"ב

יובל

מצוות יובל נוהגת רק כאשר עם ישראל יושב בארץ ישראל, ומסודר על פי הנחלות שהנחיל להם יהושע בן נון. ברובה המוחלט של תקופת בית המקדש הראשון יכולים היו לקיים מצוות יובל מן התורה, אולם משעה שחלק מהשבטים גלו על ידי מלך אשור, לדעת פוסקים רבים כבר לא יכולים היו לקיים מצווה זו מן התורה. מחורבן בית ראשון הפסיקו למנות את שנות היובל.

לאחר עליית עזרא ונחמיה, כשרק מיעוט מהעם היה בארץ ולא היה מסודר לפי נחלות, המשיכו לנהוג במקצת מדיני היובל עד חורבן בית המקדש השני. לאחר חורבן בית שני הפסיקו למנות את שנות היובל, המשיכו למנות רק שמיטות ולנהוג בהם דיני שמיטה מדברי חכמים. ויהי רצון שנזכה לבניין הבית השלישי, ולהחזרת מצוות היובל והשביעית על מכונן.

|| יום חמישי י' בתשרי ה'תשפ"ב - יום הכיפורים

עניינו של יום הכיפורים הוא התפילה, על מעלת התפילה בארץ ישראל כתב בספר שער החצר (סימן רכט): "התפילה של ארץ ישראל רצויה ומקובלת יותר מפני שאין כל כך מקטרגים וזה מפני שאין אותם האותיות המתהוות מהפה מתלבשות באויר טמא ולכן הם רצויות ונעשות תיכף עטרה וכוונת על ראש מלכו של עולם וזהו רמז "הנה צעקת בני ישראל באה אלי" ראשי תיבות הצב"י, רצונו לומר כי בארץ הצבי תכף אני מקבל בעצמי הצעקות והתפילות של בני ישראל לא על ידי מלאך אלא אני בעצמי מה שאין כן בחוץ לארץ שצריכין להתלבש באויר טמא ויש כמה חיצונים מקטרגים עליהם עד התכנסם בארץ, ואחר כך צריכים טהרה ונקיון כדי לעלות למקום גבוה".

יום שישי י"א בתשרי ה'תשפ"ב

דיני האתרוג

לפרי האתרוג יש דמיון לירק, בלשון חז"ל הוא מוגדר כ'גדל על כל מים', דהיינו, שעיקר הצימוח שלו תלוי בהשקיה, בדומה לירקות, וללא השקיה נאותה הוא לא יתפתח, זאת לעומת עצים אחרים שיכולים להתקיים גם ללא השקיה אינטנסיבית.

משום כך, דינו של האתרוג לעניין דיני השביעית הוא הן כדין הירקות והן כדין עצי פרי. לכן אתרוגים שנקטפים לאחר ראש השנה של השנה השביעית - יש צורך לנהוג בהם את כל דיני השביעית, על אף שעיקר גידולם היה בשישית; וכן אתרוגים שנקטפים לאחר ראש השנה של השנה השמינית, אך החלו לגדול בשביעית - יש לנהוג בהם את כל דיני השביעית. בשני המקרים האלו יש להפריש מן האתרוגים תרומות ומעשרות בלא ברכה.

דין זה נכון לגבי אתרוג בלבד, אך שאר פירות ההדר, דינם כפירות האילן לכל דבר.

|| שבת קודש - פרשת האזינו - י"ב בתשרי ה'תשפ"ב

השתוקקות לברך על אתרוגי ארץ ישראל

מבאר מרן הגר"ה קוק זצ"ל בהקדמתו לספר "עץ הדר" מדוע גם בגולה השתוקקו רבים ליטול דווקא אתרוגים מארץ ישראל, ולא אתרוגים שגדלו בחוץ לארץ: "המצוות התלויות בארץ הנה הנן הרכוש הרוחני היסודי של האומה בכללה ושל קדושת יחידיה, כמדרגת הקרקע, העושה את האדם ראוי להיות

אדם. המצוות שנוכל לחשבן לאמצעיות בין שתי המערכות המצוות; התלויות בארץ ושאינן תלויות בארץ, הן מצוות שהן חובת הגוף מצד עצמן, אבל קשורות לארץ ישראל בתוכנן הגלוי.

המצווה המצויינה שכח הארץ הוא ניכר בה הרבה במצוות הגוף, היא מצוות ארבעת המינים... היא קלה ונוחה לקיימה בשמחה ובהידור בארצנו הקדושה והחביבה, וביותר בישובה השלם בהיות כל יושביה עליה.

לעומת זה כמה כבדה ויקרה היא, ובכמה עמל וצער היא עומדת לעם ה' אלה פזורי הגולה, באיים הרחוקים ובקצות הארץ, במשך כל תקופות השנה, אשר גם עמל וצער זה יזכירו אותנו חמדת ארץ חמדה המסוגלת לקדושת שורש נשמתנו, ולקיום המצוות כולן באורה וצהלה, בשמחה ובמנוחה קדושה... על כן היו משתוקקים כמה וכמה גדולי עולם גאוני הדור וצדיקי אמת לקיים מצוות אתרוג בייחוד מגידולי ארץ הקודש".

יום ראשון י"ג בתשרי ה'תשפ"ב

גיזום סכך

מותר לגזום בשמיטה ענפים לצורך סכך, וכן מותר לגזום את שאר ארבעת המינים, אך יש לגזום אותם באופן שניכר שאינו מועיל לטובת העץ, כגון גיזום מצד אחד בלבד של הצמח. עם זאת, יש להקפיד היטב שלא להשחית את העץ בגיזום זה. לאחר החג אין לגזום את העץ במטרה שיתפתח צימוח טוב יותר של הענפים, אך מותר לגזמו כדי לשפר את מראה העץ מבחינה אסתטית.

יום שני י"ד בתשרי ה'תשפ"ב

תלוית פירות שביעית בסוכה

אין לתלות בסוכה פירות שביעית העלולים להתקלקל עקב השהייה בחום או בקור במשך שמונת ימי החג. אולם פירות שביעית שאינם מתקלקלים - יש המתירים לתלותם כבשאר השנים.

יש אוסרים בסוכה פירות שביעית על אף שאינם מתקלקלים בכך, כי נוי סוכה אסורים באכילה ובהנאה בכל החג, ואסור לגרום לפירות שביעית להיאסר באכילה. למעשה, הדרך הטובה למי שרוצה לתלות פירות שביעית בסוכה היא שיאמר: 'איני בודל מפירות אלו כל בין השמשות של שמונת ימי הסוכות'. בכך יהיה מותר לו להשתמש בהם בכל עת, גם במהלך חג הסוכות.

יום שלישי ט"ז בתשרי ה'תשפ"ב - חג הסוכות

הסוכות מזכירות לנו גם את הסוכות שבהן ישבו ישראל בעת כיבוש הארץ בימי יהושע - כפי שכתב בספר "הרוקח" (הלכות סוכות סימן ריט) בשם יש מפרשים: "כשצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען אז ישבו ישראל בסוכות כמו שכתוב: וארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות כי בשדה היה מסכך עליהן עד שכבשו רבת בני עמון כך ישראל עד שכבשו ארץ כנען, זהו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל כשצרים את האומות... שלא יחשבו שמזמן אבותינו אברהם ויצחק ויעקב אנחנו יושבים בארץ אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על הערים ונתנם ביד ישראל...".

יום רביעי ט"ז בתשרי ה'תשפ"ב - א' דחומ"ס

חג הסוכות בימי עזרא

חג הסוכות הוזכר בגמרא (ערכין לב ע"ב) כחג שחגגו בני ישראל בעלייתם לארץ בתחילת ימי בית שני. כמובא בנחמיה (ח, יז): "ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן בני ישראל... ותהי שמחה גדולה מאד", שאלה על כך הגמרא כיצד ייתכן שלא חגגו את חג הסוכות במשך כל ימי בית ראשון, וענתה על כך: "אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע, מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה, אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה".

הגמרא הבינה שברור שגם לאחר ימי יהושע חגגו את חג הסוכות, אלא למדה שכשם שבימי יהושע קידשו את הארץ, כך עשו זאת גם בימי עזרא. אזכור זה הובא בספר נחמיה כחלק מהחגים שחגגו עולי בית שני עם עלייתם לארץ, זמן זה, שכולם עולים לירושלים, יוצאים מבתיים ויושבים בסוכות הוא הזמן המתאים ביותר גם להגדיר מחדש את קדושתה של הארץ.

יום חמישי י"ז בתשרי ה'תשפ"ב - ב' דחומ"ס

שימוש בארבעת המינים

מותר ליטול אתרוג הקדוש בקדושת שביעית, אף שהנטילה גורמת נזק מועט לקליפתו. לאחר החג מומלץ להכין מאכלים מאתרוגים אלו ובכך לקיים בהידור את השימוש המלא בפירות השביעית. יש להקפיד ולסיים את המאכל שהוכן מהאתרוגים עד לזמן הביעור.

ניתן להקל לייצא אתרוגים לצורך מצוות החג לאחר זמן הביעור, או לחלופין לייצא אותם זמן רב לפני הביעור באופן שברור שהפירות לא יישארו בחו"ל עד זמן הביעור. לולב, ערבה והדס - מותר לייצאם לחו"ל כרגיל, כבכל שנה, מכיוון שאין בהם קדושת שביעית.

קדושת שביעית

קדושת שביעית - הגדרה עקרונית יום שישי י"ח בתשרי ה'תשפ"ב - ג' דחומ"ס

דיני קדושת שביעית נוגעים לשימוש בתוצרת חקלאית למאכל שגדלה בשמיטה ושיש בה שימוש לצורכי האדם. לעומת זאת איסור המלאכה בשמיטה נרחב יותר ונוגע לכל מיני הצמחים הקיימים, הן מיני מאכל והן מיני סרק, פעולות בקרקע, ועוד.

קדושת שביעית חלה על מינים שיש לאדם שימוש בהם, בין לאכילה, בין למאכל בהמה או שימושים נוספים. הקדושה נקבעת לפי אופן השימוש המקובל באותה התקופה ולכן ייתכן כי מינים שבעבר השתמשו בהם הייתה בהם קדושה, אך מכיוון שהיום לא נוהגים להשתמש בהם אין לנהוג בהם קדושה, וכן להיפך, מינים שבעבר לא השתמשו בהם וכיום משתמשים בהם יש לנהוג בהם קדושה. דיני קדושת שביעית כוללים גם את איסור 'ספיחין'. ירקות שנאסרו באיסור 'ספיחין' קדושים בקדושת שביעית.

שבת קודש י"ט בתשרי ה'תשפ"ב - ד' דחומ"ס

כתב הרב עובדיה הדאיה זצ"ל: "באתרוגים לא מצינו שנשתבחה בהם ארץ ישראל... אמנם לפי עניות דעתי, ברור שפירות ארץ ישראל הם יש להם עדיפות מצד קדושתן, שהם גדלו בקדושה ובטהרה, שהרי אוויר ארץ העמים ועפרו טמא, כידוע, ואם כן כשגדל הפרי בעפר ואוויר ארץ העמים הרי גדל בטומאה. לא כן אוויר ארץ ישראל ועפרה הוא טהור וקדוש, והרי מצינו בגמרא בכתובות (קיב ע"א): רבי אבא מנשק כיפי דעכו, רבי חייא בר גמדא מגנדר בעפרה, שנאמר: 'כי רצו עבדיך את עפרה ואת אבניה יחוננו'... ומכיון שכל כך גדלה מעלתה וקדושתה... ואם עפר הדומם חביב כל כך, מכל שכן המעולה מהדומם, שוודאי עלינו לחבבו משאר צומח שבחו"ל הגדל בטומאת ארץ העמים, ודבר זה פשוט וברור לכל באין תפונה" (שו"ת ישכיל עבדי ח"ו או"ח סי' כא).

קדושת שביעית - התנאים העקרוניים לכך

יום ראשון ל' בתשרי ה'תשפ"ב - ה' דחומ"ס

קדושת שביעית חלה על פירות וירקות שגדלו בשמיטה, בתנאי שמתקיימים בהם התנאים הבאים:

- א. היבול גדל בארץ ישראל.
 - ב. הבעלות על הקרקע היא של יהודי, אפילו אם כל תהליך הגידול נעשה בידי גוי.
 - ג. זהו מין שקדושת שביעית נוהגת בו (מיועד לשחמוש לאדם או לבהמה).
 - ד. שלב הגידול הקובע את הקדושה באותו מין חל בתוך שנת השמיטה.
- יש לתת את הדעת כי למעשה מינים רבים של דגניים המשווקים בארץ מיובאים מחו"ל, כגון חיטה למאכל אדם, שיבולת שועל (קוואקר), מיני אגוזים שונים, ועוד, במינים המיובאים אין לנהוג קדושת שביעית.

|| יום שני כ"א בתשרי תשפ"ב - הושענא-רבה

במסכת סוכה (דף מג עמוד ב) מסופר שפעם אחת חל הושענא רבה להיות בשבת, והביאו ענפים של ערבה ביום שישי מערב שבת והניחו אותם בעזרה. כשראו זאת הבייתוסין, הכופרים בתורה שבעל פה ומתנגדים לקיום מצוות ערבה בשבת, באו ונטלו את ענפי הערבה וכבשום והניחום מתחת לאבנים. למחרת ראו זאת עמי הארץ שאינם מקפידים במצוות, ושמתום, הוציאו את ענפי הערבות שהיו מתחת האבנים, והביאום הכהנים וזקפו את ענפי הערבה בצדי המזבח. לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת בבית המקדש.

הבייתוסים והצדוקים רצו לגרום לחכמי ישראל לבטל אחד מהדברים שיסודם במסורת תורה שבעל פה: או שיבטלו באותה שנה את הקפת המזבח עם ערבות אף על פי שזו הלכה למשה מסיני, או שיתירו לטלטל את האבנים שמעל הערבות ובכך יבטלו את איסור המוקצה בשבת. ומייד יפרסמו הצדוקים שחכמים ביטלו את איסור מוקצה בשבת, או שיאמרו שאין חשיבות להקפת המזבח עם הערבה בסוכות. את זה הבינו עמי הארץ, שהם אנשים עם רגש יהודי בריא ובעלי אמונת חכמים טבעית ועשו על דעת עצמם מעשה רק כדי שלא יהיה לעז על תורה שבעל פה. חיבוט ערבה - הערבה המסמלת כאמור את עם הארץ יש לה אפוא משמעות אחרת מהמקובלת: לא שחובטין אותה, אלא שחובטין בה (עפ"י הרב משה צבי נריה זצ"ל ששמע ממרן הרב קוק זצ"ל, מועדי הראי"ה עמ' קיב-קיג).

|| יום שלישי כ"ב בתשרי ה'תשפ"ב - שמיני עצרת - וזאת הברכה

כתב בספר שער החצר (אות קעא): "ארץ ישראל מקבלת השפע על ידי השם יתברך, ושאר ארצות על ידי שליח והיינו שהשפע יורד בשביל ישראל כדכתיב לתת מטר ארצך וכתוב גם ה' יתן הטוב וארצנו תיתן יכולה דהיינו שהוא במתנה, אבל שאר ארצות הוא בהלוואה והם מחוייבים לשלם לעתיד להיות עבדים ומשועבדים לישראל... ואפשר דזהו כוונת הכתובים (בפרשת וזאת הברכה) וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש וכו', והכוונה שישראל שוכני בדד אל ארץ דגן ותירוש, ולהם לבדם ניתנה הארץ אף שמיו יערפו טל דהיינו שהשפע להם במתנה לישראל, וזה אומרו אשריך מי כמוך עם נושע בה' שמקבלים השפע מאתו יתברך".

קדושת שביעית בפירות של גוי יום רביעי כ"ג בתשרי ה'תשפ"ב

מחלוקת חשובה ומפורסמת התקיימה בין חכמי צפת, האם חלה קדושת שביעית בפירות שגדלו בארץ ישראל בקרקע השייכת לגוי. לדעת מרן הבית יוסף (שו"ת אבקת רוכל סימן כג) לא חלה על פירות אלו קדושת שביעית, מכיוון שלדעתו קניינו של הנוכרי על הפירות שגדלו בבעלותו גורם להפקיע מהם את קדושתם, ואת החובה לקיים בהם את המצוות התלויות בארץ, והוא מצרף לכך את העובדה כי חיובה של השמיטה בזמן הזה הוא מדרבנן. כראיה לדבריו מציין הבית יוסף כי כך הוא המנהג בארץ ישראל, וכן כותב רבי ישראל משקלוב, מחשובי תלמידי הגר"א (פאת השלחן סימן כג, סעיף יג), שכך הוא המנהג בארץ ישראל, וגם הרב קוק בהקדמתו לשבת הארץ נוקט שאין לנהוג קדושת שביעית בפירות הגוי שגדלו בארץ.

דעת המבי"ט יום חמישי כ"ד בתשרי ה'תשפ"ב

המבי"ט, רבי משה מטראני, בן דורו של הבית יוסף, חולק עליו בסוגיה זו, (דבריו הובאו גם באבקת רוכל סימן כב), ולדעתו חלים על הפירות שגדלו בקרקע של הגוי דיני המצוות התלויות בארץ, זאת מכיוון שקניינו של הנוכרי אינו גורם כלל להפקעת המצוות התלויות בארץ. דבריו מבוססים בין השאר על הבנתו את דברי הרמב"ם שרק היקל שאין איסור ספיחין בקרקע שהגוי קנה, אך לא בשאר דיני שביעית, וכן על דברי הרמב"ם בהלכות תרומות שגוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מהמצוות התלויות בארץ.

לדעת החזון איש (שביעית סימן כ אות ז) יש לנהוג כדעת המבי"ט, ויש לנהוג קדושת שביעית בפירות שגדלו בקרקע של גוי, אך כאמור לדעת הרב קוק

ואחרונים רבים, וכן הוא מנהג ירושלים, אין לנהוג קדושת שביעית בפירות שגדלו בקרקע של גוי. יש להדגיש כי פירות שהגוי גידל בקרקע שבבעלות ישראל לכל הדעות יש לנהוג בהם קדושת שביעית.

יום שישי כ"ה בתשרי ה'תשפ"ב

קדושת שביעית - מקום גידול התוצרת

צריך לנהוג קדושת שביעית בכל תוצרת חקלאית שגדלה בחלקי ארץ ישראל שהוחזקו על ידי עם ישראל בזמן הבית הראשון ("עולי מצרים") או הבית השני ("עולי בבל"). שטח זה כולל כיום את כל שטחי מדינת ישראל.

אך אין צורך לנהוג קדושת שביעית בתוצרת חקלאית המיובאת מחו"ל, כגון אורז, סוכר, שמן סויה, תבלינים שונים, פירות וירקות מיובאים וכדומה. גם אם הם הובאו כחומרי גלם ועובדו בארץ. כמו כן, אין לנהוג קדושת שביעית בתוצרת הגדלה בקרקע בארץ ישראל ששייכת לגוי או שנמכרה לגוי על פי היתר המכירה.

|| שבת קודש פרשת בראשית כ"ז בתשרי ה'תשפ"ב

כתב שער החצר (סימן קלד): "הוצרך להקדים סיפור חידוש העולם להורות שלא על ידי ליסטייות לקחו כי אם בצדק ובמשפט... זה שאמר הכתוב 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים מעשה ידיו אמת ומשפט נאמנים כל פקודיו' - כי עיקר הגדה זו שהגיד כח מעשיו לעמו הכל היה כדי להורות שמעשה ידיו אמת ומשפט שהתורה והלוחות מעשה אלוקים והצדיקים שנבראו בשתי ידיים הכל באמת ומשפט שהוא מונע הליסטייות ונאמנים כל פקודיו, הפקודים אשר פקד ה' על ארצות ז' אומות כי כרצונו יתברך נתנה להם וכרצונו יתברך נטלה מהם מאומות העולם שהייתה מופקדת אצלם 'ויפקד המלך ה' פקידים אחרים עליהם' - כלומר את עם ישראל".

יום ראשון כ"ז בתשרי ה'תשפ"ב

קדושת שביעית - מקום גידול התוצרת

יש לנהוג קדושת שביעית גם במה שגדל בחממות על הקרקע וכן במה שגדל במצע מנותק תחת כיפת השמים (כגון במרפסת שאינה מקורה, עציץ המונח בגינה על צלחת אטומה), אך מה שגדל בבית, במצע מנותק, אין צורך לנהוג בו קדושת שביעית. לכן, ירקות או תבלינים שגדלו על גג הבית, במרפסת שאינה מקורה וכן בחצר הבית - קדושים בקדושת שביעית, אך צמחים שגדלו בתוך הבית בתוך עציץ בעל תחתית או על רצפה קשיחה - אינם קדושים בקדושת שביעית.

קדושת שביעית - המינים שיש בהם קדושה יום שני כ"ח בתשרי ה'תשפ"ב

קדושת שביעית חלה על כל גידול המיועד לאכילת בני אדם, דהיינו כל מיני הצמחים שרוב בני האדם רגילים לאכלם בקביעות. אך אם אין אוכלים אותם בקביעות, אין בהם קדושה; לכן אין קדושה במינים כגון חלמית (חוביזה), רגלת הגינה (ריג'לה) וכדומה, גם אם הם גדלים בגינה, שאף על פי שניתן לאכלם בשעת הדחק הם אינם משמשים לצורך אכילה בכל ימות השנה הרגילים. גם מינים שיש מיעוט קטן שמשתמש בהם באופן קבוע, אך רוב האוכלוסייה אינה משתמשת בהם - אין לנהוג בהם קדושה. כגון אלוורה שיש ממצים אותה ומוסיפים אותה למשקאות.

קדושת שביעית - המינים שיש בהם קדושה יום שלישי כ"ט בתשרי ה'תשפ"ב

לכתחילה יש לנהוג קדושת שביעית גם במאכל שמגדלים אותו במיוחד בעבור הבהמה, כגון מיני דגן שמיועדים לבהמות. לעומת זאת, עשבים שאינם מיועדים לבהמה, אין בהם קדושה, אף שבהמות יכולות לאכול אותם. לכן אין קדושה בעשבים שגדלו מעצמם בגינה, בשטחי מרעה וכדומה (מינים כגון חרדל, דגני בר, טופח וכדומה). כמו כן, אין קדושת שביעית בעלי תות העץ, אף שתולעי משי אוכלות אותם, מכיוון שלא מגדלים את העץ לשם כך.

השלב הקובע את שייכות הצמח לשמיטה - אילנות יום רביעי ל' בתשרי ה'תשפ"ב

קדושת השביעית בפירות האילן נקבעת לפי חנטתם. ישנן כמה דעות בהלכה להגדרת שלב החנטה, ישנם הסוברים כי החנטה היא הפריחה (דעה ראשונה במאירי בראש השנה דף ב עמוד א). ישנם הסוברים כי החנטה היא השלב שבו נוצר הפרי לאחר האבקה והפריה - כפי שחנטה מוגדרת בימינו (דעה שניה במאירי בראש השנה דף ב עמוד א), וישנם הסוברים כי החנטה היא שלב מאוחר בהרבה, והוא קרוב לשלב עונת המעשרות, בשלב שבו הפרי ראוי קצת לאכילה (הבנת המהר"י קורקוס בדעת הרמב"ם מעשר שני א, א).

להלכה מקובל לפסוק כסוברים שהחנטה היא כפי שהיא מוגדרת בימינו, אי לכך עצים שפורחים לעיתים אף בסוף הקיץ כגון לימון, תאנים ועוד, יש לבחון היטב מתי הם חנטו ולפי זה לשייך את הפרי.

מר-חשוון תשפ"ב

יום חמישי א' במר-חשוון ה'תשפ"ב

קדושת שביעית בדגנים וקטניות

השלב הקובע בדגנים וקטניות הוא הבאת שליש, ישנן בהלכה כמה שיטות להגדרת שלב זה: 1. שליש הנפח הסופי. 2. שליש מהמשקל הסופי. 3. שלב שבו הפרי קיים ואפשר לקבל שליש מהתוצרת הסופית. 4. שליש הבשלה. 5. שליש הגודל. להלכה מקובל כי שליש הגודל הוא שלב הבאת השליש.

דגנים וקטניות הם כל הגידולים החד שנתיים שהחלק העיקרי הנאכל בהם הוא הזרע. ישנם צמחים שגדלים בארץ בקיץ כגון תירס, ובוטנים שגידולם נמשך גם לתוך השנה השמינית, ויש לתת את הדעת מתי הייתה הבאת השליש שלהם.

השלב הקובע באורז, דוחן, פרג ושומשום הוא גמר גידולם. היחיד מהם הצומח בארץ כיום הוא הדוחן, ויש כאמור לתת את הדעת לשלב התפתחותו.

יום שישי ב' במר-חשוון ה'תשפ"ב

קדושת שביעית בירקות

קדושת שביעית מתחילה בירקות החל משלב לקיטתם, בכלל ירקות כלולים כל הצמחים החד-שנתיים שהחלק הנאכל שלהם הוא הצמח כולו, הפרי, השורש או הפקעת. אי לכך שעועית הנקטפת בתרמילים, תפוחי אדמה, בצלים, בננות, גזר, עגבניות וכדומה מוגדרים כירקות וקדושת השביעית נקבעת בהם לפי מועד לקיטתם. גם גרעיני דלעת ואבטיח, מכיוון שגדלו בצמח שפריו נאכל דינם כירק ולא כקטנית.

שבת קודש פרשת נח ג' במר-חשוון ה'תשפ"ב

שבת הארץ ושבת העולם

כתב הרמב"ן (ויקרא כה, ב): "שבת לה', לשם ה', והנה בכאן עוררו אותנו בסוד גדול מסודות התורה, כבר כתבתי בסדר בראשית (בראשית ב, ג) כי ששת ימי בראשית הם ימות עולם, ויום השביעי שבת לה' אלהיך כי בו יהיה שבת לשם הגדול, כמו ששינו (תמיד פ"ז מ"ד) בשביעי מה היו אומרים? מזמור שיר ליום השבת, לעתיד לבא שכולה שבת ומנוחה לחיי העולמים, והנה הימים רמז לאשר ברא במעשה בראשית,

והשנים ירמזו לאשר יהיה בבריאת כל ימי עולם. ועל כן החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חייבי לאוין, וחייב הגלות עליה כמו שהחמיר בעריות (ויקרא יח, כח), שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה (ויקרא כו, לד). והחזיר הענין פעמים רבות, כל ימי השמה תשבות (ויקרא כה, לה), ונאמר והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה (ויקרא כה, מג), וכן שנינו (אבות פ"ה מ"ט) גלות באה על עינוי הדין ועל עוות הדין ועל שמיטת הארץ, מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא".

קדושת שביעית במינים ייחודיים

יום ראשון ד' במר-חשוון ה'תשפ"ב

יש מינים שיש מחלוקת בין הפוסקים אם הם מוגדרים אילן או ירק, כגון פסיפלורה, פפאיה וכדומה, שנחלקו הפוסקים במעמדם ההלכתי. מצד אחד הם צמחים רב-שנתיים המניבים מספר רב של יבולים, צורת הצימוח שלהם דומה לעצים רגילים - הם בעלי גזע, עלים וענפים, אולם מצד שני הם מניבים פרי בתוך שנתם הראשונה לאחר זריעתם, בדומה לירקות. מכיוון שיש ספק בשאלה זו, מותר להקל ולנהוג קדושת שביעית רק בפירות שהגיעו ל'עונת המעשרות' לאחר ראש השנה של תחילת השמיטה. עונת המעשרות היא שלב הקרוב להבשלת הפרי. בסוף השמיטה אין צורך לנהוג קדושת שביעית בפירות הראשונים של צמחים אלה שיחנטו לאחר השמיטה.

קדושת שביעית בשיחים רב-שנתיים המיועדים לריח

יום שני ה' במר-חשוון ה'תשפ"ב

שיחים רב-שנתיים מעוצים המיועדים לתבלינים או להפצת ריח נעים, כגון רוזמרין, בזיליקום ולואיזה - דינם כאילנות. בענפים שגדלו בשיחים אלו חלה קדושת שביעית מתחילת היווצרות הענף. בדרך כלל אפשר להבחין בין ענפים צעירים לענפים מבוגרים מהאביב ואילך. הענפים המבוגרים משתייכים לשנה השישית, אך הענפים הצעירים משתייכים לשנה השביעית. בפרחי ריח הגדלים על שיחים כאלו, השלב הקובע אם הם שייכים לשביעית הוא הופעת הניצן של הפרח.

צמחי תבלין רב-שנתיים שאינם מעוצים כגון לימונית, נענע, עשב לימון וכן צמחים חד-שנתיים שנזרעו לפני השמיטה כגון כוסברה ושמיר, דינם כירק, וקדושת השביעית בהם היא משעת לקיטתם בשביעית.

יום שלישי ו' במר-חשוון ה'תשפ"ב
קדושת שביעית - חלקי הצמח

קדושת שביעית חלה רק על חלקי הצמח הנאכלים, לאדם או לבהמה, למשל בעגבנייה יש לנהוג קדושת שביעית רק בעגבנייה עצמה ולא בעוקץ הירוק המחבר אותה לצמח, בגזר יש לנהוג קדושה רק בשורש הנאכל ולא בציצת העלים. וכן אין לנהוג קדושה בעלי העץ שאינם נאכלים.

עלי גפנים שנקטפים במיוחד עבור אכילתם, יש לנהוג בהם קדושת שביעית, וכן יש לנהוג קדושה בעלים, בתרמילים ובזרעי המורינגה המכונפת, לנוהגים לאכלם. יש לנהוג קדושת שביעית גם באילנות שנטעו לצורך סייג - גדר.

יום רביעי ז' במר-חשוון ה'תשפ"ב
בקשה על הגשמים בשמיטה

גם בשמיטה, בזמן שבו כל הפירות והירקות הם הפקר, יש לבקש על הגשמים כבכל שנה, כמובא בברייתא (תענית יט ע"ב): "מתריעין על האילנות בשאר שני שבוע, על הבורות ועל השיחין ועל המערות אפילו בשביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף על האילנות בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים", אומנם נחלקו חכמים ורבן שמעון בן גמליאל אם יש לבקש גם על האילנות בשביעית, מכל מקום אין חולק על עצם הבקשה לקבלת השפע האלוקי המתבטא בגשמים - יש לבקש על הגשמים גם בשנת השמיטה.

יום חמישי ח' במר-חשוון ה'תשפ"ב
קדושת שביעית בפטריות

פטריות שגדלו בתוך מבנה, כפי שגדלות כיום כל הפטריות המסחריות, או בתוך מערה, לכל הדעות אין לנהוג בהן קדושת שביעית ואף אין חובה לבערן, אולם פטריות שנלקטות בשדה או ביערות יש הסוברים שיש לנהוג בהן קדושת שביעית.

זמני החודש

החל מחודש מר-חשוון יש לנהוג קדושת שביעית בתפוחי אדמה וברוזמרין, וכן יש להתחיל לחשוש לאיסור 'ספיחין' במינים הבאים: שמיר, שעועית בתרמילים, צנון, עלי פטרוזיליה, פול בתרמילים, סלק עלים, מלפפון, כוסברה ועלי בצל ירוק. יש לרכוש ירקות אלו רק במקומות שיש בהם השגחה מסודרת בנושא שביעית.

יום שישי ט' במר-חשוון ה'תשפ"ב

קדושת שביעית בפרחים

פרחים - יש לנהוג קדושת שביעית רק כשמדובר בפרחים שיש להם ריח, וחלק ממטרת גידולם הוא הריח (ירושלמי שביעית פ"ז ה"ב), אך פרחים שמטרת גידולם היא לנוי בלבד ולא לריח אין בהם קדושה. רובם המוחלט של מיני הפרחים הנרכשים כיום בשוק באופן מסחרי, אין בהם קדושה משום שאין להם ריח כלל, ואף אותם שיש בהם מעט ריח, מגדלים אותם לשם נוי בלבד ולא לשם ריח. לעומת זאת פרחים שונים הגדלים בגינות פרטיות, והריח הוא חלק משמעותי ממטרת גידולם, יש לנהוג בהם קדושה.

|| שבת-קודש פרשת לך-לך י' במר-חשוון ה'תשפ"ב

מובא במדרש (בראשית רבה ל, י): "אברהם דומה לאוהבו של מלך, שראה את המלך מהלך במבואות האפלים, הציץ אוהבו והתחיל מאיר עליו דרך החלון... כך אמר הקב"ה לאברהם עד שתהא מאיר לי מאספוטמיה ומחברותיה בא והאיר לפני בארץ ישראל".

ובמדרש נוסף (בראשית רבה לט, ח): "אמר רבי לוי בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהרים ובארם נחור, ראה אותן אוכלים ושותים ופוחזים, אמר הלואי לא יהא לי חלק בארץ הזאת וכיון שהגיע לסולמה של צור ראה אותן עסוקין בניכוש בשעת הניכוש, בעידור בשעת העידור, אמר הלואי יהא חלקי בארץ הזאת, אמר לו הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת".

יום ראשון י"א במר-חשוון ה'תשפ"ב

קדושת שביעית בעשבי בר

עשבים ומיני בר שרוב האוכלוסייה אינם אוכלים אותם בדרך כלל, אין צורך לנהוג בהם קדושת שביעית, גם אם יש מיעוט בציבור מסוים שמשתמש בהם לאכילה. לכן אין צורך לנהוג קדושה במינים כגון עולש ובבונג (קמומיל) וכדומה. כמו כן, אין צורך לנהוג קדושת שביעית במינים שמשתמשים רק לרפואה או לייצור תרופות הומאופתיות, כיוון שאינם משמשים לאכילה רגילה. גם מיני בר שבהמות יכולות לאכול, אין לנהוג בהם קדושת שביעית.

קדושת שביעית במינים שהשתנה ייעודם יום שני י"ב במר-חשוון ה'תשפ"ב

ישנם מינים רבים שבעבר שימשו למאכל אדם, לדוגמה חרחבינה שהוזכרה במשנה כמין שנאכל כמרור בפסח, אך כיום הם מוגדרת כעשב רע ולכן אין צורך לנהוג בה קדושת שביעית. אף אין חובה לנהוג בקדושת שביעית במינים שבארץ אומנם הם נחשבים כצמחי בר אך יש המייבאים אותם לשימוש בארץ כגון כרוב שחור, חרדל השדה וחרדל לבן שמכילים מהם את ממרח החרדל, עולש שמכילים ממנו את משקה הציקוריה, ובארץ הם נחשבים ל"מין רע", ועוד. אף מינים שהם "פליטי תרבות" כגון שיבולת שועל מצויה, הגדלה באופן טבעי בשדות, מכיוון שהיא אינה משמשת בפועל למאכל אדם או בהמה, אין צורך לנהוג בה קדושת שביעית.

קדושת שביעית בזרעים ופקעות יום שלישי י"ג במר-חשוון ה'תשפ"ב

אין צורך לנהוג קדושת שביעית בעצים המיועדים להסקה. כמו כן אין צורך לנהוג קדושת שביעית בזרעים ובפקעות שאינם ראויים למאכל אדם ובהמה, גם אם הפרי שהם גדלו בו גדל בשמיטה ויש בו קדושה, מכיוון שלאחר שהפרי התייבש, הוא כבר אינו ראוי לאכילה, ולפיכך הזרעים שאפשר להפיק ממנו לאחר מכן אינם קדושים בקדושת שביעית. אך זרעים שונים שאפשר לאכלם, כגון גרעיני דלעת, חמנייה וכדומה, יש בהם קדושה.

אין קדושת שביעית בצמחים הגדלים בגינת נוי ומיועדים רק לנוי כגון דשא, עצי סרק וכיוצא באלו. אך יש קדושת שביעית במיני תבלין הגדלים בגינה כגון צמחי תה, זעתר ורוזמרין, וכן מינים שמטרתם היא הפצת ריח בגינה.

קדושת שביעית - השלכות מעשיות עיקריות יום רביעי י"ד במר-חשוון ה'תשפ"ב

א. פירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית הם הפקר לכל אדם מישראל, בין עשיר ובין עני, שנאמר (שמות כג, יא) "והשביעית תשמטנה ונטשתה". ומה שנאמר "ואכלו אביוני עמך" בהמשך הפסוק, הכוונה שמכיוון שכל המטעים מופקרים, גם העשירים נחשבים אביונים.

ב. פירות השביעית הם הפקר מכיוון שהתורה הגדירה אותם כך, ואין צורך לבצע הפקדה מפורשת של הפירות, אך מן הראוי לתלות בפתח הגינה שלט 'הפקר'.

ג. יש לאכול פירות אלו דווקא בארץ ישראל ואין לייצאם לחוץ לארץ.

ד. יש לאפשר לכל אחד לאכול מהם, אך שייכות פירות אלו היא רק לישראל ואין לתת אותם למי שאינו יהודי.

שימוש בפירות קדושים בקדושת שביעית יום חמישי ט"ו במר-חשוון ה'תשפ"ב

"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", מכאן למדו חכמים כמה כללים לגבי השימוש המותר בפירות שביעית.

א. אין לסחור בפירות שביעית, כפי שלמדו חז"ל מן הפסוק: "לאכלה - ולא לסחורה". (פסיקתא זוטרתא ויקרא פרשת בהר דף ע עמוד ב).

ב. עוד למדו מפסוק זה "לאכלה - ולא להפסד" (פסחים נב ע"ב). לכן אסור להשחית פירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית.

ג. אסור לאכול פירות שביעית או לעבדם על ידי בישול, סחיטה וכדומה, בצורה שאינה מקובלת, זאת דרשו מן הפסוק "לאכלה - ולא לשנות פרי מברייתו" (רמב"ם שמיטה ויובל פ"ה ה"ג).

ד. מותר להשתמש בפירות שביעית רק בשימוש הדומה לאכילה, כגון: הדלקת הנר, אך אסור להשתמש בהם לכל שימוש שאינו דומה לאכילה, כגון: רפואה או כביסה.

קדושת שביעית בפירות שהרכיבו יום שישי ט"ז במר-חשוון ה'תשפ"ב

פירות קדושים בקדושת שביעית שלא נאספו ונקטפו במועד המתאים והם מתחילים להרכיב וליפול על האדמה ובכך הם גורמים למפגע לבני הבית, לריחות לא נעימים, או שמזיקי פרי המקננים בהם גורמים לנזקים לפירות אחרים שבגינה, מותר ורצוי לאסוף פירות אלו בצורה מסודרת, בעזרת מגרפה או מטאטא, אם הדבר ניתן יש להשאירם בפינת הגינה עד שיירקבו לגמרי, ואם הדבר איננו אפשרי, מותר לאספם, להכניסם לתוך שקית ולזרקם לפח בצורה מסודרת.

עם זאת, מכיוון שהפירות הם הפקר אין חובה לקטוף אותם מהעץ בצורה יזומה, אך ראוי לעשות כן כדי שהפירות לא יופסדו ויאבדו.

|| שבת קודש פרשת וירא י"ז במר-חשוון ה'תשפ"ב

שפלות ישראל - בזכותה יורשים את הארץ שגבוהה מכל הארץ

כתב שער החצר (אות תקסו): "פירש בספר מגלה צפונות (מאת הרב אליהו הכהן, מרבני איזמיר) בפרשת שמות במה שמבואר אצלו במקום אחר דטעם שזכו ישראל לנחול ארץ ישראל שגבוהה מכל הארצות, אלא כל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו כמאמר רבותינו זכרונם לברכה, וכיון שישראל נמשלו לעפר

שהכל דשין בו והם שפלים מכל האומות, זכו למעלה זו לנחול ארץ גבוהה מכל הארצות. ועוד ידוע מאמרם זכרום לברכה שהקב"ה נראה למשה בסנה שפל שבאילנות להראות ענווה, כונתו יתברך בזה שילמדו ממנו להיות ענוים, ועל ידי כך יצאו ממצרים לנחול ארץ גבוהה מכל הארצות שכל המשפיל עצמו מגביהו".

קדושת שביעית בפרי נגוע בחרקים **יום ראשון י"ח במר-חשוון ה'תשפ"ב**

פרי שקיים קושי רב לנקותו מכיוון שהוא נגוע מאוד בחרקים, כגון תות עץ וכדומה, עדיין חלה עליו קדושת שביעית. למרות שבדרך כלל אסור לתת לבעלי חיים פירות שביעית המיועדים למאכל אדם, אם אין אפשרות כלל לנקותו, מותר לתיתו לבעלי חיים מכיוון שבמצב זה הוא אינו עומד למאכל בני אדם. לדוגמה מותר לתת לבעלי חיים עלים מתולעים, ירקות עלים שהתחילו להרקיב ואינם ראויים למאכל אדם וכדומה.

קדושת שביעית בתערובת **יום שני י"ט במר-חשוון ה'תשפ"ב**

קדושת שביעית נוהגת גם בתבשיל שאחד מן הרכיבים שלו קדוש בקדושת שביעית, כגון: מרק שיש בו ירק של שביעית, ירקות כבושים, שאחד מהם קדוש בקדושת שביעית, בין אם טעמו מורגש ובין אם אין טעמו מורגש, ובלבד שהכמות שלו בתערובת אינה בטלה בשישים בשאר התבשיל. קדושת שביעית חלה גם על מטבעות שנקנו בהם פירות שביעית ועל מה שנקנה באותם מטבעות. כסף שמשולם בחנויות אוצר בית דין אינו קדוש בקדושת שביעית מכיוון שבאוצר בית דין התשלום הוא בעבור העבודה, האריזה וההובלה, ולא בעבור הפירות.

טיפול בפירות וירקות במטבח

יום שלישי כ' במר-חשוון ה'תשפ"ב

עיבוד פירות וירקות

מותר להכין למאכל פירות וירקות כפי שמקובל להכין אותם בדרך כלל, אך אין לשנות את צורתם על ידי צורת עיבוד שאינה מקובלת. אופן ההכנה המותר הוא כמקובל אצל רוב האוכלוסייה, וכן אם יש עדה שמנהגה הוא לעבד פירות או ירקות באופן מסוים שאינו מקובל בשאר האוכלוסייה. אך אם מדובר בדרך שימוש מסוימת המקובלת רק על טבעונים או צמחונים המשתמשים בצמחים לצורכי בריאות, אין דרך זו נחשבת לדרך מקובלת על כלל האוכלוסייה. יש להדגיש שמנהג העולם עשוי להשתנות בכל שמיטה, ומה שלא היה מקובל בשמיטה הקודמת, יכול להיות מנהג מקובל בשמיטה הנוכחית, ולהיפך.

יום רביעי כ"א במר-חשוון ה'תשפ"ב

עיבוד פירות וירקות

ניתן לעבד פירות וירקות בדרכים שונות, כגון: טיגון, אפייה, צלייה וכדומה. כל ירק או פרי שרגילים לעשות בו אחת מפעולות העיבוד הללו, מותר לעשות בו את כל שאר הפעולות. לפיכך, אם מקובל לאפות ירק מסוים, יהיה מותר אף לצלות, לבשל או לטגן אותו בשביעית, אסור לעבד בשמיטה פירות וירקות בדרך שאינה מקובלת בהם.

כשמעבדים פירות שביעית, יש להשתדל לעבד אותם באופן כזה שרוב בני האדם יאכלו אותם, ולא לגרום לכך שבני אדם לא ירצו לאכול מהם, אך אם זהו הטעם המועדף על בני הבית, אין בכך כל מניעה.

יום חמישי כ"ב במר-חשוון ה'תשפ"ב

עיבוד פירות וירקות

פרי שידוע שאם לא יעבור עיבוד בדרך שונה מן הרגיל ייזרק, כגון בגינה פרטית שהופקרה ואנשים לא באים לקטוף, או פירות 'סוג ב' הפסולים לשיווק - מותר לעבד אותם בדרך זו כדי שלא ילכו לאיבוד. כיוון שהאיסור להכין אוכל שלא באופן הרגיל נובע מחמת הציווי (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ואם נימנע מעיבוד שאינו מקובל הפירות ייפסדו - עדיף להכין מהם מאכל אף שלא בדרך המקובלת.

קילוף פירות וירקות

יום שישי כ"ג במר-חשוון ה'תשפ"ב

מותר לקלף פירות וירקות, אף על פי שקליפתם ראויה למאכל כגון מלפפונים וגזר, כפי שמקלפים אותם בכל השנים, וכן מותר להסיר מהם חלקים שאינם יפים, כגון עלים חיצוניים של כרוב. אך מן הראוי להימנע ככל האפשר מלקלף חלקים הראויים למאכל, אף שמניחים את השאריות בשקית מיוחדת, מכיוון שצריך להשתדל לאכול את פירות השביעית.

פירות וירקות שאין מקובל לקלפם בדרך כלל, כגון עגבניות ומשמש, אסור לקלפם בשמיטה באופן עקרוני, אולם אם נוצר צורך מיוחד בכך מותר לקלפם בתנאי שמקלפים יחד עם הקליפה גם חלק מן הפרי ומניחים אותם במקום מסודר כדי שהקליפה עצמה תישאר ראויה למאכל. במקרה שיש כנימות או מזיקים אחרים על קליפת הפירות, מותר לקלף אותם כדי להימנע מאכילת איסור, גם במקרה זה ראוי להניח את הקליפות במקום מסודר עד שייפסדו מאליהם.

|| שבת-קודש פרשת חיי שרה כ"ד בחשוון ה'תשפ"ב

טעמי מצוות השמיטה

בטעמי מצוות השמיטה כתב הכלי יקר (ויקרא כה, ב): "טעם מצוה זו היא להשריש את ישראל במדת האמונה והבטחון בה'. כי חשש הקב"ה פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי, וכאשר כביר מצאה ידם ישכחו את ה' ויסורו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כוחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה, ועולם כמנהגו נוהג ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם.

על כן הוציאם ה' מן המנהג הטבעי לגמרי, כי בשש שנים דרך האומות לעשות שני שנים זרע ושנה אחת בור כדי שלא להכחיש חילה, והקב"ה אמר שש שנים תזרע שדך, מידי שנה בשנה ואני מבטיחך להוסיף כוחה שלא תכחיש. ועוד נס בתוך נס שאחר שזרעתה שש שנים אם בשנה הששית לא יכחיש חילה, הנה לכל הפחות לא יוסיף לה זה כח, ואמר ה' אדרכה שבשנה הששית יוסיף לה כח כל כך עד שנאמר וצויתי את ברכתי בשנה הששית ועשת את התבואה לשלוש השנים".

יום ראשון כ"ה במר-חשוון ה'תשפ"ב

טחינה וריסוק פירות וירקות

טחינת הפרי, כגון עשיית קמח מדגנים, או ריסוק גמור של פירות וירקות הגורם לכך שצורת הפרי אינה ניכרת כלל, כגון הכנת רסק עגבניות, מותרים רק אם זו צורת העיבוד המקובלת של פרי או ירק זה.

ריסוק או מעיכה של פירות באופן שצורת הפרי ניכרת במקצת - מותרת, גם אם צורת העיבוד אינה מקובלת. לכן מותר למעוך ירקות שונים במזלג או לגרור אותם במגררת (פומפייה).

פירות וירקות שמקובל לרסק לצורך תינוק, מותר לרסקם בשבילו בכל אופני הריסוק הרגילים גם אם לא מקובל לרסק אותם לצורך גדולים, וכן מותר לעשות זאת עבור חולים המתקשים באכילת מזון מוצק. הן משום שאין בכך הפסד גמור, הן משום שזו דרך אכילתם של תינוקות וחולים, ואי אפשר למנוע מהם לאכול פירות שביעית.

מותר לנפות קמח קדוש בקדושת שביעית, אך את השאריות שלא עברו בנפה יש לשמור בקדושת שביעית.

יום שני כ"ו במר-חשוון ה'תשפ"ב

סחיטת פירות וירקות

מותר לסחוט פירות שסחיטה היא אחת מדרכי השימוש המקובלות שלהם. או שרוב בני האדם נוהגים להשתמש במיץ שלהם. לפיכך, מותר לסחוט בשביעית את כל סוגי הפירות שמקובל לסחוט ולשווק אותם באופן מסחרי בשאר השנים, כגון: לימונים, תפוזים, רימונים, תפוחים וכדומה. אבל מינים שאין דרך רוב בני האדם לשתות את המיץ שלהם, כגון תאנים - אסור לעשות מהם מיץ.

כאשר סוחטים פירות שביעית יש להשתדל לסחוט את כל הפרי ולהימנע מלסנן את המיץ מחלקי הפרי הראויים למאכל, אך אין חיוב לאכול את כל שאריות הפרי הנותרות. מותר להשתמש לשם כך במסחטות הביתיות, שיש בהן נקבים גדולים. בשאריות הפרי שנשארות על מסננת המסחטה, וכן בקליפות הפרי צריך לנהוג קדושת שביעית.

יום שלישי כ"ז במר-חשוון ה'תשפ"ב

בישול פירות וירקות

ירקות ופירות קדושים בקדושת שביעית יש לאוכלם בדרך המקובלת בעולם. לפיכך פירות וירקות שמקובל לאכול אותם מבושלים - אסור לאכול אותם חיים, כגון: תפוחי אדמה, חצילים, וכדומה. וירקות שמקובל לאכול אותם חיים, כגון: אבטיחים ומלפפונים - אסור לבשל אותם.

מותר לבשל פירות וירקות שרוב בני האדם נוהגים לאכול גם חיים וגם מבושלים, כגון תפוחים, כרוב, וכדומה. כמו כן, גם אם הפירות נאכלים בדרך כלל חיים, אך רגילים להשתמש בהם גם בתור תבלין לתבשיל, כגון עגבניות, פלפל, שקדים, צימוקים - מותר להשתמש בהם בתור תבלין, אולם במקרה זה לאחר גמר הבישול אין לזרוק אותם, מפני שהם עדיין ראויים למאכל, ויש בהם קדושת שביעית.

יום רביעי כ"ח במר-חשוון ה'תשפ"ב

קדושת שביעית לאחר הבישול

צמחים ששימשו לתבלין, כגון עלי תה, נענע וכדומה, ולאחר בישולם פג טעמם, בטלה מהם קדושת שביעית, ומותר לזרוק אותם לאשפה. אך אם אפשר להשתמש בהם שימוש חוזר או שיש בהם עדיין טעם, כגון פרוסות לימון, אסור לזרוק אותם, וכן יש לנהוג בקדושת שביעית במשקה שהכינו מצמחים אלו.

וכן יש לנהוג קדושת שביעית בבצל או פלפל שהוספו למאכלים שונים, למרקים וכדומה, גם אם בני הבית אינם מעוניינים לאכול ירקות אלו.

יום חמישי כ"ט במר-חשוון ה'תשפ"ב

הכנת ריבה

יש להשתמש בפירות השביעית כדרך שימושם הרגילה והמקובלת ולכן מותר להכין ריבה מפירות שביעית גם אם צורת הפרי אינה ניכרת לאחר הכנת הריבה, ניתן לעשות כן רק אם רגילים להכין ריבות מאותם מיני הפירות גם בשאר השנים, כגון: תותים, הדרים, משמש וכדומה. וכן עודפי פירות מכל סוג שהוא העלולים להירקב ואם לא יכינו מהם ריבה הם ייזרקו - מותר להכין מהם ריבה, גם אם בדרך כלל לא רגילים להכין מהם ריבה.

מותר להכין את הריבה כרגיל, להוסיף סוכר בבישול, מומלץ להוסיף חומרים משמרים על מנת שהריבה תישמר ולא תתקלקל.

כסלו תשפ"ב

יום שישי א' בכסלו ה'תשפ"ב

כבישת פירות וירקות

מותר לכבוש ירקות שרגילים לכבשם, כגון זיתים ומלפפונים, ומותר להשתמש לצורך הכבישה גם בחומץ שיש בו קדושת שביעית. כמו כן, מותר לכבוש ירקות שיש בהם קדושה עם ירקות שאין בהם קדושה, אולם במקרים אלו צריך לנהוג קדושת שביעית בכל הירקות, כיוון שהטעם עובר מן הירקות שיש בהם קדושת שביעית לשאר הירקות, במקרים אלו חובת הביעור תחול גם על הירקות שאין בהם קדושת שביעית.

יש לחשוש לאיסור ספיחין בקולורבי ועגבניות החל מחודש כסלו.

|| שבת-קודש פרשת תולדות ב' בכסלו ה'תשפ"ב ||

"וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכון בארץ, עשה שכונה בארץ ישראל הוי נוטע הוי זורע הוי נציב. דבר אחר, שכון בארץ שכן את השכינה בארץ" (בראשית רבה סד ד"ה וילך יצחק).

כתב הרמב"ן (בראשית פרק כו, כ) "ויקרא שם הבאר עשק - יספר הכתוב ויארין בעניין הבארות... כי בא להודיע דבר עתיד. כי 'באר מים חיים' ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר (ירמיה יז, יג) מקור מים חיים את ה'. וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו (עזרא ד, ו) ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם, וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות, הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר (דברים יט, ח) ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר וגו' שהוא לעתיד. וכתב בבית השלישי (יחזקאל מא, ז) ורחבה ונסבה למעלה למעלה, ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד."

יום ראשון ג' בכסלו ה'תשפ"ב
הקפאת וייבוש פירות וירקות

מותר להקפיא פירות, מיצים או מרקים שיש בהם קדושת שביעית, בתנאי שאינם מתקלקלים בהקפאה זו. וכן מותר לייבש פירות שמקובל בדרך כלל לייבשם, כגון: ענבים, תאנים, תמרים, שזיפים.

מותר להשתמש בשמן של שביעית לצורך טיגון, ומותר לטגן את כל מיני הפירות והירקות שרגילים לטגנם כגון בצל, חצילים, וקישואים. וכן מותר לעשות ממתקים מקליפות תפוזים ולהכין שימורים מאותם פירות שמקובל להכין מהם שימורים כגון תירס, ומשמש. במקרים אלו יש לנהוג קדושת שביעית בתבשילים או בממתקים היות שיש בהם טעם של קדושת שביעית.

יום שני ד' בכסלו ה'תשפ"ב
שימוש בתוצרת לאחר שעובדה שלא כראוי

פירות וירקות שעובדו בדרך שונה מן הרגיל, אף על פי שנהגו בהם שלא כדיון, מותרים באכילה, ואף ראוי לאכלם כדי שלא ייפסדו לחלוטין. למרות שאסור למכור פירות שביעית במדידה ומשקל, בעת הכנת מאכלים מפירות שביעית מותר לשקול ולמדוד את הפירות בכל דרך שהיא, מפני שמדידה זו אינה לצורך מכירה וקנייה.

ייצור מזון ביתי

יום שלישי ה' בכסלו ה'תשפ"ב
הכנת יין

קדושת שביעית תחול על הענבים שייבצרו החל מהאביב הקרוב. מותר לכל אדם לבצור ענבים מגפנים שהופקרו בשביעית. הכמות המותרת לבצירה הינה כזו שאפשר להכין ממנה יין המספיק לשנה, כמות של כ-70 בקבוקים למשפחה ממוצעת.

מותר להכין את היין בכל הדרכים המקובלות, כגון סחיטת הענבים לשתייה; הנחת הענבים בתוך מיכל עם סוכר; סינון היין בשלב המתאים. מותר ליישן את היין כרגיל, וכן מותר לבשל את הענבים כדי לייצר מהם מיץ ענבים.

קדושת שביעית בשאריות הענבים

יום רביעי ו' בכסלו ה'תשפ"ב

אין קדושת שביעית בשזרות הענבים (ענפי האשכול), אך אם נותרו עליהן ענבים, יש בהן קדושה.

לאחר סינון היין, דהיינו הפרדת המוצקים מן הנוזל, מותר להכין יין שני' מהזגים והחרצנים שנשארו, אך אין חובה לעשות כן.

בשאריות המוצקים שנותרות לאחר הפרדתם מהיין יש לנהוג בקדושת שביעית, מכיוון שאפשר להוציא מהם יין נוסף בדרך כלל. משום כך, אם לא מעוניינים להכין מהם יין שני', יש לנהוג בהן בקדושת שביעית ולא להשליכם בבזיון.

בישול יין

יום חמישי ז' בכסלו ה'תשפ"ב

יין קדוש בקדושת שביעית אסור להרתוחו (על מנת שלא יפסל במגע גוי), מפני שההרתחה פוגמת בטעמו. אך מותר לפסטר יין קדוש בקדושת שביעית במערכת פיסטור סגורה שאיננה פוגעת בטעמו של היין.

גם כאשר הרתחת היין אינה פוגמת בטעמו, אין לבשלו מפני שבמהלך הבישול היין מתמעט, אך אם הבישול גורם לשיפור איכותו של היין, מותר לבשלו.

מותר להשתמש ביין של שביעית לשם תוספת טעם למיני מאפה או למיני משקאות שונים, כפי שרגילים בשאר השנים. אסור להכין משקאות חריפים על ידי התססה של פירות שביעית אם אין רגילים לעשות כן בשאר השנים, אבל מותר להכין ליקר מקליפות הדרים, ענבי הדסים וכדומה.

מסיק זיתים והכנת שמן

יום שישי ח' בכסלו ה'תשפ"ב

אין קדושת שביעית בזיתים הנמסקים השנה (תשפ"ב) מכיוון שהם הביאו שליש לפני ראש השנה. ולכן ניתן למוסקם כרגיל ויש להפריש מהם תרומות ומעשרות.

הזיתים שיימסקו בשנה הבאה (תשפ"ג) יהיו קדושים בקדושת שביעית. ניתן למסוק כמות זיתים המספיקה לשימוש הרגיל של בני הבית לשנה שלמה (יש לקחת בחשבון את היחס בין הזיתים לשמן המופק מהם), ניתן למסוק על ידי קטיף ביד, ניעור העץ, או הכאה במקלות, המסיק בבוצרת מותר רק לשלוחי בית דין.

ניתן לכתוש זיתים אלו לשם הפקת שמן זית. בגפת ובמים הנותרים לאחר עצירת השמן והפרדתו אין קדושת שביעית, מכיוון שהם אינם משמשים למאכל או

לסחיטה נוספת של השמן, וניתן להשתמש בהם לצרכים שונים, כדישון הקרקע. ניתן אף לכבוש את הזיתים לצורך אכילתם כרגיל כפי שהדבר נעשה בכל שנה, מותר לפצוע אותם כדי שתצא מרירותם, ולהחליף את המים שהושרו בהם, אין צורך לנהוג קדושת שביעית במים אלו.

|| שבת קודש פרשת ויצא ט' בכסלו ה'תשפ"ב

טעמי המצווה

בספר החינוך (מצוה פד) הביא את אחד הטעמים למצוות השמיטה: "ועוד יש תועלת נמצא בדבר לקנות בזה מדת הותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול. ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות הרבה ולא מיעוט הבטחון".

יום ראשון י' בכסלו ה'תשפ"ב

הדלקת נרות בשמן שביעית

מן הפסוק (ויקרא כה, ז) "תהיה כל תבואתה לאכול" למדו חז"ל (סוכה מ ע"א, וברש"י שם): שגם הדלקת נרות בשמן הקדוש בקדושת שביעית מותרת, הן בשמן המופק מזיתים והן מצמחים אחרים. לכן מותר להדליק נרות שבת בשמן של שביעית, שכן הם מיועדים לשימוש בני המשפחה.

אולם לכתחילה אין להשתמש בשמן של שביעית להדלקת נרות חנוכה, מכיוון שאסור ליהנות לאורם, ולכן הדלקתם נחשבת כעין הפסד פירות שביעית. מאותה סיבה אין להשתמש בשמן של שביעית להדלקת נרות זיכרון ביום השנה לפטירת קרובי משפחה (יארצייט); אין להדליק בשמן של שביעית את הנרות ליד עמוד התפילה, וכן אין לשפוך שמן של שביעית להדלקה בתוך המדורה בשריפת חמץ או בל"ג בעומר לכבוד רשב"י.

יום שני י"א בכסלו ה'תשפ"ב

הנבטה ביתית

הנבטת צמחים לצורך אכילתם: מותר להנביט זרעים שונים בבית לצורך אכילתם, ברשת, על צמר גפן או בתוך כלי עם מים או אדמה. אם הצמחים מונבטים בתוך כלי עם מים או אדמה אין להנביט כמה סוגי צמחים ביחד, אלא יש להנביט כל מין בנפרד משום שבהנבטה באופן זה קיים חשש לאיסור כלאיים.

לרוב הדעות אין צורך להפריש תרומות ומעשרות מנבטים אלו, ואין לנהוג בהם קדושת שביעית. היתר זה הינו דווקא כאשר שההנבטה נעשית בתוך הבית, אין להנביט זרעים באופן זה בגינה או במרפסת שאינה מקורה.

יום שלישי י"ב בכסלו תשפ"ב

הנבטת צמחים לצורך לימוד

מותר להנביט זרעים על מצע מנותק בתוך מבנה סגור לצורך לימוד, כגון הנבטת צמחים בתוך מבנה בבית הספר לצורך המחשה לתלמידים, או לצורך קידום אנשים בעלי מוגבלויות שונות ובתנאי שהצמחים מונבטים בתוך כלים שאין נקבים בתחתיתם ובתוך מבנה. אין להנביט צמחים בשטח פתוח, או בשטח מקורה כשהקרע חשופה.

שימושים נוספים בפירות שביעית

יום רביעי י"ג בכסלו תשפ"ב

שימושים מותרים בפירות שביעית

מן הפסוק (ויקרא כה, ו) "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה..." למדו חז"ל (סוכה מ ע"א) שמותר להשתמש בפירות שביעית לא רק לאכילה ולשתייה, אלא גם לשימושים אחרים הדומים לאכילה, כגון סיכה בשמן, כיבוס הבגדים, ניקוי הבית. חז"ל הגדירו את השימושים המותרים כך: "כל שהנאתו וביעורו שווה", דהיינו, שההנאה מן הפרי וכליונו מן העולם מתרחשים באותו הזמן. אולם שימושים אחרים שאינם דומים לאכילה, אסורים.

יום חמישי י"ד בכסלו תשפ"ב

תרופות מפירות שביעית

מן הפסוק (ויקרא כה, ו): "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה", דייקו חכמים (סוכה מ ע"א) שאין להשתמש בפירות שביעית לצרכים רפואיים "לאכלה ולא למלוגמא (תרופה)". לפיכך אין להכין תרופות ומשחות מפירות שיש בהם קדושת שביעית. כמו כן, אין לאכול או לשתות פירות שביעית כשניכר שעושה כן לרפואה, אך אם משתמש בהם באופן שבו משתמשים גם אנשים בריאים - מותר, גם אם הדבר מועיל לו מבחינה רפואית. לאחר שהוכנו תרופות שיש בהן מרכיבים הקדושים בקדושת שביעית, מותר להשתמש בהן, אף אם לא נעשו באופן המותר.

יום שישי ט"ו בכסלו תשפ"ב

תרופות מפירות שביעית

אסור לגרגר שמן של שביעית לשם שיכוך כאבי גרון, מפני שהשימוש בפירות שביעית הותר לצורך אכילה ולא לרפואה. אבל מותר להשהות בפה משקה חריף לצורך שיכוך כאב שיניים אם בולע אותו לבסוף מפני ששותה אותו כדרכו. וכל שכן שמותר לשותות משקה חריף באופן הרגיל, או כתוספת לתה, אף על פי שכוונתו לשכך בכך את הכאב, כי הוא משתמש במשקה באופן זהה לאדם בריא השותה אותו. מסיבה זו מותר לשותות משקה מבושל בשמן, כגון מרק עוף, לשם הקלה על הכאב.

מותר להשתמש בצמחי מרפא שלא מקובל להשתמש בהם למאכל, ואין צורך לנהוג בהם קדושת שביעית כלל, ומותר לאכלם ולהכין מהם תרופות בכל דרך שהיא, וכן מותר להשתמש לצורכי רפואה בצמחים המיועדים למאכל לבהמה בלבד אף שיש בהם קדושת שביעית, אך יש לשמור על קדושתם במהלך השימוש בהם. אין להכין ויטמינים מפירות שביעית, אף על פי שהוויטמינים מיועדים גם לאנשים בריאים.

|| שבת קודש פרשת וישלח ט"ז בכסלו ה'תשפ"ב

טעמי המצווה

בעל הכלי חמדה על פרשת בהר כתב על טעמי השמיטה: "להורות להם שהם העם הנבחר מהקב"ה והם רק תחת השגחתו יתברך שמו, צוה להם הקב"ה מצות שמיטה שכל שנה שביעית יהיה שמיטה ולא יזרעו ולא יקצרו, ואף על פי כן יהיה להם ברכה לאכול שנה שביעית, ולכן המצווה בשנה השביעית כמו שנתן הקב"ה כח בשבת להשפיע בו ברכה. ומי שמשמר שביעית שופע לו ברכה בכלל ששת השנים, וזה היה תכלית ויסוד קיום ישראל בארץ ישראל, להורות להם שכל הצלחתם בעבודתם בזריעה וקצירה וקיוםם בארץ הוא רק ע"י שביתה בשביעית".

יום ראשון י"ז בכסלו ה'תשפ"ב

סיכה בפירות שביעית

מותר לסוך את הגוף בחומרים המופקים מפירות שביעית אם זו הדרך המקובלת להשתמש בהם כגון בשמנים ובמשחות המיוצרים מפירות אלו בכל השנים, אך אסור לסוך את הגוף בפירות שלא נהוג לסוך בהם, כגון יין וכדומה, או שהם נפסדים בכך, כגון אבוקדו. אין להכין משחות ומוצרי קוסמטיקה שונים משמן ומפירות של שביעית, אך מותר להכין שמן מצמח שאינו ראוי למאכל אדם, כגון שמן מצמח החוחובה.

אדם בריא הרגיל לסוך בשמן באופן קבוע, מותר לו לסוך את הגוף או את הראש בשמן של שביעית, גם אם לעיתים הוא עושה זאת לצורכי רפואה, אבל אין להשתמש בצמר גפן או חומר סופג אחר לשם כך, מכיוון שהשמן הנשאר בצמר הגפן נספג בו והולך לאיבוד. כמו כן אין להשתמש בפירות או בשמן של שביעית לסיכת כלים או בהמה.

הפקת שמנים אתריים מצמחי מאכל יום שני י"ח בכסלו ה'תשפ"ב

מותר לסוך את הגוף בחומרים המופקים מפירות שביעית אם זו הדרך המקובלת להשתמש בהם, לכן מותר להפיק מפירות שביעית שמן למריחה על הגוף או להפיק בושם מצמחים שיש בהם קדושת שביעית, אם גם בשאר השנים עיקר הגידול שלהם הוא לצרכים אלו, אך יש לנהוג בתוצרת שלהם בכל דיני קדושת שביעית. אולם מצמחים או מפירות שעיקר שימושם הוא למאכל, אסור להפיק שמן או בושם, אפילו אם יש אנשים המפיקים מהם שמן או בושם בשאר השנים. לכן אין להפיק שמן מצמחים כגון: רוזמרין, מליסה, מנתה, נענע, והדומים לאלו מכיוון שהם מיועדים מלכתחילה למאכל אדם.

הפקת שמנים אתריים מצמחי סרק יום שלישי י"ט בכסלו ה'תשפ"ב

מותר להפיק בשמיטה שמנים רפואיים מעלים של עצי סרק שגדלו בשביעית, כגון שמן המופק מגרניום, אקליפטוס, לבנדר, אלורה, טיון דביק, פיגם, סרפד וכדומה, וכן מותר למרוח אותם על הגוף, אך צריך לנהוג בשמנים אלו קדושת שביעית. צמחים שמיועדים בעיקר להכנת שמן לסיכה בעבור בני אדם, יש בהם קדושת שביעית, אבל אסור להפיק מהם בושם וכדומה לשם שימוש בריח שלהם.

מצוות אכילת פירות שביעית יום רביעי כ' בכסלו ה'תשפ"ב

כתב הרמב"ן (הוספותיו לספר המצוות של הרמב"ם מצוה ג): "שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ודרשו לאכלה ולא לסחורה, וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו בפרק בתרא של עבודה זרה, וכן מקומות רבים מן התלמוד בא הלשון הזה, ונכפלה זו המצוה באמרו יתעלה ואכלו אביוני עמך, שלא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כאמרו בלקט ושכחה, אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום, והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה". מדברי הרמב"ן יש שלמדו שלדעתו המילה "לאכלה" באה ללמד שיש גם מצווה מן התורה לאכול את פירות השביעית.

אך רבים כתבו שאין הדבר כן, ויש רק מצווה באכילת הקורבנות. לדעות אלו המילה "לאכלה" באה לאסור פעולות אחרות שאינן אכילה, כגון שאסור לסחור בהם ואסור להפסידם. על כך כתב מרן הרב קוק זצ"ל (שבת הארץ, קונטרס אחרון סימן כא) שאומנם אין מצווה חיובית לאכול פירות שביעית, אך מי שיש לו פירות שביעית אסור לו לשבת בתענית רשות כל זמן שלא אכלם. ולכן, אף שלרוב הדעות אין מצוות עשה באכילתם, בוודאי ראוי לכל אחד להשתדל לאכול פירות שביעית, דבר שרבים בעם ישראל שאפו אליו במשך דורות רבים.

טיפול בשאריות מזון והפסד פירות שביעית

יום חמישי כ"א בכסלו ה'תשפ"ב

דרך אכילת פירות שביעית

נאמר בתורה (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". חז"ל למדו מכך (פסחים נב ע"ב - נג ע"א) שפירות שביעית ניתנו לאכילה, ואסור לקלקל או להשחית אותם. לפיכך, אסור להפסיד פירות שביעית בידיים, וכן אסור לגרום לפירות שביעית להיות מאוסים בעיני בני אדם, גם אם לא השתנתה צורתם. כמו כן, אסור לעשות בפירות שביעית שימוש החשוב פחות מייעודם המקורי; לעשות שימוש נאות פחות מן המקובל; להאכיל לבהמה או אפילו להכין תרופה ולאכול אותם באכילה גסה.

יום שישי כ"ב בכסלו ה'תשפ"ב

דרך אכילת פירות שביעית

פירות הקדושים בקדושת שביעית יש להתייחס אליהם בכבוד ואסור להשחיתם. איסור השחתת פירות שביעית קיים לגבי כל כמות שהיא, ואף בפירות בכמות מועטה יש לנהוג כבוד ולא להשחיתם.

לפיכך, אין לערב דבר מר בפירות שביעית ולגרום שהפירות לא יהיו ראויים לאכילה או שיהיו ראויים רק בדוחק.

|| שבת קודש פרשת וישב כ"ג בכסלו ה'תשפ"ב

חשיבות העלייה לארץ

כתב האור החיים הקדוש על הצורך לעלות ולהתיישב בארץ ועל כך שאורך הגלות מעכב את הגאולה: "כי ימוך אחיך וגו' פרשה זו תרמוז ענין גדול, והערה ליושבי תבל, כי ימוך על דרך אומרו (קהלת י, יח) בעצלתים ימך המקרה, ואמרו חז"ל (מגילה יא) עשיתם לאותו שנאמר בו (תהלים קד, ג) המקרה במים עליותיו, מך, כי כשהתחתונים מטין מדרך הטוב מסתלקים ההשפעות, ומתמסכן עמוד הקדושה, כי העיקר תלוי בהתחתונים... והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שלחן אביכם, ומה יערב לכם החיים בעולם, זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם, הוא אלהי עולם ברוך הוא לעד, וימאים בעיניו תאוות הנדמים ויעירם בחשק הרוחני, גם נרגש לבעל נפש כל חי עד אשר יטיבו מעשיהם, ובזה יגאל ה' ממכרו, ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב" (אור החיים ויקרא כה, כה).

יום ראשון כ"ד בכסלו ה'תשפ"ב

דרך אכילת פירות שביעית

אסור להשחית אפילו כמות מועטה של פירות שביעית, כי אין שיעור מינימלי לאיסור הפסד פירות שביעית. אולם מותר לתת לתינוק או לילד קטן פירות שיש בהם קדושת שביעית, גם אם באכילתו הוא מקלקל חלק מהם, ומותר לתת לו פרי לאכילה אף אם יש יסוד סביר להניח שהילד לא יסיים לאכול את כל הפרי וישייר ממנו מעט, מכיוון שזו דרך אכילתו של הילד.

יום שני כ"ה בכסלו ה'תשפ"ב - נר א' של חנוכה

דרך אכילת פירות שביעית

האוכל פרי הקדוש בקדושת שביעית, צריך לאוכלו כדרך שאוכלים פירות בשאר השנים. לפיכך אין חובה לסיים לאכול את הפרי על כל חלקיו, אלא באופן שרוב בני האדם רגילים לאכלו. אולם אין לגרום להפסד פירות שביעית ישירות בצורה שאינה דרך אכילה. לפיכך אין למלא כוס של הבדלה בין של שביעית באופן שתעלה על גדותיה, ובוודאי אין לכבות בין של שביעית את נר ההבדלה, מפני שהוא מפסיד פירות שביעית בצורה ישירה.

דרך אכילת פירות שביעית יום שלישי כ"ו בכסלו ה'תשפ"ב - גר ב' של חנוכה

מותר לאכול או להכין לאכילה פירות שביעית בכל דרך רגילה ומקובלת, אף שבכך עלול להיגרם הפסד לחלק מן הפרי. משום כך מותר לאכול חצי תפוח וכדומה, למרות הקלקול של החלק הנותר, אלא שמן הראוי לדאוג לאכילת כל הפרי כדי למעט בהפסד פירות שביעית. מותר להניח פירות שביעית במקום נקי, אף על פי שבוודאי יירקבו בעתיד, מפני שאינו מפסידם באופן ישיר. כאמור לעיל, מלכתחילה אין להדליק נרות חנוכה בשמן הקדוש בקדושת שביעית מפני שאסור להשתמש בהם.

קליפות שיש לנהוג בהן קדושת שביעית יום רביעי כ"ז בכסלו ה'תשפ"ב - גר ג' של חנוכה

קליפות פירות שקדושים בקדושת שביעית, הראויות למאכל אדם, ודבוק אליהם חלק מהפרי, כגון קליפות מלפפונים, גזר, תפוח אדמה וכדומה הנקלפים במקלף, יש לשמור על קדושתם.

כמו כן, צריך לשמור בקדושת שביעית את קליפות התפוזים ואת קליפות הלימון, מפני שמקובל להשתמש בהן למאכל בהמה ואף להכנת ריבות וממתקים, וכתוספת לטעם בעוגות ובמאכלים שונים.

גם קליפות שעומדות למאכל על ידי בעלי חיים יש לשמור בקדושת שביעית ואפילו אם מדובר בקליפות שלא יאכלו בפועל על ידי בני אדם או בעלי חיים.

קליפות שאין לנהוג בהם קדושת שביעית יום חמישי כ"ח בכסלו ה'תשפ"ב - גר ד' של חנוכה

אין צורך לשמור קדושת שביעית בקליפות קשות שאינן משמשות למאכל אדם או בהמה, כגון: קליפות שקדים ואגוזים, וכן קליפות של קלמנטינות וכדומה, מפני שלא מקובל להשתמש בהן למאכל אדם או בעלי חיים, גם אם באופן עקרוני בעלי החיים יכולים לאכול אותם.

יום שישי כ"ט בכסלו ה'תשפ"ב - גר' של חנוכה

גרעיני הפרי

יש לשמור קדושת שביעית בגרעיני פירות שדבוקים בהם שאריות מן הפרי, כגון: גרעיני תמרים, זיתים, אפרסקים ושזיפים וגם גרעינים שמקובל לאכלם בפני עצמם, כגון גרעיני אבטיח. גרעינים שאינם עומדים כלל למאכל אדם, כגון גרעיני אגס ותפוח, אין צורך לנהוג בהם קדושה.

גרעיני פירות שאין בהם חלק הראוי לאכילה אינם קדושים בקדושת שביעית, כגון: גרעיני משמש, ומותר להשליכם לאשפה. דין זה נכון גם לגבי גרעיני פירות שטעמם מר ואינם נאכלים בפני עצמם, כגון: גרעיני הדורים או חרצני ענבים.

|| שבת-קודש פרשת מקץ ל' בכסלו ה'תשפ"ב - גר' של חנוכה

כתב הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי: "כל השביעים חביבים; ברקיעים, בארצות, בדורות ובימים. בשש שנים יש שנ"ד ימי שבתון, שי"ב שבתות ומ"ב ימים טובים, וכמספר ימי המנוחה של האדם תנוח גם הארץ שנ"ד ימי שנה, ובתורה ובנביאים ובתלמוד ובמדרשים תפסו במקומות רבים מספר השבע כי 'המספר שבעה מוקף מרזין וסודות ביצירה התחתית והעילאית', והאריכו בעלי הקבלה מתקון השמיטה וחשיבות ענינה לישראל וארץ ישראל" (מתוך הקדמתו לספר השמיטה).

טבת תשפ"ב

פירות וירקות מאוסים יום ראשון א' בטבת ה'תשפ"ב - נר ז' של חנוכה

פירות וירקות קדושים בקדושת שביעית שהתחילו להירקב, אפילו אם הריקבון הוא רק בחלק מן הפרי ולא בכולו, מותר לזרוק אותם לפח האשפה, משום שבמצב כזה לא יבואו בני אדם לאכלם כלל, שהרי הם מאוסים בעיניהם, ואף שיש בהם עדיין קדושת שביעית, שהרי הם ראויים למאכל בהמה, ההשלכה לפח איננה פוגמת בהם, מפני שעדיין בעלי החיים יכולים לאכול את הפרי.

שאריות מזון שנשארו זמן רב מחוץ למקרר עד שנשתנה טעמן ולא מקובל יותר לאכלן - מותר לזרוק לפח. וכן מותר לשטוף שארית מועטה של מזון הדבוקה בדופנות הסיר, בצלחת או בכלי הבישול האחרים: קרש חיתוך, פומפייה וכדומה.

החל מחודש טבת יש לחשוש לאיסור ספיחין במינים הבאים: תפוחי אדמה, שומר, פלפל חריף, פלפל, פטרוזיליה שורש, סלק אדום, מלון, כרפס עלים, כרובית, כרוב לבן, חציל, גזר, בצל ראש, אבטיח, וכן יש לנהוג קדושת שביעית באבוקדו.

נוזלים הקדושים בקדושת שביעית יום שני ב' בטבת ה'תשפ"ב נר ח' של חנוכה - זאת חנוכה

איסור הפסד פירות שביעית חל גם על מרק ירקות ומים שבישלו בהם ירקות עד שקיבלו מהם טעם טוב, גם כשאין בהם ירקות שאפשר לראותם. לפיכך אסור לשפוך את המים שבישלו בהם סלק שיש בו קדושת שביעית, שכן יש אנשים רבים שרגילים לעשות מהם חמיצה, ויש להניחם בכלי המיועד לכך עד שייפסדו, ודי להשאירם גלויים במשך הלילה, מכיוון שאז אינם ראויים לשימוש, כדין משקים שנתגלו, ומותר לשפוך אותם בבוקר.

אולם שאריות מי הבישול שלא מקובל כלל להשתמש בהם שימוש נוסף, כגון מים שבושלו בהם תפוחי אדמה, תירס וכדומה, אין בהם קדושה ומותר לשפכם.

עצמות שבושלו עם ירקות בקדושת שביעית יום שלישי ג' בטבת ה'תשפ"ב

עצמות עוף וכדומה שבושלו יחד עם ירקות הקדושים בקדושת שביעית, אם רגילים למצוץ אותן, יש לנהוג בהם קדושה, משום שהעצמות ספגו טעם מן הירקות. אך אנשים שאינם רגילים למצוץ אותן, יכולים לזרוק אותן, מכיוון שהן אינן ראויות לאכילה בעבורם, במקרה זה אף אין חובה לתת אותן לבעלי חיים שיאכלו אותן, וניתן לזרקן ישירות לפח.

טיפול בשאריות יום רביעי ד' בטבת ה'תשפ"ב

אין להשליך דברי מאכל הראויים עדיין למאכל אדם ישירות לפח האשפה, מפני שהם נמאסים בכך. לפיכך מומלץ להכין מראש בכל בית מתקן או כלי ייעודי, 'פח שמיטה', שבו אפשר להניח את כל שאריות המזון שישנן, ורק לאחר שתירקבנה מעט, מותר להשליכן לפח האשפה. יש לתת את הדעת לכך במידת האפשר גם במטבחים ציבוריים ולהכין לשם כך מתקנים גדולים דיים כדי להניח בהם את השאריות הקדושות בקדושת שביעית.

בבתים בהם השארת הכלי תגרום לחוסר נעימות לבני הבית, בשל הריח המופץ או בשל חשש מפני חרקים שונים, נמלים וכדומה, ניתן לעטוף את השאריות בשקית ולהשליכם מיד לפח האשפה.

קדושת שביעית במטבחים ציבוריים יום חמישי ה' בטבת ה'תשפ"ב

במטבחים גדולים, כגון: בסיסים צבאיים, קייטרינג, מלונות וכדומה, מכיוון שהאוכל חייב להיות טרי בכל יום, ופעמים רבות לא ניתן לשמור אוכל שבושל וחומם בשל חששות בריאותיים, מותר לאסוף את כל האוכל שנותר ושלא ניתן לשמרו, להכניסו לשקיות ניילון ולהשליכו לפח, מכיוון שבמקרים אלו אין עירוב של אוכל חדש וישן, האוכל מצוי בשקיות, הוא מפונה ונקבר באתרי הטמנה לאחר ימים ספורים.

יום שישי ו' בטבת ה'תשפ"ב
טיפול בשאריות

אסור לערב שאריות של פירות טריים עם ישנים ב'פח שמיטה', מפני שהטריים נמאסים בכך. וכן אסור לערב שם שאריות מזון נוזלי מסוגים שונים או לערב שאריות של נזלים ומוצקים ביחד, מכיוון שבעירובם יחד הוא גורם להם להיות מאוסים ופוסל אותם מאכילת אדם. אלא יש לארוז אותם בשקית נפרדת ורק כך להניחם בפח השמיטה.

פירות ממינים שונים, ברמת טריות דומה, ומעירובם לא נגרם לכל מין נזק ממשי, אפשר להקל במקום הצורך ולערבבם בפח השמיטה.

|| שבת קודש פרשת ויגש ז' בטבת ה'תשפ"ב

כתב בשער החצר (אות לב, בשם מדרש תלפיות): "ירושלים היא קודש קודשים וכל העיר היתה לבנימין משום שבנימין קודש קדשים שלא השתחוה לעשיו שהיה עבודה זרה, שעדיין לא נולד. דמזה הטעם מלך ראשון שהוא שאול היה מבנימין כמו שכתב בעל 'עשרה מאמרות'. ודבר מועט היה בחלקו של יהודה שאף על פי שיהודה השתחוה לעשיו, מיהו שרף עגלות ששלח פרעה על שהיתה עבודה זרה חקוקה בהם כמאמר חז"ל (בראשית רבה, צד, ג): 'למוד אותו שבט לעקור עבודה זרה'".

יום ראשון ח' בטבת ה'תשפ"ב
טיפול בשאריות פירות שביעית

שאריות של מזון מוצק, יש להניחן בשקית מיוחדת ולשמור אותן בכלי הייעודי עד שתיפסלנה קצת ממאכל אדם, ואחר כך מותר להניח את השקית בפח האשפה.

כאשר מדובר בשאריות של מזון נוזלי, מרק וכדומה, קיימות שתי אפשרויות. אפשר להניחן בתוך שקית ולהכניסה ל'פח השמיטה'. לחלופין, אפשר להשאירן מגולות במשך הלילה בכלי פתוח, ולאחר מכן, מכיוון שמדובר ב'משקה מגולה' שיש האוסרים להשתמש בו, ניתן להשליכן לפח הרגיל.

יום שני ט' בטבת ה'תשפ"ב

ריקון 'פח שמיטה'

את פירות שבפח השמיטה ניתן להניח בפח המרכזי אך ורק לאחר שהפירות נרקבו ואינם ראויים למאכל אדם. בפירות יש לחכות כשבוע לערך, וקליפות שונות, ירקות ובתבשיל כיומיים. מובן שאם יש בפח זה פירות שהונחו בתאריכים שונים, יש לחכות מעת הנחת הפירות האחרונים.

יום שלישי צום י' בטבת ה'תשפ"ב

איסור הפסד פירות שביעית

אין לגרום הפסד באופן ישיר לפירות שביעית, לכן אין להכניס פירות שביעית למקום מלוכלך או למקום שיש בו פירות רקובים.

מאידך, מותר להניח פירות שביעית במקום שלא יבואו לאכול אותם, מאחר שהדבר נחשב לגרמא בעקיפין של הפסד פירות שביעית, ומותר לעשות כן מכיוון שהפירות יתקלקלו מעצמם בלאו הכי. לכן מותר להניח פירות שביעית לייבוש, אף שהפירות מצטמקים בכך וגם אם ייתכן שחלק מן הפירות ירקבו בשל כך.

יום רביעי י"א בטבת ה'תשפ"ב

האכלת בעלי חיים בשאריות שביעית

אין לתת לבעלי חיים דברי מאכל שיש בהם קדושת שביעית וראויים למאכל אדם, לכן מי שמחזיק בביתו בעלי חיים ביתיים כגון ארנבות, תוכים וכדומה, עליו להיערך להאכלתם בהתאם. מומלץ לרכוש מזון מוכן לבעלי חיים אלו, או לוודא שבכל עת יש בבית פירות וירקות שאינם קדושים בקדושת שביעית.

דברי מאכל שנפסלו למאכל אדם, מותר לתת אותן לבעלי חיים. היתר זה מותנה בכך שאי אפשר להחזיר את המצב לקדמותו ולהכשיר את המאכל לאכילת אדם. לדוגמא קליפות של ירקות ופירות שנאכלים רק כשהם קלופים ואדם לא יבוא כלל לאכול את הקליפות, כגון קליפות תפוחי אדמה, מותר לתת אותן לבעלי חיים מייד לאחר הקילוף, ואין צורך לחכות שהן תירקבנה.

יום חמישי י"ב בטבת ה'תשפ"ב
מזון בעלי חיים

כשם שאסור לשנות את ייעודם של פירות השביעית הראויים למאכל אדם ולהאכילם לבהמה, כך גם צמחים המיועדים למאכל בהמה בלבד, כגון מיני דגנים שונים שמגודלים במיוחד עבור בעלי החיים, וכן מיני קטנית שונים שמגודלים במיוחד עבור בעלי החיים, כגון בקיה, תלתן וכדומה, אסור להאכילם כלל לבני אדם, מכיוון שבכך משנים את ייעודם. מאידך מותר לאכול צמחי בר שונים שבהמות יכולות לאכול אותם, אך הם אינם מיוחדים לשם כך.

יום שישי י"ג בטבת ה'תשפ"ב
שימוש בפירות שביעית לניקיון

אסור להשתמש בפירות שביעית לשימושים שאינם ייעודם המרכזי, לפיכך אין להשתמש במיץ לימון או בחומץ הקדושים בקדושת שביעית לצורך ניקיון בגדים או כלי מטבח וכדומה, מכיוון שהפירות שהם הופקו מהם גודלו לצורך מאכל אדם, אך ניתן להשתמש לצורכי ניקיון בצמחים הקדושים בקדושת שביעית שחלק מהשימוש הרגיל שלהם הוא לצורכי ניקיון, ולכן ניתן לצרף לסבונים שונים צמחים כגון רוזמרין או לבנדר שמשמשים גם כיום כחלק ממרכיבי הסבונים.

אין להשתמש בלימון הקדוש בקדושת שביעית לשם הפגת ריח הדגים באמצעות סחיטתו למי השריית הדגים לפני הבישול אם שופכים את המים לפני הבישול, אך מותר להשתמש בלימון אם משתמשים באותם המים גם לבישול, מכיוון שהדבר משמש לנתינת טעם.

|| שבת קודש פרשת ויחי י"ד בטבת ה'תשפ"ב

"אל נא תקברני במצרים" (בראשית מז, כא) ופירש רש"י בטעם הדבר כי חשש "שלא יעשוני מצרים עבודה כוכבים". וכתב הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל: "הטעם שחשש יעקב לזה הוא דהנה אמרו חז"ל (מגילה יח ע"א) מנין שקראו הקב"ה ליעקב א-ל שנאמר: "ויקרא לו אל אלוקי ישראל". אולם החשש הזה לא היה אלא בחו"ל כי בארץ ישראל שהוא מקום גילוי קדושת ד' וקדושת ישראל אין שום מקום לטעות זו, כי שם מבינים ומשיגים שהקב"ה, אורייתא וישראל חד. אבל בחו"ל שאי אפשר להשיג שם את ההתכללות של יעקב באור ד' ולא ישיגו אותו כי אם בתור נפרד, אין לך קיצוץ בנטיעות גדול מזה, והוא עבודה זרה ממש, ולזאת חשש יעקב שלא יעשוהו במצרים לעבודה זרה" (מי מרום ח"ה עמ' צא).

יום ראשון ט"ו בטבת ה'תשפ"ב

צביעה עם פירות שביעית

פירות שמפיקים מהם חומרי צבע, מותר להשתמש בהם גם אם יש בהם קדושת שביעית, הן לצביעה על גופו של האדם הן לצביעת בגדיו של האדם, כגון צמח כופר הלבן המשמש לטקס החינה, מותר לעשות כן אף לצורכי מצווה, אך אין לצבוע בעלי חיים בצבעים אלו. משום כך מותר לכתוב ספר תורה בדיו המופק מעפצים שיש בהם קדושת שביעית, וכן מותר לצבוע תפילין בצבע זה. אולם אין צורך לשמור בקדושת שביעית את קליפות הרימון, אף על פי שניתן להפיק ממנו צבע אדום, מכיוון שכיום הקליפות אינן מיועדות לכך.

יום שני ט"ז בטבת ה'תשפ"ב

הפרדת פסולת ביתית

בבתים שבכל ימות השנה מתבצעת בהם הפרדת פסולת במקור, דהיינו הפרדה בין פסולת אורגנית, כגון שאריות קליפות וירקות, קליפות ביצים, בשר וכדומה, לבין פסולת מוצקה, כגון פלסטיק, זכוכית וכדומה והשלכת כל סוג לפח נפרד, מותר להמשיך ולהפריד את הפסולת, אך יש לעטוף את הפירות הקדושים בקדושת שביעית לפני השלכתם לפח האורגני, ולהמתין עם השלכתו לפח הכללי עד שיירקבו. את הפירות ניתן לעטוף בשקיות נייר במקום שקיות ניילון.

יום שלישי י"ז בטבת ה'תשפ"ב

הכנת דשנת (קומפוסט)

אסור להכניס למדשן (קומפוסטר) באופן רציף שאריות של פירות וירקות שיש בהם קדושת שביעית, כי כך נגרם בהכרח ריקבון מהיר של הפסולת הטרייה משום שהיא מתערבת בפסולת הישנה, ובכך גורמים להפסד פירות שביעית.

הפתרון המעשי הוא להניח את שאריות המזון בתוך שקיות נייר או עיתונים וכדומה, שהם חומרים מתכלים מחד גיסא, ומאידיך גיסא, הפסולת הטרייה איננה מתערבת מייד עם הפסולת הישנה וכך לא גורמים להפסד ישיר של פירות שביעית. אפשר לערבב את התכולה שבמתקן רק כשבוע לאחר הנחת הפירות האחרונים במתקן. כמו כן, חומרים שגורמים לריקבון נוסף, כגון תולעים אדומות וכדומה, מותר להוסיפם רק כשבוע לאחר הנחת הפירות האחרונים במתקן.

יום רביעי י"ח בטבת ה'תשפ"ב

הכנת דשנת (קומפוסט)

כאשר משליכים לדשנת (קומפוסט) פירות קדושים בקדושת שביעית, מותר לערבב בהם שאריות של מזון אחר שאיננו קדוש בקדושת שביעית, בתנאי ששאריות אלו אינם מפסידים בעצם עירובם את פירות השביעית.

מותר להניח שאריות פרי במיכל גם אם יש חשש שמא הזרעים ינבטו (כפי שמתרחש פעמים רבות בעגבניות). אולם אם צמח נבט, יחול עליו איסור ספיחין ואין להשתמש בפירותיו.

לאחר שהסתיים תהליך הכנת הדשנת, מותר להוציא את תכולתה לתוך שקים ולהניחו במחסן בצורה מסודרת, אך אין לערום אותו בחצר.

איסורי ספיחין ושמור ונעבד

יום חמישי י"ט בטבת ה'תשפ"ב

חומרת איסור ספיחין

חכמים אסרו לאכול מגידולי ירק שגדלו בשביעית. על חומרת הגזירה נוכל ללמוד מסיפור המובא במדרש: רבי שמעון בר-יוחאי עבר בבקעת בית נטופא וראה אדם שהיה מלקט ספיחי שביעית, אמר לו רשב"י: כיצד אתה מלקט אותם והלא ספיחי שביעית הן, ואסורים באכילה?! ענה לו אותו אדם: הלא דעתך שספיחי שביעית מותרים, כפי שמובא במשנה: "רבי שמעון אומר כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב!" אמר לו רשב"י: אמנם אני התרתי אך חבריי חולקים עליי ואוסרים והלכה כמותם. ואתה שהקלת באיסור זה פרצת את הגדר שגדרו חכמים למנוע מאנשים לזרוע במכוון בשביעית, ונאמר: "פורץ גדר ישכנו נחש". וכך נענש אותו אדם (עפ"י בראשית רבה עט, ו).

יום שישי כ' בטבת ה'תשפ"ב

ספיחין - הגדרת האיסור

מן התורה, הצמחים החד-שנתיים שגדלו בשמיטה מאליהם ובלא זריעה מכוונת של האדם - מותרים באכילה, משום שנאמר (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", כלומר שכל מה שגדל בארץ מותר באכילה. אולם חז"ל גזרו שכל הירקות הגדלים מעצמם במהלך השמיטה ייאסרו באכילה, מפני אנשים שהיו הולכים וזורעים בסתר וטוענים לאחר מכן שצמחים אלו גדלו מעצמם (רמב"ם שמיטה ויובל פ"ד ה"א-ב).

מכיוון שירקות אלו גדלו בשמיטה, על אף שאסור לאכלם, יש לנהוג בהם קדושת שביעית כדין גידולי שביעית, ואין להשחיתם או לעשות בהם דברים שאסור לעשות לפירות שביעית. לכתחילה, אם רואה גידול שמתפתח מאליו ועדיין לא התחיל לגדול עליו יבולו - יש לעוקרו. אך אין לעקרו בשלב שיש עליהם יבול מפני שמפסידו בכך.

|| שבת קודש פרשת שמות כ"א בטבת ה'תשפ"ב

מבאר הרב אברהם אלקנה שפירא זצ"ל: בפרשת השבוע נאמר (שמות ג, ח): "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא, אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש". הרמב"ן בפרשת כי תבוא (דברים כו, טו) עמד על השאלה מדוע בהבטחה לאבותינו לא נזכר כי הארץ היא זבת חלב ודבש, ורק בהבטחה ליוצאי מצרים נזכר שהיא זבת חלב ודבש? והביאור הוא כי מאז יציאת מצרים כוחם של בני ישראל הוא בתור עם ולא כיחידים, שזכו להיכנס לארץ ישראל, לכובשה ולקדשה ב"קדושה ראשונה", ומכוח הקדושה שקידשוה הניבו ממנה זבת חלב ודבש. ועל כן דווקא ליוצאי מצרים הוזכר עניין זה, שכניסתם כעם פועלת בה בארץ ישראל קדושות נוספות, ועל ידי זה היא זבת חלב ודבש. ובברכות (דף מח עמוד ב) נאמר כי יהושע תיקן לישראל ברכת הארץ בשעה שנכנסו לארץ ישראל - "נודה לך ד' אלוקיננו... ועל ארץ חמדה טובה ורחבה". (ראש ישיבת מרכז הרב והרב הראשי לישראל הרב אברהם אלקנה שפירא זצ"ל לפרשת שמות תשס"ז).

מחלוקת הרמב"ם והר"ש בדין ספיחין יום ראשון כ"ב טבת ה'תשפ"ב

ספיחין הם צמחים חד-שנתיים שגדלו מעצמם בשדה בשנת השמיטה, שחכמים אסרו לאכלם. נחלקו הרמב"ם והר"ש (רבינו שמשון משאנץ, מגדולי בעלי התוספות) מהו שלב הגידול של הצמח שממנו ואילך יש להגדיר את הצמח כאסור בספיחין. לדעת הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פרק ד הלכות א-ג) איסור הספיחין כולל את כל הצמחים החד-שנתיים שנקטפו בשמיטה, בין צמח שנבט וגם גדל בשמיטה עצמה, בין צמח שרובו המוחלט של גידולו היה בשנה השישית ואפילו כולו היה בשישית ורק הקטיף בלבד היה בשביעית. להלכה התקבלה דעת הר"ש בביאורו למשנה (שביעית פרק ט משנה א) שהספיחין שנאסרו הם הצמחים שתחילת הצימוח שלהם הייתה בשביעית, אך אם תחילת הצימוח (הנביטה) הייתה בשנה השישית, לא חל על צמחים אלו איסור ספיחין.

פסיקת ההלכה במחלוקת זו יום שני כ"ג בטבת ה'תשפ"ב

למחלוקת זו ישנן השלכות רבות בנוגע לכל גידולי הירקות בשנת השמיטה. לדעת הרמב"ם ניתן לאכול רק ירקות שנלקטו בערב השמיטה, ואילו ירקות שנלקטו בשמיטה אסורים באיסור ספיחין. אך לדעת הר"ש די בכך שהצמח נבט בערב השמיטה כדי שיהיה ניתן לאכלו בשמיטה, אף אם הפרי - החלק הנאכל - עדיין לא צמח, כפי שהדבר מצוי למשל בעגבניות ומלפפונים. ולכן ניתן לדעתו

לאכול ירקות קדושים בקדושת שביעית במהלך השמיטה. כדעה זו הכריעו מרבית הפוסקים, ומצרפים לכך את העובדה ששמיטה בזמן הזה היא מדרבנן.

הלכה למעשה לנוהגים כדעת הרמב"ם **יום שלישי כ"ד בטבת ה'תשפ"ב**

לדעת הרמב"ם חכמים גזרו איסור ספיחין על כל ירק שנקטף במהלך שנת השמיטה. יש מהפוסקים שהחמירו בכך, ובפרט בין פוסקי ספרד, מפני שמסורת בידם שהרמב"ם הוא הפוסק הבלעדי בעניין מצוות התלויות בארץ כ"מרא דאתרא". אך גם חלק מהפוסקים הספרדים הקלו בכך, והתירו כל צמח שהחל לגדול לפני השמיטה אף אם נקטף בשמיטה, משום שאיסור זה אינו אלא מדרבנן, ושמיטה בזמן הזה כולה רק מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

הזמן בו יש לחשוש לאיסור ספיחין **יום רביעי כ"ה בטבת ה'תשפ"ב**

יש לחשוש לאיסור ספיחין החל בזמן שייתכן שמצויים בשוק ירקות שנזרעו או נשתלו בשמיטה. מכיוון שמשך הגידול משתנה בין מין למין, זמני האיסור משתנים, כל מין לפי משך גידולו. אפשר למצוא זמנים אלו בלוחות המתפרסמים וכן באתר 'אוצר הארץ'. כמו כן, מכיוון ששיטות הגידול משתנות ומתפתחות במהלך השנים, אין לסמוך על הלוחות מן השמיטות הקודמות, ויש לבחון בכל שמיטה מהם זמני איסור הספיחין באותה שנה.

הכלל הקובע באילו מינים יש לחשוש לאיסור ספיחין הוא מינים שהאדם רגיל לזרוע. לכן יש לנהוג איסור ספיחין בכל הצמחים המיועדים למאכל אדם, ומלכתחילה יש לנהוג איסור זה גם בצמחים המיועדים למאכל בהמה כגון מיני דגניים וקטניות שונים.

הזמן בו חל איסור ספיחין **יום חמישי כ"ו בטבת ה'תשפ"ב**

איסור ספיחין חל בזמנים הבאים, כל מין בהתאם לשלב גידולו:

- א. בירקות איסור הספיחין חל על צמח שהתחיל לגדול בשנת השמיטה, גם אם נזרע בערב השמיטה.
- ב. בדגניים וקטניות הנאכלים יבשים, האיסור חל גם על יכול שהתחיל לגדול בשנה השישית, אם לא הגיע לשליש מגודלו הסופי לפני השמיטה.
- ג. קטניות הנאכלות לחות בתרמילים, כגון שעועית, דיגן כירקות, לפי תחילת גידולן, ואם התחילו לגדול לפני השמיטה, אין בהם איסור ספיחין.

יום שישי כ"ז בטבת ה'תשפ"ב

הזמן בו חל איסור ספיחין

איסור ספיחין תקף גם בתחילת השנה השמינית, ויש לחשוש שמא ירקות הנלקטים בתחילת השמינית נזרעו באיסור בשביעית. האיסור מסתיים כשאפשר למצוא בשוק פירות מאותו מין שנזרעו בהיתר במוצאי השמיטה; לכן סיומו של האיסור הוא בכל מין לפי משך הגידול שלו. אפשר למצוא זמנים אלו בלוחות המתפרסמים ובאתר 'אוצר הארץ'.

|| שבת קודש פרשת וארא כ"ח בטבת ה'תשפ"ב

"וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם" (שמות ו, ג). אמר לו הקב"ה: חבל על דאבדין ולא משתכחין הרבה. כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הודעתי להם ששמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחר מדותי. אמרתי לאברהם: 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה' (בראשית יג, ז). בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בדמים מרובים, בארבע מאות שקל כסף, ולא הרהר אחר מדותי. אמרתי ליצחק: 'גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה' (בראשית כו, ג). בקש מים לשתות ולא מצא, שנאמר: 'ויריבו רעי גר עם רעי יצחק לאמר לנו המים' (בראשית כו, כ), ולא הרהר אחר מדותי. אמרתי ליעקב: 'הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה' (בראשית כח, יג). בקש לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה ולא הרהר אחר מדותי... ועליהם נאמר: 'וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען' (שמות ו, ד). שנשא אותם במה שאמר שיתן להם את הארץ ולא הרהרו אחריו" (שמות רבה פרשה ו פסקה ד).

מיני גידול שאיסור ספיחין אינו נוהג בהם יום ראשון כ"ט בטבת ה'תשפ"ב

יש מיני גידול שאיסור ספיחין אינו נוהג בהם:

א. ירקות רב-שנתיים המתחדשים בכל שנה מן השורש והתחילו לגדול בשנה השישית, כגון: פטל, בננה או ארטישוק. אך אם אותם ירקות נזרעו בשנה השישית ונבטו בשמיטה - הם אסורים באיסור זה.

ב. מיני תבלין רב שנתיים שאינם מעוצים כגון נענע וכדומה, אם התחילו לגדול לפני השמיטה, גם אם במהלך השמיטה נוצרו לצמח שלוחות חדשות (כפי שמצוי לרוב בנענע).

ג. פקעות שהוטמנו בקרקע לפני השמיטה, ונביטתם נעשתה על ידי הגשם.

שבט תשפ"ב

מיני גידול שאיסור ספיחין אינו נוהג בהם יום שני א' בשבט ה'תשפ"ב

איסור ספיחין אינו נוהג גם בגידולים הבאים:

א. ירקות שנבטו או נשתלו בשישית, וכן מיני קטניות ומיני תבואה שהגיעו לשליש גידולם בשישית.

ב. מיני בר שלא נהוג לזרוע בשדות או בגינות, אף אם הם ניתנים לאכילה.

ג. מיני צמחים שאין בהם קדושת שביעית, כגון פרחי נוי שאינם מיועדים לריח.

מקומות גידול שאיסור ספיחין אינו נוהג בהם יום שלישי ב' בשבט ה'תשפ"ב

יש מקומות גידול שצמחים הגדלים בהם אינם נאסרים באיסור ספיחין, כגון: שדה של גוי או גידול השייך לגוי. לכן אין איסור ספיחין בגידולים שגדלו בשטח שנמכר בהיתר המכירה. הוא הדין בגידולים הגדלים באזורים שלא קודשו בזמן הבית השני, אך נכבשו בידי עולי מצרים, כגון הנגב המערבי והערבה הדרומית.

איסור ספיחין אינו חל על גידולים הגדלים בשדה שאינו ראוי לעיבוד חקלאי כלל, כגון אדמות סלעיות, או במקום שבו הם מזיקים לגידול אחר, וכן צמחים הגדלים בתוך בית, בתוך חממה או בעציץ שאינו נקוב.

איסור ספיחין אף אינו חל על צמחים הגדלים מאליהם בשטחי הפקר, שמורות טבע וכדומה.

כמו כן, יש המקילים בגידולים המיועדים בעבור בעלי חיים, כחיטה לתחמיץ וחציר, אם הגידול נעשה בשינוי ממחזור הזרעים הרגיל בכל שנה.

כאמור, איסור ספיחין אינו חל על ירקות שנבטו לפני השמיטה וירקות המצויים בגוש אדמה שנשתלים בהיתר בשמיטה.

מקומות גידול שיש לחשוש בהם כיום לאיסור ספיחין יום רביעי ג' בשבט ה'תשפ"ב

יש לתת את הדעת לכך שייתכנו מקומות גידול שבהם ניתן למצוא צמחים שנובטים במהלך השמיטה. הדבר מצוי בגינות שונות; גינות פרטיות, אדניות ועציצים בבית או גינות קהילתיות, שפעמים רבות מגדלים בהם צמחים שונים לאכילה, חלק מהצמחים נותרים בקרקע ואינם נאספים, הפירות מתייבשים, נופלים ונזרעים בקרקע ונובטים בעונתם המתאימה. צמחים אלו אסורים משום ספיחין. בנוסף לכך יש לתת את הדעת במיוחד בדוכני מכירה המצויים בצידי דרכים, שישנה סבירות גבוהה שהירקות הנמכרים שם במהלך השמיטה, נזרעו באיסור בשמיטה.

שמור ונעבד יום חמישי ד' בשבט ה'תשפ"ב

בשמיטה יש לדאוג שלא תיעשנה בארץ מלאכות אסורות, ולכן אין לסייע בידי עוברי עבירה ולרכוש מהם תוצרת שגדלה באיסור בשמיטה. הקונה פירות מעוברי עבירה שאינם מקפידים על הלכות שמיטה, פירות האילן - מותרים באכילה, אף שנעשו בהם מלאכות אסורות, אך ירקות שנזרעו בשמיטה - אסורים באכילה כדין ספיחין.

לפיכך, רכישת פירות וירקות בשמיטה מותרת רק ממי שמגדל אותם בדרכים מותרות: על פי היתר המכירה או על פי ההיתרים הנהוגים באוצר בית דין.

בשנת השמיטה רבו המחלוקות ההלכתיות, וישנם היתרים שונים לגידול תוצרת חקלאית בשמיטה, אין לזלזל חלילה במי שנוהג כדעת פוסקים אחרים, ובוודאי שאין מניעה מלהנות מפירותיו של מי שמגדל על פי הדרך שהורו לו רבותיו.

סחורה

הגדרת איסור סחורה יום שישי ה' בשבט ה'תשפ"ב

אין לסחור בפירות השביעית כדרך שסוחרים בפירות וירקות במשך השנה. יש הסוברים שאיסור זה הוא מן התורה, שהרי נאמר בתורה (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", וחז"ל דרשו (פסיקתא זוטרתא ויקרא פרשת בהר

דף ע עמוד ב): לאכלה - ולא לסחורה. ויש הסוברים שדין זה הוא מדרבנן. טעם האיסור הוא שפירות השביעית הם הפקר ושייכים לכל אחד מישראל על מנת שיאכל אותם ולא על מנת שיסחר בהם.

החל מחודש שבט יש לנהוג קדושת שביעית בשסק, נקטרינה ואפרסק, וכן יש לחשוש לאיסור ספיחין במינים הבאים: תות שדה, גמבה, כרוב אדום, כרפס שורש ולוף.

|| שבת קודש פרשת בא ו' בשבט ה'תשפ"ב

אחד מבני הפלוגתא המרכזיים של הרב קוק היה רבי יעקב דוד וילובסקי (הרידב"ז). לדעת הרידב"ז העובדה כי יפקיעו את מצוות השמיטה באמצעות היתר המכירה עלולה לגרום לכך שישראל יגלו מאדמתם, על כך ענה לו הרב קוק (אגרת תקנ"ה):

"והנה הוא חוזר ומקשה שהרי בעון שמיטה גלו ישראל, כבר אמרתי כמה פעמים לכבוד גאונו שאני רואה שדרך שיש בה הטיה כלפי חסד דוקא היא תביא את קדושת השמיטה לארץ ישראל, וממילא תגרום שיהיו אחינו בני ישראל האהובים נטועים בארץ הקודש... והקב"ה רב חסד הוא, ויש די כח בכל ההתנצלות להעמיד סניגורים טובים על ישראל כשהיו מוכרחים להשתמש בהוראת היתר זה, וקל וחומר כשעשו אותו על פי הוראת חכמי הדור אף אם היו מועטים, הלא מדותיו של הקב"ה הוא שאפילו תתקצ"ט אומרים לחובה ותתקצ"ט מאותו מלאך גם כן לחובה רק אחד מאלפי אלפים לזכות הוא ניצל".

הגדרת איסור סחורה

יום ראשון ז' בשבט ה'תשפ"ב

אדם שקטף או קיבל פירות וירקות לצורכי משפחתו ונותרה בידו כמות עודפת - מותר לו למכור את הנותר לשכנו על מנת ששכנו יאכל ממנו, שכן איסור סחורה בפירות שביעית הוא דווקא כשהדבר נעשה במקח וממכר מתוך כוונות רווח, כגון קוטף או קונה על מנת למכור, מאותה הסיבה אין איסור בנתינת פירות שביעית במתנה לחברו.

אסור לקנות פירות שביעית מאדם המוכר אותם באיסור, מפני שהקונה מכשיל בכך את המוכר ומסייע בידי עובר עברה. אך בשעת הצורך מקילים כדעת הסוברים שאין איסור סחורה בהבלעה, דהיינו, למכור מצרכים שאינם קדושים בקדושת שביעית עם פירות שביעית, והתשלום הוא על המצרכים שאינם של שביעית ולא על הפירות עצמם.

יום שני ח' בשבט ה'תשפ"ב

מדדת פירות שביעית

מלכתחילה אין לשקול פירות שביעית במדויק אלא באומדן בלבד, גם כאשר מוכרים אותם באופנים שאין בהם איסור סחורה. איסור זה חל גם על פירות שבשאר השנים לא רגילים לשקול אותם, אלא הם נמכרים ביחידות בודדות. אומנם חכמים תיקנו שבשביעית אסור למדוד גם פירות שגדלו אצל גויים או פירות מיובאים הנראים כמו פירות הגדלים בארץ ואי אפשר להבחין בינם לבין פירות הגדלים בארץ. איסור זה הוא משום מראית העין, שיחשדו בו שהוא מוכר פירות שביעית באופן רגיל. כיום אין חשש לחשד זה מכיוון שיש בשווקים פירות שגדלו על פי היתר מכירה, ומותר למכרם כרגיל.

דמי שביעית

יום שלישי ט' בשבט ה'תשפ"ב

שביעית תופסת את דמיה

אף במקרים שמותר לקנות או למכור פירות שביעית (שלא בהבלעה), הכסף הניתן תמורתם נתפס בקדושת שביעית, אף שהפירות הראשונים נשארים בקדושתם. לכן גם אם הקונה מכר פירות אלו פעם נוספת, הכסף שהוא קיבל תמורת הפירות קדוש בקדושת שביעית. אומנם במקרה שהחליפו פירות שביעית בפירות אחרים שאינם קדושים בקדושת שביעית, יש המקילים ופוסקים שהפירות ירדו מקדושתם. כסף הקדוש בקדושת שביעית, יש הגבלה בשימוש בו, כפי שיבואר להלן.

יום רביעי י' בשבט ה'תשפ"ב

שביעית תופסת את דמיה

בכסף שנתפס בקדושת שביעית מותר לקנות רק דברי מאכל, ואף על דברי מאכל שנקנו בכסף זה חלה קדושת שביעית, ויש לנהוג באוכל זה בכל המגבלות שיש בקדושת שביעית, ויש לקיים בו מצוות ביעור כשמגיע זמן הביעור של פירות השביעית הראשונים שנמכרו תמורת ממון זה. במקרה שאדם עבר וקנה מצרכים אחרים בכסף זה מבלי שהמוכר ידע זאת - הקונה ייקח מאכל שאינו קדוש בקדושת שביעית בשווי הכסף שנתן ויאכלנו על פי דיני קדושת שביעית.

יום חמישי י"א בשבט ה'תשפ"ב

פקיעת דמי שביעית מהכסף

קדושת שביעית אינה יכולה לפקוע כלל מפירות השביעית המקוריים. אך היא יכולה לפקוע מכסף שיש בו קדושת שביעית על ידי מקח וממכר, אם קנו בכסף זה מצרכי מזון שאין בהם קדושת שביעית.

כמו כן, מותר לחלל כסף שיש בו קדושת שביעית על מאכל אחר שאין בו קדושת שביעית. כדי לעשות זאת, יש לומר את נוסח החילול כדלקמן: "כל דמי שביעית או חילופי שביעית הנמצאים ברשותי, יהיו מחוללים על מאכל זה". אף שמלכתחילה החילול צריך להיות על מאכל שווה ערך לדמי השביעית, בדיעבד, אף חילול על שווה פרוטה מועיל.

יום ו' י"ב בשבט ה'תשפ"ב

מיקח וממכר המותרים

יש אופנים של מקח וממכר שבהם הכסף אינו נתפס בקדושת השביעית: כשקונים מוצרים שיש בהם קדושת שביעית יחד עם מוצרים שאין בהם קדושת שביעית ומגדירים שהתשלום הוא רק בעבור המוצרים שאין בהם קדושת שביעית. באופן זה המוכר שקיבל את הכסף רשאי להשתמש בו באופן רגיל, ואין בו קדושת שביעית, מכיוון שקנייה כזו נחשבת קנייה בהבלעה, ובקניית פירות שביעית בהבלעה קדושת שביעית אינה חלה על הכסף. אופן זה אפשרי בתנאי שהשווי של החלק היחסי של פירות השביעית הוא קטן מסכום הקנייה הכולל.

|| שבת קודש פרשת בשלח י"ג בשבט ה'תשפ"ב

במכילתא (פרשת בשלח) דרשו חז"ל את הפסוקים: "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית" - "לפי שכל העולם שלך ואין לך עם אלא ישראל שנאמר עם זו יצרתי לי. ארבעה נקראו קניין: ישראל נקראו קניין, שנאמר: עם זו קנית, שמים וארץ נקראו קניין, שנאמר: קונה שמים וארץ. בית המקדש נקרא קניין: שנאמר הר זה קנתה ימינו. התורה נקראת קניין, שנאמר: ה' קנני ראשית דרכו. יבואו ישראל שנקראו קניין, לארץ שנקראת קניין, ויבנו בית המקדש שהוא קניין, בזכותה של תורה שנקראת קניין לכך נאמר עם זו קנית וכו' בהר נחלתך, בהר שהבטחתנו בו, שנאמר כי בהר קדשי בהר מרום ישראל. ארבעה נקראו נחלה, בית המקדש נקרא נחלה שנאמר בהר נחלתך, ארץ ישראל נקראת נחלה שנאמר בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה, וכן התורה נקראת נחלה שנאמר וממתנה נחילאל, וכן ישראל קרואים נחלה שנאמר ונחלתי ישראל. אמר הקב"ה יבואו ישראל שנקראו נחלה, ויבנו בית המקדש שנקרא נחלה, בזכות התורה שנקראת נחלה לכך נאמר בהר נחלתך".

יום ראשון י"ד בשבט ה'תשפ"ב

מיקח וממכר מותרים

כאשר רוכשים פירות שביעית באופן שהתשלום אינו מועבר באופן מיידי לבעל החנות, לא חלה על התשלום קדושת שביעית. לכן, כאשר רוכשים תוצרת שביעית באמצעות כרטיס אשראי, קדושת שביעית אינה חלה על הכסף, מפני שבאופן תשלום זה הרוכש אינו משלם בפועל לבעל החנות, אלא חברת האשראי מעבירה תשלום באופן מיידי לבעל החנות, ואילו מחזיק הכרטיס משלם לחברת האשראי בתאריך שנקבע בהסכם ביניהם, ואין כאן מעות היכולות להיתפס בקדושה. אולם אם גם התשלום לחברת האשראי הוא מיידי - הכסף נתפס בקדושת שביעית. תשלום ביישומון (כגון אפליקציית paybox) אם התשלום מועבר באופן ישיר למוכר, אזי הכסף נתפס בקדושת שביעית, אך אם הוא מועבר דרך חברת האשראי, והתשלום לחברה הוא במועד מסוים, הכסף אינו נתפס בקדושת שביעית.

יום שני ט"ו בשבט ה'תשפ"ב

משמעותו של ט"ו בשבט בשמיטה

נאמר במשנה (ראש השנה פרק א משנה א): "ארבעה ראשי שנים הם; באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות... באחד בשבט ראש השנה לאילן... בית הלל אומרים בחמשה עשר בו".

אם כן ראש השנה לשמיטה הוא א' בתשרי, ולכן, למרות שראש השנה לאילן לעניין מעבר השנים בין שנת מעשר שני למעשר עני בכל השנים הוא בט"ו בשבט, בשמיטה הזמן הקובע הוא ראש השנה, וכל הפירות החונטים החל מראש השנה שייכים לשנה השביעית, ואין צורך להפריש מהם תרומות ומעשרות. לגבי רוב מיני האילנות אין לכך השלכה עקרונית משום שהם חונטים לפני ראש השנה, אך יש כמה מיני אילנות החונטים בתחילת החורף בין א' בתשרי לט"ו בשבט, כגון שסק, שקד, אפרסק בכיר.

יום שלישי ט"ז בשבט ה'תשפ"ב

תשלום מראש

כשמשלמים מראש בעבור הקנייה, אין הכסף נתפס בקדושת שביעית. וכן בקנייה בהקפה, כאשר התשלום מתבצע לאחר אכילת הפירות או לאחר העברתם לבעלות של אדם אחר. וכן אם התשלום נעשה בשיק (רצוי שיהיה דחוי או בלתי סחיר).

יש המוסיפים שגם בקנייה בהקפה, כאשר התשלום מתבצע רגעים מספר לאחר הקנייה ובתנאי שיש יחסי אמון בין המוכר לקונה, ממון זה אינו נתפס בקדושת שביעית. אף לדעת הסוברים שיש קדושת שביעית בפירות שגדלו אצל גוי, הממון שרכשו בו את הפירות אינו נתפס בקדושת שביעית.

תשלום לבית הדין

יום רביעי י"ז בשבט ה'תשפ"ב

המשלם עבור תוצרת המחולקת במסגרת אוצר בית דין בתחנות החלוקה או בחנויות שונות, אין הכסף נתפס בקדושת שביעית, מכיוון שהתשלום שמשלמים בחנויות אלו אינו בעבור הפירות, אלא אך ורק בעבור החזר הוצאות של בית הדין כגון תשלום על המלאכות של החקלאים בשדה, תשלום על האריזה, ההובלה והחלוקה בחנויות.

דמי שביעית בשוק

יום חמישי י"ח בשבט ה'תשפ"ב

כאשר אדם מקבל עודף בחנויות, באוטובוסים וכדומה, אינו צריך לחשוש שמא הכסף שהוא מקבל ניתן בעבר עבור פירות שביעית והוא קדוש בקדושת שביעית, משום שאפשר לסמוך על כך שרובה המכריע של התוצרת החקלאית הנמכרת כיום במדינה נמכרת בהיתר: במסגרת אוצר בית דין, בשטח שנמכר בהיתר המכירה, יכול נוכרים, או תוצרת יבוא. מכיוון שכך, כמעט אין בשוק פירות הקדושים בקדושת שביעית הנמכרים באופן האסור.

פריעת חוב בפירות שביעית

יום שישי י"ט בשבט ה'תשפ"ב

כשם שאסור לסחור בפירות שביעית, כך אין לתת אותם בתור תשלום על חוב. מסיבה זו, אין לתת פירות שביעית או דמיהם בתור שכר עבודה, מפני שזה פירעון חוב. כמו כן, אדם שברשותו כסף הקדוש בקדושת שביעית, אסור לו לפרוע בו חוב לאדם אחר.

אסור להחזיר טובה לאדם אחר בפירות שביעית או בכסף של שביעית, אף שמדובר בתשלום שאינו חוב גמור מבחינה משפטית, אלא חובה מוסרית.

אבל מותר לתת לפועלים מתנה מפירות שביעית, אם הדבר אינו חלק מחוזה העבודה. מותר לעשות זאת אף אם עקב כך יוותרו הפועלים על חלק משכרם

!! שבת קודש פרשת יתרו כ' שבט ה'תשפ"ב

כתב הרב עובדיה הדאיה זצוק"ל: "וזה לעניות דעתי כוונת אומרם זיכרונם לברכה ריקנים שבך מלאים מצות כרימון, שאם שלעין נראה שהוא חסר מכל, הרי יש לו חלק בתורה ובמצות שעושים חבריו, שעל זה תיקן האר"י ז"ל, לומר האדם טרם עשייתו שום מצוה: "בשם כלל ישראל". ובפרט לפי מה שהסברנו דכל אלה הישובים שנעשו ע"י אלה החופשים ומתיישבים בהם אנשים דתיים

שעוסקים בתורה ובמצוות, הרי מזה עצמו כבר מגיע להם חלק גם כן ובפרט כאשר הולכים למלחמה נגד האויב להגן על הארץ ועל יושביה, הרי אין לך מצווה יותר גדולה מזה! ויש בה כדי להכריע את הכף לסובר וזה תלוי בשיקול א-ל דעות שלפעמים מצוה אחת מכריעה נגד כמה אלפי עבירות, ולכן כל שאנו רואים שהארץ לא הקיאה את אלה המוחזקים לעיננו כרשעים, עלינו לומר כי בוודאי שיש להם איזה מצוות גדולות ששקולים כנגד כמה אלפי עבירות שיש בהם כדאי להכריע את הכף לזכותם, וזה תלוי בשיקול א-ל דעות ואנחנו לא נדע" (מתוך הקדמתו לשו"ת ישכיל עבדי ח"ה אות ט-י; נלב"ע שבת קודש פרשת יתרו כ' בשבט תשכ"ט).

הפקר

יום ראשון כ"א בשבט ה'תשפ"ב

הגדרת ההפקר

נאמר בתורה (שמות כג, יא): "והשביעית תשמטנה ונטשתה", ובמקום אחר (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עימך". מפסוק זה נלמד הוא שהפירות והירקות השייכים לשנה השביעית קדושים בקדושת שביעית, ויש להפקיר אותם. ההפקר הוא לכל אדם מישראל, ויש להרשות לכל אדם מישראל להיכנס לגינה ולקטוף פירות לצורכי משפחתו, ולא בכמות מסחרית. לעניין זה, אין הבדל בין בעל העץ לאדם אחר, ומותר לכל אחד לקטוף מן הפירות רק כמות קטנה לצריכה ביתית. קטיף זה צריך להתבצע בשונה מאופן הקטיף הרגיל.

יום שני כ"ב בשבט ה'תשפ"ב

הפקר עבור גויים

פירות השביעית הם הפקר לכול, אך אין להאכיל פירות שביעית אלא ליהודים כפי שנלמד מהפסוק "לכם יהיה לאכלה" - לכם ולא לאחרים. לכן אין לתת באופן יזום את הפירות לגויים, אך אם בא גוי ולקח מעצמו את הפירות מהגינה, או שהוא רוכש את הפירות בחנות אוצר בית דין, אין חובה למנוע אותו מכך. וכן מותר לתת פירות קדושים בקדושת שביעית לעובדים זרים המצויים בבית.

הפקרת גינה

יום שלישי כ"ג בשבט ה'תשפ"ב

השמיטה היא זמן שבו אפשר וראוי לגלות ביתר שאת את האחוה ואת העובדה כי פירות השביעית הם הפקר והם שייכים לכול, בין עשירים ובין עניים, בין אלו שיש להם קרקע ובין אלו שאין להם קרקע. לכן מן הראוי לתלות שלט בפתח הגינה ולכתוב שם שהפירות הם הפקר וכל הרוצה ליטול - יבוא וייטול, ומי שאינו מעוניין שייכנסו אליו לגינה מסיבות שונות, יכול לקטוף בכל פעם חלק מן הפירות, להניחם בפתח הגינה ולכתוב שפירות אלו הם הפקר.

ומה טוב יעשה אדם אם יתלה על פתח גינתו שלט שעליו כתובים עקרונות קדושת השביעית וייחודה.

צורת ההפקר

יום רביעי כ"ד בשבט ה'תשפ"ב

התורה הפקירה את פירות השביעית, ולכן אין חובה להפקיר אותם בפועל על ידי דיבור. אך אסור לנהוג בפירות כפי שהבעלים נוהג בפירותיו.

לפיכך, אסור למנוע כניסה של כל המעוניין לקטוף מן הפירות הן במטע ובפרדס והן בגינה פרטית, בלא כל סיבה. כמו כן, אין לגדר את הגינה רק כדי למנוע כניסת אדם מישראל הרוצה לקחת מן הפירות. אולם חכמים פסקו שאין צורך להסיר גדרות הקיימות כבר מתחילת שנת השמיטה. בשעת הצורך מותר גם לגדור את הגינה גם בשמיטה כדי למנוע נזקים לעצים או לרכוש הנמצא בגינה, ובמקרה כזה צריך להודיע היכן אפשר לקבל את המפתח. כמו כן מותר לתלות בכניסה לגינה בקשה לבוא ולקטוף רק בשעות מסוימות.

פעולות הבעלים

יום חמישי כ"ה בשבט ה'תשפ"ב

מלכתחילה, צריך לבקש רשות מבעל הבית כדי לקחת את הפירות, אבל אסור לבעל הבית להתנגד, מפני שאינם שלו. אם יש שלט המודיע על הפקר הפירות - מותר לקטוף בלי בקשת רשות.

מותר לגדור את הגינה בלילה מפני בני אדם שאינם יודעים לשמור על קדושת הפירות, כאשר אין אפשרות להודיע להם על הקדושה. וכן מותר לגדרה מפני גנבים, אף שבכך מונעים את הרבים מלקטוף את הפירות.

אם בעל השטח עבר על האיסור ושמר את הפירות לעצמו - הם אינם נאסרים באכילה, הן לבעל השטח והן לאחרים.

יום שישי כ"ו בשבט ה'תשפ"ב

הפקר פירות למעשה

אדם הרוצה לקטוף פירות במטעים שהופקרו בידי הבעלים, זכאי לעשות כן, אך עליו לדעת שההפקר כולל רק את הפירות ולא העצים והקרקע, ולכן יש לקטוף בזהירות כדי לא להזיק. במידה וישנם כאלו שאינם שומרים על הקיים מותר לבעל הגינה או המטע למנוע כניסה של בני אדם העלולים לגרום נזק לעצים ולשאר הצידוד והצומח בגינה, וכן מותר למנוע כניסה של גויים ושל בעלי חיים לגינה.

כמו כן, אם רוצים לקטוף ממטע, ובעל המטע הוא שליח של בית הדין לגדל פירות, מותר לקטוף פירות אלו רק ברשות בית הדין. אף אם הקטיף נעשה בהסכמת בית הדין, בית הדין רשאי לבקש תשלום בעבור הוצאות הגידול של הפרי.

|| שבת קודש פרשת משפטים כ"ז בשבט ה'תשפ"ב

בפרשתנו נצטוונו להפקיר את היבול הגדל בשביעית בשדותינו, כלשון הפסוק (שמות כג, יא): "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך". ועל מי שלא עושה כן נאמר בפרקי אבות (פרק ה משנה ח): "דָּכָר בא לעולם על פירות שביעית", ביאר רבי אברהם אזולאי, סבו של החיד"א: "שהא-ל יתברך ציווה שהבעל השדה והעני שניהם שוים בפירות שביעית, וזה שלא הפקיר שדהו בשביעית כפר בהשגחתו יתברך בתחתונים, לכך יבוא עליהם הדָּכָר שאינה מיתה טבעית אלא השגחיית מדה כנגד מדה, כי לזה מכה זו אין לה רפואה כפי הטבע. ויש מפרשים שהדבר בא על פירות שביעית שאינו רוצה לכלות אותם מן הבית, יבוא דבר ויכלה, ויש מפרשים שהגוזל פירות שביעית מן העני כאילו נוטל נפשו והוא שוה אל הרוצח".

יום ראשון כ"ח בשבט ה'תשפ"ב

הפקר פירות למעשה

למעשה, מכיוון שרוב השדות והמטעים בארץ נמכרים בהיתר המכירה, ופירות אלו ודאי אינם הפקר, או שהחקלאי הוא שליח של בית הדין, אין לקטוף מכלל השדות והמטעים בארץ ירקות ופירות, אלא אם כן מסומן בשלט שאכן הפירות הללו הם הפקר. מותר לקטוף ללא רשות רק פירות וירקות מצמחים שישנה ודאות מוחלטת שהם הפקר ושאינן להם בעלים, גם קטיף זה צריך להתבצע באופן השומר על הצמחים ולא משחית אותם.

הפקר הפירות בשטחים ציבוריים, שטחים פתוחים ושמורות טבע **יום שני כ"ט בשבט ה'תשפ"ב**

הפירות הגדלים בשטחים פתוחים ושמורות טבע, כפי שמצוי בתאנים, זיתים, שקדים ועוד, גם הם הפקר בשמיטה ומותר לקטוף אותם ויש לנהוג בהם בקדושת שביעית, יש לשים לב שהכמות הנקטפת היא קטנה, כפי צרכי המשפחה, ויש לתת את הדעת על כך שלא להשחית את העץ בזמן הקטיף, ומן הראוי לשאול את האחראים על המקום, האם ניתן לקטוף מהפרי.

פירות השביעית הם אומנם הפקר, אך כדי למנוע לזות שפתיים יש לבקש רשות מהרשות המקומית לפני הקטיף, ומותר לרשות מקומית לאסור את הקטיף מהעצים המצויים בשטחים הציבוריים אם יש חשש שהעצים יינזקו במהלך קטיף זה.

יצוא פירות שביעית לחו"ל

יום שלישי ל' בשבט ה'תשפ"ב

טעם האיסור

במשנה (שביעית פ"ו מ"ה) נאמר שאין מוציאים פירות שביעית מן הארץ לחו"ל. כמה טעמים נאמרו להלכה זו, אחד הטעמים הוא שנאמר בפסוק (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", וחז"ל דרשו (פסיקתא זוטרתא ויקרא פרשת בהר דף ע עמוד ב): לכם ולא לאחרים. לכן אין לייצא את הפרי, משום שלרוב הגויים הם הנהנים מהם.

טעם נוסף הוא שביעור הפרי צריך להתבצע דווקא בארץ ישראל. דין זה נלמד מן המילה "בארצך".

אדר א' תשפ"ב

יצוא מותר לחו"ל

יום רביעי א' באדר א' ה'תשפ"ב

מותר לייצא לחו"ל תוצרת חקלאית שאין בה קדושת שביעית, כגון פרחים שאינם מיועדים לריח, גידולים שגדלו בשטח שנמכר בהיתר המכירה ופירות שביעית שגדלו בחממה.

במקום הצורך, יש המקילים לייצא תוצרת שיש בה קדושת שביעית לאחר זמן הביעור או זמן רב לפני זמן הביעור, באופן שבו הפירות לא יהיו בעולם בזמן הביעור.

וכן ניתן להקל, כשהפירות מיוצאים בעבור יהודים בעיקר (כגון אתרוגים לארבעת המינים), אפשר להקל ולייצא, אך יש לוודא שהפירות לא יהיו בעולם בשעת הביעור, ומומלץ להכין מהם מאכלים לאחר החג ולסיים את אכילתם עד זמן הביעור.

יצוא מותר לחו"ל

יום חמישי ב' באדר א' ה'תשפ"ב

אין לייצא פירות שביעית לחו"ל קרוב לזמן הביעור כשאין ודאות שייאכלו לפני זמן הביעור, כגון תמרים מיובשים ומוצרי תעשייה. מוצרים כאלה יהיה מותר לייצא רק לאחר שיעבור זמן הביעור, שהוא לאחר הקטיפה האחרון בזן האפיל ביותר הגדל בארץ מאותו מין, ויקיימו בהם את הביעור כדין בארץ ישראל.

מותר לשווק פירות בקדושת שביעית לכל חלקי הארץ, גם לאזורים שנכבשו רק בידי עולי מצרים. וכן, מי שיוצא לחו"ל יכול לקחת עימו פירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית לצריכה עצמית.

חובת עקירת כלאים

יום שישי ג' באדר א' ה'תשפ"ב

"באחד באדר משמיעין על הכלאים" - דין זה נאמר בתחילת אדר מכיוון שבשנים רגילות לאחר החורף עולים בשדות עשבים ממינים שונים שחייבים לעקור כשרואים אותם, אך אין חובה על אדם לעקור כלאים של הפקר. לפיכך, צמחים הגדלים בשדה או בגינה הפרטית בשנת השמיטה, אין חובה על האדם

לעקור אותם, מכיוון שהגידולים הם הפקר ואינם בבעלות אדם מישראל. מאותה סיבה גם אין חובה לעקור עשבייה שעולה בכרם או סמוך לגפן הגדלה בגינה. אך בכרם ובשדה שנמכר בהיתר המכירה, יש חובה לעקור את הצמחים שגדלו באיסור, מכיוון שיש איסור כלליים גם בקרקע של גוי בארץ ישראל. החל מחודש אדר א' יש לנהוג קדושת שביעית בענבים, וכן יש לחשוש לאיסור ספיחין בשומר, בצל ראש, גמבה, כרוב, כרפס שורש, לוף, פלפל, פלפל חריף, תות שדה.

|| שבת קודש פרשת משפטים ד' באדר א' ה'תשפ"ב

טעמי מצוות השמיטה

בשורשי מצוות השמיטה כתב ספר החינוך (מצוה פד): "משרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שלא ברא דבר, הכתיב מנוחה על עצמו. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בתורה ובו יהרסו כל פנותיה ויפרצו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום יום ושנה שנה על דבר זה, למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יתפרד הענין לעולם מבין עינינו תמיד, והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן ציוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השבייתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה. וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם".

המלאכות האסורות בשביעית

המלאכות האסורות מן התורה

יום ראשון ה' באדר א' ה'תשפ"ב

איסורי מלאכה בשביעית מתחלקים למלאכות האסורות מן התורה - 'מלאכות דאורייתא' ומלאכות האסורות מדברי חכמים - 'מלאכות דרבנן'. לדעת כל הפוסקים, המלאכות האסורות מן התורה הן אותן ארבע מלאכות שהתורה אסרה את עשייתן במפורש באיסורי 'לא תעשה', כלשון הפסוקים (ויקרא כה,

ד-ה): וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שְׁבֵת לָהּ שְׁדָךְ לֹא תִזְרַע וְכִרְמָךְ לֹא תִזְמֹר: אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר, וְאֵת עֲנָבֵי נִזְיֶרְךָ לֹא תִבְצֹר, שְׁנֵת שְׁבֵתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ: דהיינו, אין לזרוע בקרקע, לזמור את הכרם, לקצור את העולה בשדה או לבצור את הענבים. נחלקו התנאים במעמדן של מלאכות חרישה ונטיעה אם אף הן אסורות מהתורה. שאר המלאכות הנעשות בעץ או בקרקע אסורות מדרבנן.

יום שני ו' באדר א' ה'תשפ"ב

מצוות עשה

נוסף על איסורי המלאכות, ציוותה התורה ב'מצוות עשה' להשבית את הקרקע בשביעית, שנאמר: "ושבתה הארץ שבת לה" (ויקרא כה, ב). משמעות מצווה זו היא שיש חיוב על כל אדם מישראל שיש לו קרקע בבעלותו שהיא תשבות ממלאכות אסורות ולא יעבדו בה באיסור. יש הפוסקים שאם אדם עבד בשביעית בקרקע השייכת לו כרגיל בלא שינוי משאר השנים, אף אם לא עשה אחת ממלאכות האסורות בלאו, הרי הוא עובר על מצוות עשה של "ושבתה הארץ" מכיון שלא השבית את קרקעו.

יום שלישי ז' באדר א' ה'תשפ"ב

הבעלות על הקרקע

לדעת חלק מן הפוסקים, מצוות "ושבתה הארץ" (ויקרא כה, ב) כוללת בתוכה את האיסור שחל על כל יהודי לעבוד באדמת ארץ ישראל בכל סוגי הבעלות על הקרקע; בין אם הקרקע שלו, בין אם הקרקע של יהודי אחר, ואפילו אם הקרקע שייכת לנוכרי. ובכלל זה האיסור לבקש מנוכרי לעבוד בשביעית בקרקע של יהודי.

מטעם זה שהתורה ציוותה "ושבתה הארץ" כתבו הפוסקים שגם עשיית מלאכות בשביעית בעקיפין אסורה, אף שהן נעשות בדרך של 'גרמא', שהרי הקרקע אינה שובתת. למרות זאת, במקרים גבוליים שבהם יש היתר לעשיית פעולות בשביעית בשעת הדחק, עדיף לעשותן על ידי גוי או ב'גרמא' מאשר 'בידיים'.

יום רביעי ח' באדר א' ה'תשפ"ב

שביתת הקרקע שאחרים עובדים בה

קיימת דעה בפוסקים שאף אם אדם לא עבד באדמתו בשביעית, אך אדם אחר מישראל עבד בשדהו, בעל השדה ביטל מצוות עשה של "ושבתה הארץ", מכיוון שהיא נעבדה על ידי אדם שמצווה שלא לעבוד אותה (מנחת חינוך).

לדעת הנצי"ב מצוות "ושבתה הארץ" הורחבה גם ביחס לעבודה של אדם שאינו שייך לעם ישראל. לדעה זו אנו אף מצווים לדאוג לכך שהנוכרים לא יעבדו את אדמתם בארץ ישראל בשביעית, אף שהם אינם מחויבים בכך. אך רוב הפוסקים חלקו עליו, ולדעתם לא נצטוונו אלא במניעת מלאכות אסורות משדותינו, אך לא כאשר נוכרי שאינו מצווה על מצוות השמיטה עושה מלאכה בקרקע פרטית השייכת לו.

מלאכות בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה יום חמישי ט' באדר א' ה'תשפ"ב

בקרקע שבבעלות גוי, או בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה, אסור ליהודי לעשות מלאכות האסורות מן התורה, וכן במלאכות שיש ספק אם הן אסורות מן התורה כחרישה ונטיעה. אבל מותר לומר לכל נוכרי שיעשה מלאכות אלו באותה קרקע הנמצאת באופן זמני בבעלותו של נוכרי, גם אם לא מדובר בבעל הקרקע.

עשיית מלאכות על ידי יהודי יום שישי י' באדר א' ה'תשפ"ב

מלאכות האסורות מדרבנן, שמטרתן היא לטפל באילן, כדי שלא יינזק נזק משמעותי, מותר ליהודי לעשותן.

כמו כן, במסגרת אוצר בית הדין, כשבית הדין נוכח לדעת שללא עשיית מלאכות דרבנן לא יהיה פרי הראוי לחלוקה לציבור הרחב, בית הדין יכול להנחות את שליחיו לעשות חלק מהמלאכות האסורות מדרבנן.

לעומת זאת בגינה פרטית מותר לעשות רק מלאכות שמטרתן היא שמירה על הפירות הקיימים שלא יינזקו, ולא כדי ליצור פירות חדשים או פריחה חדשה בצמחי נוי.

|| שבת קודש פרשת תצווה י"א באדר א' ה'תשפ"ב

כתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוות עשה קנג): "וזה שהיותנו היום בחו"ל מונים במלאכת העיבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חודש וזה היום יום טוב, לא מפני חשבוננו נקבענו יו"ט בשום פנים, אבל מפני שבי"ד הגדול שבארץ ישראל כבר קבעוהו זה היום... ועל קביעותם נסמוך לא על חשבוננו. ואני אוסיף לך ביאור, אילו הנחנו דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל... הנה חשבוננו זה לא יועילנו כלום בשום פנים".

יום ראשון י"ב באדר א' ה'תשפ"ב

מלאכות באמצעות כלי עבודה

איסור המלאכה בשביעית כולל גם את עשייתן של המלאכות באמצעות כלי עבודה חשמליים או מכניים, כגון חרמש מוטורי, מכסחת דשא, טורייה, מעדר וכדומה, והעושה כן נחשב הדבר כאילו עשה מלאכה בשביעית בידיו. יתירה מכך, אדם העובד בשביעית במכשיר אחד המבצע בעת בעונה אחת שתי פעולות חקלאיות שונות מבחינה הלכתית, עובר על שני איסורי מלאכה בשביעית בזמנית.

יום שני י"ג באדר א' ה'תשפ"ב

מלאכות שאינן לצורך חקלאי

פעולות בקרקע או בצמחים שאינן לצורך חקלאי אלא לצרכים אחרים, כגון: גיזום צמחייה המפריעה למעבר תקין בשבילים ובכבישים- מותרות גם בשמיטה. וכן מותר בשמיטה לגזום עצים כשקיים חשש שיפלו או שיזיקו לחוטי חשמל, או לגזום ענפים לסכך ולארבעת המינים. פעולות אלו מותרות בתנאי שניכר מן הפעולה שהגיזום הוא לא לצורך חקלאי, או שהפעולה מתבצעת באופן שאינו מקצועי, אך אם יגזמו באופן מקצועי יעברו על איסור דרבנן, מאחר שהזמירה גורמת להצמחת העץ, וכל הפעולות הגורמות להצמחה אסורות מדרבנן מפני שהן תולדות זריעה או זמירה.

יום הזכרון למו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל
יום שלישי י"ד באדר א' ה'תשפ"ב

התורה מתייחסת לשבעת העממים ביחס תקיף מאוד, וכמה פעמים התבטאה במשנה תורה שיש להכריתם. הסיבה לכך היא מפני שעמים אלה ישבו בארץ ישראל, ואנחנו מצווים שהארץ תהיה בידינו כדברי הרמב"ן בהשמטותיו לספר המצוות. יש מצווה מדאורייתא שהארץ תהיה ברשותנו ולא ביד אומות אחרות.

כל זה נמשך מהיסוד של אברהם אבינו "ואעשך לגוי גדול". כל גוי שייך לחלק גיאוגרפי כדור הארץ. אברהם אבינו הוא עמודו של עולם, האדם הגדול בענקים אשר הכיר את בוראו והאמין בה'. באישיות הענקית הקדושה הזאת, "אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברם". ובחירה זו נמשכת לדורות עולמים לעם היודע אלקיו.

עם זה קשור לחלק מיוחד של כדור הארץ. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, יש שייכות לעם ישראל שהוא לב האומות לירושלים שהיא לב העולם. עם זה צריך להיות מסודר בארץ הזאת בממלכתיות. חלק מפעולתו של עם ישראל בארץ

הוא ביטול העבודה הזרה ושאר תועבות הגויים (עפ"י שיחות מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל. נפטר בי"ד באדר תשמ"ב - מתוך שיחותיו, מועדים א' לפורים בעריכת הרב שלמה אבינר שליט"א).

יום רביעי ט"ו באדר א' ה'תשפ"ב

חרישה

מהתורה נאסרו במפורש ארבע מלאכות: זריעה, זמירה, קצירה ובצירה. נחלקו הראשונים במעמדה של מלאכת החרישה, זאת מכיוון שללא חרישה קיים קושי רב לזרוע בקרקע ולהטמין את הזרעים, וכן זאת מלאכה הנעשית בקרקע. מאידך גיסא כאמור חרישה לא הוזכרה בתורה.

באשר לחרישה ישנן שלוש שיטות בהלכה, כפי שיפורט בימים הקרובים:

יש הסוברים שמלאכת החרישה אסורה מן התורה מכמה טעמים; משום שניתן ללמוד כן מהפסוק: "בחריש ובקציר תשבות" כפי שסובר רבי עקיבא בגמרא (ראש השנה ט ע"א) שהפסוק "בחריש ובקציר תשבות" עוסק בהלכות השמיטה. או משום שמכיוון שמטרת החרישה היא הכנת הקרקע לזריעה, היא כמלאכת זורע, האסורה מן התורה, כפי שלומדים הראשונים את הסוגיה במסכת מועד קטן (ג עמוד א), או שמדובר בתולדה של מלאכת זורע.

יום חמישי ט"ז באדר א' ה'תשפ"ב

חרישה - דעות נוספות

לעומת הסוברים שחרישה אסורה מהתורה, יש הסוברים שמדובר באיסור מדרבנן, כפי שלומד רבי ישמעאל שהפסוק "בחריש ובקציר תשבות" אינו עוסק בהלכות השמיטה אלא בהלכות שבת, או שהמלאכות האסורות מן התורה נאסרו במפורש בלבד ומלאכה שלא נזכרה במפורש - אינה אסורה מהתורה, אלא מדברי חכמים.

קיימת דעה נוספת בראשונים והיא שמלאכת החרישה אסורה בשביעית מדין עשה של "ושבתה הארץ" - שהארץ אינה שובתת כשחורשים בה. הלכה למעשה כתב הרב קוק שמכיוון שישנה מחלוקת בדין חרישה בשמיטה, גם לאחר שנמכרה הקרקע בהיתר המכירה: "אין היתר לחרוש ע"י ישראל רק דוקא במקום דחק גדול ודוקא ע"פ שאלת חכם".

חרישה - הלכה למעשה

יום שישי י"ז באדר א' ה'תשפ"ב

ישנן כמה מטרות לחרישת הקרקע, למטרות שונות אלו יש השלכה גם על חומרת עשייתן: א. חרישה כדי לחפות את הזרעים לאחר הזריעה, אסורה בשמיטה משום איסור "זורע", והיא אסורה מהתורה. ב. חרישה כדי להצמיח את הזרעים והאילנות, כפי שהופכים את הקרקע פעמים רבות כדי לסייע באוורור הקרקע, בהחדרת מים ודשנים וכדומה, אסורה אף היא מן התורה. ג. חרישה כדי לתקן את הקרקע, ולא כדי להצמיח בה צמחים חדשים, אינה אסורה מהתורה.

|| שבת קודש פרשת כי תשא י"ח באדר ה'תשפ"ב

במקומות שונים בדברי חז"ל ובדברי הפוסקים מצאנו שלוש מדרגות של הקשר בין אדם מישראל לארץ הקדושה, כפי שכותב הרה"ג עובדיה הדאיה זצ"ל:

א. הדר; ב. המהלך; ג. הקונה חלקה בארץ ישראל.

א. הדר בקביעות בארץ ישראל. איש כזה יהיה בטוח שלעולם לא יאבד את מקומו על ידי החטא, שאווירה של ארץ ישראל הזך והקדוש יעזור לו שלא יבוא לידי חטא. ולזה אמר עליו מנוחלי עולם הבא לשון "נחלה", רצונו לומר: כמו הנחלה שאי אפשר לאף אחד ליגע בנחלתו שינחלו לו אבותיו.

ב. "המהלך ארבע אמות בארץ ישראל", הוא בבחינת "מובטח", היינו מכיוון שכל אחד ואחד מישראל יש לו ד' אמות בארץ ישראל, אם כן כיוון שהלך ד' אמות בארץ ישראל, תיכף שדרך רגלו על אדמת הקודש הרי אותו הניצוץ הקדושה המתייחס לנשמתו תיכף נמשך אליו כאבן השואבת ומתקשר עם נשמתו, ואז הוא מובטח להיות בן העולם הבא.

ג. הדר בחוץ לארץ ומעולם לא דרך בארץ רק קנה חלקת שדה בה, חשוב הוא כחלק עולם הבא, אומנם לא כמידת העולה לארץ, אלא כאדם היגע וקונה בכספו חלקה בארץ ישראל, הרי שגם לו יש בה חלק והוא זוכה לעולם הבא (ויקח עובדיהו ח"ג דרוש עו לארץ ישראל ס"ק י).

מלאכות שונות הנעשות בקרקע

יום ראשון י"ט באדר א' ה'תשפ"ב

ישנן פעולות הנעשות בקרקע, שדנו בהן הפוסקים כחלק מהדיון על חרישה: כגון מלאכת סיקול הקרקע שמטרתה היא הוצאת האבנים מהקרקע כדי שיהיה נוח לזרוע בה, פעולה זו אסורה בשמיטה מדין חורש. לעומת זאת, הפיכת הקרקע במקום שבו אין יכולת כלל לזרוע אינה נחשבת כלל לחרישה, ומותר לעשותה.

כמו כן מותר לעשות פעולות, כגון הוצאת פקעות מן האדמה לאחר שהפריחים נבלו, הוצאת ירקות מן הקרקע כשהם בשלים וכן פעולות לצורך הנחת צינורות בקרקע, הנחת דשא סינתטי, יישור קרקע לצורך סלילת כביש וכיוצא בזה, משום שבמקרים אלו ניכר הדבר שפילוח הקרקע הוא לצורך פעולות שאינן קשורות כלל להכנה לזריעה, ולכן גם אין מראית עין של עשיית מלאכה אסורה.

יום שני כ' באדר א' ה'תשפ"ב

טיוב הקרקע

ישנן פעולות הגורמות לטיוב הקרקע, כגון הפיכתה כדי להטמין בה דשנים, השקיית האדמה לצורך ריכוכה, חיטוי הקרקע כדי להכינה לגידולים חקלאיים נוספים. פעולות אלו אסורות בשמיטה מדין חורש, מכיוון שהן מהוות הכנה לזריעה. לעומת זאת שימוש במגרפה בצורה עדינה כדי לסלק את עלי השלכת, מותר כל עוד הפעולה אינה גורמת להפיכת הקרקע, ובוודאי מותר השימוש במפוח עלים שניכר שמטרתו היא סילוק העלים ולא הכנת הקרקע לזריעה, וכן הוא לא חורף את הקרקע כלל.

יום שלישי כ"א באדר א' ה'תשפ"ב

בניית טראסות ופילוס שבילים

אין לבנות טראסות כדי להכין לזריעה. איסור זה כולל גם את בניית הגדר עצמה, ולא רק את מילוי העפר בחלל הטרסה. טראסה שהתמוטטה בעונת החורף ויש חשש סביר שהגשמים יגרמו לסחף של הקרקע והשורשים של העצים יתגלו, דבר העלול לגרום לפגיעה בעצים, מותר לתקנה.

מותר לפלס שבילים ביערות ובמקומות פתוחים כדי להקל על המטיילים לעבור במקומות אלו, מותר להניח את האבנים במקומות מסודרים בצד השביל אך לא להשתמש בהן לבניית טראסות כאמור.

יום רביעי כ"ב באדר א' ה'תשפ"ב

זריעה - נטיעה

איסור הזריעה בשמיטה מן התורה הוא הטמנת זרע בקרקע לשם הצמחתו והוא אחת מארבע מלאכות שנאסר לעשות מן התורה בשביעית. אולם מלאכת הנטיעה - שתילת צמחים חדשים - לא הוזכרה כחלק מארבע מלאכות אלו. נחלקו הראשונים במעמדה ההלכתי. יש הסוברים שאיסור הנטיעה בשמיטה נכלל באב המלאכה של זורע, ולדעתם הזריעה היא בזרעים והנטיעה היא באילנות. יש הסוברים שנטיעה היא תולדה של מלאכת זורע, או שנטיעה כלל אינה נכללת תחת הזריעה האסורה מהתורה, אלא מדובר במלאכה האסורה

מדרבנן. להלכה, אין לטעת צמחים חד-שנתיים או רב-שנתיים, בין בגוש אדמה ובין חשופי שורש, וגם אם מטרת הפעולה היא לצורך נוי, יצירת מחיצה, שוברי רוח או מניעת סחף הקרקע.

יום חמישי כ"ג באדר א' ה'תשפ"ב

זריעה - השלכות שונות

בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה, במקרים שבהם הותר לשתול צמחים חדשים בקרקע, עדיף לשתול צמחים הנתונים בגוש לעומת צמחים חשופי שורש, או זריעתם בקרקע. שנטיעת צמח הנתון בגוש לדעת חלק מהפוסקים פחותה בחומרתה מנטיעה ישירה בקרקע של עצים חשופי שורש, ובוודאי מזריעת צמח חדש בקרקע.

איסור הזריעה כולל גם פעולות נוספות הנעשות בצמח, כגון הרכבת עצים כדי ליצור עצים חדשים או לחדש עצים קיימים, וכן להבריק ענפי עץ לתוך האדמה כדי ליצור ממנו צמח חדש. כמו כן, אסור להרבות ייחורים בתוך האדמה, "לארגז" חוטרם של תמרים, להטמין פקעות בקרקע וכדומה.

יום שישי כ"ד באדר א' ה'תשפ"ב

נטיעה באיסור

הנוטע עץ פרי חשוף שורש בשמיטה חייב לעקור את העץ בין נטע בשוגג בין במזיד, ואף אם נטע במזיד עץ פרי בערב השמיטה בזמן האסור, עליו לעקור את העץ, כי כאשר ימנו את שנות העורלה יבינו שהעץ ניטע בשביעית ויקלו באיסור זה.

אך אם ניטע עץ פרי בזמן המותר בערב השמיטה, ולאחר הנטיעה ניכרו בעץ סימני כמישה המעידים על התפוררות הגוש במהלך הנטיעה - אין לעקור אותו, מפני שניטע בהיתר ויש למנות לו שנות עורלה מן השמיטה.

אם אדם נטע עץ פרי בשוגג בזמן שכבר אסור לטעת בו עצי פרי בערב שמיטה, אינו צריך לעקור את העץ.

ניתן להקל אף במקרים הבאים: עץ שניטע בשביעית, בבית או בחממה, נטיעה בתחום עולי מצרים, או נטיעה בגוש אדמה, ואין חובה לעקור את העץ.

|| שבת קודש ויקהל - שקלים כ"ה באדר א' ה'תשפ"ב

על מנהג נתינת "זכר למחצית השקל" כותב מרן הרב קוק זצ"ל (מאורות הראי"ה פורים עמ' קמג-קמד): "עניין השקלים, כפי מה שאנו רואים, הוא לאחד את כל עדת בני ישראל בין בענייני העבודה להשם יתברך, בין בצרכי הכלל החומריים - שהרי התמידים באים משקלים, ומשיירי הלשכה באים חומות העיר ומגדלותיה... להורות ולקבוע, כי יסוד המבוקש מכל עבודת ה' הפרטית שבישראל הוא הצלחת הכלל. ודרך זה נקבע בישראל לעד, עד שאפילו בגלות, שאין לנו בית מקדש וארץ ישראל וקרבנות המאחדים אותנו בפועל, מכל מקום כח האחדות תמיד חופף על ישראל, במה שקדושת כל המצוות ועבודת השם יתברך שישראל עושין - עיקר פעולתן הוא להצמיח מזה צדקה ותהילה אל הכלל".

יום ראשון כ"ו באדר א' ה'תשפ"ב

העברת עצים

אסור להעביר בשמיטה עצים ממקום למקום ואפילו באותה גינה. במקרה הצורך כגון בשל בנייה באותו מקום, ניתן להוציא את העץ, לעטוף את שורשיו בשק ולהניחו בצד, אך אין לנקב את השק, משום שניקוב זה גורם לשתילה מחודשת של העץ. לאחר השמיטה ניתן יהיה לשתול את העץ ולספור לו שנות עורלה מחדש.

במקרה הצורך יש מתירים לגרור עציצים נקובים על גבי אדמה מבלי להרים אותם ולהחזיר אותם למקומם.

עם זאת במשתלה המגדלת במצע מנותק או בבית, מותר להעביר עציצים ממקום למקום, משום שבכך לא משנים את מעמדם ההלכתי.

יום שני כ"ז באדר א' ה'תשפ"ב

זמירה

אסור מן התורה לקצר את ענפי הגפן כדי לגרום לצמיחת ענפי פרי חדשים ממנה. איסור זה נכלל באיסור התורה "וכרמך לא תזמור". הפוסקים נחלקו אם איסור זה נוהג מן התורה רק בגפנים או בכל סוגי הצמחים, למעשה הכריעו שכל פעולה של חיתוך הצמח שמטרתה לגרום לו לצמיחה מחודשת או ליצור ענפי פרי חדשים, בין בצמחים חד-שנתיים ובין בצמחים רב-שנתיים, נכללת באיסור "לא תזמור" מהתורה.

יום שלישי כ"ח באדר א' ה'תשפ"ב

זמירה

הגפן היא צמח שיש לגזום בצורה מדוקדקת בכל שנה, וללא גיזום מתאים יכולים להיגרם לה נזקים רבים במהלך גידולה. במקרה הצורך מותר לזמור בשינוי מדרך הזמירה הרגילה רק אם בלא זמירה זו ייגרם לצמח נזק בלתי הפיך או שהיכול שיתקבל יהיה פחות בהרבה מן היכול המתקבל בכל שנה. מסיבה זו מותר לחתוך את הזמורה בגובה שונה מן הגובה שגוזמים אותו בכל שנה או לחתוך את הזמורה במזמרה באופן חלקי ואת החלק שנותר מחובר לשבור בידיים. פעולות אלו מותרות בעיקר לחקלאים ולאחר התייעצות עם בית הדין, אולם בגינה פרטית, מכיוון שאין חשיבות לכמות הפרי או לאיכותו, ונוסף על כך הגפנים מקבלות את כמות המים הדרושה להן ואף מעבר לכך, אין לזמור את הגפנים בשמיטה כלל.

יום רביעי כ"ט באדר א' ה'תשפ"ב

קצירה ובצירה

אין לקצור, לבצור, לקטוף או לאסוף את היבול בקרקע השייכת ליהודים לצורכי שיווק רגיל, כפי שהבעלים עושים בכל שנה. אך מותר לקטוף ולאסוף יבול רק לצורכי בני הבית ובכמות מועטה הנחוצה לשימושם של בני הבית במשך כשבוע. אם האיסוף הוא לצורך אוצר בית דין, מותר לאסוף את היבול כרגיל, מכיוון שהוא מיועד לחלוקה על ידי בית הדין.

אדם המגדל פירות או ירקות בגינה פרטית ראוי שיתלה שלט שהפירות הפקר, ובאופן עקרוני יש לאפשר לכל החפץ לקטוף בבת אחת כמות של פירות הנחוצה לבני הבית למשך שבוע אחד. אולם במקרה שקיים חשש שאם ייכנסו אנשים יינזקו העצים או שייגרם נזק לחפצי הגינה, מותר למנוע כניסת קוטפים בצורה חופשית, אך צריך לאפשר להם לקחת מן הפירות לאחר תיאום עם בעל הקרקע.

יום חמישי ל' באדר א' ה'תשפ"ב

קצירה ובצירה

אסור לקטוף פירות כשכוונת הקטיפה היא אינה לצורך שימוש בפירות אלא לצורך תיקון העץ או לצורך תוספת בפירות הנותרים, משום שפעולה זו נחשבת להלכה כ"בצירה לעבודת האילן", והיא נכללת באיסור התורה (ויקרא כה, ה) "ואת ענבי נזירך לא תבצור". לפיכך, יש להקפיד שלא לקטוף פירות בוסר, ויש לקטפם רק מרגע הגיעם לשלב שהם ראויים לאכילה בדוחק או על ידי הבחלה מלאכותית.

מותר לקטוף פירות עורלה, שיש חשש שאנשים ייכשלו באכילתם, מותר לקוטפם גם כשהם קטנים. והוא הדין אם יש חשש שהותרת הפירות על העץ תגרום לו נזק ממשי.

אדר ב' תשפ"ב

יום שישי א' באדר ב' ה'תשפ"ב

מלאכות נוספות עבור גידול הצמח

גידול הצמחים והפירות דורש פעולות רבות הנעשות בצמחים באופן שגרתי, מלבד המלאכות שהזכרנו. יש מהן פעולות שנעשות כדי לסלק מזיקים מהפרי ומהעץ, יש מהן שמטרתן לשפר את איכות הפרי, ויש מהן שמטרתן לשפר את צימוח העץ.

המקום והאופן של עשיית המלאכות משתנים, ישנן פעולות הנעשות בעץ באופן ישיר, וישנן מלאכות הנעשות בקרקע.

מכלל מלאכות אלו יש מלאכות שמותר לעשותן ומלאכות שאסור לעשותן. המלאכות שמותר לעשותן מוגדרות 'אוקמי אילנא' מכיוון שמטרתן הן להקים או לקיים את האילן והמלאכות שאסור לעשותן מוגדרות 'אברויי אילנא', מכיוון שמטרתן היא הבראת האילן ותוספת צימוח בו.

|| שבת קודש פרשת פקודי ב' באדר ב' ה'תשפ"ב

כותב הכלי יקר (ויקרא כה, ב): "ואם היה הנס שתעשה התבואה לשלוש שנים הרי זה מעשה ניסים, שהתבואה שתעשה בשנה הששית, אף אם לא יהיה בה כי אם שיעור אכילה לשנה אחת, מכל מקום ישלח ה' את הברכה באסמיהם שיאכל קמעא ומתברך במעיו עד שתספיק התבואה לשלוש שנים, מדקאמר ועשת את התבואה בה"א הידיעה, והיה לו לומר ועשת תבואה לשלוש שנים, אלא שרמז בה"א הידיעה שאותה התבואה שהיא רגילה לעשות מידי שנה בשנה, כן תעשה גם בשנה הששית, ויוסף ה' כח בארץ עד שאותה התבואה תספיק לשלוש שנים, וזה ודאי נס נגלה וגדול מכולם. ועל ידי כל המופתים הללו אשר שמתי בידך תדע כי לי כל הארץ, ועל ידי זה יהיו עיניך נשואות אל ה', כמו שמצינו בירידת המן ליומו כדי שיהיו עיניהם נשואות אל ה' תמיד ויבטחו בו תמיד, כך ענין השמיטה שלא יעבדו האדמה כל שנה שביעית אין זרע ואין קציר ויסמכו על הנס".

יום ראשון ג' באדר ב' ה'תשפ"ב

אוקמי ואברוי

האחרונים נחלקו בשאלה עד כמה אפשר להקל בעשיית מלאכות לאור ההיתר של 'אוקמי אילנא'. לדעת מרן הרב קוק זצ"ל מותר לעשות את המלאכות האסורות מדרבנן רק אם פעולות אלו נועדו לשמור על העץ שלא יתמוטט, אך אסור לעשות כל פעולה המסייעת ליצירת הפירות או לקיומם. מכיוון שהפירות הם הפקר, וחז"ל לא התירו בשביעית מלאכות שעניינן טובת הפירות.

יום שני ד' באדר ב' ה'תשפ"ב

אוקמי ואברוי

לעומת מרן הרב קוק זצ"ל סוברים הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי זצ"ל, ה'חזון איש' ואחרונים נוספים שהגדרת 'אוקמי אילנא' אינה רק ביחס לעץ, שביחס אליו פשוט שניתן לעשות את כל הפעולות הנחוצות לקיומו, אלא שאלת הפעולות המותרות והאסורות הן ביחס לפרי - דהיינו "אוקמי פירא", שמותר לעשות פעולות שמטרתן שימור הפרי, כמותו ואיכותו. ראייתם היא ממשנה המתירה את הסרת עלי האורז, ומוכן שפעולה זו נועדה כדי לשפר את איכות הפרי. אך גם לדעתם אין לעשות פעולות כדי לקבל יכול גבוה מן הרגיל.

יום שלישי ה' באדר ב' ה'תשפ"ב

אוקמי ואברוי - הלכה למעשה

קיימת דעה מכרעת של הרב שאול ישראלי זצ"ל שמותר לעשות פעולות 'לאוקמי פירא' רק בעבור הפירות שכבר קיימים על העץ, אך אין לעשות פעולות שמטרתן לייצר פירות נוספים על העץ.

להלכה ולמעשה - חקלאי שעובד בשליחות אוצר בית דין יכול לעשות פעולות שמטרתן 'לאוקמי פירא', כלומר לקבל יכול סביר של פירות, הן משום שפרנסתו היא מגידול פירות הן משום שעושה כן לשם חלוקה בידי אוצר בית הדין.

אולם כשמדובר בגינה הפרטית, ראוי מלכתחילה לנהוג כדעת מרן הרב קוק זצ"ל ולעשות פעולות שמטרתן היא הגנת העץ בלבד. במקרה הצורך, אפשר להקל כדעת הרב ישראלי ולעשות פעולות שמטרתן היא שמירה על הפירות שכבר קיימים על העץ, אך לא פעולות המיועדות לצורך הפירות העתידיים לגדול.

יום רביעי ו' באדר ב' ה'תשפ"ב

אוקמי ואברוי - באוצר בית דין

לדעת ה'חזון איש' והרב ישראלי מותר לעשות פעולות שנועדו לשמור על העץ או על הפרי במקרים שיש צורך להקל, כגון טיפול במזיקים באמצעות ריסוס או

פריסת רשתות. וכן מותר להשקות את העצים או הצמחים במידת הצורך לקבלת יכול מתאים. לעומת זאת, דישון על פי רוב אינו נצרך בשמיטה, בייחוד אם בעל השדה או המטע התכונן לפני השמיטה באופן הראוי. אך אם נוצר צורך חריג, מותר לדשן בכמות המינימלית האפשרית, וגם במקרה זה רצוי לעשות זאת באמצעות מערכת ההשקיה.

יום חמישי ז' באדר ב' ה'תשפ"ב

אוקמי ואברוי בצמחי נוי

בגינה פרטית, גם לדעת המקילים בפעולות שהן "אוקמי פירא" שמותר לעשות פעולות שמטרתן שיפור כמות הפרי ואיכותו, ביחס לצמחי נוי אין להקל בכך ומותר לעשות רק את הפעולות שנועדו לשימור הצמח עצמו ואין לעשות פעולות שמטרתן היא שיפור הנוי של הצמח.

על החקלאים המגדלים צמחי נוי להתייעץ עם מורה הוראה כיצד ניתן לגדל צמחים אלו כראוי בשמיטה.

יום שישי ח' באדר ב' ה'תשפ"ב

אוקמי ואברוי לאחר היתר המכירה

חקלאי העובד בקרקע שנמכרה לנוכרי בהיתר המכירה, אף שדין הקרקע כקרקע של נוכרי, מכל מקום, אסור לו לבצע בעצמו את המלאכות האסורות מן התורה, ואילו את שאר המלאכות, שאיסורן הוא מדרבנן, החקלאי היהודי רשאי לבצע בעצמו, ואף כשמדובר במלאכות שמטרתן המוצהרת היא השבחת האילן והפירות, אם כי יש עדיפות לעשותן על ידי גוי.

|| שבת קודש פרשת ויקרא ט' באדר ב' ה'תשפ"ב ||

כתב רבנו הרב צבי יהודה קוק זצ"ל: "אצל עמלק לא נזכר שום דבר בעניין עבודה זרה, אלא ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם. פה יש ניגוד יסודי ואבסולוטי ששייך לסדר האנושיות בעולם, כמו שיש חלק מיוחד באנושיות חלק ד' עמו עם זו יצרתי לי עם אלוהי, כך יש חלק מן האנושיות שביסוד הבריאה שלו הוא ניגוד גמור לנצח ישראל. ראשית גוים עמלק, ההיפך הזה קיים במשך איזה זמן עד שהדברים יתבררו ואחריתו עדי אבד. אין כאן עניין פוליטי אלא ניגוד מציאותי ידוע הביטוי של זה שרצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים שקשה להזכיר את שמו, איני יכול להיות עם ישראל בעולם אחד, ההגדרה הזאת צודקת, יש אי אפשרות מציאותית קוסמולוגית מה שאין כן גוים אחרים שיכולים להיות עם ישראל" (עפ"י שיחות מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל - פורים, בעריכת הרב שלמה אבינר שליט"א).

המלאכות שנעשות בירקות במסגרת 'אוצר הארץ'

יום ראשון י' באדר ב' ה'תשפ"ב

צרכנים של ירקות של 'אוצר הארץ' מקבלים לעיתים ירקות שנזרעו לפני שנת השמיטה, ונעשו בהם מלאכות שמטרתן היא קיום הצמח ונתינת פירותיו באופן הראוי לחלוקה באמצעות אוצר בית הדין. במקרה זה, הצרכנים צריכים לנהוג בירקות קדושת שביעית.

ירקות שמשך הגידול שלהם קצר, וכדי לשווקם במשך כל השנה יש צורך בשתילה נוספת במהלך השמיטה, אין אפשרות לספק אותם על ידי אוצר בית דין, מפני שבית הדין איננו יכול להתיר ביצוע של מלאכות האסורות מן התורה. לשם כך זורעים אותם בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה מחוץ לגבולות עולי בבל, ובמקרה זה הכנת השטח לשתילה ושתילת הצמחים נעשות על ידי עובדים זרים. ירקות אלו אין בהם קדושת שביעית.

המצוות התלויות בארץ

המצוות התלויות בארץ - הגדרה

יום שני י"א באדר ב' ה'תשפ"ב

המצוות התלויות בארץ הן כינוי למספר מצוות התלויות בקדושת ארץ ישראל. קיימת הבחנה בין קדושת הארץ הנוגעת לחובת המצוות התלויות בה לבין קדושתה הסגולית של ארץ ישראל, שקיימת כבר מימי האבות. קדושת הארץ שבגללה נתחייבנו במצוות התלויות בארץ תלויה בהחזקת הארץ בפועל, על ידי כיבוש או חזקה.

בפעם הראשונה שהתיישבו ישראל בארץ, בימי יהושע בן נון, התקדשה הארץ באמצעות כיבושם של ישראל. קדושה זו נקראת 'קדושה ראשונה', והיא בטלה בתקופה שבה בטל הכיבוש וגלו ישראל מארצם. הפעם השניה שהתיישבו ישראל בארץ היתה בתקופת עליית עזרא ובית שני, בתקופה זו לא התבצע כיבוש צבאי של הארץ, והיא התקדשה מעצם ההתיישבות בה. קדושה זו נקראת 'קדושה שניה' והיות והיא לא היתה תלויה בשלטון צבאי של ישראל, היא לא פקעה בעת הפסקת השלטון והגלות, והיא קיימת עד עצם היום הזה. לכן, אזורים שהתקדשו בקדושה שניה חייבים במצוות התלויות בארץ יותר מאלו שהתקדשו רק בקדושה הראשונה.

יום שלישי י"ב באדר ב' ה'תשפ"ב

מהי מצווה התלויה בארץ?

במשנה (קידושין פ"א מ"ט) נאמר: "כל מצווה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ". את הקביעה שיש מצוות שנוהגות רק בארץ ישראל דרשו חכמינו זיכרונם לברכה (קידושין לז ע"א) מלשון הפסוק (דברים יב, א): "אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ". יש שני הסברים כיצד לקבוע אם מצווה תלויה בארץ או שאינה מוגדרת ככזו.

ההסבר הראשון: המושג 'מצוות התלויות בארץ' כולל בתוכו כל מצווה 'שמוטלת על הקרקע או גידוליה', כגון תרומות ומעשרות, חלה, וכדומה. לפיכך, מצוות נטילת ארבעת המינים או מצוות 'לא תחסום שור בדישו' אינן נחשבות למצוות התלויות בארץ אף שחיוכן קשור לגידולי קרקע, היות שהן חובת האדם ואינן 'חובת הקרקע'.

ההסבר השני: לא די שהמצווה היא חובת הקרקע כדי להחשיבה למצווה התלויה בארץ, והיא תיחשב תלויה בארץ רק אם התורה גם מציינת את שייכותה של אותה מצווה לארץ ישראל. לומדים זאת מלשון הפסוקים: "כי תבואו אל הארץ...", "שדך" וכדומה.

יום רביעי י"ג באדר ב' ה'תשפ"ב

תענית אסתר

יש הסוברים שאין יוצאים ידי חובת משלוח מנות בפירות שביעית, משום שחובה על האדם לתת משלוח מנות ואסור לפרוע חובות ממון בפירות שביעית. לפיכך, רצוי שהמשלוח הראשון ביום זה, בו יוצא ידי חובת עיקר המצוה, יכלול לפחות שני דברים שאין בהם קדושת שביעית, מכיוון שבשתי המנות הראשונות שאנו נותנים ביום זה אנו פורעים חוב הלכתי לקיים מצוות 'משלוח מנות איש לרעהו'. שאר משלוחי המנות שניתנים ביום זה אינם חובה, ואפשר לכלול בהם מוצרי מזון שיש בהם קדושת שביעית, אך יש להקפיד לסמן זאת באופן בולט על מנת שהמקבלים ידעו שעליהם לשמור על קדושתם.

יום חמישי י"ד באדר ב' ה'תשפ"ב

פורים דפרזים

"פורים הוא שם מיוחד שנמשך ממעשה הגויים אשר הפילו פור הוא הגורל. עניין פורים הוא התבוננות מיוחדת ב'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל'. בתוך מעמקי הגלות אנו נשמרים בכל המובנים. נצח ישראל נשמר לעם ולעולם בכל המצבים השונים. זאת עובדה מעניינת. אנו מצויים בין כל הלשונויות ובין כל הדתות ואנחנו נשמרים מתוך המצבים הרעים. מתברר נצח הנצחים.

משמרת נצח הנצחים הזאת בולטת במיוחד בימי הפורים האלה אשר 'לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם'. 'על הניסים, ועל הפורקן, ועל הגבורות, ועל התשועות, ועל הנפלאות, ועל הנחמות, ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'. יש להכיר את עובדת המציאות הזאת של משמרת הנצח, יש לדעת שהיא נמצאת בידינו ובתוכנו לעד ולעולמי עולמים, 'להודיע שכל קוויץ לא יבושו ולא ייכלמו לנצח כל החוסים בך', אלו אינן מילים בעלמא, אלא דברים של ממש במציאות. ריבוננו של עולם ממשיך איתנו מאז ועד הנה" (מתוך שיחות הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל - בעריכת הרב שלמה חיים הכהן אבינר שליט"א, פורים, עמ' 344).

יום שישי ט"ו אדר ב' ה'תשפ"ב

פורים דמוקפים

באחד מפתגמיו לחודש אדר כותב מרן הרב קוק: "המזכירים כרכים ומוקפים מימות יהושע בן נון, לא יוכלו להישאר עבדי אחשוורוש", בירושלמי (מגילה פ"א ה"א) הובא שקריאת המגילה בערים מוקפות נקבעת על פי מה שהיה בימות יהושע בן נון כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל, וכך מבאר מרן הרב קוק זצ"ל (מצות ראה עמ' צב): "וזהו לחלוק כבוד לארץ ישראל שבירושלמי, שבארץ ישראל יש חילוק בין מוקפים לשאינם מוקפים (בין בתי ערי חומה לבתים אחרים), וראוי לקבוע שורש דינים באותה מידה שבארץ ישראל ימצא זה החילוק על פי התורה, באשר סוף עם ה' הוא להיות קבועים בארץ ישראל".

|| שבת קודש פרשת צו ט"ז באדר ב' ה'תשפ"ב

כתב הרב עובדיה הדאיה זצ"ל: "ורבותינו זכרונם לברכה אמרו כי היא ארץ צבי שמתכווצת כמו עור הצבי. וזאת הייתה השאלה על מה אבדה הארץ? רצונו לומר שנתכווצה ונתקטנה כל כך? ויאמר ה': על עזבם את תורת, היינו על דרך אומרם זכרונם לברכה: 'אוירא דארץ ישראל מחכים' ולכן נבראת ארץ ישראל רחבה כל כך כדי שיהיה ליושביה אויר רב כדי שיעסקו בתורה שהיא 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים'. אבל מכיוון שעזבו את תורת ואינם עוסקים בתורה. לזה אין עוד מן הצורך שתהיה הארץ רחבה כל כך שתחכים את יושביה ולזה נתכווצה ונתקטנה..."

וזה הדבר עצמו שהיה בימי המן הרשע שאחר שגלו ישראל מעל אדמתם לא הבינו במה היה העוון הגדול הזה שהארץ נשמטה מתחתיהם לגמרי?! אמנם שוב כאשר ראו הגזירה של המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד ושנתבטלה ע"י עסק התורה של תינוקות של בית רבן, מזה נתנו לבם להבין ולהשכיל שאין זה אלא מפני עזבם את התורה, אבדה מהם הארץ, וגם גוף האומה כמעט קט

הייתה עומדת להיאבד, לולי חמלת ה' שחמל על עמו ונחלתו וביטל הגזירה בזכות עסק התורה של תינוקות של בית רבן. ובראותם כל זה אז קיימו וקיבלו עליהם מה שקיבלו כבר ברצון ובאהבה, שעל ידי זה יזכו לשוב על אדמתם ולהשיב ה' את שבותם על ארצם ונחלתם". (דרוש ט' לשבת זכור אות יג-טו, ויקח עובדיהו, ח"ג עמ' פט-צ).

המצוות התלויות בארץ בשמיטה - הקדמה יום ראשון י"ז באדר ב' ה'תשפ"ב

בשמיטה כל היבול הגדל בארץ הוא הפקר, ויש לנהוג בו קדושת שביעית, ונוסף על כך יש לנהוג בו גם חלק נוסף מהמצוות התלויות בארץ. דינים אלו תלויים בבעלות על הקרקע ובמקום הגידול, כפי שיפורט להלן:

- א. יבול הגדל בקרקע של ישראל.
- ב. יבול הגדל בקרקע של גוי (גם בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה).
- ג. יבול הגדל בבית של ישראל - בבית או בחממת מצע מנותק.

תרומות ומעשרות בשמיטה יום שני י"ח באדר ב' ה'תשפ"ב

יבול שגדל בקרקע של ישראל בשמיטה פטור מהפרשת תרומות ומעשרות, מכיוון שהתורה הפקירה אותו לכול, אך יבול שגדל במצע מנותק או בקרקע של גוי בשמיטה, כגון בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה, או קרקע בבעלותו של גוי שישראל שוכר ממנו ומגדל בה, וגמר המלאכה (השלב הקובע את חיוב הפרי בהפרשה) היה בידי יהודי - יבול זה חייב בתרומות ומעשרות, ויש להפריש מספק הן מעשר שני והן מעשר עני.

תרומות ומעשרות בפירות האילן יום שלישי י"ט באדר ב' ה'תשפ"ב

בפירות האילן יש שלושה מצבים שבהם זקוקים להפריש תרומות ומעשרות גם בשמיטה:

- א. פירות שגדלו בשנה השישית באדמות שלא נמכרו כלל לגוי - חייבים בתרומות ומעשרות בברכה, גם אם נקטפו בשביעית, ויש להפריש מהם מעשר עני.
- ב. פירות שגדלו בקרקע שנמכרה לגוי, אם הגיעו לעונת המעשרות בשנה השישית, שהוא שלב הגידול הקובע לתרומות ומעשרות, לפני שהקרקע נמכרה בהיתר המכירה, אף על פי שנקטפו לאחר שהקרקע נמכרה - יש להפריש מהם

תרומות ומעשרות בברכה, היות שהם היו בבעלות ישראל בשלב הגידול הקובע את חיוב התרומות והמעשרות. אך אם הגיעו לעונת המעשרות לאחר תחילת השמיטה יש לעשר מהם ללא ברכה.

ג. פירות האילן הגדלים בסוף השמיטה, והגיעו לעונת המעשרות רק בתחילת השנה השמינית לפני ט"ו בשבט - נחלקו הפוסקים האם הם נחשבים כפירות שביעית הפטורים ממעשרות או כפירות השנה השמינית, לפיכך צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות בלא ברכה, ויש להפריש מהם מעשר שני.

יום רביעי כ' באדר ב' ה'תשפ"ב

תרומות ומעשרות בירקות

בירקות יש שני מצבים שונים שבהם זקוקים להפריש תרומות ומעשרות גם בשמיטה:

א. ירקות שנקטפו בשנה השישית חייבים בתרומות ומעשרות גם אם נקטפו לאחר מכירת הקרקע לגוי וגמר המלאכה נעשה בידי פועלים גויים, מכיוון שתחילת גידולם היה כשהיו בבעלות ישראל.

ב. ירקות שהגיעו לשליש גידולם בשנה השישית ונקטפו בשביעית - חייבים בתרומות ומעשרות גם אם גמר המלאכה נעשה בידי פועלים גויים, מכיוון שהם נתחייבו בתרומות ומעשרות בידי ישראל, ובזמן הקטיף אין להם קדושת שביעית, ולפיכך לא נפטרו מתרומות ומעשרות.

תרומות ומעשרות מקרקע שנמכרה בהיתר מכירה

יום חמישי כ"א באדר ב' ה'תשפ"ב

בפירות וירקות שגדלו בשמיטה בקרקע שנמכרה בהיתר מכירה, יש חלוקה בין שני מצבים שונים:

א. כשגמר המלאכה נעשה בידי גויים - אין קדושת שביעית ביבול, וכן הוא פטור מתרומות ומעשרות בדומה לכל יבול נוכרים, הפטור מתרומות ומעשרות גם בשאר השנים.

ב. כשגמר המלאכה נעשה בידי יהודים - חייבים להפריש מן הפירות והירקות תרומות ומעשרות, אך בלא ברכה, מכיוון שלדעת חלק מן הפוסקים כל יבול מכל סוג שהוא שגדל בשביעית פטור מתרומות ומעשרות.

תרומות ומעשרות מהגדל בבית או בחממה

יום שישי כ"ב באדר ב' ה'תשפ"ב

חממה שבה זורעים בקרקע, לאחר שהקרקע נמכרה בהיתר מכירה, דינה כשדה לכל דבר, ויש להפריש מהגדל בה תרומות ומעשרות כשגמר המלאכה היה על ידי יהודי.

בחממה המוגדרת כ'מצע מנותק' שלא נמכרה לגוי, וכן מהיכול הגדל בתוך בית, מכיוון שמלכתחילה חיובם של אלו בתרומות ומעשרות נתון בספק אין חובה בשמיטה להפריש מהגדל בהם תרומות ומעשרות בשביעית.

|| שבת קודש פרשת שמיני כ"ג באדר ב' ה'תשפ"ב

התורה החמירה על כל העובדים בשמיטה שלא כהוגן, כפי שמובא במדרשים רבים: "אמר הקב"ה לישראל זירעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא, והם לא עשו כן אלא חטאו וגלו" (סנהדרין לט ע"א), וכן "גלות בא לעולם על עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים והשמטת הארץ" (אבות פרק ה משנה ט). "נבהל להון, אלו סוחרי שביעית שהם מתבהלים להעשיר, ואינם משמרים את השביעית, וסבורים שהם מעשירים... אמר להם הקב"ה נתבהלתם להעשיר מן השביעית, חייכם יש לכם חסרון בדבר" (מדרש אגדה ויקרא כה ד"ה נבהל להון). "שש שנים תזרע, רבי ישמעאל אומר כשישראל עושין רצונו של מקום הן עושין שמיטה אחת בשבוע אחד שנאמר שש שנים תזרע" (ילקוט שמעוני משפטים שנג).

נוסח הפרשה

יום ראשון כ"ד באדר ב' ה'תשפ"ב

פירות וירקות שגדלו בשמיטה בקרקע שנמכרה לנוכרי ונתחייבו בתרומות ומעשרות, צריך לקרוא להם שם בסוף נוסח הפרשה: "הרי הם מעשר שני, ואם צריך מעשר עני הרי הם מעשר עני" ולחלל את המעשר השני על מטבע בלא ברכה. חשוב לציין שבנוסח הפרשה המקובל ב'בית האוצר' ובנוסחים דומים תנאי זה הוא חלק קבוע מן הנוסח. בכל מקרה, אין חובת נתינה מפירות אלה ללוי ולעני, מאחר שכל חיוב הפרשה זו הוא מחמת הספק.

כך הדין גם ביחס לתוצרת חקלאית מיובאת שגמר המלאכה שלה נעשה בארץ - חייבת בתרומות ומעשרות, וגם בשנת השמיטה יש להפריש ממנה מעשר עני.

יום שני כ"ה באדר ב' ה'תשפ"ב

עורלה ונטע רבעי

דין עורלה נוהג בשביעית כבכל שנה ופירות עצים אלו אסורים באכילה ובהנאה. דין עורלה נוהג גם בשדה של גוי, ובכלל זה שדה המכור לו על פי היתר המכירה. בפירות עורלה אין קדושת שביעית, ומלכתחילה יש להשמידם בעודם קטנים.

דין 'רבעי' נוהג בשביעית כבכל שנה. פירות שהם נטע רבעי - פודים אותם בשנת השמיטה כרגיל: המחלל מוסיף חומש גם אם אינו בעל העצים, ואם המטע הוא נטע רבעי בוודאות, יש לברך על החילול. לכן עצים שניטעו גלויי שורש בשנת תשע"ט עד ט"ו באב וכן שתילים דו-שנתיים שיוצרו במשתלה מפוקחת עד ט"ו באב תשע"ט וניטעו גם כן בפיקוח שהגוש לא התפורר - יש לחלל בברכה את הפירות שיחנטו על עצים אלו החל בט"ו בשבט תשפ"ב. עצים אחרים שניטעו בגוש, כפי שהדבר מצוי לרוב בגינות פרטיות, מונים את שנות העורלה מזמן השתילה בגינה מחמת הספק - אזי יש לחלל את הנטע רבעי בלי ברכה, מפני שיש ספק במניין השנים.

פירות שגדלו בקרקע שנמכרה לנוכרי במסגרת היתר המכירה, יש לפדות את נטע הרבעי בלא ברכה, מכיוון שיש הסוברים שגידולי נוכרים פטורים מנטע רבעי.

יום שלישי כ"ו באדר ב' ה'תשפ"ב

הורדת פירות ערלה ונטע רבעי מן העץ

אם העצים הם עורלה או נטע רבעי, החייב בפדיון, יש לקבוע שלט המודיע על כך לבאים לקחת את הפירות. אולם יש מקרים שמותר לבעל הגינה או המטע להוריד מן העץ פירות עורלה:

1) אם יש חשש שעוברים ושבים ילקטו מן העץ בלי רשות, ואין אפשרות מעשית אחרת למנוע אותם מכך.

2) אם בלא הורדה זו ייגרם נזק ממשי להתפתחותו התקינה של העץ בשנים הבאות.

יום רביעי כ"ז באדר ב' ה'תשפ"ב

חלה

חובת הפרשת חלה מן העיסה קיימת בכל עיסה, בין אם הקמח שבעיסה נטחן מחיטים הקדושות בקדושת שביעית, בין מחיטים שהגיעו מחו"ל (כרוב החיטים שמהם מיוצר הקמח בארץ), ובין מחיטים שגדלו בקרקע שנמכרה לגוי.

המפריש חלה מקמח הקדוש בקדושת שביעית, לאחר ההפרשה יש לקבור את החלה ולא לשרוף אותה, מכיוון שבשריפה גורמים לאיבוד בידיים של קדושת שביעית.

יום חמישי כ"ח באדר ב' ה'תשפ"ב

חדש ומתנות עניים

התורה אסרה לאכול מתבואה הארץ החדשה עד לט"ז בניסן באותה השנה. איסור זה נוהג גם בשמיטה, ולכן תבואה שהשרישה בין ט"ז בניסן תשפ"א לראש השנה תשפ"ב מותרת באכילה רק לאחר ט"ז בניסן תשפ"ב. (תבואה שהשרישה לאחר ראש השנה תשפ"ב בקרקע של יהודים בתחום עולי בבל תיאסר באיסור ספיחין).

התורה מצוה להותיר מכל יכול בשדה מתנות לעניים: לקט שכחה ופאה. בימינו, מתנות אלה אינן נוהגות מכיוון שהעניים לא באים לקחתם, השארתם בשדה תגרום בהכרח להפסדם, כפי שדרשה הגמרא (חולין קלד) "לעני ולגר תעזוב אותם - ולא לעטלפים ולעורבים". ולכן מותר לכול לאספם. לפירות אלו יש להתייחס כהפקר וחלים עליהם כל דיני השביעית.

יום שישי כ"ט באדר ב' ה'תשפ"ב

ברכת האילנות

ברכת האילנות תוקנה כחלק מברכות ההודאה על כך שהקב"ה ברא צמחים טובים ופירות נאים עבור האדם. יש לברך ברכה זו גם בשנת השמיטה.

ברכת האילנות תוקנה רק על ראיית עצי פרי ואין לברכה על פריחתם של עצי סרק, גם אם פריחתם נאה. וכן אין לברך על פריחתם של ירקות וצמחים חד-שנתיים. עצי תבלין וריח כגון רוזמרין, לבנדר וכדומה, אף על פי שריחם נאה אין לברך עליהם את ברכת האילנות אך מי שבירך על עץ העשוי לריח, לא יברך שוב על עצי פרי.

את ברכת האילנות מברכים רק כשיש על העץ פרחים בשלב פריחתם, ולכן אין לברך על פירות שחנטו גם אם עדיין אפשר לראות את עלי הכותרת של הפרח.

הברכה צריכה להיות בשעה שרואה את הפרח.

מי שלא ראה את פריחת האילנות וראה פירות שחנטו, יש אוסרים לברך, ויש מתירים לברך רק אם זו ראייה ראשונה. הרואה פרי גדול שנגמר כל צורכו אינו מברך. ניתן לברך גם על עצים שפרחיהם ירוקים, וכן ניתן לברך על פריחת התאנה אף שהפרחים נסתרים מעיני האדם ומצויים בתוך הפגה.

ניסן תשפ"ב

|| שבת קודש פרשת תזריע-החודש א' בניסן ה'תשפ"ב

ברכת האילנות אינה רק הודאה על יפי העצים אלא היא הודאה על התחדשות הבריאה, כפי שכתב הראשל"צ הרב עוזיאל זצ"ל (שו"ת משפטי עוזיאל בחלק א או"ח סי' ו) שברכה זו "היא הודאה על עצם הפריחה והרעננות שאילנות נובלים אלה שנדמו לעץ יבש שבו לפריחה והפריחה. כמאמר הכתוב: וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפילתי עץ גבוה הגבהתי עץ שפל הובשתי עץ לח והפריחתי עץ יבש אני ה' דברתי ועשיתי (יחזקאל ז, כד)". לפיכך ברכה זו נתקנה פעם בשנה "רק בשעת הפריחה של כל עצי הפרי בתחילת האביב, על עצם כח הפריחה והצמיחה שנתן ה' בחסדו בטבעם של מעשה בראשית המתחדשים בטובו בכל יום ובכל תקופה, בצורה רעננה נהדרה ומועילה ליהנות בהם בני אדם".

לא מקרה הוא שחז"ל תיקנו לברכה לאדם מישראל ה"יוצא השדה בימי ניסן" שכן בברכה זו רמוזה התחדשותם וגאולתם של ישראל שנמשלו לאילנות. בהודאה לרבש"ע על פריחת האילנות שנדמו לעץ יבש אנו מודים ומבקשים בחודש זה המסוגל לגאולה את קיום "חזון העצמות היבשות". גם בחזון העצמות היבשות נדמה היה לישראל שהם רק עצמות יבשות, אך הקב"ה אומר להם שרק נדמה להם שהם יבשים, אך באמת יובש זה סופו שתפרח ממנו תחייה לאומית-רוחנית.

יום ראשון ב' בניסן ה'תשפ"ב

ברכת האילנות

מעיקר הדין מותר לברך ברכת האילנות בתוך העיר, ראוי להדר ולברך בשדה שיש בו שני מיני אילנות, ולפחות שני אילנות ממין אחד. בשעת הדחק ניתן לברך אפילו על עץ פרי אחד העומד בגינתו או בעציץ נקוב בביתו, אך ראוי שלא לעשות כן מלכתחילה.

ברכה על עציץ שאינו נקוב נתונה במחלוקת ולכן יש להימנע מלברך על עץ הנתון בעציץ שאינו נקוב, במיוחד בימינו שהתרבו עצי הפרי במקומות רבים.

אין לברך על עצים שיש איסור בהם או בפירותיהם, כגון עץ המורכב כלאיים (כגון אגס המורכב על חבוש), אולם ניתן לברך על עצי הדר כשאין ודאות שהורכבו על מין הדר אחר.

כמו כן לכתחילה אין לברך על עצי עורלה ועצים הנטועים בהר הבית שפירותיהם אסורים באכילה. אך אם אין לו עצים אחרים לברך עליהם - רשאי לברך על עצי עורלה.

יום שני ג' בניסן ה'תשפ"ב

זמני הברכה

ברכת האילנות נאמרת פעם בשנה. מי שברך ברכת האילנות, ורואה פריחה יפה יותר באילנות אחרים - לא יחזור ויברך. מלכתחילה יש להימנע מלברך ברכת האילנות בשבת ויום טוב, אך מי שמנהג אבותיו לברך בשבת ויו"ט - יכול להמשיך לנהוג כמנהגם.

לכתחילה אין לברך ברכת האילנות עד ראש חודש ניסן. ויש הסוברים שמי שנמצא במקום שבו לא יישארו פרחים על העצים בחודש ניסן, יכול בשעת הדחק לברך ברכת האילנות כבר בחודש אדר. מי שלא ברך ברכת האילנות בחודש ניסן, יכול לברך אף לאחר מכן, כל זמן שיש פרחים על העצים.

ביעור וידיוי מעשרות

יום שלישי ד' בניסן ה'תשפ"ב

הגדרת המצווה

יש שני מועדים במהלך שבע שנות השמיטה שמצווה לבער בהם את המעשרות שנשארו ברשותנו - בשנה הרביעית ובשנה השביעית. שנים אלו הן השנים הבאות לאחר שנות מעשר עני. מצוות הביעור אינה חלה מייד בתחילת השנה הרביעית והשביעית, אלא בחג הפסח של אותן השנים, לאחר שהאדם סיים להפריש את המעשרות מן התבואה והפירות של השנה הקודמת, כשהוא נהנה עדיין מן התבואה הישנה, של השנה השישית.

החל מחודש ניסן יש לנהוג קדושת שביעית במינים הבאים: גודגדן, דובדבן, דפנה, משמש ופול.

יום רביעי ה' בניסן ה'תשפ"ב

זמני המצווה

מצוות 'ביעור מעשרות' מחולקת לשניים: א. ביעור מעשרות; ב. וידוי מעשרות. זמנה של מצוות ביעור המעשרות הוא בערב חג שביעי של פסח. זמנה של מצוות וידוי המעשרות הוא ביומו של חג שביעי של פסח, בשעת המנחה. אם ערב שביעי של פסח חל בשבת, מקדימים ומבערים את המעשרות כבר בערב שבת. חשוב לציין שיש המחמירים לבער את המעשרות כבר בערב יום טוב ראשון של פסח. נשים חייבות במצוות ביעור המעשרות, אך לא במצוות וידוי.

יום חמישי ו' בניסן ה'תשפ"ב

החייב בביעור

מצוות ביעור המעשרות חלה על כל הגידולים החקלאיים החייבים בתרומות ומעשרות שגדלו מן השנה הרביעית ואילך, שבה חל זמן הביעור הקודם. מי שיש ברשותו פירות וירקות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, אם מדובר בחיוב ודאי ואם מדובר בחיוב מספק, עליו להפריש את התרומות והמעשרות לפני זמן הביעור גם אם אינו מתכוון לאכול מהם באותו זמן, וכן יש לחלל את נטע הרבעי ולהפריש חלה.

מצוות הביעור מעשית בייחוד בגידולים שנשמרים ומאוחסנים לאורך זמן: פירות שנשמרו בקירור, פירות הדר, יין, גרעינים, קטניות, בוטנים ומוצרי תעשייה שגדלו בארץ. מצווה זו אינה נוהגת בתוצרת חקלאית שגדלה בשנת השמיטה.

יום שישי ז' בניסן ה'תשפ"ב

החייב בביעור

חובת הפרשת תרומות ומעשרות עד זמן הביעור בשנת השמיטה קיימת ביכול שגדל בארבע השנים האחרונות, לפי הפירוט הבא:

א. ירקות שנקטפו בין ראש השנה של שנת ה'תשע"ח לראש השנה של שנת ה'תשפ"ב.

ב. פירות האילן שהגיעו לשליש גידולם בין ט"ו בשבט ה'תשע"ח לראש השנה של שנת ה'תשפ"ב.

ג. קטניות שהגיעו לשליש גידולן בין ראש השנה של ה'תשע"ח לראש השנה של שנת ה'תשפ"ב.

|| שבת קודש פרשת מצורע ושבט הגדול ח' בניסן ה'תשפ"ב

קדושתם העצמית של ישראל ושל ארץ ישראל

כתב הרב חרל"פ (מי מרום, מעיני הישועה פרק מז): "כשם שקדושת ישראל היא קדושה עצמית ופנימית, ואינה תלויה בשום סיבה וטעם, ודוקא מפני זה עצמו נתן להם הקב"ה את התורה ומצות, 'חפץ הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות', כך גם קדושת ארץ ישראל, שהיא קדושה עצמית ופנימית, ומפני זה ישנן מצות מיוחדות שתלויות רק בה. לא שקדושת ארץ ישראל תלויה במצותיה, אלא אדרבה מתוך קדושתה נצטוו עליה במצות אלו, ועל ידי קיום המצות התלויות בארץ מגלים את קדושתה העצמית של הארץ.

שכן: 'העבודה בקרקע גופה מצוה, משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה ציונה התורה, ואספת דגנך, ובעז זורה גורן השעורים הלילה, משום מצוה, ואף שאר אומניות בארץ ישראל שיש בהם משום ישוב העולם, הכל בכלל מצוה'".

הפרשת תרומות ומעשרות לפני הביעור יום ראשון ט' בניסן ה'תשפ"ב

כאשר מפרישים תרומות ומעשרות מיבול החייב בתרומות ומעשרות בוודאות, הנקרא בלשון חכמים טבל ודאי, יש לברך על ההפרשה. ואם מדובר בתוצרת טבל ודאי ששייכת לשנות מעשר שני, כגון: יין, שמן זית, זיתים כבושים או ריבות וכדומה שנעשו מיבול ה'תשע"ט-ה'תש"פ, יש לברך גם על חילול המעשר השני. בשעת הביעור יש לנהוג כדלקמן:

- א. את התרומות, תרומה גדולה ותרומת מעשר, יש לתת או להקנות אותו לכוהן.
- ב. את המעשר הראשון יש לתת או להקנות אותו ללוי.
- ג. את המעשר השני יש לחלל על מטבע חוקי בשווי של פרוטה ורבע לפחות.

הפרשת תרומות ומעשרות לפני הביעור יום שני י' בניסן ה'תשפ"ב

מי שהפריש המפריש תרומות ומעשרות בביתו, יקפיד להוציא את התרומה מהבית. אפשר להניח אותה עטופה בנייר בתוך שקית ניילון סגורה בפח אשפה מחוץ לבית.

משקים המפנים את התרומה לרפת שיש בה שותפות לכוהן - גם בזמן ביעור המעשרות עליהם להקנות את התרומה שנשארה ברשותם לאותו כוהן, מאחר

שהכוהן שקיבל מהם בעבר באופן קבוע נחשב ל'מכירי כהונה', ולכן אם הם נותנים לכוהן אחר, יש כאן חשש גזל של הכוהן הקבוע.

יום שלישי י"א בניסן ה'תשפ"ב

חילול מעשר שני

המפריש תרומות ומעשרות, מחלל את קדושתו של המעשר השני על פרוטה. שווי פרוטה נמדד לפי ערך של גרם כסף. אפשר למצוא את ערך הכסף העדכני באתר האינטרנט של מכון התורה והארץ. בשנים האחרונות שווי הפרוטה נע בין 5 אגורות ל-15 אגורות.

בכל פעם שמחללים את המעשר השני במהלך השנים, כל חילול הוא על פרוטה ורבע, גם אם מדובר בכמות קטנה ביותר של מעשר שני. יש לוודא כי קיימות בידי האדם מספיק פרוטות לחילול מעשרותיו, אדם המחלל על מטבעות שברשותו עליו לשים לב היטב כי מטבעות אלו נשמרים היטב ושכני הבית אינם משתמשים בהם לצרכים שונים.

כמו כן מומלץ שלא לחלל על מטבע של 10 אגורות, מכיוון שיתכנו מקרים בהם שווי הפרוטה עולה על סכום זה.

יום רביעי י"ב בניסן ה'תשפ"ב

חילול מעשר שני

מי שבמועד ביעור המעשרות יש בידו מטבעות ששימשו לפדיון מעשר שני או נטע רבעי, יכול לקחת מטבע אחר שיש בו שווה פרוטה ורבע, ולחלל את כל המטבעות הללו על מטבע אחת, ובכך שאר המטבעות יוצאים לחולין ומותרים לשימוש בלא שום מגבלה. נוסח החילול שיש לומר הוא: "כל המעשר השני והרבעי מטבעות שברשותי בתוספת רבע מערכם - הרי הם מחוללים על מטבע זה". את המטבע החדש, שיש בו מעטה קדושת מעשר שני או נטע רבעי, צריך לאבד על ידי זריקה לים, שריפה באש או מחיקת צורתו.

יום חמישי י"ג בניסן ה'תשפ"ב

חילול מעשר שני על אוכל

קיימת אפשרות לחלל את מעות מעשר שני על אוכל במקום על כסף. לשם כך עדיף לקחת סוכר בשווי פרוטה ורבע לפחות, ולחלל עליו את המעשר השני או נטע הרבעי שברשותו. נוסח החילול הוא: "המעשר שני והרבעי שבמטבע זה של בתוספת רבע מערכו הרי הוא מחולל על סוכר זה". מייד לאחר מכן יש לבער את הסוכר הקדוש בקדושת מעשר שני תחת מים זורמים לתוך כיוור ומבלי לגעת בסוכר בידיו, כדי לא לטמא מעשר שני בידיו.

יום שישי ו"ד בניסן ה'תשפ"ב

ארבע כוסות יין של שביעית

מותר להשתמש ביין קדוש בקדושת שביעית לצורך הכנת החרוסת או למצוות ארבע כוסות בליל פסח, אך אין לטפטף ממנו טיפות יין בהזכרת עשר המכות בליל הסדר מכיוון שהוא נשפך והולך לאיבוד. אם שותים אותו לאחר הטפתו, מותר לעשות כן.

למעשה, בשלב זה של השמיטה עדיין אין יין הקדוש בקדושת שביעית, ענבים קדושים יתחילו להיקטף רק בעונת הקיץ, ויין קדוש יגיע לשווקים בעיקר בשנה הבאה, השנה השמינית.

|| שבת קודש וחג הפסח ט"ו בניסן ה'תשפ"ב

קורבן העומר בשמיטה

מן התורה, ניתן לאכול את התבואה החדשה שהשרישה לאחר הפסח, רק לאחר הבאת קורבן העומר.

כל עוד לא נגזרה גזירת ספיחין, קורבן זה הובא מהתבואה שגדלה באופן חופשי בשדה. לאחר גזירת הספיחין ואיסור אכילת התבואה שגדלה בשמיטה, מובא במשנה (שקלים ד, א) שהיו ממנים שומרים מיוחדים שהיו נוטלים את שכרם מתרומת הלשכה. ביאר הרמב"ם במקום שאף שמדובר בצמחים שהם הפקר, מכיוון שיש בכך צורך ציבורי כדי להתיר את אכילת התבואה, מותר לבית הדין למנות שליחים כדי למנוע מהעניים ומבעלי החיים לאכול מתבואה זו. ויש אומרים שהיו מבקשים מהציבור שלא לקחת, כדי לא לעבור על איסור שמור, אך לא מנעו זאת באופן מוחלט.

יום ראשון ט"ז בניסן ה'תשפ"ב

חילול מעשר שני

מי שיש בידו מטבעות מדרגות שונות של חיוב (למשל מעות שחיללו עליהם מעשרות מפירות שגדלו בגבול עולי מצרים, ומעות שחיללו עליהם מעשרות מפירות שגדלו בעולי בבל), מלכתחילה צריך לקחת מטבע השווה כמה פרוטות ולומר בנוסח החילול "כל מטבעות המעשר השני והרבעי שברשותי בתוספת חומש מערכם יהיו מחוללים על מטבע זה, כל דרגת חיוב בנפרד, על פרוטה ורבע בנפרד", אך גם אם לא אמר כן, החילול מועיל. לאחר החג יש להכין מטבעות חדשים לחילול מעשר שני ונטע רבעי. בהכנת המטבעות יש להיוועץ ברב.

יום שני י"ז בניסן ה'תשפ"ב

נתינת מעשר עני, הפרשת דמאי

את מעשר העני שעדיין לא ניתן לעניים, יש לתת לעניים או להקנות אותו להם. וכן מי שיש בידו מעות של מעשר עני, עליו לתת אותן מייד לעניים. פירות החייבים בתרומות ומעשרות מספק, 'דמאי' - יש להפריש מהם תרומות ומעשרות בלא ברכה עד זמן ביעור המעשרות, אבל אין בהם חובת נתינה לכוהן, ללוי ולעני. את התרומה אפשר לעטוף בנייר ולהניח בשקית ניילון בפח האשפה בבית. כאשר מעשרים פירות שיש ספק לאיזו שנת מעשר הם שייכים, צריך לומר את כל נוסח ההפרשה, כשאומרים נוסח זה מפרישים מהם הן מעשר שני והן מעשר עני.

יום שלישי י"ח בניסן ה'תשפ"ב

הדין כשלא ביער

אם לא הפריש תרומות ומעשרות או לא נתן את המתנות לבעליהן עד זמן הביעור- אין הפירות נאסרים, ויש לקיים בהם את מצוות ביעור, על ידי הפרשת המעשרות ונתינתם מייד כשנזכר. אולם פירות מעשר שני ונטע רבעי שעבר עליהם זמן הביעור מבלי שקיימו בהם את מצוותם, נאסרים בהנאה ואין להם שוב פדיון. גם מי ששכח ולא חילל את המטבעות המיועדים לחילול המעשר השני שברשותו, אסור לו ליהנות מהם אחרי זמן הביעור, אין להם תקנה, וצריך לאבדם.

יום רביעי י"ט בניסן ה'תשפ"ב

בית האוצר

המנויים ב'בית האוצר' של מכון התורה והארץ מקיימים את הנתינה ללוי ולעני באמצעות בית האוצר, ואינם צריכים להוציא פירות מן הערימה ולתת את הפירות ללוי או לעני. על המנויים מוטל רק להפריש מתוצרת החייבת בהפרשת תרומות ומעשרות לפני מועד הביעור. למנויים ישנם בבית האוצר מטבעות מיוחדים לחילול מעשר שני ורבעי, בזמן הביעור האחראים על בית האוצר מחללים את המטבעות של כל המנויים. לאחר חג הפסח מכינים בבית האוצר מטבעות חדשים לחילול מעשר שני ונטע רבעי לשימוש המנויים.

יום חמישי כ' בניסן ה'תשפ"ב

וידוי מעשרות

אף שמצוות ביעור מעשרות קיימת גם בימינו, מצוות וידוי מעשרות אינה נוהגת לאחר חורבן בית המקדש מכיוון שאי אפשר לקיים את מצוות הפרשת התרומות והמעשרות ונתינתם בשלמות. למרות זאת, מן הראוי לקרוא את פרשת וידוי

המעשרות גם בזמן הזה כזכר למקדש. את קריאת הפרשה של וידוי המעשרות נוהגים לקיים ברוב עם ביום שביעי של פסח, סמוך לתפילת מנחה. רבי אליהו רבינוביץ' תאומים, האדר"ת, הנהיג לקרוא את פרשת וידוי המעשרות מתוך ספר תורה בלי ברכות, אולם רבים נוהגים לקרוא את הפסוקים מתוך חומש, ומצווה מן המובחר שכל אחד יאמר את הפסוקים גם בעצמו.

|| יום שישי כ"א בניסן ה'תשפ"ב שביעי של פסח

סדר וידוי מעשרות

ביום שביעי של פסח, בזמן המקדש היו אומרים את נוסח וידוי המעשרות. בזמן הזה אין חובה לאומרו אך הדבר ראוי כזכר למקדש. קוראים את הפסוקים מפרשת "כי תבוא" (דברים כו, יב-טו), ואת המשנה במסכת מעשר שני (פרק ה משנה יג). לאחר קריאת הוידוי, יש שמוסיפים תפילה זו:

"יהי רצון מלפניך ד' א-להינו וא-לוהי אבותינו, כשם שזכינו לקיים מצוות ביעור מעשרות וידוי מעשרות כן יזכנו הקב"ה לקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות מן התורה וכן מצוות ביעור מעשרות מן התורה בביאת גואל צדק ובבניין בית המקדש במהרה בימינו. אמן, כן יהי רצון".

|| שבת קודש פרשת אחרי מות כ"ב בניסן ה'תשפ"ב

אף על פי שמצוות ספירת העומר היא גזירת הכתוב כמו כל מצוותיה של התורה, מטעים לנו האור החיים הקדוש (ויקרא כג, טו) את מצוות "וספרתם לכם ממחרת השבת, שבע שבתות תמימות", כתהליך ספירת טהרה של ישראל לפני מתן תורה, בדומה לספירת שבעה ימים של כלה לפני חופתה: "וספרתם לכם וגו'. אומרו 'לכם' לצד שייצו ה' לספור שבע שבתות, ואמרו ז"ל (זוהר ח"ג צד א) כי לצד שהיו בטומאת מצרים, ורצה ה' להתחבר לאומה זו, דן בה כמשפט נדה שדינה לספור ז' נקיים. וצוה שיספרו ז' שבועות, ואז יהיו מוכשרים להכניסתם כלה לחופה... והגם כי שם ז' ימים וכאן ז' שבועות, לצד הפלגת (גודל) הטומאה (שהיו ישראל במצרים במ"ט שערי טומאה) ...והוא מאמר הכתוב כאן 'וספרתם לכם', פירוש - סיבת ספירה זו היא לסיבתכם, לטהרתכם, שזולת זה תיכף היה ה' נותן להם התורה".

גן הנוי

יום ראשון כ"ג בניסן ה'תשפ"ב

השמיטה בגן הנוי

גן הנוי הוא המקום שבו כל אדם יכול לקיים בו מלכתחילה את כל הלכות השמיטה השייכות לקרקע: מצוות עשה של השבתת הארץ, שביתה מעשיית מלאכות, הפקרת הפירות הנמצאים על העצים ונתינת האפשרות לכל דורש לקטוף מהם. לכן, באופן עקרוני, בגן הנוי הפרטי אין למכור את הקרקע לגוי במסגרת היתר המכירה. אולם לעיתים יש מקרים חריגים המצריכים שימוש בהיתר המכירה. לצורך כך אפשר לפנות לוועדת השמיטה של הרבנות הראשית, על מנת לבחון את הפתרון המתאים.

יום שני כ"ד בניסן ה'תשפ"ב

בית משותף

בבניינים משותפים, שבהם הבעלות על הגינה היא של כל השכנים, על כל אחד מהשכנים מוטל לוודא שלא יעשו בקרקע איסורי שמיטה. אתגר זה מהווה הזדמנות מיוחדת לשתף את כל השכנים בהלכות השמיטה ובערכיה. לכן כדאי להערך מראש, לדבר בנועם עם דיירי הבניין לפני השמיטה, להסביר כמה הדבר חשוב לכולם, ולשכנע את כל השכנים שאפשר לשמור על גינה נאה גם בשמיטה באופנים המותרים, בלא עשיית מלאכות אסורות.

אם השכנים אינם מוכנים לכך כלל ודורשים לנהוג בשמיטה כבכל שנה, כולל מלאכות אסורות כזריעה, שתילה וכדומה, ישנן שתי אפשרויות: האחת להודיע לוועד הבית כי כל הכספים המשולמים עבור מסי הבנין, אינם מיועדים לצורך המלאכות האסורות. השניה היא להפקיר בפני שלושה את חלקו של האדם בגינה.

יום שלישי כ"ה בניסן ה'תשפ"ב

השכרת גינה בשמיטה

מותר להשכיר בית או דירה עם גינה גם לאדם שידוע מראש שאינו שומר שמיטה, אך רצוי לומר לו בשעת ההשכרה כי השנה היא שנת שמיטה, ואין לעשות מלאכות האסורות בקרקע. הסיבה היא שאף שמעיקר הדין אין להשכיר שדה לאדם החשוד על השביעית, כשמשכירים בית עם גינה אין ודאות שהלוקח יעשה בשמיטה מלאכות אסורות, לפיכך מותר למכור או להשכיר לו.

השוכר דירה ובעל הדירה מתנה את השכירות בשמירה על הגינה, יש להבהיר לבעל הדירה כי ניתן לשמור על הגינה כראוי בלא לעבור על איסורי שמיטה.

יום רביעי כ"ו בניסן ה'תשפ"ב

מסירת גינה בתהליך בנייה

במקרים רבים חלק מתנאי מסירת הדירה ואישור טופס האכלוס שלה ("טופס 4") הוא הצנעת שאריות הבנייה ופיתוח גינה, הכולל הנחת אדמת גן בשטח הגינה.

פעולות אלו אסורות בשמיטה ככל פעולות הכנה לזריעה, ולכן אין לפזר בשטח הגינה אדמת גן אין לבצע עבודות פיתוח לצורך שתילת צמחים חדשים, כגון: פיזור אדמה, הכנת מערכת השקיה לצורך שתילה בשביעית וכדומה. לפיכך יש להגיע לסיכום עם הרוכשים שפיתוח הגינה ייעשה לפני השמיטה או לאחריה. והחכם עיניו בראשו יוסיף זאת מראש בחוזה הבניה.

במקרים שבהם ישנה פסולת בניין רבה, מותר ליישר את הקרקע, לחפותה בחצץ או חול ים ולהניח בכל השטח דשא סינטטי, לאחר השמיטה ניתן להמשיך ולפתח את הגינה.

מותר לבצע פעולות של פיתוח הגינה, כגון: הנחת ריצוף, הקמת גדרות, בניית ספסלים, תאורה וכדומה.

אם כל הפעולות האלו אינן מתאפשרות יש לפנות לוועדת השמיטה כדי למצוא פתרון נקודתי לגינה זו.

יום חמישי כ"ז בניסן ה'תשפ"ב

מסירת גינה ותכנונה

אדריכל נוף שנדרש לתכנן גינות בשמיטה, רשאי לעשות זאת ולמסור את התוכניות למזמינים אף אם סביר להניח שיבצעו אותם במהלך השמיטה, מפני שאין וודאות שאכן תיעשינה מלאכות אסורות בשמיטה. ולכתחילה רצוי שיוודיע למזמינים שלא כל המלאכות הדרושות לשם ביצוע התכנון מותרות בשמיטה, ועליהם להתייעץ עם מורה הוראה על מנת לקבל הדרכות מתאימות.

יום שישי כ"ח בניסן ה'תשפ"ב

גינה קהילתית

גינה קהילתית היא שטח אדמה שהרשות המקומית מקצה לטובת הציבור כדי שיוכל לעבד אותו ולגדל בו צמחים. הבעלות על השטח בגינות אלו היא של הרשות המקומית, ועל האחראים להכיר היטב את הלכות השמיטה בכדי שיוכלו להנחות את הציבור המשתמש בשטח כיצד לפעול בו נכון.

עם זאת אין חובה על הרשות המקומית למנוע באופן אקטיבי ממשתמשי השטח את היכולת לעבד שם, אך מי שהוא שותף בקרקע הגידול עליו לוודא כי בחלק שברשותו לא עושים פעולות אסורות.

אם אדם עבר וזרע במקומות אלו, התוצרת אסורה מדין ספיחין.

|| שבת קודש פרשת קדושים כ"ט בניסן ה'תשפ"ב

ארבעים שנה ליום פינוי סיני וחבל ימית

דברי מרן הגר"ה קוק זצ"ל על חשיבות ההתיישבות באזור רפיח:

"ועל דבר הצורך להתרחב... זה יש בכל מושבה כמעט, שכל מה שיגדל גבול ישראל, הישוב מתגדל וחשיבותו ובטחונו עולה. וחבלי אדמה יש לקנות במסיבי כל המושבות כמעט... גם כעת נמצאת אגודה, שיש בה הרבה יראים וחרדים, שמבקשים לקנות חבל אדמה גדול בגבול רפאח, או רפיח. והיא תחת ממשלת בריטניה כעת, מנחל מצרים ולפנים, וכשר הדבר להתחבר עמהם" (אגרות הראי"ה, אגרת רפד).

אגרת בנו, רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל למתיישבים בחבל ימית: "שלום רב, באין מכשול ועיכוב לאחינו המתאמצים לסידור ההתיישבות בימית. חזקו ואמצו חזקו ואמצו בהתאמצותכם להתאחזות בנחלת אבותינו מאז מקדם להמשכה בכל הדורות כמצווה עלינו במצות התורה באורשו אותה וירשתם אותה וישבתם בה, ומכאן ההמשך והדוגמא להמשך מצות העליה לארצנו הקדושה בכל תקפה וריבויה, גדלה ותפארתה בכל בית ישראל המתחזקים ועולים ציונה בע"ה. נאמנכם בלב ונפש המצפה לישועת אמת השלמה צבי יהודה הכהן קוק בהחלטת רבן של ישראל הגר"א מווילנא כי סיני היא ארץ-ישראל!"

יום ראשון ל' בניסן ה'תשפ"ב

מזגן וכביסה רטובה על גבי הקרקע

מותר לתלות כביסה רטובה על גבי הקרקע או על גבי גינה גם אם המים הנוטפים מהבגדים מרטיבים את הקרקע, וכן אין חובה להטות את צינור פליטת עודפי המים של המזגן מהקרקע, או להעביר עציץ שהונח שם בערב השמיטה, מכיוון שבכל אלו האדם אינו מתכוון להשקות את הקרקע, וניכר שאין כוונתו לכך. מאותה סיבה מותר לשטוף את הבית כרגיל גם אם מי השטיפה יישפכו לגינה ויגרמו להשקייתה.

אייר תשפ"ב

יום שני א' באייר ה'תשפ"ב

אזורי שתילה בבתים פרטיים

שתילה או כל פעולה חקלאית המתבצעת תחת כיפת השמים: בגינה מחוץ לבית, הן בקרקע רגילה, הן בקרקע מחופה, בעציצים, במרפסת שאינה מקורה, ובגינה שעל גג הבניין - אסורה, מכיוון שדין מקומות אלו כקרקע רגילה, ואין לעשות בהם כל מלאכה האסורה בשמיטה.

לעומת זאת, צמחים המצויים בתוך הבית, הנתונים בתוך עציץ שאין בו חורים או מעל צלחת אטומה - מעיקר הדין אין צורך לנהוג בהם דיני שמיטה, אך רצוי להימנע משתילה וזריעה בהם ללא כל צורך מיוחד.

מרפסת מקורה, שגגה מכסה את כל השטח המצוי מעל העציצים, דינה גם כן כבית בתנאי שמדובר בגג מלא ויש דפנות למרפסת.

מרפסת פתוחה שאינה מקורה או שהגג אינו מכסה את כל השטח המצוי מעל העציצים, דינה כשטח פתוח, ובעציצים שבתוכה יש לנהוג את כל איסורי השמיטה.

במרפסות בעלות גג נפתח, אם יש עציצים מתחת לגג זה - אין לפתוח את הגג בשמיטה, משום שבכך הרי הוא נחשב כמוציא את העציץ החוצה ונוטעו בקרקע תחת כיפת השמים.

יש לנהוג קדושת שביעית החל מחודש אייר במינים הבאים: אניס, חומוס, כוסבר, ליצי, מנגו, צלף לימון, צבר, שזף יפני, שעורה, שקד ירוק, תאנה, תות עץ, תפוח וקימל, וכן יש לחשוש לאיסור ספיחין בקימל. יש לבער ברקולי ואפונה (בתרמילים).

יום שלישי ב' באייר ה'תשפ"ב

הגדרת מבנה כבית

על מנת שבית גידול צמחים, כגון חממה, מרפסת וכדומה יוגדרו כבית שיהיה ניתן לשתול ולזרוע בהם צמחים בשמיטה, עליהם לעמוד בתנאים הבאים: זהו מבנה קבוע המקובע לקרקע.

המבנה מקורה בגג, אם מדובר ברשת שמחפה את המבנה, יש לוודא שהרשת עשויה לפחות מחמישים אחוז חומר.

יש למבנה דפנות בגובה 80 ס"מ לכל הפחות.

הקרקע מחופה בחומר מנתק, כגון ניילון מלא, פח וכדומה. בטון, אספלט, יריעות פלריג וכדומה אינן נחשבות כחומר שמנתק את המבנה מהקרקע.

יום רביעי ג' באייר ה'תשפ"ב

עציצים

עציץ המנותק מן הקרקע וגדל בתוך בית לא חלים עליו איסורי שביעית. כאשר העציץ מונח ישירות על גבי הקרקע דינו תלוי בשאלה האם הוא נקוב בתחתיתו. רובם המוחלט של העציצים והאדניות הנמכרים כיום נקובים בתחתיתם וחלים עליהם איסורי שמיטה. אולם אם כל החורים שבהם קוטרם אינו עולה על $\frac{1}{3}$ ס"מ, ושטח כל החורים יחד אינו עולה על 1 ס"מ, הם מוגדרים עציץ שאינו נקוב. עציצים בלא נקבים בתחתיתם, אך דפנותיהם חדירות לשורשים, דינם כעציץ נקוב שחלים עליו דיני שביעית. כך הדין גם לעציצי חרס או עץ שיניקת הקרקע עוברת דרכם.

יום חמישי ד' באייר ה'תשפ"ב

יום העצמאות (מוקדם)

מובא בגמרא (כתובות קיב ע"א): כשעלה רבי זירא לארץ ישראל מבבל, לא מצא מעבורת שתעביר אותו, אחז בחבל צר ועבר, אמר לו אותו צדוקי, אתם עם פזיז שהקדמתם את פיכם לאוזנכם, שאמרתם נעשה לפני נשמע, עדיין אתם פזיזים שאינכם ממתינים למעבר בטוח, ענה לו שלמקום שמשה ואהרן לא זכו להיכנס, מי אמר שאני אזכה להיכנס. ובהמשך הגמרא שם: רבי אבא נישק את סלעי עכו כשהגיע אליהם מכיוון צפון, רבי חנינא שקל את משקל אבני הארץ, ר' אמי ורבי אסי עברו משמש לצל ומצל לשמש כדי שהתלמידים לא יתלוננו על מזג האוויר שבארץ, ר' חייא בר גמזא התאבק בעפר הארץ, שנאמר: כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו.

יום שישי ה' באייר ה'תשפ"ב

גודל העציץ

כדי שעציץ יחשב ככלי שניתן לגדל בו צמחים בשמיטה (במקומות המותרים) עליו להיות בנפח שאינו עולה על 70 ליטר, הוא אינו מקובע לקרקע, וניתן לטלטלו ממקום למקום. במקרי הדחק ניתן להקל שנפח העציץ לא יעלה על 330 ליטר. עציץ שנפחו עולה על נפח זה נחשב כקרקע ואין לזרוע או לשתול בו צמחים, גם אם הוא מצוי בתוך בית. אדנית שבנויה בקיר הבית, נחשבת כמחוברת לקרקע.

|| שבת קודש פרשת אמור ו' באייר ה'תשפ"ב

מִרְן הָרֵב צִבִּי יְהוּדָה הִכֵּהן קוֹק זַצ"ל כֹּתֵב בְּמֵאמְרוֹ "לְתוֹקֵף קִדּוּשְׁתּוֹ שֶׁל יוֹם עֲצֵמָאוֹתֵנוּ" (לִנְתִיבוֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲלֵק אַ עַמ' 177):

"מִכָּאֵן הֵנּוּ בָּאִים אֶל אֲמִיתַת עֲנִינוֹ הַמִּיּוּחָד שֶׁל פֶּרֶק זְמַן זֶה שֶׁאֵנוּ שְׂרוּיִים בּוֹ. 'בְּרוּךְ... שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיֵּימֵנוּ לְזִמְנָן הַזֶּה', לְקִיוְמָה הַמִּמְשִׁי שֶׁל עֵיקַר מִצְוָה גְּדוּלָּה וְקִדּוּשָׁה זֹאת. אַחֲרֵי הִפְתַּח לָנוּ - כִּהְדַּעַת חֲז"ל בְּסִנְהֶדְרִין (צַח ע"ב), בְּמֵאֵת שְׁנוֹתֵינוּ זֹאת - הַקֶּץ הַמְּגוּלָּה, בְּתַחֲיִית אֶרְצֵנוּ וַיִּשׁוּבָהּ, בְּנִתְיִנַת עֲנִפָּה וּבִנְשִׁיאוֹת פְּרִיָּה לְיִשְׂרָאֵל הַקְּרֹב לְבֹא, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמֵתַרְחֵב בְּמִמְדֵּיו הַכְּבִירִים. וְאַחֲרֵי הִמְשַׁךְ לָנוּ - בְּאַחֲרִית שְׁנוֹתֵינוּ אֱלֹהִים - קִיבוּץ גְּלוּיּוֹתֵינוּ וְכִינוּס נִדְחֵינוּ אֶל מְקוֹם חַיֵּינוּ, עִם נוֹרָאוֹת עֲקִירְתָּן שֶׁל הַתְּפֻצּוֹת וְהַפְּזוּרוֹת, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמֵתַגְדֵּל בְּמִמְדֵּיו הַכְּבִירִים - הֵנָּה הִגַּעְנוּ אֶל הַפֶּרֶק הָעֵיקָרִי שֶׁל קִיּוֹם מִצְוָה נִשְׁגָּבָה זֹאת, מִצְוַת הַרְבִּים וְהַצִּיּוּר, מִצְוַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּתְחַיֵּב בָּהּ כָּל אֶחָד מֵאֵיתָנוּ, בִּהְיוֹת יָדְנוֹ תְּקִיפָה עַל אֶרְצֵנוּ וְשִׁלְטָנוֹ קִיֵּימַת עֲלֶיהָ... אֲמֵנָּה עוֹד לֹא נִכְבְּשָׁה לָנוּ כָּל הָאָרֶץ... גַּם הַכְּמוֹת וְגַם הָאִיכוֹת שֶׁל שִׁלְטוֹנֵנוּ עַל אֶרְצֵנוּ טְעוֹנוֹת הַשְּׁלָמָה וְשִׁכְלוֹל".

יוֹם רֵאשׁוֹן ז' בְּאִיִּיר ה'תשפ"ב

דִּינֵי עֲצִיצִים

עֲצִיץ הַמְּנוֹתֵק מִן הַקֶּרֶקַע וְגִדֵּל בְּתוֹךְ בֵּית לֹא חָלִים עֲלָיו אִיסוּרֵי שְׁבִיעִית. עֲצִיצִים שְׂמוֹנָחִים עַל הַרְצָפָה שֶׁל דִּירוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּקוֹמַת קֶרֶקַע (קוֹמָה 0), לְדַעַת חֲלָק מִן הַפּוֹסְקִים, הַזְרִיעָה בָּהֶם נִחְשַׁבְתָּ לְזִרְיעָה בְּקֶרֶקַע, וַיֵּשׁ לְהַקְפִּיד בָּהֶם עַל אִיסוּרֵי הַשְּׁבִיעִית, אֲלֵא אִם כֵּן מוֹנִיחִים תַּחְתִּיהֶם מִצַּע מוֹתֵק נוֹסֵף, כְּמוֹ צִלְחַת אוֹ תַּחְתִּית וְכַדּוּמָה, שֶׁגִּדֵּלָה רָחֵב יוֹתֵר מִנוֹף הַצִּמָּח.

עֲצִיצִים הַמְּנוֹחִים בְּדִירוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּקוֹמָה הָרֵאשׁוֹנָה (קוֹמָה 1) וּבְקוֹמוֹת גְּבוּהוֹת יוֹתֵר, נִחְשָׁבִים כְּמִנוֹתֵקִים וְהַמְּלָאכוֹת בְּשְׁבִיעִית מוֹתֵרוֹת בָּהֶם. זֹאת בְּתַנָּאֵי שֶׁהֵם אֵינָם תַּחַת כִּיפַת הַשָּׁמַיִם, אֲוֹלָם אִם הֵם נִמְצָאִים בְּדִירַת גֵּג תַּחַת כִּיפַת הַשָּׁמַיִם (פְּנִטָּהאֻז), אוֹ בְּפִטְיוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקוֹרָה, דִּינָם כְּעֲצִיצִים הַנִּמְצָאִים בְּשִׁטַּח פְּתוּחַ, וְאִסוּר לְזָרוּעַ אוֹ לְשִׁתּוֹל בָּהֶם, גַּם אִם הֵם נִמְצָאִים עַל גְּבִי צִלְחַת אוֹ מְרַצְפוֹת.

יוֹם שֵׁנִי ח' בְּאִיִּיר ה'תשפ"ב

עֲצִיצִים

עֲצִיץ שֶׁמִּצּוֹי בְּתוֹךְ הַבַּיִת נִחְשָׁב כְּאִינוֹ זָרוּעַ בְּקֶרֶקַע, וְלִכֵּן בְּמַהֲלֵךְ הַשְּׁמִיטָה אֵין לְהוֹצִיא עֲצִיץ שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת לְשִׁטַּח שֶׁמִּחוּץ לְבֵית מִשּׁוֹם שֶׁהַדָּבָר נִחְשָׁב לְזִרְיעָתוֹ בְּקֶרֶקַע, הוֹצָאָה זֹאת אִסוּרָה גַּם לְזִמְנָן מוֹעֵט, מִכִּיוּן שֶׁמִּטְרַת הַהוֹצָאָה הִיא שִׁיפּוֹר צִימוּחוֹ שֶׁל הַצִּמָּח. אֲוֹלָם מוֹתֵר לְהוֹצִיא עֲצִיץ מִהַבַּיִת לְזִמְנָן קָצֵר לְצוּרֵךְ שְׁטִיפַת הַבַּיִת, בְּתַנָּאֵי שֶׁהַדָּבָר לֹא נַעֲשֶׂה לְצוּרֵךְ הַצִּמָּח, וְשֶׁהַעֲצִיץ מוֹנֵחַ עַל מִשְׁטַח

מנתק. במקרה הצורך, מותר להוציא עציץ ממקום מקורה למקום שאינו מקורה בתנאי שיש מתחתיו משטח מנתק, כגון: צלחת או שקית, ושהוא עטוף בניילון גם מלמעלה. כך יש לנהוג למשל בעת העברת עציץ מהמשתלה אל הבית בשמיטה. עציצים שמצויים מחוץ לבית מותר להעבירם ממקום למקום, בין עציץ נקוב ובין עציץ שאינו נקוב, גם אם משפרים בכך את תנאי גידולם. כמו כן מותר להזיז עציצים בתוך הבית ממקום למקום, כל עוד הם נותרים תחת המשטח המקורה ומנותקים מן הקרקע.

יום שלישי ט' באייר ה'תשפ"ב

עשיית מלאכות בגינה

איסורי המלאכות בשנת השמיטה שייכים הן בשדה חקלאית והן בגינה פרטית. לפיכך אין לבצע זריעות או נטיעות של צמחים בקרקע, וכן אין לבצע פעולות של הפיכת הקרקע, אוורורה וכדומה. דין זה נכון גם בגינה המחוברת לבית או בתוך הבית, ואפילו בקומות הגבוהות או על הגג.

על מנת להחזיק גינה נאה בשמיטה מומלץ להתייעץ לפני השמיטה ובמהלכה עם גנן מומחה כדי לדעת איך להכין את הגינה כראוי לקראת השמיטה וכיצד אפשר לעשות את הפעולות הנחוצות באופן המותר בשמיטה.

מי שמחזיק גנן מקצועי שמטפל בגינתו, עליו לוודא שהוא יודע ומכיר את הלכות השמיטה כראוי, ומיישם אותם בגינתו.

יום רביעי י' באייר ה'תשפ"ב

יצירת פירות בגינה

גם במהלך השמיטה מותר לעשות בגינה פעולות שנדרשות לשמירה על העץ, כגון: הגנה מפני נמלים ואקריות, צביעת עצים כנגד חלזונות וכדומה. אך אין לעשות מלאכות שמטרתן היא לשם יצירת פירות חדשים, כגון השקיה ודישון מכוונים בזמני הפריחה. לאחר שהפירות חנטו מותר לעשות פעולות שמטרתן לשמור על הפירות הקיימים. לדוגמה: מותר לפרוס רשתות על העץ כדי להגן על הפירות ממזיקים שונים, ויש מחמירים שלא לעשות פעולות שנועדו לשמור על הפירות כלל, אלא רק על העץ עצמו.

יום חמישי י"א באייר ה'תשפ"ב

האבקה עצים בשמיטה

בשנת השמיטה אין לבצע בגינה פעולות שמטרתן היא יצירת פירות חדשים, לפיכך אין להאביק עצים שזקוקים להאבקה באופן יזום כדי שיתנו פרי, כגון התמר שיש לו עצים זכריים ועצים נקביים, וכדי לקבל יכול של תמרים יש להאביק את העץ, דהיינו להעביר אבקה מהעץ הזכרי לעץ הנקבי. כמו כן אין להכניס כוורות דבורים למטע באופן יזום כדי לקבל יכול מספק, מכיוון שמדובר ביצירת פרי ולא בקיום הפרי הקיים על העץ.

במקרים חריגים שבהם ללא פעולות אלו לא יהיה יכול כלל, ניתן לעשות כן בשליחות בית הדין ובהנחייתו.

יום שישי י"ב באייר ה'תשפ"ב

השקיה בשמיטה

השקיית שדה או צמח בשביעית אסורה לדעת ראשונים רבים כתולדה של מלאכת זורע או חורש, ואיסורה מדרבנן.

במקרים שבהם הצמח עלול למות ללא השקיה, כגון בשדה בית השלחין, חז"ל התירו את ההשקיה. בטעם היתר זה בשמיטה נאמרו כמה טעמים: מדובר במלאכה שנעשית באופן תדיר והיא אינה חשובה, אין היא נחשבת כעבודת קרקע, אין בה טרחה רבה וכן מהטעם שללא השקיה השדה ייפסד.

ההשקיה הותרה לצורך קיום הצמח בלבד, אך לא על מנת להצמיח פירות חדשים בגינה, ולכן אין להשקות את העצים באופן חריג בזמן הפריחה כדי לקבל חנטה טובה יותר, אך לאחר שהפריחים חנטו ניתן להשקות כרגיל.

לשלוחי בית דין מותר להשקות באופן משמעותי יותר, על פי הנחיות בית הדין. בגינות שבהן הדבר מתאפשר יש להתקין מחשב השקיה שיבצע את ההשקיה בלא התערבות אנושית.

מותר בשמיטה להכין מערכות השקיה עבור השנה השמינית ואין בכך משום תולדת זורע.

|| שבת קודש פרשת בהר י"ג באייר ה'תשפ"ב ||

היבט נוסף של תהליך ההיטהרות של עם ישראל בשבעה שבועות אלו, מוסבר בדברי מרן הגר"א קוק זצ"ל בספר אורות. הרב מתאר את ימי הספירה כהתקדמות איטית של עם ישראל מפסח לעצרת, ממדרגה חומרית וגופנית יותר למדרגה של היות אדם שלם, תוך הבחנה בין שני סוגי הקורבנות: קורבן העומר בפסח וקורבן שתי הלחם בעצרת:

"לפיכך מחובר הוא פסח לעצרת על ידי ספירת העומר שבבית המקדש, שהיא מחברת את מנחת השעורים, מאכל בהמה, נטית הרגש הטבעית, אל החיטים, מאכל אדם, העילוי השכלי הרוחני 'עץ הדעת חיטה היה'. ושני הכוחות היסודיים האלה מגלים את כל מלא ערכם ופעולתם, במעמקי הנפש ומרחבי החיים, בהופיעם כל אחד בצורתו העצמית השלמה, באין שום דבר מעיק לו כלל, ובהתכנסם והתקשרם יחד למערכה אחדותית עליונה" (אורות ישראל פ"ח פסקה א).

השקיה בשמיטה - לצורך הצמחים יום ראשון י"ד באייר ה'תשפ"ב

השקיה שמטרתה היא תוספת הצמחה אסורה. לפיכך בכל השקיה יש להשתדל למעט בכמות המים לעומת כמות ההשקיה הניתנת בשנה רגילה ולרווח מעט בין מועדי ההשקיה. מותר להשקות מיד כאשר מופיעים סימני צימאון בעצים ובשיחים, ואין צורך להמתין עד שיופיעו סימני התייבשות ממשיים, מכיוון שהמתנה עד שלב זה כבר תגרום נזק לצמח.

סימני צימאון כגון התקפלות העלה בשעות אחר הצהריים המאוחרות הם סימן למחסור במים, אולם כמישה חולפת בשעות החום אינה בהכרח סימן לחוסר מים ממשי, אלא זמני בלבד, ואינה מעידה על צורך בהשקיה.

טיפול בעשבייה יום שני ט"ו באייר ה'תשפ"ב

העשבייה בגינה יוצרת מצד אחד סכנה של הסתתרות מזיקים, ואף גורמת נזקים אסתטיים משמעותיים, ומצד שני עקירת העשבים גורמת בהכרח להפיכת הקרקע ולתוספת צימוח בצמחים הנותרים, ובכך ישנו חשש של איסור זורע. בשל כך ניתן לטפל בעשבייה במקרים הבאים: א. עשבייה הפוגמת באופן ניכר במראה הגינה; ב. עשבייה שיש בה תחרות ממשית לצמחי הגן והיא מפריעה לגידולם; ג. כאשר יש חשש שיסתתרו בעשביה מזיקים שונים כגון נחשים ועקרבים. במקרים אלו מותר לטפל בעשבייה, אך לא באמצעות עקירתם הגורמת להיפוך הקרקע.

טיפול בעשבייה יום שלישי ט"ז באייר ה'תשפ"ב

סדר העדיפויות לטיפול בעשבייה הוא כדלהלן:
א. לבצע ריסוס במונעי נביטה שונים. מומלץ לעשות כן במיוחד במקומות מועדים לעשבייה ולרסס בתחילת החורף.

ב. לכסות את השטח בחומרי חיפוי שונים: יריעה שחורה החוסמת את האור, טוף וכדומה.

ג. לרסס נקודתית את העשבייה הקיימת.

ד. לכסח את הצמחים מעל פני הקרקע בעזרת מכסחת דשא או חרמש מוטורי וכדומה.

בכל מקרה אין להפוך את הקרקע באמצעות מעדר או טורייה כדי לעקור את העשבים.

יום רביעי י"ז באייר ה'תשפ"ב

גיזום

הזמירה האסורה מהתורה היא זמירה שמטרתה היא יצירת צימוח חדש בעץ. ולכן גיזום שמטרתו אינה יצירת צימוח אלא רק שמירת הצורה הקיימת של הצמח מותרת, בתנאי שהצמח בוגר ואין הגיזום גורם להצמחה מחודשת. לפיכך מותר לגזום גדר חיה בוגרת 'מלאה' וכן 'שער' וכדומה. אולם אסור לגזום גדר חיה צעירה אשר גיזומה גורם לצמיחה של ענפים חדשים אשר ממלאים את החלל שבה. עדיף לבצע את הגיזום לעיתים קרובות, משום שגיזום זה הוא לשמירה על צורת הצמח בלבד ואינו גורם להצמחה.

יום חמישי י"ח באייר ה'תשפ"ב

גיזום

מותר לגזום ענפים ליד מדרכה שמפריעים להולכי הרגל, או בקרבת חוטי חשמל וכדומה וכן מותר לגזום ענפים יבשים וחולים שיש חשש שיגרמו נזק לכל העץ או אף למטע ולגינה כולה. מנגד, כאשר ניתן להמנע מן הגיזום יש להשתדל בכך, ולכן יש להימנע מגיזום ענפים הגולשים לחצר השכנים, להסביר להם על מורכבות הגיזום בשמיטה ולהגיע איתם להסכמה.

מותר לגזום לצורך ארבעת המינים וסכך לחג הסוכות, ובלבד שיהא ניכר שאינו גוזם לצורך הצמחת האילן, בזמן גיזום זה יש להקפיד שלא לפגוע באילנות ולהשחיתם. כמו כן, מותר לבצע גיזום בטיחותי של ענפי עצים שהחלו להישבר, אך לעשות זאת באופן שונה מהרגיל, וכן ניתן לתמוך תמיכה מכנית בעצים ובענפים מסיבות בטיחות ובריאות העץ (כגון קשירת הענפים).

שלב הגיזום בעצי פרי - דילול הפרי יום שישי ו"ט באייר ה'תשפ"ב

בשמיטה אין לגרום הפסד לפירות השביעית ולכן אין לגזום את עצי הפרי החל משלב החנטה עד השלב שבו הפירות ראויים לאכילה, אפילו בשעת הדחק. אולם מהשלב שבו הפירות מותרים לאכילה שהוא 'הבאת שליש' ועונת המעשרות, מותר לגזום את העץ, מפני שהחל משלב זה ניתן לקטוף את הפרי ולאכלו, לכן אין בגיזום העץ משום הפסד הפרי.

ברוב מיני עצי הפרי הפריחה והחנטה הן בחודשי האביב מאדר עד אייר, התפתחות הפרי והבשלתו מתרחשים במשך חודשי הקיץ. יש לבחון בכל מין לגופו מהו השלב שבו אסור כלל לגזום, ובייחוד לתת את הדעת על כך כאמור בחודשי הקיץ.

|| שבת קודש פרשת בחוקותי כ' באייר ה'תשפ"ב

"כל השביעים חביבים - בשנים, שביעי חביב שנאמר (שמות כג) והשביעית תשמטנה ונטשתה... בחודשים, שביעי חביב שנאמר (ויקרא כג) בחדש השביעי באחד לחדש" (ויקרא רבה כט, יא).

לא רק המספר שבע מזכיר את הבריאה ואת ההשגחה האלוקית; גם מצוות הפקר הפירות ואיסור הבעלות עליהם מזכירים לאדם שאומנם יש לו שדות וכרמים ועצים, אך לא הוא אדון עליהם, אלא יש אדון מעליו.

כפי שכתב רבינו בחיי (ויקרא כה): "אינו רשאי שינהג בשדהו ובכרמו כמנהג אדון כלל, אלא שיהיו כל פירותיו הפקר לכל העולם וכו', שיתבונן האדם בליבו כי אין עיקר האדנות אלא לאדון הכל ברוך הוא".

קטיפת פרחים יום ראשון כ"א באייר ה'תשפ"ב

מותר לקטוף פרחים מן הגינה כדי להניחם בבית, על מנת שיהיה ניכר שהחיתוך אינו נעשה לטובת הצמח, יש לעשות זאת בשינוי, כגון חיתוך הענף בגובה השונה מן הגובה הרגיל, או שבירה של הענף בידיים בלא כלי מיוחד. שינוי זה צריך להתבטא בתוצאות החיתוך, אומנם חיתוך במספריים ולא במזמרה אינו נחשב לשינוי משום שתוצאת הפעולה דומה לחיתוך רגיל במזמרה.

יום שני כ"ב באייר ה'תשפ"ב
שמירת פרחים

לאחר הקטיף מותר להכניס את הפרחים לתוך אגרטל שיש בו מים משום שאין בהכנסה זו שתילה מחודשת של הפרחים, אלא רק שמירה על חיוניותם. פרחים שמיועדים לנתינת ריח טוב בבית יש בהם קדושת שביעית, על קדושה זו יש לשמור גם לאחר נבילתם ואין לזרקם מייד לפח האשפה. אם הפרחים הם לנוי בלבד, אין בהם קדושה, ולכן מותר לזרקם לפח האשפה מייד לאחר נבילתם.

יום שלישי כ"ג באייר ה'תשפ"ב
דישון

דישון הוא אחת מן המלאכות שנאסרו בשמיטה, ולכן יש לדשן לפני השמיטה בדישון מתאים - בדשנים איטיי תמס, קומפוסט, דשנים כימיים וכדומה, כדי לספק את כל צורכי הצמחייה בגינה, ואין לדשן שוב בשמיטה.

במקרים מיוחדים, כשיש צורך בדישון נוסף בשמיטה, ומראה הגינה עלול להיפגע באופן משמעותי ללא דישון, או עלול להגרם נזק משמעותי לפירות שבעצים, מותר לדשן את הגינה, אך גם במקרה זה עדיף לדשן דישון בודד באמצעות מערכת ההשקיה ולא מספר פעולות דישון.

יום רביעי כ"ד באייר ה'תשפ"ב
טיפול בדשא

השקיית הדשא מותרת בשמיטה, אך מן הראוי לצמצם מעט את כמות המים הניתנת לדשא וכן להגדיל מעט מן המקובל את מרווחי הזמן שבין השקיה להשקיה. במקרים שמראהו האסתטי של הדשא נפגם באופן ניכר כתוצאה ממחסור בדשנים, מותר לדשן את הדשא באופן המינימלי הנדרש, לשם כך יש להתייעץ עם גנן הבקי בהלכות השמיטה, ולוודא שמצבו של הדשא הפגום הוא אכן תוצאה של מחסור בחומרי הזנה ולא נגרם עקב חוסר מים או מחלות ומזיקים.

יום חמישי כ"ה באייר תשפ"ב
כיסוח דשא

מותר לכסח דשא בשמיטה כאשר מטרתו לשמור על גובה סביר ומתאים לשימוש. לכן הדבר מותר רק בדשא מלא ובלי קרחות, אך לא בדשא צעיר או דשא שאיננו מלא, מפני שבמקרים אלו הכיסוח גורם להתפשטות הדשא. כמו כן, חשוב להקפיד שלא לאחר את מועד הכיסוח כדי שהכיסוח לא יגרום

ל'מכת שמש' ולהצהבת הדשא, שבעקבותיה ייגרם צימוח מחודש. דשא שנשתל במרבדים בדרך כלל נקלט במהירות וניתן לכסחו בסמוך לשתילתו.

במקרה שהימנעות מכיסוח עלולה לגרום נזק ניכר לדשא, אפשר להקל ולכסחו. חיתוך קצוות הדשא שמטרתו לשמור על הצורה הקיימת בלבד ולא להצמיחו - מותר, ועדיף לעשות זאת באמצעות ריסוס.

יום שישי כ"ו באייר תשפ"ב

טיפול בוורדים

מותר להשקות שיחי ורדים לצורך קיומם, אך אסור להשקותם כדי לגרום להם להצמחה מחודשת. הוורד רגיש מאוד למחסור במים, ולכן יש לוודא שמניעת ההשקיה אינה גורמת נזק לצמח.

אין לגזום ורדים בשביעית, משום שהגיזום שלהם גורם להצמחתם. גם הסרת הפרחים היבשים לאחר הפריחה אסורה מכיוון שהיא גורמת להצמחה, אך אם אינו מתכוון לכך, וקוטף את הוורדים בשינוי, מותר לקוטפם בשמיטה.

ורדים בעלי ריח הרי הם קדושים בקדושת שביעית, ולכן אם יש בגינה ורדים בעלי ריח יש לתלות בגינה שלט 'הפקר', לאחר הקטיפה לנהוג בוורדים אלו דיני קדושת שביעית ולא להשליכם לאשפה עד שיירקבו.

|| שבת קודש פרשת במדבר כ"ז באייר ה'תשפ"ב

כתב הרב שאול ישראלי זצ"ל: "ואולך אתכם קוממיות' (ויקרא כו, יג). 'קוממיות', אומרים חז"ל (סנהדרין ק ע"א): 'שתי קומות, כקומתו של אדם הראשון'. שתי קומות זהו המהלך היהודי המובהק, זוהי הדרישה, זוהי התקווה וזהו הערך החשוב ביותר - שתהיה קוממיות, שתהיינה שתי קומות. קומה אחת - קומת המדינה, קומת העצמאות, קומת החרות של הגוף. קומה שניה - הקומה הרוחנית שנבנית על המציאות החומרית ועולה על גבה, מחיה אותה ונותנת לה תוקף, מהות וענין. אין אחד קיים בלי השני. היינו קיימים גם בארצות הגולה אבל מרן הרב זצ"ל מדבר ומאריך על העניין הזה, שזה היה קיום בלתי נורמלי. זו מציאות של הקומה העליונה בלי הקומה התחתונה. זו הייתה מציאות של קוממיות רוח מבלי קוממיות מדינית, וזה איננו קיום נורמלי, זה איננו סדר עולם. לא כך רצה הקב"ה שיראה עם ישראל בעולם, ולא כך רצה הקב"ה שיראה עם ישראל את עצמו. שתי קומות ביחד הן מהוות את שיעור הקומה של ישראל, בצורה כזאת ובאופן זה. בכ"ח באייר, בכח, ב'קול ד' בכח', מתגלה החיבור מחדש" (שיחה לליל יום ירושלים תשמ"ז).

יום ראשון כ"ח באייר ה'תשפ"ב
טיפול בארבעת המינים

בחודשים אלו - אייר סיוון - יש לטפל בעצי האתרוג כדי לקבל אתרוגים כשרים לחג. קוצים הפוגעים באתרוגים ובשל כך הם נפסלים ואי אפשר להשתמש בהם לצורך החג, מותר לגזמם. וכן מותר לגזום עלים שיש חשש שיגרמו לכתמים ('בלעטלאך') שיפסלו את האתרוג משיווקו, אך יש להשתדל למעט בגיזומם ככל האפשר. פעולות גיזום אלו מותרות מכיוון שמטרתן היא למנוע נזק מן הפרי ולא לשם הצמחת האילן. השקיית המטע באופן מוגבר כדי לעורר פריחה מותרת רק בשליחות אוצר בית דין.

יום שני כ"ט באייר ה'תשפ"ב
טיפול בארבעת המינים - הדסים

אין לשרוף הדסים או לגזום אותם בשמיטה כדי ליצור מהם "הדסים משולשים", משום שמטרת הגיזום או השריפה היא הוספת צימוח, ופעולות שמטרתן היא הוספת צימוח אסורות בשמיטה.

מותר לגזום הדסים לצורך שזירת זרי פרחים וכן לצורך ארבעת המינים או להבדלה, מותר לקטוף את ההדסים בגובה נמוך ככל האפשר גם בשמיטה מכיוון שמדובר בקטיף של היתר, אך יש כאמור לעשותו בשינוי מדרך הרגיל.

סיוון תשפ"ב

יום שלישי א' בסיוון ה'תשפ"ב

קטיף תיירותי - מטע רגיל

בכל שנה ישנם בעלי מטעים שבנוסף ליבול המסחרי אותו הם מפיקים מן המטע, מציעים למבקרים לבקר במטע, לקטוף פירות, בעבור תשלום על הביקור והפירות. אירוע זה נקרא 'קטיף תיירותי'.

בשנת השמיטה אסור לבעל מטע זה לגבות תשלום עבור הביקור במטע, מפני שהפירות נחשבים להפקר ומוותר לכל אדם לקטוף מהם. כאשר מדובר במטע שפועל במסגרת אוצר בית דין, מותר לבעל המטע לגבות את הוצאות הגידול על פי הוראת בית הדין בלבד.

למבקר במטע מותר לקחת כמות פירות המספיקה לשבוע אחד בלבד למשפחתו. אין לשקול את הפירות הנלקחים, אך מותר לקחתם בקופסאות שמשקלן המוערך ידוע מראש.

אם המטע נמכר לגוי במסגרת 'היתר המכירה', אין קדושה בפירות, ובמקרה זה ניתן לקטוף את הפירות כרגיל ולשלם על כך כבכל שנה.

יום רביעי ב' בסיוון ה'תשפ"ב

קטיף תיירותי - מטע שמיועד לכך

מטע שמיועד מלכתחילה לקטיף תיירותי, ובו המבקרים נהנים מחוויית הקטיף ומשלמים עליה ועל הפירות, כולל בדרך כלל 'אטרקציות' שונות, משחקים, אזור המיועד לאכילה וכדומה. בשנת השמיטה אין לגבות תשלום במטע עבור הפירות, מפני שהפירות הפקר, אך ניתן לגבות תשלום אחיד עבור כלל הפעילויות שבמטע, ובתוכו להבליע גם את התשלום עבור הפירות.

כאשר המטע פועל באמצעות אוצר בית דין, ניתן לגבות מן המבקרים כסף עבור הוצאות הגידול, בהסכמת בית הדין.

פירות הנקטפים במטע זה קדושים בקדושת שביעית, יש להודיע זאת למבקרים, ומן הראוי לציין זאת בפרסומי המטע. בסיוון הקטיף אין לשקול את הפירות שנלקחים הביתה, אך מותר לקחתם בקופסאות שמשקלן המוערך ידוע מראש.

פתרון של היתר מכירה איננו אפשרי לצורך מטע זה, משום שלא התירו אלא לצורך מסחר שעלול להפגע, ולא לצרכי תיירות.

החל מחודש סיוון יש לנהוג קדושת שביעית באגס, גרעיני אבטיח, חילבה, חרדל, לימה וענבי יין, יש לחשוש לאיסור ספיחין בבטטה, דלורית ודלעת, ויש לבער את הארטישוק.

משא ומתן עם עוברי עברה

יום חמישי ג' בסיוון ה'תשפ"ב

הגדרת האיסור

כפי שאין לעבוד בקרקע בשביעית, כך אסור לעודד יהודי שעושה כן באיסור. כלשון המשנה (שביעית פרק ד משנה ג): "ומחזיקין ידי גויים בשביעית אבל לא ידי ישראל". איסור זה קיים בכמה מישורים: א. אין לסייע לאדם העושה מלאכה האסורה בוודאות בקרקע, בין מלאכה האסורה מהתורה ובין האסורה מדרבנן; ב. אין לרכוש פירות שביעית מאדם הסוחר בהם באיסור; ג. חז"ל אף הרחיבו איסור זה בכך שאסרו גם לרכוש מאדם החשוד על השביעית כל תוצרת חקלאית, ואף כזו שאין בה קדושת שביעית, כגון מיני פרחים שונים; ד. אין למכור צמחים או כלי עבודה שיעשו בהם איסור בוודאות.

אף שאין לסחור עם אדם החשוד על השביעית מותר לשאול בשלומו של אדם העובד באיסור, כפי שהובא שם בהמשך המשנה: "ושואלין בשלומן, מפני דרכי שלום", אך לא לומר לו מילים שמהן משמע שמחזקים את ידיו אף שהוא עובר על איסור.

יום שישי ד' בסיוון ה'תשפ"ב

הגדרת חשוד

'חשוד על השביעית' בלשון חכמים הוא אדם החשוד באי-שמירת הלכות שביעית: סוחר, חקלאי או גנן העושה מלאכות האסורות בשביעית. אדם נקרא 'חשוד' רק כאשר יש עדות גמורה של שני עדים שעשה דבר אסור, ואין למכור או לסחור עם כל אדם שברור לכול שנעשה איסור במה שהוא מוכר או קונה.. אדם העושה מלאכה שהיתרה שנוי במחלוקת: שיש דעות האוסרות אותה, ויש המתירים לעשותה - אינו נחשב 'חשוד על השביעית' מכיוון שאפשר לומר שהוא סומך על דעות המתירים, לפיכך כל מי שמסתמך על היתר מכירה אינו מוגדר כחשוד על השביעית, גם לאלו שאינם סומכים על היתר המכירה.

|| שבת קודש פרשת נשא ה' בסיוון ה'תשפ"ב

ערב שבועות זכר לביכורים בימינו

תשובת מרן הגראי"ה קוק זצ"ל על מנהגי הבאת הביכורים בימינו:

"זכר הביכורים שהונהג להיות נחגג בארצנו בתחייתה בקשר עם חג השבועות, הוא מכמה פנים מעוררנו ונותן לנו חדוות נפש. אמנם לא 'ביכורים', רק זכר לביכורים אנו חוגגים כעת. אנחנו לא נהיה מהמסתפקים במועט בשיבת שבותנו, כל זמן שזרים שולטים על מקום בית חיינו, כל זמן שהננו רצוצי משפט גם בתוך ביתנו הלאומי, כל זמן שאין לנו כח לכנס את רוב עמנו המעונה אל אדמת קודשנו ולסדרו בגאון עולם כימי קדם, שהמקדש והממלכה בכל מילואיהם הם תווי החיים השלמים הללו. אין אנו יכולים לומר את השם המלא 'ביכורים', המקושר עם הקודש והמקדש, שהוא מקושר עם החירות והממלכה העצמית בכל ההוד המלא שלנו. אבל רטיית נופש היא לנו גם המחיה הזעירה, גם הצד הזעיר של הפדות ההולך ומתגלה ע"י מפעלינו הבנייניים, שהנכם, אחים אהובים, אקטיבים בו במסירתכם החלוצית המפליאה. ובכן, זכר לביכורים טוב ונאה הוא לנו, וברוכים תהיו על השתתפותכם הנהדרת ועל המאמץ וההוד אשר הנכם נותנים בזה לקרן הקיימת לישראל" (אגרת הגראי"ה קוק זצ"ל לאנשי נהלל - נתפרסמה בספר "בכורי הארץ" בהוצאת המכון, עמ' 36-37).

|| חג השבועות יום ראשון ו' בסיוון ה'תשפ"ב

"גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, שהקדימו עשיה לשמיעה. רבי יצחק נפחא אומר: אלו שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם גבורי כח? רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מפורצים ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר, ושנו רבותינו איזהו גבור הכובש את יצרו" (מדרש תנחומא ויקרא א, א). המדרש משווה בין קבלת התורה לזמן המיוחד שבו ישראל הגיעו לשיא מדרגתם, לזמן שבו האדם עוזב את שדהו ומטעו, שתי פעולות אלו מעידות על גילוי המיוחד שיש בין הקב"ה לבין ישראל, וכפי המדרש שהביא רש"י (ויקרא כה, א): "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני", שדווקא מצוות השמיטה היא זו המגלה בפועל שכל התורה כולה היא אלוקית וניתנה למשה מסיני.

הכלים שאין למכרם

יום שני ז' בסיוון ה'תשפ"ב

אין למכור לאדם החשוד על השביעית, וכן אין להשכיר או להשאיל לו כלי עבודה, כאשר ברור שבעזרתם יעשה מלאכה אסורה. אבל אם יש אפשרות שיעשה בהם שימוש מותר - אפשר למכור, להשאיל או להשכיר לו כלים אלו. לכן אין להשאיל מחרשה או מזרעה לאדם החשוד על השביעית כשידוע שהוא לא מכר את הקרקע לנוכרי באמצעות הרבנות הראשית. כמו כן, אין למכור לו שתילים או זרעים כשידוע שישתול אותם באדמה שלא נמכרה לגוי.

אבל מותר למכור, להשאיל או להשכיר לו טרקטור, מגרפה או מכסחת דשא, שניתן לעשות עימן מלאכות מותרות.

מכירת כלי עבודה

יום שלישי ח' בסיוון ה'תשפ"ב

גם כשמוכרים לחשוד כלי עבודה באופנים המותרים, צריך להודיע לקונה שעליו לפעול רק על פי הדרך המותרת. אם אפשר לברר את מטרת הקנייה על ידי שאלה או דרישה להצגת אישור על מכירת הקרקע, אין למכור בלא בירור.

לעומת זאת, לאדם שאינו חשוד על השביעית אפשר למכור כלים המיוחדים למלאכה אסורה, כי ייתכן שהוא קונה אותם לצורך עבודה של השנה הבאה. אבל אם ברור שבכוונתו לעשות מלאכה אסורה בשביעית - אין למכור לו.

קנייה ומכירה של עציצים

יום רביעי ט' בסיוון ה'תשפ"ב

עציצים שמקובל לגדלם בבית, כגון: צמחים הדורשים צל רב, או עציצי נוי לבית, מותר למכרם לכל אדם, אף אם הוא חשוד על השביעית, משום שייתכן שהקונה יניח אותם במקום מותר. אך אסור למכור לו שתילים שהדרך המקובלת היא לשתול או להניח אותם בגינה, מכיוון שהוא מסייע בידי עובדי עברה, ואין להקל גם אם הצמחים נתונים בגוש אדמה והפעולה נעשית על ידי גוי.

אין לרכוש בשמיטה עציצים ופרחים שלא ידוע היכן גדלו והאם נשתלו בהיתר או באיסור. הדבר מצוי לרוב בדוכני מכירת פרחים לצד הכביש ובמקומות שאינם מסודרים.

יום חמישי י' בסיון ה'תשפ"ב

מכירת כלי עבודה

למרות שאסור למכור בשמיטה למכור כלי עבודה למי שבוודאות ישתמש בהם לביצוע מלאכות אסורות, איסור מכירה זה אינו אלא בשמיטה עצמה, אך לפני השמיטה מותר למכור כלי עבודה לכל אדם, אף שיש סבירות גבוהה שהוא יעשה מלאכות אסורות בכלים אלו בשמיטה.

יום שישי י"א בסיון ה'תשפ"ב

מכירת כלי עבודה

אסור למכור או להשכיר כלי עבודה למי שחשוד על השביעית ובסבירות גבוהה יעשה בהם איסורי שמיטה. אך מותר למכור כלי עבודה לחשוד על השביעית אם יתכן שהוא קונה אותם לצורך השנה הבאה. לדוגמה: מותר למכור לו כלים בשנת השמיטה לאחר העונה שנהוג להשתמש בהם. כמו כן, מותר גם למכור לחשוד על השביעית כלים שלא יוכל להשיג לאחר השביעית או שיפסיד הזדמנות לקנות אותם בזול.

אין להשכיר או להחכיר אדמה חקלאית למי שחשוד שיעבוד בה בשמיטה, אלא אם כן ידוע למחכיר שהחוכר לא ישתמש בה באופן האסור.

!! שבת קודש פרשת בהעלותך י"ב בסיון ה'תשפ"ב

בפרשת השבוע נאמר: "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאוייביכם". הנצי"ב בפירושו "העמק דבר" תוהה על הלשון "וכי תבואו מלחמה בארצכם": "אינו מובן דהאין יביאו ישראל מלחמה בארצם. וזה אי אפשר, אלא כמו מלחמת יהודה ובנימין על עשרת השבטים. וא"כ היאך כתיב על הצר הצרר אתכם?!" עונה על כך הנצי"ב: "אלא צריך לפרש או בארצכם או על הצר הצרר אתכם היינו אומה אחרת. זהו לפי הפשט. ובספרי תניא בין שאתם יוצאים עליהם בין שהם יוצאים עליכם. ואם כן הכי פירושו וכי תבואו מלחמה בארץ אחרת או בארצכם. היינו שיביאו ממדינה אחרת על ארצכם. ועדיין אין הלשון וכי תבואו מדויק וכי תביאו מיבעי. אלא יש עוד כונה כמבואר בתרגום אונקלוס וארי תיעלון לאגחא קרבא. מפרש תבואו מלשון ביאה, שתתקבצו בארצכם טרם תצאו למלחמה. אז בשעת כניסה למקום אחד והרעתם בחצוצרות. והרעתם הינו תפלה, שיזעקו ויתעוררו בתפלה עם החצוצרות. כל זה בעת צרה. מה שאין כן ביו"ט אף על פי שהוא ג"כ עת תפלה ומקרא קודש כמו שכתבתי".

יום ראשון י"ג בסיוון ה'תשפ"ב

שותפות בשמיטה

חייב אדם לדאוג שלא להיות שותף בחילול השמיטה. הן בשותפות מעשית והן בשותפות כלכלית.

כאשר ישנה שותפות בין משקים - בין משק שומר שמיטה למשק שאינו שומר שמיטה, אין חיוב על המשק שומר השמיטה למנוע באופן אקטיבי את פעולות המשק שאינו שומר שמיטה, אך אין ליהנות מן הרווחים שמפיקים מפעולות אלו.

אסור למשק שומר שמיטה לבצע עיבודים בכליו או בפועליו בשביל המשק שאינו שומר שמיטה, ויש לוודא שהשותפות איננה בגוף הקרקע.

כאשר ישנה שותפות בכלים חקלאיים, אין חיוב על השותף לוודא ששותפו פועל רק בדרכים המותרות בשמיטה, כגון עבודה בקרקע שנמכרה בהיתר המכירה, אך אם יודעים בוודאות שהשותף פועל בדרכים שאסורות בשמיטה, אין להניח לו להמשיך לעשותן.

יום שני י"ד בסיוון ה'תשפ"ב

מחקר חקלאי בשמיטה

איסורי מלאכות השמיטה חלות גם לצורכי מחקר. אין לבצע פעולות מחקריות מיוחדות בשמיטה מלבד הפעולות הבסיסיות שנדרשות לקיום הצמח באופן סביר לשנה השמינית. כאשר יש ספק אם המלאכות נצרכות לקיום העץ או להוספת צימוח, יש להתייעץ עם מורה הוראה כדי לקבל הנחיות על כל מלאכה ומלאכה.

כאשר לשם המשך המחקר ישנו צורך בביצוע מלאכות אסורות, והשבתתו כרוכה בהפסד כלכלי ניכר, מותר למכור את השטח בהיתר מכירה ולפעול על פי הגדרות הפעולות שמותרות או אסורות במקרה כזה.

חלקת מחקר בצמחים הגדלים באדניות או בעציצים, ניתן להמשיך ולעורכו כאשר הצמחים מונחים בתוך מבנה והאדנית מנותקת מן הקרקע. לפיכך מחקר שמתבצע במעבדות בתוך מבנים - כגון: ניקוי וירוסים, תרבויות רקמה וכדומה - מותר להמשיכו כרגיל.

יום שלישי ט"ו בסיוון ה'תשפ"ב

עבודות פיתוח בשמיטה

אסור להכשיר קרקע לצורך זריעה בשמיטה, אך עבודות פיתוח שאינן חקלאיות, כגון: סלילת מדרכות וכבישים, חפירת תעלה לצנרת וכדומה, מותרות בתנאי שניכר לרואה שהמטרה איננה לצורך חקלאי, ע"י אופן הפעולה או ההקשר שלה. מותר להגן על עצי פרי מנזקי קור על ידי פרישת רשת (חופה) להגנה. בדומה לכך טיפולים "אורטופדיים" בעצים, כגון מילוי פצעים למניעת נזק - מותרים.

יום רביעי ט"ז בסיוון ה'תשפ"ב

הזמנת אוכל בשמיטה

כאשר מזמינים אוכל בשמיטה, בנוסף לבדיקת הכשרות יש גם לברר מהו מקורם של הפירות והירקות.

מותר לקנות אוכל ממקום שמשתמש בפירות אוצר בית דין הקדושים בקדושת שביעית, ואין כל איסור סחורה בדבר, משום שמחיר הפירות מובלע בכלל המחיר הנגבה על המזון כולו.

במקרה זה יש להקפיד לשמור קדושת שביעית ביחס לכלל המזון שהתבשל עם פירות השביעית, לא להשליכו לאשפה, אלא להמתין קודם לכן עד שייפגם מאכילה, או להשליכו למיכל מיוחד המיועד לכך 'פח שביעית'.

יום חמישי י"ז בסיוון ה'תשפ"ב

אירוח בשמיטה

בשנת השמיטה ישנם הבדלי פסיקה רבים ביחס לעדיפות בצריכת הפירות והירקות. המארח בשמיטה יבדוק קודם לכן עם האורח אלו פירות הוא נוהג לאכול בשמיטה, וימצא בחכמה פירות שגם האורח וגם המתארח יוכלו לאכול מהם ללא חשש.

אורח שמגיע למקום שמוגשים בו פירות שאינם לפי פסיקתו, וחושש שמא המנעונו מלאכול תגרום עוגמת נפש למארח, רשאי לאכול מן הפירות גם אם מדובר בפירות שאותם הוא אינו נוהג לאכול בדרך כלל. כגון: הנוהגים להמנע מפירות היתר מכירה וכדומה.

יום שישי י"ח בסיוון ה'תשפ"ב

שמיטה בגן הילדים

מותר לבצע בשמיטה ניסויי הנבטה בגן הילדים, כאשר הניסוי כולו מתבצע בתוך מבנה הגן, ועל גבי כלי מנותק מן הקרקע. אין לשלוח את הנבטים לביתם של הילדים כאשר בדרך הם עוברים תחת כיפת השמים, לשם כך יש לעטוף אותם בניילון קודם לכן ורק כך לשולחם לביתם.

עציצים ניידים המצויים בתוך מבנה הגן ישירות על גבי הרצפה, יש לנתקם ממנה על ידי הנחת חציצה מפלסטיק או ניילון וכדומה, לאחר מכן מותר לטפל בהם כרגיל בשמיטה.

|| שבת קודש פרשת שלח י"ט בסיוון ה'תשפ"ב

מדברי מו"ר הרה"ג שאול ישראלי זצ"ל - פרשת שלח תשי"ד:

"עוד רועמות באזנינו המלים האיומות: 'חי אני נאם ה' אם-לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם', הגזירה אשר נגזרה על דור יוצאי מצרים שלא יכנסו לארץ. אולם לא זו בלבד - היה למקרה זה תוצאות גורליות לדורי דורות... ויש להבין, מה היה חטאם של המרגלים?

אם נדקדק נמצא, שזוהי התוספת הקטנה והתמימה 'ונהיה בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם! הדור אשר ראה את כל נפלאות ה' ביציאת מצרים, שכח את גדולתו ותפארתו. ענקי הרוח מתחילים להסתכל על עצמם בביטול ובלעג, הם רואים את עצמם כחגבים. לעומת זאת, וכתוצאה מזה, הם רואים את האחרים כבני ענק. הם אינם רואים, אינם יכולים לראות, מה שראו יהושע וכלב, כי ענק זה עומד על כרעי תרנגולת, כי העמים אכולים שנאה ותחרות הדדית, שהשלטון מפורר, שהתרבות רקובה, שהתועבות עשו בהם כלה. 'סר צלם מעליהם וה' אתנו'. לעומת זאת, הם מרשים לעצמם להוציא משפט על הרהורי לבם של אחרים - 'וכן היינו בעיניהם'.

זה היה החטא! הביטול העצמי, חוסר ההערכה של כוחות הנפש העצומים הגנוזים בעם זה, זהו שהוליד את הפחד בפני התנגשות עם עמי נכר ועם תרבויות נכר. זהו שהוליד את הבהלה שלא יוכלו להחזיק מעמד כשיבאו במגע עם בעיות מדינה, זהו שהוליד את השיטה שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן ולאוכלי תרומה, שחיי עם נורמליים בארצו בהכרח יביאו לפריקת עול תורה, ואשר על כן מוטב לשבת במדבר לאכול את המן ולדחות את הכניסה לארץ עד אין קץ...

לא רק סיפורים רוצה התורה לספר לנו, לא רק בכיה לדורות משמש מאורע זה. יותר ראוי שיהא זה לימוד לדורות. שבימי מבחן נדע שלא להתפס לרגשות

של ביטול עצמי ופחד בפני אפשרות עמידה במערכה. שנדע שהיעוד הישראלי מודרך ע"י ההשגחה האלוקית. שאם גם מורדות ברוח האומה, תתחזק ותתגבר הסגולתיות הישראלית. ואם כהנה וכהנה יתנפחו כענקים סביבותינו - 'סר צילם וה' עמנו'. אל ניראום. אם אנחנו נהיה את אשר אנו ראויים להיות, כי אז נתגבר על משברים מבפנים, גם על קשיים מבחוץ" (הרה"ג שאול ישראלי נפטר בשבת קודש י"ט בסיוון תשנ"ה).

יום ראשון כ' בסיוון ה'תשפ"ב

גידולי מים בשמיטה

רבים מגדלים בביתם ובגינתם צמחים שונים בגידולי מים (הידרופוניקה), כאשר מדובר בגידול בתוך בריכה או מערכת צינורות, שיטת גידול זו נחשבת למנותקת מן הקרקע, ולכן במידה ויש מעל למערכת זו תקרה, או רשת צל בעלת יותר מ-50% חומר, וכן הקרקע מחופה בחומר חוצץ, כגון יריעות ניילון וכדומה ניתן לבצע את כל העבודות בצמחים המצויים בה.

מערכת הידרופונית המצויה תחת כיפת השמים, יש להקפיד בה בכל דיני השמיטה.

צמחים שגדלים בתוך ברכות מים גדולות, למעלה מ-330 ליטר, נחשבים כמחוברים לקרקע, ואף אם הם גדלים בתוך בית יש להקפיד בהם על כל הלכות השמיטה.

יום שני כ"א בסיוון ה'תשפ"ב

מניעת סחף

על מנת למנוע את סחף הקרקע בשדות ובמטעים, ישנם רבים הזורעים צמחים שונים ששורשיהם מעכבים את הסחף, צמחי כיסוי אלו יש לזרוע בערב השמיטה. במידה והדבר איננו מספיק. במהלך השמיטה מותר לכסח צמחים אלו אם הכיסוח נעשה כשהתחדשות הצמח אינה מיטבית, או כשהוא אינו יכול להתחדש, אך אין להצניעם בקרקע בקלטור וכדומה.

אם ישנו צורך בחיפוי הקרקע בשמיטה, מותר לחפות את הקרקע רק באמצעים אגרוטכניים, כגון: שבבי עצים, חלוקי נחל וכיוצא באלו. כאשר ידוע מראש שזריעת צמחים בערב השמיטה לא תספיק, יש להשתדל לבצע חיפוי זה מערב השמיטה כדי להימנע מן הצורך לחפות בשמיטה.

עובדים זרים

יום שלישי כ"ב בסיוון ה'תשפ"ב

אמירה לגוי בשמיטה

אסור לומר לגוי לעשות מלאכות בשביעית. לכן מלאכות שאסור ליהודי לעשותן בשמיטה, אסור גם לומר לגוי לעשותן. אולם כשיש מלאכות שמותר ליהודי לעשותן, עדיף לעשותן על ידי גוי מאשר שיהודי יעשה אותן בידיים. חקלאי שמכר את שדהו בהיתר המכירה צריך לעשות את המלאכות זריעה, זמירה, נטיעה, שתילה וחרישה על ידי גוי בלבד. וכן את המלאכות קצירה, בצירה וקטיף עדיף לעשות על ידי גוי. שאר המלאכות האסורות מדרבנן מותר ליהודי לעשותן בקרקע שנמכרה בהיתר מכירה, ומי שיכול להמנע גם ממלאכות אלו ולעשותן על ידי גוי תבוא עליו הברכה.

יום רביעי כ"ג בסיוון ה'תשפ"ב

נתינת פירות שביעית לגוי

אין לתת לגוי פירות שיש בהם קדושת שביעית, משום שנאמר בתורה (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ודרשו חז"ל (פסיקתא זוטרתא ויקרא פרשת בהר דף ע עמוד ב): "לכם ולא לאחרים". אך כאשר יהודי מארח בביתו גוי, מותר להגיש לפניו פירות שביעית. פועל המתגורר באופן קבוע בביתו של ישראל, כגון עובד סיעודי או פועל במשק חקלאי, יכול לאכול פירות שביעית גם אם הפירות האלה הם חלק מתשלום קבוע על עבודתו.

אין למכור פירות הקדושים בקדושת שביעית בחנויות שעיקר המכירה שלהן היא עבור גויים, אך בחנויות המוכרות במסגרת אוצר בית דין באזורים יהודיים מותר למכור פירות קדושים גם אם ידוע שגם גוים ירכשו ויאכלו מהם.

יום חמישי כ"ד בסיוון ה'תשפ"ב

מלאכות גוי בבית יהודי

מן הראוי ללמד את עובדי הסיעוד הזרים המצויים בבתים רבים גם את פרטי הלכות השמיטה, ובעיקר את איסורי עשיית המלאכות בגינתו של המעסיק, וכן את עיקרי ההלכות ביחס לשמירה על קדושת הפירות. אין להניח לעובד זר לזרוע או לשתול צמחים בשמיטה, גם אם הם נועדו לצורכו של הגוי, מכיוון שהוא עושה זאת בשטח של המעסיק, ומכיוון שמדובר בקרקע של ישראל אין

להניח לגוי לעבוד שם בשביעית.

עובד זר שגידל צמחים בקרקע של ישראל, גם אם צמחים אלו הם רק עבורו, יש לנהוג בהם קדושת שביעית ויש בהם איסור ספיחין.

יום שישי כ"ה בסיוון ה'תשפ"ב

הכנת הקרקע לשנה השמינית

חכמים אסרו לבצע הכנות בשדה לצורך עיבוד הקרקע, גם כאשר המטרה לעבד אותה רק בשנה השמינית. לדוגמא: אסור ליישר קרקע לצורך זריעה בשמינית, או לחפור בורות לצורך נטיעה בשמינית. כמו כן אסור לחטא את הקרקע, לדשן אותה, להרוות אותה במים כדי להכינה לזריעה בשמינית, להתקין מערכות להדליית העץ בשמינית. ומובן שאסור לזרוע בימים האחרונים של השמיטה גם אם הנביטה תתבצע בשנה השמינית.

אך פעולות שמתבצעות לצורך שמירת הקרקע מנוק, מותר לעשותן בשביעית גם כדי שיהיה ניתן לעבדה בשמינית לדוגמא: מותר לחטא קרקע שעלול להגרם לה נזק בלתי הפיך בלא החיטוי. כמו כן פעולות שאינן הכנה למלאכה חקלאית, מותר לבצען בשביעית לצורך השנה השמינית. כגון: התקנת מערכת השקיה (מכיוון שההשקיה מותרת גם בשמיטה עצמה).

|| שבת קודש פרשת קרח כ"ו בסיוון ה'תשפ"ב

כתב הרב חרל"פ: "כשם שהאומות מונים את ישראל ומוצאים בהם חסרונות, ובאמת החסרונות הן מצד היתרונות שיש בהם ובשביל זה כשהם עולים, עולים עד לרקיע וכשהן יורדים, יורדים עד לעפר, כי תפקידם של ישראל הוא דווקא בגובה העליון ובלא תפקידם אין להם כלום ולכן ירידתם כל כך גדולה.

כן הוא עם ארץ ישראל בצדדיה הרוחניים שהיא מסוגלת להיות רק בקדושתה הגבוהה בבחינת 'ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלוקיך בה'. ואם יחסר לה תפקידה אין לה כלום ומפני זה יש בה ירידות רוחניות גדולות מאד. ועילת הדבר (סיבת הדבר) כי להשגת גדלותה תפארתה וקדושתה צריכים אמונה, נפלאות קדושתה הם למעלה מן השכל והמדע ועל כן רק דרך האמונה ישיגו ערכה הנעלם ובלא אמונה אין לנו שיג ושיח בערכה 'שכן ארץ ורעה אמונה' (תהלים לז, ג) סתם ארץ היא ארץ ישראל, ואין יכולים לרעות בה זולת על ידי האמונה. ומזה נובעות ההכשלות והסתירות שרואים בארץ ישראל וכדאיות הן ההכשלות ובלבד שיהיה הקשר שלנו לארץ ישראל בבחינת אמונה ואם היו זוכים היו משיגים יפעת קדושתה שנדרשים לה דוקא שבילי אמונה בלי שום הכשלות".

גבולות הארץ

הקדמה לדיני גבולות הארץ וזיהוי הגבולות יום ראשון כ"ז בסיוון ה'תשפ"ב

מצות השמיטה ושאר המצוות התלויות בארץ, נוהגות דווקא בגבולות ארץ ישראל. כשעוסקים במצוות אלו יש לברר מהם אותם גבולות שבהם הן חלות. העיסוק בנושא זה חשיבותו מרובה הן בשל עצם העיסוק בקדושת הארץ, הן משום שכך אפשר לגשת לבירור בחלוקה הפנימית של הגבולות: 'גבולות ההבטחה', 'תחום עולי מצרים' ו'תחום עולי בבל' ומהם המקומות השנויים במחלוקת וההשלכות הרבות הנובעות מכך.

מיקומם של גבולות אלו נדון כבר בדורות הראשונים, כגון רבי אשתורי הפרחי בספרו 'כפתור ופרח', ועסקו בו גם פוסקים וחוקרים אחרונים, כגון רבי יהוסף שוורץ בספרו 'תבואות הארץ'. למעשה כתבו הפוסקים שגבולות אלו נקבעים על ידי מסורת ברורה בלבד, ואי אפשר לסמוך באופן מוחלט על זיהוי הגבולות הנעשה בדרך כלל על פי הערכות שונות של חוקרי הארץ.

גבולות ברית בין הבתרים יום שני כ"ח בסיוון ה'תשפ"ב

גבולותיה של ארץ ישראל הוזכרו מספר פעמים בתורה. הפעם הראשונה שבה הוזכר הגבול היא בברית בין הבתרים (בראשית טו, יח) שבה נאמר לאברהם: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת", וכן מפורטים בפסוק עשרה עמים שעם ישראל יוריש ויקבל את ארצם. אם כן השטח שעם ישראל יקבל משתרע בין נהר מצרים לנהר פרת, והוא עתיד לירש עשרה עמים שישבו במרחב שטח זה. גם במתן תורה הובטחו לנו גבולות הארץ הנרחבים כלשון הפסוק (שמות כג, לא): "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלישתי, וממדבר עד הנהר". גבולות אלו נקראים גם כן "גבולות ההבטחה".

יום שלישי כ"ט בסיוון ה'תשפ"ב

גבולות מסעי

אזכור נוסף לגבולות הארץ הובא בפרשת מסעי, ערב הכניסה של עם ישראל לארץ.

התורה מלמדת אותנו על גבולות ארץ ישראל שאותה ננחיל לשבטים כלשון הפסוק (במדבר לד, ב): "זאת הארץ אשר תיפול לכם בנחלה, ארץ כנען לגבולותיה" ובהמשך הפסוקים הובאו נקודות ציון מפורשות לגבולות ארץ ישראל. מקריאת פשט הפסוקים מובן שגבולות הארץ שבפרשת מסעי מכילים אומנם שטח קטן מן השטח שהוזכר בברית בין הבתרים. אך התיאור בפרשת מסעי מפורט יותר ואף מציין נקודות גבול ברורות.

הדעה המקובלת בראשונים היא שגבולות ארץ ישראל שכבשו עולי מצרים הם אותם הגבולות המפורטים בתורה בפרשת מסעי (במדבר לד א-טו), כפי שכתבו ה'תוספות' (גיטין ב ע"א ד"ה 'ואשקלון'), וכפי שכתב ה'כפתור ופרח' (פרק יא): "והכתוב מעיד שכבשו הכל בזמן המלכים".

ההבדל ההלכתי בין גבולות ההבטחה לגבולות מסעי

יום רביעי ל' בסיוון ה'תשפ"ב

ה'כפתור ופרח' כותב שקיימת הבחנה בין חלקי ארץ ישראל שיש להם קדושה עצמית ויש בהם את מעלותיה של ארץ ישראל והם שייכים לעם ישראל מבחינה סגולית-פנימית, ואלו הגבולות שהובטחו לאברהם בברית בין הבתרים. לבין חלקי ארץ ישראל שחלים בהם חיובים מעשיים של המצוות התלויות בארץ, משום שחיוב המצוות התלויות בארץ תלוי בעובדה שעם ישראל מקדש ומחזיק את חלקי הארץ הללו. לפיכך תלתה התורה את קיומן של רוב המצוות בכיבוש הארץ וחלוקתה לשבטים. ויש מצוות התלויות בארץ שיכולת קיומן מותנה במצב שכל יושביה של הארץ נמצאים עליה וכל אחד מכיר את מקומו ונחלתו.

תמוז תשפ"ב

יום חמישי א' בתמוז ה'תשפ"ב

הגבול הדרומי של עולי מצרים

התיאור הראשון לגבולות בפרשת מסעי הוא תיאור הגבול הדרומי כפי שנאמר: "וְהָיָה לָכֶם פָּאֵת נֹגֵב מִמִּדְבָּר צֵן עַל יְדֵי אֲדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֹגֵב מִקְצֵה יָם הַפֶּלֶחַ קִדְמָה: וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לְמַעַל עַקְרָבִים וְעֵבֶר צִנָּה וְהָיָה תוֹצְאָתוֹ מִנֹּגֵב לְקֶדֶשׁ בְּרִנֵּעַ וַיָּצֵא חֲצֵר אֶדֶר וְעֵבֶר עֲצֻמָּה: וְנָסַב הַגְּבוּל מֵעֲצֻמֹּן נַחֲלָה מִצְרַיִם וְהָיָה תוֹצְאָתוֹ הַיָּמָה". אם כן, פינתו הדרום-מזרחית של הגבול היא ממדבר צין הסמוך לאדום ממדבר זה עובר הגבול מערבה דרך כמה נקודות ציון: ים המלח, מעלה עקרב, עד נחל מצרים, עד הנקודה שבה הנחל מתחבר לים התיכון (שפך הנחל).

יום שישי ב' בתמוז ה'תשפ"ב

נחל מצרים

בשאלת זיהויו של נחל מצרים נאמרו כמה שיטות בפרשנים; יש הסוברים כי נחל מצרים הוא הנילוס, כפי שמובא בתרגום ירושלמי בפרשת מסעי (במדבר לד, ה): "ויקיף תחומא מן קסם לנילוס מצרים ויהון מפקנוי מן מערבא", וכך ביארו פרשנים נוספים את דברי ה' ליהושע (יהושע יג, ב-ג): "זאת הארץ הנשפאת... מן הַשִּׁיחֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם", שהשיחור הוא הנילוס. כך הכריע גם הגר"א מווילנא, ובעקבותיו כתב כך הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל בכמה ממכתביו לפני פינוי סיני. המשמעות של שיטה זו, שמדבר סיני כולו, או לפחות חלקו, נמצא בתוך שטחה של ארץ ישראל.

קיימות שתי שיטות נוספות בנוגע לזיהויו של נחל מצרים. לדעת רס"ג בתרגומו "נחל מצרים" הוא נחל אל עריש - נחל אכזב העובר מדרום לעיר אל עריש, הגובלת בין חבל ימית תיבנה ותיכון לבין צפון חצי האי סיני. בעקבותיו של רס"ג הלכו גם ה'כפתור ופרח' והרדב"ז, וכך כתבו למעשה רבים מחוקרי זמננו, וביניהם רבי יהוסף שוורץ, בעל 'תבואות הארץ', רבי יצחק גולדהאר בספרו 'אדמת קודש' והרב שאול ישראלי זכר צדיקים לברכה.

|| שבת קודש פרשת חוקת ג' בתמוז ה'תשפ"ב

כתב הרבי מלובביץ' הרב מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל: בפרשת פנחס התורה מפרטת את חלוקת הנחלות בארץ: "לאלה תיחלק הארץ", אולם הכוהנים והלוויים לא קיבלו נחלה בארץ.

עם זה, בזמן הגאולה עתיד גם שבט לוי לקבל נחלה בארץ ישראל. כך אומרים חז"ל: "עתידה ארץ-ישראל (בזמן הגאולה) שתתחלק לשלושה-עשר שבטים, שבתחילה לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים".

נשאלת השאלה איך ייתכן שיחול שינוי במצוות התורה בזמן הגאולה? הלא התורה קובעת במפורש כי לא יינתן לשבט לוי "חלק ונחלה עם ישראל", ולאו זה מופיע במניין המצוות, ואיך ציווי זה יכול להתבטל?

התשובה לשאלה זו רמוזה בלשונו של הרמב"ם. הוא דייק לכתוב ש"שבט לוי מוזהרין שלא לנחול בארץ כנען". הרמב"ם נוקט דווקא בביטוי "ארץ כנען" ולא "ארץ ישראל" ובכך הוא רומז שרק בארץ כנען אסור ללוויים לקבל נחלה, אולם בחלקים אחרים של הארץ, שהם בכלל ארץ ישראל ולא חלק מארץ כנען - עתידים הלוויים לקבל נחלה.

הארצות העתידיות

הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו את הארצות שבהן ישבו עשר אומות. לאחר היציאה ממצרים נתן הקב"ה לבני-ישראל את הארץ שבה ישבו שבעת עמי כנען, ואילו את הארצות של שלוש אומות נוספות - הקיני, הקניזי והקדמוני - לא נתן. ארצות אלה עתידות להינתן לעם-ישראל בימות המשיח, כאשר תתקיים ההבטחה "ירחיב ה' אלוקיך את גבולך".

שבט לוי לא קיבל נחלה בארץ כנען, אבל הוא עתיד לקבל נחלה בארצות העתידיות - ארץ קיני, קניזי וקדמוני. כך יתקיים הציווי גם לעתיד לבוא, שכן שבט לוי לא יקבל נחלה בארץ כנען, ועם זה יוכל לקבל אף הוא נחלה בחלקים הנוספים שיינתנו אז לעם-ישראל (לקוטי שיחות כרך לח, עמ' 103).

יום ראשון ד' בתמוז ה'תשפ"ב

יום המלח

כאמור בפרשת מסעי, קצהו הדרום-מזרחי של הגבול הדרומי מתחיל במדבר צין הסמוך לאדום, עובר בים המלח, דרך מעלה עקרבים, ומשם הוא מתחבר לנחל מצרים. מיקומו של ים המלח עבר במסורת מדור לדור, כך שאין ספק בזיהויו והוא אינו נתון במחלוקת. אומנם בשל ירידתו של מפלס ים המלח במשך השנים

עקב התייבשותו החלקית, מיקומה המדויק של הנקודה הדרומית-מזרחית של ים המלח בזמן הכניסה לארץ אינו ברור, ולדעת חלק מן המפרשים יש לכך השלכה מסוימת על אזורים מסוימים בדרום ים המלח.

יום שני ה' בתמוז ה'תשפ"ב

מעלה עקרים

נקודת הציון המשמעותית בזיהוי הגבול הדרומי היא זהויו של "מעלה עקרים" בשל העובדה שהתורה מתארת שהגבול "נסב" במקום זה ומדובר בשינוי זווית, הקפת המקום או בליטה מסוימת, ומוכן שהגבול לא ממשיך דרומה בקו ישר מים המלח אלא נע בזווית ממעלה עקרים. בזיהוי מעלה עקרים יש כמה שיטות: 1. יש הסוברים שמדובר באזור ים המלח, משם הגבול מתחבר דרך נחל צין ונחל לבן, עד לחיבורו עם נחל מצרים. 2. יש הסוברים שמדובר גם כן באזור ים המלח, אך הגבול מדרים לאזור עין יהב- דרך מצפה רמון, עד לחיבורו עם נחל מצרים. 3. ויש הסוברים שמדובר בשטח מישורי גדול הקרוי 'עקבה', ותחילתו מדרום לים המלח וסיומו בחוף ים סוף, ומדובר באזור העיר אילת והעיר עקבה בימינו.

יום שלישי ו' בתמוז ה'תשפ"ב

הגבול המערבי של עולי מצרים

הגבול המערבי של ארץ ישראל הוא הים התיכון לכל אורך צידה המערבי של ארץ ישראל מדרום לצפון, כפי שמובא בפרשת מסעי (במדבר לד, ו): "וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים", אולם מדידת הגבול אינה על תוואי החוף אלא היא נעשית בקו ישר מנחל מצרים להור ההר ובתוך קו זה נכללים גם כל האיים והשוניות שבים הנמצאים בין קו החוף של ארץ ישראל לבין קו האלכסון המתוח מנחל מצרים עד הור ההר, בהתאם לשיטות השונות.

יום רביעי ז' בתמוז ה'תשפ"ב

הגבול הצפוני של עולי מצרים

הנקודה הצפון מערבית של עולי מצרים היא הר ההר הסמוך לים. הר ההר נקרא גם בפי חז"ל "טורי אמנון", או "אמנה" כשהזיהוי הדרומי ביותר לאמנה נמצא כיום מחוץ למדינת ישראל בשרשרת הרים הסמוכה לבירות שבמדינת לבנון.

הנקודה הצפון מזרחית היא חצר עינן שמזוהה צפונית ל"הר הדרוזים" או הר החורן, שבדרום מזרח סוריה כך שבאזור כל אזור צפון הארץ הן הגליל והן הגולן נכללים בתחום עולי מצרים. גבול זה מוזכר גם במשנה (שביעית פ"ו מ"א) הדנה בתחומי הארץ לעניין שביעית, ושם הוא מצוין בתור המקום שעד אליו אסורה

עבודת הקרקע בשביעית, כלשון המשנה (שם): "שלוש ארצות לשביעית... וכל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד", כלומר, עד הקו אמנה - חצר עינן, עבודת קרקע בשביעית אסורה.

למעשה, לכל הדעות חלקה הצפוני של מדינת ישראל נכלל בוודאי בגבול עולי מצרים.

הגבול המזרחי ושטחם של בני גד ובני ראובן יום חמישי ח' בתמוז ה'תשפ"ב

הנקודה הצפון-מזרחית של הגבול היא חצר עינן, מחצר עינן הגבול נע דרומה דרך ים כינרת ויורד עד לים המלח דרך הירדן. בגבולות הנזכרים בפרשת מסעי נחלתם של בני גד, ראובן וחצי שבט המנשה אינה מוזכרת. אך, כפי שמובא בספר דברים ולאחר מכן בספר יהושע, השבטים הללו קיבלו את נחלתם בעבר הירדן במקביל לגבול המזרחי של הארץ; הגבול הדרומי של נחלתם הוא נחל ארנון, שזורם ממזרח למערב בעבר הירדן המזרחי ונשפך לים המלח, ושם שוכנת נחלת שבט ראובן; בתוון, בארץ הגלעד, נמצאת נחלת גד ובצפון נחלת מנשה, הנמצאת באזור הבשן.

לאחר כיבוש שטח זה על ידי משה התקדש השטח ושניים וחצי השבטים קיימו בו את המצוות התלויות בארץ.

שטח זה כולל בתוכו את כל רמת הגולן שנחשבת כחלק בלתי נפרד מארץ ישראל.

גלויות בית ראשון - ביטול הקדושה הראשונה יום שישי ט' בתמוז ה'תשפ"ב

במהלך בית ראשון ישראל גלו כמה גלויות. בתחילה גלו שניים וחצי השבטים, לאחר מכן, בימיו של הושע בן אלה, גלתה כל ממלכת ישראל. אף גלותה של ממלכת יהודה הייתה בכמה שלבים, בתחילה גלו החרש והמסגר ולאחר מכן חרבה ירושלים וגלתה כל ממלכת יהודה.

לגלויות אלו ישנן גם השלכות על קיום המצוות התלויות בארץ. עם גלותה של ממלכת ישראל, לא כל ישראל ישבו בארץ ו"אין כל אחד מכיר מקומו ונחלתו", ואם כן מצוות היובל אינה יכולה להתקיים, דבר המשליך לדעת רבים על כך שהשמיטה היא מדרבנן, כפי שביארנו בחודש אלול.

החורבן המלא של ממלכת יהודה גרם לביטול כיבושה של הארץ ומתוך כך לביטול קדושת הארץ לאחר חורבן בית ראשון.

|| שבת קודש פרשת בלק י' בתמוז ה'תשפ"ב

בכמה מקומות בפירושו לימדנו ה"אור החיים" ששנת ה' אלפים ת"ק לבריאת העולם (לפני 282 שנה) אמורה להיות שלב מפנה בתחילת סיום הגלות ותחילת קיבוץ גלויות. כך הוא בפירושו לספר ויקרא (ו, ב) את הפסוקים: "הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ... ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים."

במילים "כל הלילה עד הבוקר" רומזת לנו התורה שתוקפה של הגלות אמור להסתיים בסיום חלקו הראשון של האלף השישי. כי אם כל אלף שנים הן "יממה" אצל הקב"ה, "ליל שישי" הוא חמש מאות השנים הראשונות של האלף השישי המסתיימות בשנת ה'תצ"ט לבריאה. ובהגיע שנת ה' אלפים ת"ק לבריאה מסתיים "ליל שישי" ומגיע ה"בוקר", שהוא עת רצון שבה הקב"ה "יפשוט את בגדיו ולבש בגדים אחרים" לגאול את עמו, וזו לשונו:

"ואומר 'ופשט את בגדיו' וגו' להיות שבגדים הראשונים הם לעשות משפט בעושי רעתינו, ועכשיו בא להטיב להוציאנו מהגלות ולהטיב אותנו, לזה ילבש בגדי בחינת ההטבה, כי לא יעכב קיבוץ גלויות עד כלות עושי רשעה, אלא תיכף ומיד יקבץ נפוצותינו ויוציא אותנו ממחנה האנשים הרשעים אל מקום טהור היא ארץ ישראל הטהורה..."

כהמשך לדברים כותב ה"אור החיים" בפרשת בלק ששנת ה'ת"ק היא שנת מפנה בסיום הגלות. הוא מדבר על המשמעות המעשית המתבקשת מכך. בביאורו לפסוק "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל" הוא כותב שהמילים "דרך כוכב" מכוונות לגאולה פלאית של "אחישנה" "שיזרח הגואל מן השמים" "כמו כוכב" שהוא גם רמז לנס מופלא. לעומת זאת המילים "קם שבט מישראל" רומזות לגאולה בבחינת "בעיתה", שיעלו לארץ קבוצות בודדות של אנשים באופן שייראה טבעי, וכלשונו "וקם שבט מישראל פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע, על דרך אומרו (דניאל ג) ושפל אנשים יקים עלה, שיבא עני ורוכב על חמור ויקום וימלוך ויעשה..."

קדושה שנייה

יום ראשון י"א בתמוז ה'תשפ"ב

עם עלייתם של עזרא הסופר ובית דינו הם קידשו את רוב האזורים שישבו בהם; היו אזורים שלא קידשו באופן מכוון, כדי שבאזורים אלו לא יתחייבו במצוות התלויות בארץ מסיבות שונות, בשל הסיבה שקדושה זו נעשתה ב"חזקה", ש"י שראל החזיקו את הארץ, לכן לדעת הרמב"ם ועוד פוסקים קדושה זו לא בטלה, למרות חורבן הבית השני, ולכן קדושה זו קיימת עד ימינו. גבולות אלו נקראים בהלכה "גבולות עולי בבל" והם מצומצמים יותר מהגבול שקידשו עולי מצרים.

יום שני י"ב בתמוז ה'תשפ"ב

גבולות עולי בבל

הגבולות התוחמים את שטח ההתיישבות של עולי בבל הובאו במשנה (שביעית פרק ו משנה א): "שלש ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד". כמו כן, קיימת ברייתא הקרויה גם "בריייתא דתחומין", שהובאה גם בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א). במקורה מטרת הבריייתא היא כעין מדריך הלכתי באילו אזורים התיישבו עולי בבל ובהם חייבים להפריש תרומות ומעשרות מפירות עם הארץ ועוד חומרות במצוות התלויות בארץ הנוהגות בתחומים אלו. נוסח דומה של הבריייתא נמצא בפסיפס בחפירות היישוב רחוב בשנת תשל"ד. בכתובת זו, הקרויה גם 'כתובת רחוב', מצוינים המקומות המוזכרים בבריייתא בשינויים קלים. לכל הדעות שטח זה קטן מן השטח שכבשו עולי מצרים.

יום שלישי י"ג בתמוז ה'תשפ"ב

הגבול הדרומי של עולי בבל

בבריייתא בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א) הובא שנקודת הגבול הדרומית-מערבית של עולי בבל היא אשקלון. מאשקלון הגבול נע דרומה לכיוון קדש. בזהויה קדש יש שתי סברות עיקריות: יש הסוברים ש'קדש' הוא אזור קדש ברנע בימינו, עין קדיס בגבול מצרים; לפי זיהוי זה, הקו הוא ישר מאשקלון דרומה. ויש הסוברים ש'קדש' היא פטרה, ואם כן, הקו הוא מאשקלון לכיוון דרום-מזרח.

המשמעות המעשית היא שלפי שתי השיטות הללו כל האזור המוגדר כיום "הנגב המערבי" - מערבית לקו אשקלון-קדש ברנע, הוא אזור שלפי רוב הדעות לא נתקדש בידי עולי בבל, וכן האזור מדרום לקו שמקדש ברנע עד הגבול המזרחי של עולי בבל שיובא לקמן.

יום רביעי י"ד בתמוז ה'תשפ"ב

הגבול המזרחי והמערבי של עולי בבל

הנקודה הצפון-מזרחית של עולי בבל כפי שהובאה בבריייתא מזוהה באזור דמשק, ומשם הגבול נע לכיוון דרום, תוך הזכרת ערים שונות במזרח הארץ המשמשות כנקודות גבול. חלק מגבול זה הוא 'הדרך הגדולה'. דרך זו מזוהה בתור 'דרך המלך' או 'דרך החוגגים', המצויה כיום בירדן. יוצא מכך שהיא משמשת בתור הגבול המזרחי עד פטרה, ולפי דעה מסוימת עד לנקודה המקבילה לאזור קדש ברנע.

לפי זיהויים אלו נהר הירדן אינו משמש כגבול המזרחי, אלא אזורים ממדינת ירדן של ימינו (עמון, מואב ואדום) נכללים גם כן בתחום שקידשו, וכפי שמובא

במשנה (שביעית פ"ט מ"ב) שעבר הירדן הוא אחת מן הארצות שיש לה תנאי גידול בפני עצמה ויש לבער את הפירות הגדלים בה. הגבול המערבי הוא כאמור הים התיכון.

יום חמישי ט"ו בתמוז ה'תשפ"ב

הגבול הצפוני של עולי בבל

במשנה צוינה כזיב כנקודה הצפונית שעד אליה הגיע תחום היישוב של עולי בבל, אולם הגמרא בגיטין כותבת שעיקר התיישובות היתה עד לעכו, ורק רצועה של התיישובות המשיכה לכיוון צפון בין עכו לכזיב. הפוסקים נחלקו איזה צד של אותה רצועה היה מיושב ונחשב בגבולות ארץ ישראל. למעשה מקובל לומר שמכיוון שרוב השטח שם הוא של עולי בבל אין משמעות מעשית היכן מיקומה של הרצועה בימינו.

אומנם יש שיטה שקיימת רצועה לאורך כל החוף שדינה כרצועה זו שהיא במעמד של עולי בבל, מצפון לדרום.

יום שישי ט"ז בתמוז ה'תשפ"ב

הערבה

שטחי הערבה אשר מדרום לים המלח לא נכללו בגבולות שנזכרו בפרשת מסעי, בייחוד מכיוון שכאמור הגבול נוטה מערבה ולא דרומה, ואם כן שטחי הערבה אינם נכללים באותם שטחים. נחלקו פוסקי זמננו כיצד להתייחס לאותם שטחים.

יש פוסקים הסוברים שכל אזור הערבה נחשב לתחום שכבשו עולי מצרים, מאחר שהוא נכבש על ידי דוד המלך שכבש בעמון ובאדום עד אילת, כפי שמובא בספר שמואל, וכפי שמוכח ששלמה המלך שלט עד אילת הנמצאת על חוף ים סוף. בדרך דומה כתבו למעשה הראשון לציון הרב מאיר עוזיאל, הרב צבי פסח פרנק והרב עובדיה הדאיה.

לכל הדעות הערבה לא נכללה בתחום עולי בבל ולא התקדשה כלל בקדושה שנייה. ולכן הספק הוא אם הערבה נכללת בתחום עולי מצרים, בשונה מאזור הנגב המערבי שאין חולק שהוא התקדש על ידי עולי מצרים, והספק הוא אם התקדש גם על ידי עולי בבל.

הלכה למעשה, במשך השנים הרבנות הראשית לישראל חייבה לקיים במקום זה את המצוות התלויות בארץ לכל הפחות מספק הלכתי שמא הוא נכלל בתחום עולי מצרים ואסרה על חקלאי הערבה לבצע מלאכות חקלאיות מבלי למכור את שדותיהם בהיתר המכירה. ב'אוצר הארץ' מתייחסים לשטח שמדרום לעין-יהב כספק עולי מצרים.

|| שבת קודש פרשת פנחס י"ז בתמוז ה'תשפ"ב

באיגרת ששלחו תלמידי הגר"א לחבריהם שבחו"ל בשנת תק"ע כתבו כך: "אמת מה נהדר ישיבת הארץ הטובה! אמת מה נפלא חיבת ארצנו! אמת מה נאה קודש, זיו הדר ישיבתה והליכתה, שיבתה וקימתה, שלותה ושלימותה! טוב עפרה ואבניה, טוב תבואתה, פירותיה וירקותיה, טוב זכות אוירה, טוב השגת תורותיה, טוב ריבוי מצוותיה, טוב טהרת קדושתיה, טוב הליכת ד' אמותיה, ארץ שהתורה שיבחה ברבת שבחיה, התורה ריממה ברוב רוממותיה, ומי יוכל לפאר גודל פאר המלכה בכל חלקיה!" (מתוך הקדמת 'פאת השולחן' מאת רבי ישראל משקלוב).

ההשלכות המעשיות של ההבדל בין גבולות עולי מצרים לגבולות עולי בבל

יום ראשון י"ח בתמוז ה'תשפ"ב

ההשלכות המעשיות של ההבדל בין גבולות עולי מצרים לגבולות עולי בבל הן פחות במובן המעשי מכיוון שגם בשטחים שנתקדשו על ידי עולי מצרים צריך לקיים למעשה את כל המצוות התלויות בארץ, אך יש שם קולות מסוימות.

אחד ההבדלים המעשיים בשטח שנכבש על ידי עולי מצרים ולא על ידי עולי בבל הוא ששם אומנם מפרישים תרומות ומעשרות, אך יש דעות (וחלק מן הפרשנים בדעת הרמב"ם) שההפרשה באזורים אלו היא בלי ברכה. כתב הכפתור ופרח שכך היה המנהג בזמנו. ולעניין שביעית: בתחום עולי מצרים אין איסורי ספיחין, אך יש איסור עבודת הקרקע, ולדעת חלק מן הפוסקים אין צורך לקיים שם מצוות ביעור פירות שביעית ואין צורך להקפיד שם על קדושת שביעית בפירות, הלכה למעשה אין מקילים בדבר ומקפידים לשמור קדושת שביעית וביעור גם ביכול שגדל בתחום עולי מצרים.

הגבולות בהלכות קידוש החודש

יום שני י"ט בתמוז ה'תשפ"ב

הרמב"ם בהלכות קידוש החודש (פרק יא הלכה יז) מבאר שמכיוון שקידוש החודש תלוי בראיית הירח, וראייה זו יכולה להיות רק בארץ ישראל, שטח זה הוא בין קו רוחב 35 מעלות בצפון ועד לקו רוחב 29 בדרום. מקומות אלו הם במרחק הליכה של כשבוע מירושלים, ורק מי שבא מתוך שטח זה יכול להעיד על קידוש החודש; שטח זה הוא בין הרי הבניאס בצפון לאזור אילת בדרום. על סמך דבריו אלו של הרמב"ם, יש מן האחרונים הסוברים כי זהו גם שטחה של הארץ לעניין המצוות התלויות בארץ, אך הרבה מן האחרונים דחו הבנה זו מכיוון שהרמב"ם דיבר על הגבולות של עדות החודש לראיית הירח ולא על הגבולות של המצוות התלויות בארץ.

יום שלישי כ' בתמוז ה'תשפ"ב
מקומות שלא קידשו בימי בית שני

יש כמה אזורים בארץ שאף שגרו בהם יהודים בזמן הבית השני לא קידשו אותם חכמים מסיבות שונות, כמובא בגמרא (חולין ז ע"א): "הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל... והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית". וכן מובא שם שרבי התיר את בית שאן. מקומות נוספים שהוזכרו הם קיסריה וסוסיטא. בימינו, מכיוון שיש מחלוקת באשר לזיהוי המדויק, ומאחר שקיימת מחלוקת בפוסקים מה המשמעות המעשית של הפטור של אותם מקומות לעניין תרומות ומעשרות ושביעית, למעשה מתייחסים לכל השטח של עולי בבל כשטח שקודש בידיהם ונוהגות בו כל המצוות התלויות בארץ.

אזורים שונים בעבר הירדן

יום רביעי כ"א בתמוז ה'תשפ"ב
סוריה

סוריה ממוקמת באזור הצפון-מערבי של ארץ ישראל, והיא נכללת בתוך הגבולות המרחיבים שהובטחו לאברהם, שהרי היא שוכנת בין נהר מצרים לנהר פרת. כאמור, לדברי הכפתור ופרח ועוד מפרשים גם לשטח זה ישנה סגולה פנימית של קדושת הארץ, אך כל עוד היא לא נכבשה בפועל לא חלים עליה דיני קדושת מצוות התלויות בארץ. בפרשת מסעי, שבה הוזכרו הגבולות המפורטים שעל בני ישראל לכבוש, לא הוזכר נהר פרת, אלא הוזכרו גבולות מצומצמים יותר. מכך למדו חז"ל בספרי שכיבושו של דוד את סוריה, ואף אזורים מעבר לכך, לא היה כסדר הציווי של הכיבושים, ולכן לא חלה על מקומות אלו קדושת ארץ ישראל לכל דבר, שהיה עליו לכבוש קודם את מה שנצטוו ישראל בפרשת מסעי ורק אחר כך את האזורים הנוספים שהובטחו לאברהם.

נחלקו התנאים במעמדה של סוריה, לדעת רבי מאיר חיובן של המצוות התלויות בארץ בה הוא מן התורה, ואילו לדעת רבי יוסי חיובה הוא מדרבנן, וכך פוסק הרמב"ם שחיובה של סוריה הוא מדברי סופרים, חייבים להפריש בה תרומות ומעשרות, אסור לעשות בה מלאכה בשביעית, אך לא חל על הגדל שם איסור ספיחין. שטחה של סוריה הוא צפונית וצפונית-מזרחית מרמת הגולן.

יום חמישי כ"ב בתמוז ה'תשפ"ב

עמון ומואב

בשונה מסוריה, שהיא חלק מהשטח הובטח לאברהם, שטחי עמון ומואב הסמוכים לגבול המזרחי של ארץ ישראל לא נכללו כלל בגבולות אלו, ואף חל איסור מהתורה לכבשם, כפי שנאמר (דברים ב, ט): "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה", אולם, במהלך שהותו של עם ישראל במדבר סיני כבש סיחון מלך חשבון - באזור הגולן של ימינו - חלקים מעמים אלו, ובמלחמתו של משה עם סיחון לקראת הכניסה לארץ הוא כבש ממנו את אותם חלקים, כפי שאומרת הגמרא: "עמון ומואב טהרו בסיחון" (גיטין לח ע"א). באזורים אלו התיישבו שניים וחצי השבטים, ומעמדם ההלכתי הוא כשל עולי מצרים. אולם האזורים הדרומיים יותר (החל מאמצעו של ים המלח של ימינו) נשארו כחוץ לארץ לכל דבר. אומנם חכמים גזרו על מקומות אלו שיש להפריש מהם תרומות ומעשרות בשנת השמיטה כדי שהעניים יוכלו לקבל משם מעשר עני.

יום שישי כ"ג בתמוז ה'תשפ"ב

רמת הגולן

אחרוני זמננו דנו במעמדה של רמת הגולן, אם גם היא נכללת בנחלה שישראל נצטוו לכבוש בכניסתם לארץ. לדעת פוסקים רבים זוהי נחלתם של סיחון ועוג, שאומנם לא נכללה בשטח שנצטוו ישראל לכבוש, אך מכיוון שנכבשה על ידי משה, מעמדה הוא כשל עבר הירדן, ובה נאחז חצי שבט המנשה, ועולי מצרים אם כן קיימו בה את המצוות.

השאלה מתחדדת עוד: האם יש לכלול את רמת הגולן בשטח שקודש על ידי עולי בבל? כמה סיבות לשאלה זו: א. ב"ברייתא דתחומין" הוזכרו עיירות המוגדרות כחוץ לארץ, עיירות אלו מזוהות באזור רמת הגולן. ב. בברייתא אף מובא שהגבול הצפוני נע מהנקודה הצפונית-מערבית מזרחה לכיוון דמשק, ואם ממשיכים בקו ישר אזי צפון רמת הגולן מחוץ לקו זה.

להלכה נפסק על ידי הרבנות הראשית שיש להתייחס לרמת הגולן כתחום עולי בבל לגבי שמיטה ומעשרות, מלבד חלקים מסוימים בצפון רמת הגולן שדינם הוא כשל עולי מצרים.

|| שבת קודש פרשת מטות כ"ד בתמוז ה'תשפ"ב ||

כותב השפת אמת (פרשת בהר, שנת תרמא): "כי מצות השמיטה הוא לבוא אל האחדות, שיד עשירים ועניים שווה בשמיטה. וזה סמיכת שמיטה להר סיני, ששם נאמר: ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד שע"י בחינת האחדות מתעורר כוח קבלת התורה לבני-ישראל והתורה מיוחדת לבני-ישראל".

"ענין סמיכת פרשת אונאה לשמיטה. הגם דכתוב: אם מעט השנים תמעיט מקנתו, עם כל זה עיקר אונאה אינו דוקא בענין השמיטין? אבל באמת עיקר אל תונו הוא כדי להיות בני ישראל באחדות, והנה מצוות השמיטה אינה מצווה פרטית, אבל כפי האחדות שיש בבני ישראל יכולים לקיים זאת המצווה. כמו שאמרו: בזמן שכל יושביה עליה. ולכן חרב המקדש ע"י זה".

יום ראשון כ"ה בתמוז ה'תשפ"ב

כיבוש צה"ל

פוסקי דורנו דנו בשאלה האם כיבושי צה"ל, הכוללים חלקים משטחי ארץ ישראל שלא נתקדשו בידי עזרא, האם הם נחשבים לכיבוש המחייב במצוות התלויות בארץ. לשאלה זו יש משמעות מעשית באזורים מסויימים בנגב, וכן לאחר מלחמת ששת הימים דנו גם כן לאור שאלה זו על חלקים מחצי האי סיני, לדעת הרב גורן כיבוש של צה"ל שנעשה עפ"י החלטתה של ממשלת ישראל על ידי צה"ל שכבש זאת ובשליחותה, כיבוש זה נחשב לכיבוש רבים, שמגדיר את השטחים שנכבשו כארץ ישראל לכל דבר.

בשונה מהרב גורן לדעת הרב שאול ישראלי (ארץ חמדה חלק א עמוד קלה) קדושת הארץ לעניין חיוב המצוות בה, אינה תלויה רק בכך שהכיבוש יהיה כיבוש של רבים, אלא תלויה בכוונת הכובש לכבוש לשם קדושת הארץ, וכל עוד מטרתם של כיבושי צה"ל היא כדי להחזיק את השטח ולא כדי להחיל שם את ריבונותה של ארץ ישראל, השטח שהם כבשו אינו מתקדש.

דיון זה הוא רק לגבי אותם חלקים שלא קודשו על ידי עולי מצרים או עולי בבל, ולכן בחלקי הנגב המערבי והערבה הדרומית שצה"ל כבש כדי להחזיק בהם, יש להם את דיני ארץ ישראל, שטחי יהודה ושמרון הם חלק מהשטח שנתקדש על ידי עולי בבל וודאי שחלים עליהם כל דיני המצוות התלויות בארץ.

יום שני כ"ו בתמוז ה'תשפ"ב

סיכום והלכה למעשה לדיני הגבולות

הלכה למעשה, רובם המכריע של כל שטחי ארץ ישראל כיום נכבשו בידי עולי מצרים, עולי בבל קידשו חלק קטן יותר, אך חלק זה כולל את רובם של השטחים החקלאיים בארץ, במיוחד מטעים ועצי פרי. שני אזורים חקלאיים משמעותיים שאינם בתחום עולי בבל שעליהם קיים דיון בהלכה הם שטח הערבה שמדרום לים המלח, שעליו יש ספק אם הוא נכלל בתחום עולי מצרים וכן אזור הנגב המערבי שוודאי נכלל בתחום עולי מצרים, אך ספק אם נכלל בתחום עולי בבל.

הנחייתה של הרבנות הראשית היא לנהוג את המצוות התלויות בארץ בכל חלקי ארץ ישראל, מהגולן ועד אילת, ובשמיטה יש לנהוג קדושת שביעית בכל הגדל בארץ, או לחלופין למכור את הקרקע בהיתר המכירה.

שיווק ירקות ופירות באמצעות 'אוצר הארץ' יום שלישי כ"ז בתמוז ה'תשפ"ב

'אוצר הארץ' משווק ירקות בעיקר מהנגב המערבי, ומהערבה. במקומות אלו זורעים ושותלים את הירקות לפני השמיטה. ירקות שיש הכרח לשתלם מחדש בשמיטה, השטח נמכר בהיתר המכירה, הירקות נשתלים בגוש אדמה, והשתילה נעשית על ידי גוי, ישנה עדיפות לגדל אותם בחממה. שיווק הפירות הוא מכלל המטעים בארץ במסגרת אוצר בית דין בקדושת שביעית.

ביעור פירות שביעית

יום רביעי כ"ח בתמוז ה'תשפ"ב

הגדרת חובת הביעור

נאמר בתורה ביחס לפירות השביעית (ויקרא כה, ז): "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול", וכן נאמר (שמות כג, יא) "'ויתרם תאכל חית השדה". והרי חיית השדה אוכלת כרצונה ומדוע נצטווה על כך האדם? אלא מכאן למדו חז"ל (פסחים נב ע"ב) שהאדם יכול לכוון לביתו, לאכול מהפרי ולהאכיל לבהמתו, רק בזמן שהפרי מצוי גם לחיה שבשדה, וכשלחיה שבשדה הפרי אינו מצוי, יש לכלות ולבער את פירות השביעית גם מן הבית.

יום חמישי כ"ט בתמוז ה'תשפ"ב

חיוב הביעור - מדרבנן

הראשונים נחלקו בשאלה אם מצוות ביעור פירות שביעית היא מצווה מן התורה או שהיא מדברי חכמים והם שהסמיכו אותה על הפסוקים. לדעת הרמב"ם (שמיטה יובל ז, א), רש"י (יומא פג ע"א) וראשונים נוספים חיובו של הביעור הוא מן התורה, ככל דיני השמיטה, אך לדעת הרמב"ן (ויקרא כה, ז) מדובר בתקנת חכמים, שחששו שהאדם יבוא לידי תקלה ויאצור ויעשה מסחר בפירות שביעית. למעשה, מכיוון שחיובה של השמיטה כיום הוא מדרבנן כמעט לדעת כל הפוסקים בכל מקרה חיובו של הביעור בימינו הוא מדרבנן.

מנחם-אב תשפ"ב

יום שישי א' במנחם-אב ה'תשפ"ב

מהות הביעור

מחלוקת נוספת שנחלקו בה הראשונים היא מהי מהותו של הביעור. לדעת הרמב"ם (שמיטה ויובל ז, ג), הביעור הוא איבוד הפרי מן העולם על ידי שריפתו או השלכתו לים. לדעת רש"י (פסחים נב ע"ב) וראשונים נוספים, הביעור הוא שהאדם מניח את הפרי במקום שאדם ובהמה יכולים לאכול אותו בשווה, ולדעת הרמב"ן (ויקרא כה, ז), הביעור הוא הוצאת הפרי מרשות הבעלים.

למעשה, למרות שרבים נוהגים לפסוק כדעת הרמב"ם בעניני מצוות התלויות בארץ, הפוסקים העידו שמזה מאות שנים נהגו בירושלים לקיים את הביעור על ידי הפקר הפירות. הרב קוק (משפט כהן סימן פג) כתב שאף אין להדר ולבער את הפירות ממש כדעת הרמב"ם, משום שהשריפה גורמת בהכרח לאיבודם של הפירות, ואילו לדעת הפוסקים הסוברים שהביעור מתקיים על ידי ההפקר יש בכך איסור, שהרי פירות השביעית ניתנו לאכילה.

❖ שבת קודש פרשת מסעי ב' במנחם-אב ה'תשפ"ב

בטעמי השמיטה

כותב השפת אמת: "במדרש מות וחיים ביד לשון... לשונכם רך אלו לאלו. הענין הוא כמאמר חז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה שהתורה ניתנה לכלל בני ישראל שהיו באחדות, כמו שכתוב ויחן שם ישראל, פירש רש"י בלב אחד. וזה הוא כוחן של בני ישראל כי זכות האבות הם לתקן הג' עמודים שהעולם עומד עליהם. ולגבור הג' עבירות שצריכין למסור את הנפש עליהם עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

וידוע כי חטא לשון הרע שקול נגד כולם. והיפוך זה ואהבת לרעך כמוך בזה זכו בני"י בעצמם. ובזה הכח נתקרב להתורה. ופרשה זו מכוונת לזה כי מצות השמיטה הוא לבוא אל האחדות. לפיכך הפשוט שיד עשירים ועניים שוה בשמיטה. ולבד זה עיקר המנינים שבתורה שמיטין ויובלות הם בחינת האחדות. שהספירה והמנין מאחד המספר. וכן ספירת העומר שהיא הקדמה לקבלת התורה. ובמדרש ויקרא גבורי כח עושי דברו, בשומרי שביעית הכתוב מדבר,

לשמוע בקול דברו. וזה סמיכת שמטה להר סיני שע"י בחינת האחדות מתעורר כח קבלת התורה לבני ישראל והתורה מיוחדת לבני ישראל והיא עץ החיים ממשי" (שפת אמת בהר תרמ"א ד"ה במדרש).

ביעור פירות שביעית

יום ראשון ג' במנחם-אב ה'תשפ"ב

מהו הביעור

כאשר מגיע זמנה של מצוות הביעור בכל מין, צריך כל אדם להוציא מביתו את כל פירות וירקות השביעית שנותרו ברשותו מאותו מין ולהפקיר אותם לעניים ולכל אדם. חיוב זה חל על כל מי שיש בבעלותו האישית פירות שביעית, בין גברים ובין נשים, בין פירות שגדלו ברשותו של האדם, בין פירות שהוא ליקט מההפקר, או פירות שקיבל מאוצר בית הדין.

בשעת הביעור חייב כל אדם להוציא מביתו את פירותיו לרשות הרבים, לאסוף שלשה אנשים ולהפקיר את הפירות בפניהם. לאחר שמפקירם רשאי לזכות בהם שנית ולהחזירם לביתו.

בשעת ההפקר רשאי כל אדם לזכות בפירות, אך מותר לאדם להפקיר בפני שלשה מאוהביו, אף שיודע שבוודאי לא יזכו ויותירו לו את האפשרות לשוב ולזכות בפירותיו.

כאשר אין אפשרות להוציא את הפירות מביתו לרשות הרבים, לדוגמה: כאשר מדובר בכמות גדולה של פירות, חביות יין וכדומה, יכול להביא שלשה אנשים לתוך ולהפקיר בפניהם בביתו.

החל מחודש אב יש לנהוג קדושת שביעית במינים הבאים: גרעיני חמניות, דוחן, פופקורן, רימון, שזיף מוארך, תמר ותפוז סיני, יש לחשוש לאיסור ספיחין בחזרת ופפריקה, ויש לבער את המינים הבאים: גודגדן, דובדבן, ליצי' ושסק.

יום שני ד' במנחם-אב ה'תשפ"ב
החייב בביעור

חובת הביעור היא רק על תוצרת חקלאית שיש בה קדושת שביעית, אך אין חובה לבער פירות שאין בהם קדושה, כגון פירות או ירקות שגדלו בשביעית אצל נוכרים או במסגרת היתר המכירה. ואף המחמירים לנהוג קדושת שביעית בפירות שגדלו בקרקע של גוי, כדעת המבי"ט, אינם חייבים לבער את הפירות הללו.

חובת ביעור חלה רק על פירות שנתלשו קודם זמן הביעור, אך פירות שעדיין לא נקטפו מן העצים בעת תאריך הביעור נפטרו מהביעור ואין חובה לבערם לאחר שייקטפו. דבר זה שכיח בגינות פרטיות בהן לא מקפידים לקטוף את הפירות מיד עם הבשלתם, ויתכן שהם ישארו על העץ בשעה שרוב הפירות הללו כבר כלו מן השדה.

יום שלישי ה' במנחם-אב ה'תשפ"ב
חובת ביעור באוצר בית דין

פירות וירקות המשווקים לציבור באמצעות אוצר בית דין, ובשעת הביעור היו עדיין במחסנים או בחנויות של בית הדין, מכיוון שהם אינם נמצאים בבית של אדם פרטי הם נחשבים כמבוערים, ואין חובה על בית הדין להוציאם ממחסניו ולבערם. ולכן המקבל פירות מבית הדין לאחר זמן הביעור יכול לאכלם ללא חשש. שאלה זו מצויה רבות במוצרים מעובדים בעלי חיי מדף ארוכים, שטופלו במסגרת אוצר בית דין כגון יין ושמן, מוצרים אלו נרכשים לעיתים מחנויות שאושרו על ידי בית הדין מספר שנים לאחר השמיטה, במקרה זה מאחר ובזמן הביעור הם היו תחת אחריותו של אוצר בית דין אין צורך לוודא שהתקיימה בהם מצות הביעור בזמנה, ואף אין חובה לקיים בהם מצות ביעור בזמן בו הם נלקחים מהחנויות.

יום רביעי ו' במנחם-אב ה'תשפ"ב
החייב בביעור

חובת הביעור חלה על פירות שאינם מתקיימים בשדה משנה לשנה, דהיינו שבסוף עונת הגידול אי אפשר למצאם בשדה. אולם פירות שאינם כלים מן השדה, כגון פקעות רב-שנתיות, אין חובה לבערם. מסיבה זו אף אין צורך לבער פירות שביעית שכלים מן השדה רק לאחר הופעת הפירות של השנה השמינית, כגון אגוזי פקאן או נענע. פירות שביעית שאינם כלים מן השדה פטורים מביעור, גם בשעה שתמו פירות השביעית בשדה ונותרו רק פירות שאין בהם קדושת שביעית, כגון: בשדות גויים או פירות של היתר מכירה.

יום חמישי ז' במנחם-אב ה'תשפ"ב

שלוש ארצות לביעור

זמן הביעור משתנה בכל מין לפי תכונת גידולו והאקלים שבו הוא גדל. לפיכך בזמן חז"ל (שביעית פ"ט מ"ב) חולקה הארץ לשלושה אזורים מרכזיים שבכל אחד מהם גדלו צמחים המתאימים לו, ותאריכי הביעור נקבעו לאותו האזור יחד. בתקופתם כל חלק בארץ עמד בפני עצמו מבחינה כלכלית, ולכן היותם של פירות מצויים באחד מחלקי הארץ לא השפיעה על הדין של חלקי הארץ שבהם הפירות תמו, ובאזורים אלו התחייבו הפירות בביעור. אך בזמננו, מכיוון שהמגדלים מצליחים להתאים את רוב סוגי הצמחים לרוב אזורי הארץ (חוץ מכמה מינים מיוחדים) וכן התוצרת החקלאית מועברת ממקום למקום בכל רחבי הארץ, ייקבע זמן הביעור על פי הזמן המאוחר ביותר שבו מין זה עדיין נמצא בכל הארץ.

יום שישי ח' במנחם-אב ה'תשפ"ב

לוחות הביעור

אין לסמוך על לוחות הביעור משמיטות קודמות, ובכל שמיטה יש לבחון את זמני הביעור העדכניים, מכיוון שזמן הביעור נקבע על פי הזמן האחרון שהפרי מצוי בשדות, וזמן זה עשוי להשתנות משמיטה לשמיטה מכיוון שיכולות הגידול והזנים השונים משתבחים, והפרי עשוי להימצא בשדות זמן רב מבעבר. נוסף על כך מינים שיש קושי לגדלם מסיבות שונות שטחי הגידול שלהם מצטמצמים, וכך משתנה גם זמן ביעורם. זמן הביעור של רובם המוחלט של הפירות הוא בשנה השמינית ואילו של הירקות הוא בשביעית. אפשר למצוא זמנים אלו בחוברות ההדרכה לשמיטה ובאתר של 'אוצר הארץ' ומכון התורה והארץ.

|| שבת קודש פרשת דברים - חזון ט' במנחם-אב ה'תשפ"ב ||

"בעון שמיטה גלו ישראל"

מצוות השמיטה מיוחדת בכך שדווקא היא מלמדת אותנו שכל פרטי התורה ודקדוקיה נאמרו למשה בסיני, ואף בתוך תוכחת פרשת בחוקותי, מצוות השמיטה מוזכרת כמצווה שכאשר איננה מתקיימת עם ישראל גולה מארצו, והיא סימן לכך שעם ישראל אינו מקיים את כל התורה.

תיקון הדבר בדורנו מתבטא בשני אופנים. האחד הוא השאיפה לקיים את כל דקדוקי המצווה על כל חלקיה, והשני הוא הצורך להוסיף באהבת חינוך ובהבנה כי יש דעות הלכתיות שונות לדרך קיום השמיטה, ויש לנהוג כבוד איש ברעהו תמיד, גם אם דרכו ההלכתית שונה.

יום ראשון י' במנחם-אב ה'תשפ"ב (צום ט' באב נדחה)

"גלתה מארצה כלה מקושטה, בעוון מעשרות ושמיטה". כך כתב רבי אלעזר הקליר בקינה "איכה ישבה חבצלת השרון".

דבריו מבוססים על מדרש תהילים (נז, ב): "לא גלו ישראל עד שבטלו המעשרות". ונשאלת השאלה מדוע אי שמירת שמיטה וביטול מעשרות מביאים עונש קשה כל כך כגלות?

הסברים שונים ניתנו לכך. נציין שניים מהם. השפת אמת מצביע על כך שארץ ישראל בחזקתנו על תנאי שנשמור בה תורה ומצוות כנדרש. בזמן שעם ישראל לא עושה כן, ובמיוחד כשאנו שומר שמיטה המראה את אדנותו של הקב"ה בעולם, אזי אין לנו מקום בארץ. וכלשונו (שפת אמת, פר' בהר, תרמ"ט): "כל כוחן של בני ישראל לזכות בהארץ כשמתעלה אל ה' בכח התורה... נמצא שאינו גזל בידיו ולכן בעוון שמיטה גלו. ולכן הגלות לבני ישראל יותר מלכל אומה, כי אין לנו חלק באמת בזה העולם, רק אם עובדין אותו יתברך כראוי, ומעידין ומבררין מלכותו בעולם ומחזירין הכל אליו יתברך ממילא יש לנו הכל. וח"ו להיפך, אין לנו כלום בעולם הזה".

הראי"ה קוק מדגיש את הצורך בגלות כדי להיערך עם שובנו לארץ לשמירה ויישום טוב יותר של המצוות, ובמיוחד המצוות החברתיות הייחודיות לעם ישראל בארצו, שיש בהן גילוי של חסד ומשפט אלוקי, מצוות השמיטה והיובל.

הראי"ה קוק הרחיב והסביר את המיוחד במצוות שמיטה ויובל בהקדמתו לשבת הארץ, ועל עונש הגלות בשל אי-שמירת שמיטה בדבריו בעין איה (שבת לג ע"א): "השמיטין והיובלות הם הנם ממעמידי הכלל בארץ ה', להיות לעם לה' אלוקי ישראל, אוהב חסד משפט וצדקה בארץ. והביטול מזה הוא ממשיך את החלאים החברתיים, עם כל חלאת תולדותיהם העיוניות והמעשיות מבלי הרפא, עד שתבא המחלה לזאת המדרגה הירודה שרק הדבר הנורא מכל, החורבן הכללי, ההפסק האיום המחליף את כל יסודות הכלל ברוח משפט ורוח בער (ישעיהו ד, ד), הוא יעזור לדחיית החלקים הנרפשים ולחידוש הצורה באור חדש" (הרב יהודה זולדן, אמונת עתיד אלול תשס"א-תשרי תשס"ב).

יום שני י"א במנחם-אב ה'תשפ"ב

קביעת זמן הביעור

את פירות השביעית חובה לבער בשעה שכלו מן השדה. תאריך זה נקבע לפי הזמן שבו כלים הפירות הגדלים בתהליך הגידול הטבעי שלהם, אף שייתכן שנותרו עדיין פירות כאלו בחצר ביתית שמורה, או בשדות שלחין, שדות שמשקים אותם. ולכן זמן הביעור נקבע בזמן שבו כלים הפירות משדות הבעל - שדות המושקים על ידי גשמים בלבד.

יום שלישי י"ב במנחם-אב ה'תשפ"ב

פירות שביעית שיצאו לחו"ל

חובת הביעור חלה גם על פירות השביעית שיוצאו לחוץ לארץ, חובת הביעור בהם נקבעת לפי הזמן שבו פירות אלו כלו בארץ. גם אם בשעה זו בחו"ל עדיין ישנם פירות מאותו המין בשדה. ניתן אף להחזיר את הפירות לארץ כדי לבערם בארץ.

יום רביעי י"ג במנחם-אב ה'תשפ"ב

זנים שונים של אותו מין

יש לקיים את מצות הביעור בעת כילוי היבול האחרון שחנט בשמיטה. פירות שיש להם זנים שונים, חלקם גדלים עד תקופה מאוחרת וחלקם מסתיימים בתקופה מוקדמת, זמן הביעור של המין כולו ייקבע על פי הזן האפיל יותר שגידולו מאוחר. למשל: בתפוזים ייקבע זמן הביעור על פי זן הוולנסיה, הנקטף רק באביב של השנה השמינית, ורק אז יהיו חייבים לבער את כל זני התפוזים, זמן הביעור של הענבים הוא רק עם כלות ענבי היין המאחרים להבשיל, הגדלים במקומות גבוהים. זמן הביעור של הלימונים יקבע לפי מועד כילוי של הלימונים החונטים בגל הפריחה השני (לקראת סוף הקיץ).

יום חמישי י"ד במנחם-אב ה'תשפ"ב

גידול באמצעים מלאכותיים

זמן ביעור פירות שביעית נקבע לפי גידולם הטבעי, וכאשר הם כלים במקום גידולם הטבעי ישנה חובה לבערם. מין שאין לו גידול מקובל בשדה פתוח באופן טבעי, או כאשר רוב הפירות מאותו מין גדלים רק באמצעים מלאכותיים - זמן ביעורו הוא כשיכלו הפירות הגדלים באמצעים מלאכותיים.

למשל: זמן הביעור בירקות שגדלים בחממות או בבתי רשת ייקבע על פי הכללים כדלקמן:

1. אם רוב הירקות מסוג זה גדלים בשדה פתוח - שעת הביעור היא כאשר יכלו הירקות שבשדות הפתוחים, גם אם עדיין ישנם גידולים המתקיימים בחממות.
2. אם רוב הגידול הוא בחממות, והחממה איננה שמורה, כגון שיכולים להיכנס לתוכה בכל זמן, זמן הביעור הוא כשנגמרים הירקות שבחממה.

יום שישי ט"ו במנחם-אב ה'תשפ"ב

חוב ביעור בקליפות וגרעינים

קליפות וגרעינים המיועדים למאכל אדם או למאכל בהמה - יש בהם קדושת שביעית וחייבים לבערם. במקרה זה, יש לבער את הקליפות והגרעינים המיוחדים לבהמה או לשימוש אחר שקדושת שביעית חלה עליו, על פי הזמן שבו הקליפות והגרעינים נרקבים בשדה.

אבל תערובת של קליפות וגרעינים המיועדים למאכל אדם או למאכל בהמה עם קליפות וגרעינים המיועדים למאכל אדם, כגון סוכריות העשויות מקליפות תפוז, צריך לבער אותה בהגיע הביעור של הפירות עצמם, אף על פי שהגרעינים עדיין מצויים בשדה.

שבת קודש פרשת ואתחנן - נחמו ט"ז במנחם-אב ה'תשפ"ב

ידועים דברי רבן שמעון בן גמליאל (תענית לא ע"א) שלא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים, בט"ו באב אירעו כמה מאורעות המבטאים את הקשר העמוק שישנו בין עם ישראל לבין ארץ ישראל; ביום זה כלו מתי מדבר ומתוך כך נסתיימה הגזירה, כופר החטא של המאסיה בארץ חמדה, ועם ישראל יכול להיכנס לארץ ולהגיע לנחלתו. ביום זה הותרו שבטים לבוא זה בזה, וכך כל עם ישראל יכול לנחול נחלה בכל חלקיה של הארץ, ואף הותר שבט בנימין לבוא בקהל, ומאורע זה היווה את הבסיס למלכות הראשונה בישראל שבאה משבט בנימין.

יום ראשון י"ז במנחם-אב ה'תשפ"ב

חוב ביעור בתבשיל

חובת הביעור חלה גם על טעם של פירות שביעית הבלוע בתבשיל. לפיכך המבשל או הכובש פירות שביעית עם מאכלים שאין בהם קדושת שביעית, ופירות השביעית נתנו טעם באותם דברים - יש לבער גם אותם בהגיע שעת הביעור של פירות השביעית מאותו המין. אולם אם הוא החל לאכול מן התבשיל אין צורך לבער את שאר התבשיל מכיוון שהוא נחשב כמבוער.

חובת הביעור חלה גם על תערובת של פירות שביעית. לפיכך, אם פירות שביעית נתערבו עם פירות מאותו המין שאין בהם קדושת שביעית, כל התערובת חייבת בביעור, גם אם הכמות של פירות השביעית היא מזערית.

יום שני י"ח במנחם-אב ה'תשפ"ב

ביעור ריבה, שמן זית ויין

ריבה שהוכנה מפירות שביעית חייבת בביעור, אך אם פתחו את צנצנת הריבה והתחילו להשתמש בה לפני הביעור, אין חובה לבערה, מפני שלאחר שכבר התחילו לאכול ממנה אנו רואים אותה כעומדת לאכילה מיידית וכמבוערת. הדבר נכון גם אם היא נשמרת לזמן ארוך ואינה מתקלקלת. עם זאת אם הם מונחים בכליהם והם מיועדים לשמירה לזמן ארוך, יש לבערם. הדבר נכון גם לשמן זית או יין הקדושים בקדושת שביעית.

יום שלישי י"ט במנחם-אב ה'תשפ"ב

מטבע הקדוש בקדושת שביעית

מי שמכר פירות שביעית לחברו, אפילו אם עשה כן מתוך חוסר ידע, הכסף שקיבל תמורת הפירות קדוש בקדושת שביעית, ולכן חובה על המוכר לבער את הכסף כשהגיע זמן הביעור של הפירות שכסף זה שולם עבורם. אולם כסף ששולם בחנויות של 'אוצר בית דין', אין בו קדושת שביעית מכיוון שהוא שולם בעבור הוצאות העבודה וההובלה ולא בעבור הפירות, לכן אין חובה לבער כסף זה בהגיע זמן ביעור הפירות.

זמן ביעור ממון שחלה עליו קדושת שביעית הוא זמן ביעור הפירות המקוריים שנרכשו בכסף זה. יש לקנות בדמי שביעית אלו פירות. על פירות אלו חלים כל דיני השביעית ויש להפקירם. כל עוד לא מתבצעת רכישה זו, אין להשתמש בכסף כלל. לאחר הרכישה של הפירות, המעות יוצאים לחולין.

יום רביעי כ' במנחם-אב ה'תשפ"ב

מטבע הקדוש בקדושת שביעית

אדם המקבל כסף מחברו בשביעית אינו צריך לחשוש שמא קנו בכסף זה פירות שביעית והוא קדוש בקדושת שביעית מכיוון שרוב חקלאי המדינה מוכרים את הקרקע במסגרת היתר המכירה, ורבים אחרים מעבירים את התוצרת לבית הדין. ואם כן, רוב התוצרת החקלאית שנמכרת בשנת השמיטה אינה קדושה בקדושת שביעית או שנרכשה באופן מותר, ולפיכך יש סיכויים נמוכים מאוד שהכסף שהאדם קיבל קדוש בקדושת שביעית.

מזון ג' סעודות

יום חמישי כ"א במנחם-אב ה'תשפ"ב

חובת הביעור חלה רק על מי שיש ברשותו פירות שביעית בכמות גדולה מן הכמות שדרושה לכל בני הבית למזון לשבוע אחד, הכמות הממוצעת שאדם רוכש לביתו בקנייה שבועית שהוא עורך. כמות זו משתנה כמובן לפי מספר בני הבית והרגלי אכילתם. בשעת הביעור רשאי לחלק את הפירות לאנשים רבים בכמות שלא תעלה על הכמות המחייבת בביעור לכל אחד, וכך ייפטר מביעור.

גם בהגיע שעת הביעור, אינו חייב לבער את כל הפירות שברשותו, אלא רשאי להניח בביתו מזון לשבוע אחד לכל אחד מבני הבית, ולבער רק את הכמות הנותרת. אין חובה לאכול את כל הכמות שהותיר ללא ביעור בסעודות הקרובות, אלא מותר לו להמתין ולאכול מפירות אלה גם לאחר זמן.

לכתחילה כל אדם צריך להוציא את הפירות מרשותו ולהפקיר אותם בפני שלושה בני אדם. ואם אינו יכול להוציא את הפירות מביתו - יביא שלושה אנשים לביתו ויפקיר בפניהם.

הפקר הפירות

יום שישי כ"ב במנחם-אב ה'תשפ"ב

לכתחילה פעולת ההפקר צריכה להיעשות בידי בעל הפירות, אך בשעת הצורך, כאשר בעלי הפירות אינם מצויים בצדם על מנת להוציאם ולהפקירם, אפשר להפקיר גם על ידי שליח, במקרה שמפקיר על ידי שליח מן הראוי שגם בעל הפירות יפקירם בינו לבין עצמו במקום שבו הוא נמצא.

הפקר הפירות צריך להיות על ידי אמירה שהם מופקרים לכל אדם. נוסח ההפקר המובא בדברי חז"ל (תוספתא פ"ח ה"ד) הוא: "אחינו בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול".

¶ שבת קודש פרשת עקב כ"ג במנחם-אב ה'תשפ"ב

בטעמי השמיטה כתב הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ג פרק לט): "ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם, כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגו', ושתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה, ומהם חניניה בעבדים ועניים כלומר השמטת כספים והשמטת עבדים, ומהם עיון בתקון הפרנסה והכלכלה על ההתמדה, והוא היות הארץ כולה שמורה לבעלים אי אפשר בה מכירה לצמיתות, והארץ לא תמכר לצמיתות, וישאר ממון האדם שמור עליו ועל יורשיו".

יום ראשון כ"ד במנחם-אב ה'תשפ"ב

ספק מהו זמן הביעור

כשיש ספק מתי מועד הביעור של סוג פרי מסוים, יש להפקיר את הפירות בזמן שבו מתחיל הספק ואחר כך לנהוג על פי סדר העדיפויות דלקמן:

1. להשאיר את הפירות מחוץ לבית עד שיעבור זמן הביעור בוודאות, ואז יכול לחזור ולזכות בפירות.

2. לזכות בפירות בכל יום ולחזור ולהפקירם למחרת, עד שיצא הספק מליבו.

3. להפקיר את הפירות ולהכניס את הפירות חזרה לביתו בלא רצון לקנותם. לשם כך יביא לביתו שלושה אנשים ויודיע להם שמכניס את הפירות לבית בתור שומר בלבד, ואין רצונו שביתו וחצרו יקנו לו את הפירות המופקרים, עד תום הזמן המסופק.

יום שני כ"ה במנחם-אב ה'תשפ"ב

ביעור תערובת פירות שביעית

הכובש כמה מיני פירות שביעית ביחד, והגיעה שעת הביעור של אחד מהם, צריך להוציא את הפרי שהגיעה שעת ביעורו ולקיים בו את מצוות הביעור, אבל שאר התערובת אין בה חובת ביעור, אף על פי שיש בה מטעם הפרי שכבר הגיע זמן ביעורו. אבל אם כבש לאחר שהגיעה שעת ביעור אחד המינים - כל התערובת אסורה, אלא אם כן החלק של הפירות הקדושים בטל בשישים.

יום שלישי כ"ו במנחם-אב ה'תשפ"ב

מעמד פירות שביעית לאחר הביעור

אם עבר זמן הביעור ולא הפקיר את הפירות במזיד - הפירות אסורים באכילה, ועדיין יש לשמור אותם בקדושתם. אבל מי שקיבל פירות שביעית מחברו לאחר שעת הביעור שלהם, ויש לו ספק אם הופקרו בזמנם - יכול לקיים בהם את מצוות הביעור מייד ולאכלם. גם אדם שלא ביער את הפירות מחמת אונס - לא נאסרו, אך עליו להפקירם מייד כשיוכל.

גם לאחר הביעור, הפירות נשארים קדושים בקדושת שביעית, ויש לאכלם בקדושה. פירות ארץ ישראל שהוצאו לחו"ל והגיע זמן הביעור שלהם בארץ - צריך לקיים בהם את מצוות הביעור במקומם, בחו"ל, ואסור להעבירם ממקום למקום, ומותר להחזירם לארץ כדי לבערם בארץ. כלי שבישלו בו פירות שביעית אינו חייב הכשרה בהגיע זמן הביעור.

שמיטת כספים ופרוזבול

יום רביעי כ"ז במנחם-אב ה'תשפ"ב

הגדרת המצווה

נאמר בתורה (דברים טו, ב): "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה, וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו, אשר ישה ברעהו. לא ייגוש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שמיטה לה'. את הנוכרי תיגוש; ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך". בפסוקים אלו מצווה אותנו התורה לשמוט ולבטל את כל החובות בשנת השמיטה.

ספר החינוך כתב את טעם המצווה (מצווה תעז): "ללמד נפשנו במידות המעולות מדת הנדיבות ועין טוב, ונקבע בלבבנו הביטחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל כלול הברכה והרחמים. וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נשא קל וחומר בנפשנו לאמר, אפילו הלויטיו ממוני והגיע שנת השמטה אמרה תורה להשמיט בידו המלוה, שלא לגזול ושלא לחמוס משלו לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד הקצה האחרון".

יום חמישי כ"ח במנחם-אב ה'תשפ"ב

מעמד שמיטת כספים בזמן הזה

מצווה שמיטת הכספים נוהגת כיום מדרבנן, משום שגם היא תלויה ביוכל ככל שאר מצוות השמיטה. אך בשונה ממצוות שמיטת הקרקע הנוהגת רק בארץ ישראל, מצוות שמיטת כספים נוהגת גם בחוץ לארץ. הטעם לדבר הובא בגמרא (קידושין לח ע"ב) והוא משום שנאמר בפסוק: "כי קרא שמיטה לה' ", ולמדו מכך חז"ל (גיטין לו ע"ב) שמדובר בקריאה כללית, השייכת לכל מקום שישראל נמצאים בו, ולא רק בארץ ישראל.

יום שישי כ"ט במנחם-אב ה'תשפ"ב

פרוזבול

נאמר בתורה (דברים טו, ג): "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך". חז"ל למדו מכאן שרק חוב שנמצא אצל אדם אחר הוא זה שנשמט, אך חוב שנוצר כתוצאה מפסיקת בית דין שהחליטו לקנוס אדם או לחייבו בתשלומים, וכן אם שטר החוב נמסר לגבייה על ידי בית הדין - אינם נשמטים, מכיוון שבכל המקרים האלו אין המלווה "נוגש" אלא בית הדין.

מכוח דין זה תיקן הלל הנשיא את תקנת הפרוזבול. משמעותו של הפרוזבול היא הודעה של המלווה בפני שני עדים שהוא מוסר את חובותיו לבית דין חשוב שבדור וגובה את חובותיו לאחר השמיטה מכוחו של בית הדין. תקנה זו נועדה למנוע מצב שאנשים יימנעו מלהלוות כדי שלא יפסידו את כספם כתוצאה משמיטת הכספים שתגיע ובכך יעברו על האיסור (דברים טו, ט) "הישמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל". אולם כשאדם יודע שיוכל לגבות את חובותיו בעזרת תקנה זו, לא תהיה לו כל מניעה להמשיך ולהלוות. יש להדגיש כי תקנתו זו של הלל מבוססת על כך שחייב השמיטה כיום הוא מדרבנן, ואין בתקנה זו משום ביטול מצווה מן התורה. בבוא גואל, כאשר תשוב השמיטה להיות מן התורה, תחזור גם שמיטת כספים לתקנה.

|| שבת קודש פרשת ראה ל' במנחם-אב ה'תשפ"ב

מעלת חשיבות נחמות ירושלים למדים אנו מההלכה הנוהגת בשבת זו.

"ראש חודש שחל להיות בשבת... ובשני קורא מפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד סוף הפרשה, ומפטירין השמים כסאי, חוץ מראש חודש אלול שחל להיות בשבת שמפטירין עניה סוערה" (שו"ע או"ח סי' תכה סעי' ב). וביאר דבריו המשנה ברורה (ס"ק ה), שדעתו שאין לדלג ז' דנחמתא. וגם לא על הרצף שלהם, כפי שביאר זאת האבודרהם (סדר הפרשיות וההפטרות):

"ואומר במדרש על דרך צחות כי תקנו לומר בתחלת הפטרות הנחמות נחמו נחמו עמי כלומר שהקב"ה אמר לנביאים נחמו נחמו עמי. על זה משיבה כנסת ישראל ותאמר ציון עזבני ה'. כלומר איני מתפייסת מנחמת הנביאים. ואומר עורי עורי לבשי עוז זרוע ה' עורי כימי קדם. ובמקומות שמפטירין במקום ההפטרות זו עניה סוערה לא רוחמה כלומר הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקדוש ברוך הוא, הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין שלנו על זה חוזר הקדוש ברוך הוא ואומר אנכי אנכי הוא מנחמכם. ואומר עוד רני עקרה לא ילדה ואומר קומי אורי כי בא אורך. על זה משיבה כנסת ישראל שוש אשיש בה' כלומר עתה יש לי לשוב ולשמח תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע וגו'..."

אומנם הרמ"א (שם בהגה) חולק וכותב שגם בראש חודש אלול המנהג להפטיר השמים כסאי, וביאר המשנה ברורה (ס"ק ו), שהסיבה היא שבהפטרות "השמים כסאי" יש גם אזכור של ראש חודש וגם נחמות ירושלים, אך כתבו הפוסקים שגם לדעה זו במקרה זה אומנם לא לפי הסדר של "שבע דנחמתא", אך לא "מפסידים" את "שבע דנחמתא" כי שבועיים אחר כך, בפרשת כי תצא לאחר שיקראו את ההפטרות "רני עקרה" ימשיכו גם לקרוא את "ענייה סוערה", הכתובה בישעיהו מייד אחרי הפסוקים של הפטרת "רני עקרה".

אלול תשפ"ב

שמיטת כספים ופרוזבול

יום ראשון א' באלול ה'תשפ"ב

נדיבי ארץ

יחד עם תקנתו של הלל, שיש לחתום על הפרוזבול, יש המהדרין להלוות כסף לאחר כתיבת הפרוזבול ולקבוע את זמן פירעונו לפני כ"ט באלול שבשנה השביעית כדי שיישמט, דרך אחרת היא לציין במפורש חוב אחד שהפרוזבול לא יחול עליו. ובכך לקיים את מצוות שמיטת כספים.

בשמיטה זו, כבשמיטות הקודמות, יתקיים מיזם של מכון התורה והארץ בשם 'נדיבי ארץ'.

במיזם זה מלווים הלוואה לקרן כדי שהלוואה זו תישמט בסוף השמיטה, כאשר כנגד כל סכום שאדם משמט יש כמה בנקים המוסיפים סכום דומה וכך מסייעים למשפחות שרובצים עליהן חובות כבדים לצאת ממעגל החובות. אפשר לחתום על הטפסים של קרן 'נדיבי ארץ' באתר 'אוצר הארץ' ובאתר 'מכון התורה והארץ'.

יש לנהוג בקדושת שביעית במינים הבאים החל מחודש אלול: במיני ההדרים השונים, וכן אפרסמון, בוטנים, גויאבה, זית למאכל, חבוש, חרוב, קיוי, קרמבולה, שקד יבש.

יום שני ב' באלול ה'תשפ"ב

נדיבי ארץ

בחתימה על טופסי 'נדיבי ארץ' יש לשים לב לכמה פרטים:

א. יש לוודא שיש הלוואה שאינה נשמטת המופיעה במפורש בשטר הפרוזבול ושמצוינים בשטר זה סכום ההלוואה ושם בעל החוב (הלוואה זו ל'קרן נדיבי ארץ' בסכום מסוים).

ב. גם החושש לדעת הסוברים ששמיטה משמטת בתחילתה, ולכן חותם על שטר הפרוזבול בשיטת, יכול להצטרף ל"קרבן נדיבי ארץ" במהלך השמיטה והלוואתו לא תישמט מכיוון שעליו לחתום על הפרוזבול גם במוצאי השביעית.

ג. לצורך הלוואה זו, מותר להשתמש בכספי מעשר כספים.

ד. אפשר להעביר את הכסף בתשלומים או בכרטיס אשראי גם לאחר השמיטה.

יום שלישי ג' באלול ה'תשפ"ב

ברכה על ההשמטה

מי שמשמט את חובותיו, אינו מברך על השמטה זו משום שהוא אינו עושה מעשה אלא רק מוותר על חובותיו, ואילו חיוב ברכה הוא רק על פעולה שאדם עושה.

אסור להימנע מהלוואת כספים מחשש שמא יישמטו בסוף השביעית, כפי שהתורה הזהירה במפורש (דברים טו, ט): "הישמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלייעל לאמור, קרבה שנת-השבע שנת השמיטה, ורעה עינך באחיק האביון, ולא תיתן לו; וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

יום רביעי ד' באלול ה'תשפ"ב

זמן שמיטת הכספים

נאמר בתורה (דברים טו, א): "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". יש הסוברים (כגון אבן עזרא שם) שמשמעותה של המילה "מקץ" היא שהחובות נשמטים בתחילת השמיטה, אך לדעת רוב הפוסקים, וכך הובא בגמרא בכמה מקומות (ערכין כ"ח ע"ב ועוד), שמשמעותה של המילה "מקץ" היא ש"אין שביעית משמטת אלא בסופה", דהיינו ששמיטת החובות מתבצעת בסופה של השמיטה ולא בתחילתה. וכך נפסק להלכה ברמב"ם ובשולחן ערוך (חו"מ סימן סז).

יש המחמירים ומקפידים לערוך שטר פרוזבול גם לפני תחילת השמיטה, כדי שלכל הדעות חובותיהם לא יישמטו. הנוהגים כך צריכים לשוב ולערוך שטר פרוזבול נוסף בסיום השמיטה, על מנת לכלול בתוכו גם את החובות שנוספו במהלך שנת השמיטה עצמה, ולא היו כלולים בשטר הפרוזבול הראשון.

יום חמישי ה' באלול ה'תשפ"ב

דעת המלווה

התורה קבעה שבסיום שנת השמיטה כל החובות מתבטלים ונשמטים. שמיטת החובות אינה תלויה בדעתו של האדם או בהסכמתו, אלא בהגיע ראש השנה של השנה השמינית כל החובות נשמטים מאליהם, ואין צורך שהמלווה יאמר

"משמט אני". ואפילו אם התנה המלווה בפירוש שהחוב לא יישמט החוב מתבטל, משום שאין אדם יכול לעשות תנאי נגד דין שכתוב בתורה, וכן אם הוא לא היה מודע כלל לאותו חוב, החוב נשמט מייד בסוף השמיטה.

יום שישי ו' באלול ה'תשפ"ב

סוגי החובות

בהלכה יש כמה התייחסויות לסוגים שונים של חובות שהאדם חייב לחברו, ויש השלכות להבדלים בין החובות לגבי השאלה אם הם נשמטים בסוף שנת השמיטה, כפי שנבאר בימים הקרובים. סוגי החובות השונים הם:

- א. הלוואה שזמן פירעונה לפני תום שנת השמיטה.
- ב. הלוואה שזמן פירעונה לאחר תום שנת השמיטה.
- ג. הלוואה שאין זמן מוגדר להחזרתה.
- ד. התחייבות ממונית כגון תשלום על מזון או שכר עבודה.

🕒 שבת קודש פרשת שופטים ז' באלול ה'תשפ"ב

ערבות הדדית בשמיטת כספים

אחת המשמעויות המרכזיות שיש בשמיטה הוא ערך הערבות ההדדית. הדבר מופיע במצוות רבות הקשורות לשמיטה: הפירות שייכים לכול, וכל אחד יכול לאכלם כפי שנאמר: "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך" (שמות כג, יא), "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך" (ויקרא כה, ו), וכן ביחס לשמיטת הכספים: "וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו, אשר ישה ברעהו. לא יגוש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שמיטה לה' הישמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור, קרבה שנת-השבע שנת השמיטה, ורעה עינך באחיו, ולא תיתן לו; וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא, נתון תיתן לו, ולא ירע לבבך בתיתן לו" (דברים פרק טו, ט-י).

יום ראשון ח' באלול ה'תשפ"ב

החובות הנשמטים

החובות שהשמיטה משמטת הם רק אותם חובות שיש אפשרות מעשית לגבותם בשמיטה. ובכללם: חובות שהוסכם במפורש שזמן פירעונם הוא בתאריך נקוב שיחול עוד לפני תום שנת השמיטה - כ"ט באלול תשפ"ב, וכן חובות שאין זמן מוגדר להשבתם, אך אפשר לפרוע אותם בכל זמן נתון משום שהם מוגדרים חובות שזמן פירעונם הוא בשמיטה.

אולם יש הסוברים שאם הלווה בחודש אלול שבשנה השביעית, אף שאין מועד פירעון מוגדר, אין החוב נשמט מכיוון שסתם הלוואה היא לשלושים יום, וכשמלווה בחודש אלול תאריך הפירעון הוא רק לאחר ראש השנה של השנה השמינית.

יום שני ט' באלול ה'תשפ"ב

החובות הנשמטים

החובות הנפוצים שנשמטים בזמננו הם:

- א. הלוואת כסף שזמן פירעונה יחול לפני תום שנת השמיטה.
- ב. הלוואה של שווה כסף, כגון סוכר, בקבוק שמן, בקבוק יין וכדומה, ששכנים נותנים זה לזה על מנת שיחזירו להם מוצר דומה, שכיוון שאין החפץ חוזר בעינו אלא חפץ אחר - הרי הוא כהלוואה של שווה כסף במקום כסף.
- אף שהלוואת מצרכים לשכנים מוגדרת הלוואה, אם השכנים נותנים זה לזה ירקות אחדים, גם אם מחזירים כמות גדולה יותר אין בכך ריבית מכיוון שבמקרים מעין אלו השכנים אינם מקפידים על גודל מסוים של הפרי או הירק.

יום שלישי י' באלול ה'תשפ"ב

החובות הנשמטים

- בצורת החיים הנהוגה בזמן הזה אין אפשרות שלא לערוך פרוזבול, מפני שלכל אחד מאיתנו ישנם כמה וכמה חובות שעלולים להשמט בשמיטה:
- א. כסף המצוי בחשבון בנק עובר ושב, בין יתרת זכות ובין יתרת חובה, נחשב כהלוואה ולא יהיה ניתן לגבותו לאחר השמיטה.
- ב. המחאה (שיק) שזמן פירעונה יחול לפני ראש השנה של השנה השמינית, גם אם מקבל המחאה מתכנן לפרוע אותה רק אחרי ראש השנה.
- ג. שכר שכיר המשולם לעובד בסוף יום עבודתו, כגון השכר המשולם לבעלי מקצוע בסוף עבודתם, נחשב כחוב ועלול להשמט.
- ד. קנייה בהקפה תוך רישום של עלויות המוצר שנרכש, אם הגיע פירעון החשבון לפני תום השמיטה - החוב נשמט.
- ה. יש הסוברים שנשמטים אף חסכונות בבנק שאפשר לפדותם בכל עת בלא מגבלת זמן, או הפקדה רגילה הנושאת ריבית.

יום רביעי י"א באלול ה'תשפ"ב
החובות שאינם נשמטים

יש כמה סוגי חובות שאינם נשמטים:

- א. חובות שאין יכולת לגבותם עד תום שנת השמיטה, כגון חובות שמועד פירעונם יגיע לאחר השמיטה.
- ב. חוב שנוצר כתוצאה מפסיקת בית דין או חוב שנמסר לבית דין, וכן חובות שאדם חייב ליתומים קטנים אינם נשמטים מכיוון שהם כבר נחשבים פרוצים.
- ג. הלוואה שהמלווה קיבל משכון תמורתה.
- ד. חוב שבין יהודי לנוכרי, ואפילו אם נתגייר קודם סוף שביעית, אינו משמט מכיוון שדיני שמיטת כספים אינם חלים על הלוואות עם נוכרי.
- ה. הלוואה שניתנת ללוויים ולעניים ב'בית האוצר', מכיוון שחז"ל קבעו שחוב זה לא ייחשב כהלוואה גמורה, כדי שבהקדמת המעות לא יעברו על איסור ריבית, ולכן הם תיקנו שאם למלווה לא יהיו פירות או ירקות במשך השנה, הוא לא יוכל לתבוע את כספו בחזרה.

יום חמישי י"ב באלול תשפ"ב
החובות שאינם נשמטים

- החובות שיובאו להלן אינם נשמטים מכיוון שהם תשלום שהאדם חייב לשלם לחברו ואינם מוגדרים כהלוואה או כקנייה בהקפה:
- א. משכורת חודשית המשולמת לעובד בתאריך מסוים בכל חודש, גם אם התשלום הוא בסיומו של חודש אלול.
 - ב. חוב על שכירת בתים, מכוניות וכלים; חוב שכר לימוד.
 - ג. מי שהוציא הוצאה כספית בעבור חברו, וחברו אמור להחזיר לו את ההוצאה הזו.
 - ד. חפץ שנשבר והאחראי על הנזק צריך להחזיר לבעלים את שווי החפץ, אף אם הוא מחזיר לו כסף אחר השמיטה.
 - ה. אדם שהתחייב לתרום כסף, כגון לצדקה.
 - ו. תשלום "מזונות" במקרי גירושין ח"ו.

יום שישי י"ג באלול ה'תשפ"ב

החובות שאינם נשמטים

חובות נוספים שאינם נשמטים:

חובות שאדם חייב כתוצאה מקנייה בתשלומים או חובות שיש לאדם עקב קנייה בתשלומים בכרטיס אשראי. גם נוהלי תשלומים המוכרים בשם 'שוטף' + מספר ימים' כשתאריך התשלום הסופי הוא לאחר ראש השנה של השנה השמינית - אינם נשמטים, וכן חסכונות בבנק שזמן פירעונם הוא לאחר השמיטה. כמו כן, חובות שאדם חייב לעירייה, למשרדי ממשלה וכדומה.

|| שבת קודש פרשת כי תצא י"ד באלול ה'תשפ"ב

ציווי "והיה מחניך קדוש" ערב הכניסה לארץ ישראל

ערב הכניסה לארץ ישראל מציבה התורה לעם ישראל את אחד היעדים הלאומיים הבסיסיים: "והיה מחניך קדוש". פסוק זה לקוח מפרשת כי תצא, שבכל שנה אנו קוראים אותה באמצע חודש אלול ובפרוס השנה החדשה הבעל"ט. בפרשה זו נצטוונו בשני ציוויים הסמוכים זה לזה שמהותם אחת: זהירות מטומאת קרי העלולה לבוא ממחשבה על איסורי עריות, ובמקביל נצטוונו על כיסוי הצרכים מחוץ למחנה בעת היציאה למלחמה. התורה מצפה מאיתנו להישאר עדינים אף במצבים הקשים, כביטויי החריף של הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פרק מא): "שלא יהיה האדם כבהמות", וכלשון ספר החינוך (מצווה תקס): "שנפשותיהן של ישראל דבקות בשכינה לעולם... וראוי להם לעמוד בנקיות כאשר ידוע ומפורסם...", כי "כל דבר נראה לעיניים, והוא מגונה, יוליד דמות גנאי בנפש" (אבן עזרא דברים כג, יד).

שמירת כספים בחובות של גופים ציבוריים יום ראשון ט"ו באלול ה'תשפ"ב

לעניין שמירת כספים, כל בעלי החוב משמטים את חובותיהם, בין אדם פרטי בין מוסד ציבורי כגון עירייה, בנק או חברה בע"מ. אולם חובות שגבייתם מתבצעת על ידי בית הדין אינם נשמטים. לכן על כל אחד לחתום על הפרוזבול: כל אדם שיש לו חשבון בנק, גברים ונשים, מנהלי חברות ובנקים, ואפילו אם הם מוגדרים חברה בע"מ. מנכ"ל עיריות, ומן הראוי שגם מנהלי קופות גמ"ח יצרפו לפרוזבול הפרטי שלהם את החובות לגמ"ח.

החתימה על הפרוזבול

יום שני ט"ז באלול ה'תשפ"ב

כתיבת הפרוזבול יכולה להיעשות עד סוף השנה השביעית. הפרוזבול מועיל רק להלוואות שניתנו לפני החתימה על הפרוזבול, אך אינו מועיל להלוואות שניתנו לאחר חתימתו. לכן גם מי שכתב פרוזבול בשישית משום שהוא חושש לדעת הפוסקים שהשביעית משמטת כבר בתחילתה, אין הוא פטור מלכתוב פרוזבול נוסף בסוף השביעית על ההלוואות ושאר החובות שהלווה במשך שנת השמיטה לאחר כתיבת הפרוזבול הראשון.

אפשר להשיג את טופסי הפרוזבול ברבנות המקומית ובאתר מכון התורה והארץ.

החזרת הלוואה לאחר שמיטת כספים

יום שלישי י"ז באלול ה'תשפ"ב

מלווה שלא ערך שטר פרוזבול והלווה בא לפרוע את חובו בכל זאת - יאמר לו המלווה: "משמט אני". ואם הלווה אומר שהוא נותן לו את הכסף במתנה - מותר לו לקבל ממנו. אם הלווה אינו מביע את רצונו לשלם את החוב ביוזמתו - מותר לשכנע אותו עד שיסכים לתת לו את הכסף במתנה.

אדם שחייב כספים לאנשים שלא חתמו על הפרוזבול אך בכל זאת יש סבירות כי יתבעו את כספם, עליו להשתדל ולפרוע את חובותיו לפני ראש השנה של השנה השמינית או מייד לאחריו, כדי שאותם מלווים לא יעברו על איסור "לא יגוש". במידה והדבר איננו אפשרי ניתן לכתוב פרוזבול בעבור המלווה, מדין "זכין". יש לפנות לרב המקומי כדי לסדר פרוזבול זה, והמחזיר חוב שנשמט בשביעית - רוח חכמים נוחה ממנו.

בית הדין שיש לחתום בפניו

יום רביעי י"ח באלול ה'תשפ"ב

יש שתי דעות בהלכה בנוגע למעמדו של בית הדין שאפשר למסור לו את הפרוזבול. לדעת ה'בית יוסף', צריך לסדר פרוזבול בפני בית הדין החשוב שבדור, ולכן מלכתחילה עדיף שהפרוזבול יערך בפני אותו בית דין וייחתם בידיו. אך מכיוון שאין כל אדם יכול להגיע אליהם, יש נוסח פרוזבול אשר בו המלווה מוסר את שטרותיו בפני שני עדים והם חותמים שדרכם נמסרו חובותיו לאותו בית הדין החשוב שבדור, תפקידם של החותמים על השטר הוא להיות עדים על כך.

אולם לדעת הרמ"א אין צורך דווקא בבית הדין החשוב שבדור, ולכן כל אחד יכול למנות בית דין כדי למסור לו את הפרוזבול, תפקידם של החותמים על השטר הוא להיות בית הדין שעל פי סמכותו יהיה ניתן לגבות את החוב.

הרבנות הראשית לישראל מפרסמת בכל שמיטה נוסח פרוזבול המפקיד את החובות בידי בית הדין הגדול. גם בית הדין של 'אוצר הארץ' קיבל על עצמו לשמש כבית דין גדול לעניין פרוזבול.

תנאים שונים

יום חמישי י"ט באלול ה'תשפ"ב

כתיבת הפרוזבול מותנית בכך שללווה תהיה קרקע כלשהי. שממנה ניתן להתחיל לגבות את החוב באופן מיידי. מאחר ולא לכל הלויים ישנו קרקע נהגו לכתוב בנוסח הפרוזבול: "וכך אמר לנו המלווה פלוני: קנו ממני ד' אמות קרקע בקנין גמור ושלם ללוויים פלוני ופלוני..." בנוסח זה מקנים ללווה קרקע כדי שהפרוזבול יחול. אולם בדיעבד הדבר אינו מעכב, וכל אדם יכול לחתום על הפרוזבול, בין שיש לו קרקע בבעלותו ובין שאין לו. אין צורך למסור בפועל את שטר הפרוזבול לבית הדין, אלא יש לשמור אותו, ובמקרה שבעל החוב אינו מוכן לשלם את חובו, יש להציג שטר זה.

תנאים שונים

יום שישי כ' באלול ה'תשפ"ב

מעיקר הדין, אדם יכול לכתוב פרוזבול רק אם יש לו קרקע, כמובא במשנה. עם זאת, מי שאין לו קרקע, כגון בן הסמוך אצל אביו ויש החייבים לו, יכול לכתוב פרוזבול מכיוון שאביו מקצה לו מקום מסוים בביתו, או במקום לימודיו הדבר נחשב שיש לו קרקע. וכן מי שגר בשכירות יכול לכתוב פרוזבול, שהרי יש לו זכות שימוש בקרקע.

מן הראוי שגם אישה תכתוב פרוזבול, אך ניתן לכתוב בשטר שהבעל עושה שהפרוזבול מיועד עבור החובות שלו ושל אשתו ובזה חובותיה אינם נשמטים.

עדיף שכל אדם יעשה פרוזבול, במקרי הדחק ניתן לכתוב פרוזבול גם על ידי שליח.

!! שבת קודש פרשת כי תבוא כ"א באלול ה'תשפ"ב

בספר החינוך (מצוה תעז) הובא: "ושמיטת כספים גם כן אחר אותו הטעם נמשך, ללמד נפשנו במדות המעולות מדת הנדיבות ועין טוב, ונקבע בלבבנו הבטחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל כלול הברכה והרחמים. וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו".

יום ראשון כ"ב באלול ה'תשפ"ב

הקהל ויובל

בחג הסוכות הראשון שאחרי השמיטה צוותה התורה לקיים את מצוות "הקהל". מצווה זו כוללת את כולם - האנשים הנשים והטף, והיא מתקיימת דווקא בחג הסוכות משום שבו כל ישראל נמצאים בירושלים ומקיימים את מצוות העלייה לרגל, וכך אפשר לקיים את המצווה ברוב עם.

מצווה זו נעשית בבית המקדש: המלך קורא חלקים מספר דברים ומברך את ברכות התורה וברכות מיוחדות למקדש, ישראל והכוהנים.

אחת ממטרות המצווה היא לחזק ולרומם את ייחודו של עם ישראל משאר העמים ולהטביע בתוכם את מהותה של התורה והשפעותיה על כלל האומה, כלשונו של ספר החינוך: "כי זאת המצווה עמוד חזק וכבוד גדול בדת".

יום שני כ"ג באלול ה'תשפ"ב

הקהל בזמנו

בזמנו, כל עוד לא נבנה בית המקדש וישראל אינם יכולים לעלות ולהיראות בו, מצוות 'הקהל' אינה נוהגת כלל, ואין חיוב לקיימה גם לא מדרבנן, אולם נהגו לעשות זכר למצווה ולקיים את מעמד 'הקהל' ביום הראשון של חול המועד סוכות במוצאי שנת השמיטה.

האדר"ת ואחרונים נוספים אחריו הנהיגו זכר להקהל שבמוצאי יום טוב ראשון של סוכות שבשנה שלאחר השמיטה (ה'תשפ"ג) ישבו תלמידי חכמים וילמדו את פרשת הקהל בתורה שבכתב (דברים לא) ובתורה שבעל פה (מסכת סוטה דף מא). למחרת יש להקים במה ליד הכותל המערבי ולכנס את כל העם וגדולי התורה ידרשו לפניהם דברי תורה ודברי התעוררות כדי לקרב את ישראל לאביהם שבשמים.

רכישת צמחים לאחר השמיטה

יום שלישי כ"ד באלול ה'תשפ"ב

רכישת שתילים לאחר השמיטה

עם סיומה של השמיטה והכניסה למחזור שנים מחודש, יש לזכור כי אנו פוגשים את המצוות התלויות בארץ בכל השנים.

בעת רכישת שתילים לאחר השמיטה יש להקפיד לוודא שהמשתלה ממנה רוכשים קיימה את דיני השמיטה. במידה והשמיטה לא נשמרה בה עלולים השתילים להיות אסורים באיסור ספיחין, אם מדובר בירקות, ועל העצים עלולה להיות חובת עקירה, אם ניטעו במהלך השמיטה.

יום רביעי כ"ה באלול ה'תשפ"ב

רכישת עצים - כלאי אילן

כיום, רובם המוחלט של עצי הפרי מורכבים על כנות שונות, ברכישת שתילים ממשתלה יש לוודא גם כן כי השתילים אותם אנו רוכשים מורכבים בהיתר. ניתן למצוא בכל עץ תווית שמתארת את הכנה והרכב של אותו עץ, ויש לוודא כי ההרכבה נעשתה בהיתר, אין לטעת בגינה עץ שהורכב בוודאות באיסור. ניתן למצוא רשימת כנות ורוכבים באתר מכון התורה והארץ.

יום חמישי כ"ו באלול ה'תשפ"ב

מניין שנות ערלה

כשרוכשים עץ מבוגר במשתלה, על מנת שיהיה ניתן ליהנות מהפרי מיד עם נטיעתו יש לוודא כי עברו על העץ שנות הערלה, וכי העץ היה מחובר לקרקע בכל משך שהותו במשתלה. בכל מקרה של ספק, יש למנות שנות ערלה החל מנטיעת העץ בגינה.

במשתלות המפוקחות על ידי המכון יש פיקוח הן על כך שהעצים מורכבים בהיתר, והן על מנין שנות הערלה של העצים.

יום שישי כ"ז באלול ה'תשפ"ב

בית האוצר

חייב הפרשת תרומות ומעשרות קיים בכל יבול הגדל בקרקע של ישראל, בארץ ישראל, מהיבול יש להפריש מתנות ולתתן לכהן, ללוי ולעני, וכן מוטל על הבעלים לאכול חלק מהיבול בקדושה בירושלים. בשל העובדה כי איננו יכולים לאכול את פירות המעשר השני, יש לחלל את הפירות על המטבע.

לשם כך יש להכין מייד אחרי ראש השנה ה'תשפ"ג מטבע מעשר שני עבור חילול מעשר שני. חשוב לציין שהמנויים ב"קרבן המעשרות" של בית האוצר במכון התורה והארץ, אינם צריכים להכין מטבע, כי בסוף נוסח הפרשה כשהם פודים את המעשר שני, הם מתכוונים למטבע המיוחדת עבורם בבית האוצר.

|| שבת קודש פרשת ניצבים כ"ח באלול ה'תשפ"ב

מצוות היובל

מצוות יובל - לאחר שבעה מחזורים של שבע שנות שמיטה יש לקיים את מצוות היובל. שנת היובל היא מייד לאחר השמיטה השביעית, ויש לקיים בה את כל דיני השמיטה. נוסף על כך, העבדים משתחררים והשדות חוזרים לבעליהם המקוריים.

כיום, מכיוון שעדיין לא כל ישראל על אדמתם, השבטים אינם נחלתם ואיש אינו מכיר את נחלתו ומקומו - דיני היובל אינם מתקיימים, ויהי רצון שישבו כל נדחי ישראל למקומם ויכירו את נחלתם ונוכל לקיים את כל הלכות השמיטה והיובל כהלכתן. ונזכה לשמוע בתקיעת השופר במוצאי יום הכיפורים, שהיא זכר ליובל, גם את שופרו של משיח.

ערב ראש השנה תשפ"ג שנת הקהל

פירות ההדר, אגוזי הפקאן ועוד יהיו קדושים בקדושת שביעית בתשפ"ג, ואין לקטוף מהם כמות גדולה לשימוש עצמי או מסחרי.

רכישת הפירות והירקות באופן חופשי תתאפשר רק לאחר שאלו ייזרעו מחדש לאחר השמיטה, ויש לרכוש פירות וירקות רק במקומות מפוקחים.

הירקות שיילקטו לאחר ראש השנה יתחייבו במעשר שני (הדבר מצוי בצמחי תבלין רב-שנתיים שאינם מעוצים כגון נענע וכדומה, וכן בירקות שנזרעו בקרקעות שנמכרו בהיתר המכירה. המכירה פוקעת לאחר ראש השנה, והשדה חוזר להיות ברשות ישראל).

האתרוגים שיילקטו לאחר ראש השנה גם הם יתחייבו בהפרשה.

שנה טובה
כתיבה וחתימה טובה לכל בית ישראל!

לזיכרון עולם לפני ה' תמיד
לעילוי נשמת
אריאל צבי שטריגלר ז"ל
בן דליה ויוסף יצחק יבלט"א
נלב"ע י' שבט תשס"ז
תנצב"ה

לזכר עולם יהיה צדיק
לעילוי נשמת
בצלאל בן יואל ז"ל

לזיכרון עולם לפני ה' תמיד

לעילוי נשמת
הורינו היקרים

אשר פדר בן מיכאל ז"ל
חנה פדר בת יום טוב ע"ה

אלעזר פלומנהפט בן מאיר יום טוב
ז"ל

יהודית פלומנהפט בת יעקב אפרים
הלוי ז"ל

תנצב"ה

נדבת משפחת פלומנהפט

לזיכרון עולם לפני ה' תמיד

לעילוי נשמת
הורינו היקרים

ר' יעקב ב"ר פנחס ז"ל
מרת עדינה ב"ר יואל צבי ע"ה
פיקסלר

ר' שלמה ב"ר מאיר צבי ז"ל
מרת חנה ריקל ב"ר יהודה ע"ה
קלמן

תנצב"ה

לזכר עולם יהיה צדיק

לע"נ

הרב משה בן יחיאל ז"ל

לע"נ

יהודה אריה בן אברהם אורנר ז"ל

לע"נ

קלמן בן משה יוסף רטמן ז"ל

לע"נ

האשה החשובה

מרת בלומה בת מינה אורנר ע"ה

תנצב"ה

לזיכרון עולם לפני ה' תמיד

לעילוי נשמת

שושנה בת ניסן שיין ע"ה

נלב"ע כ"ד טבת

תנצב"ה

לזיכרון עולם לפני ה' תמיד

לעילוי נשמת

יחיאל בן יצחק פרוכטר ז"ל

נלב"ע ל' תשרי תש"פ

תנצב"ה

לזיכרון עולם לפני ה' תמיד
 לעילוי נשמת מרדכי בן תופחה ז"ל
 נלב"ע כ"א ניסן תשנ"ז
 לעילוי נשמת סעידה בת רחמה ע"ה
 לבית משפחת תקווה הי"ו
 נלב"ע ה' אדר א' תשע"ו
 תנצב"ה

לזכר עולם יהיה צדיק
 לעילוי נשמת הורינו וסבינו היקרים
 אשר חנכו דורות לאהבת התורה העם והארץ
 יעקב מנחם בן מתתיהו ז"ל
 ליבע אהובה בת אברהם יעקב ע"ה
 תנצב"ה

לזכר עולם יהיה צדיק
 לעילוי נשמת הלל הופמן בן אברהם ז"ל
 תנצב"ה

"עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר"

ברכת ה'

**לאוריאל ובתיה ברגר
ובני ביתם**

**יהי רצון שיבורכו מפי עליון בבריאות והצלחה
שתורמים לבניית מוסדות הקבע**

"חנם לב יקה מצוות"

לברכה והצלחה בכל הענינים וישועות

ליהודה ומרים וידבסקי

ולכל משפחתם המורחבת

ולאמא ליבה עליזה בת חיים שתחי'

יהי רצון שימלא ה' משאלות ליבם לטובה אמן

”עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר”

ברכת ה'

לרחל בת מרים מלכה (מירה)

לזיווג הגון

יהי רצון שתבורך מפי עליון בבריות והצלחה

”עץ חיים היא למחזיקים בה
ותומכיה מאושר”

ברכת ה'

לבנימין בן גיטה

דקלה בת סימי

והילדים: שוהם, גיטה, שירה,
עדי, יעל, נועה, נועם חיים ואורי

להצלחה וסיעתא דשמיא בכל הענינים,
יהי רצון שיבורכו מפי עליון
בבריות והצלחה

לעילוי נשמת חיים בן זרודה ע"ה
תנצב"ה

”א-ל נא רפא נא לה”

לרפואת

טובה בת חנה שרה שתחי'

יעל רחל בת הדס שתחי'

יהי רצון שישלח להן הקב"ה

רפואה שלמה

בתוך שאר חולי ישראל

”עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר”

ברכת ה' להצלחת
דוד וסמדר סויסה
ובני ביתם

יהי רצון שיבורכו מפי עליון בבריות, הצלחה
וישועות בכל הענינים

